

N. R. AV URSIN

TESTAMENTTINI

SUOMEN KOYHALISTOLLE

KIRJOITELMIA ERI

ALOILTA

Helsinki

Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta

Helsinki 1926

Työväen kirjapaino

ESIPUHE.

Olen tähän kirjaan yhdistänyt useimmat niistä kirjoituksistani, jotka vv. 1915 ja 1925 välillä joko ovat julkisuuteen saatetut tai käsikirjoituksina säilyneet hallussani. En ole kaikkia löytänyt (kadoksissa on esim. eräs kirjoitelma »taiteesta ja eugeniikasta» y. m.) enkä ainoatakaan vv. 1909 ja 1915 väliltä. Olin pannut nekin talteen, mutta kun useat painotuotteet, joissa ne olivat julkaistut, minun poissaollessani myytiin makulatuurina, en ole saanut niitä tähän kokoelmaan. Eräs pitempi selitys kasvatustieteiden aatteiden kehityksestä läpi aikojen meidän aikoihimme asti on julkaistu muitten toimesta.

Kirjoituksissa on paikoittain, kun ne ovat syntyneet eri aikoina, jossakin määrin kosketeltu samoja asioita ja kajottu samoihin väitteisiin. Mutta kun monesti olisi käynyt hankalaksi tehdä niihin suurempia muutoksia, en luule näiden tautologiain suuresti rasittavan lukijaa.

Hämeenlinnassa 15. 2. 25.

N. R. av Ursin.

**YHTEISKUNNALLISIA
KYSYMYKSIÄ**

JUHLAPUHE,

PIDETTY TURUN TYÖVÄEN TEATTERIN
JUHLANÄYTÄNNÖSSÄ 29 P:NÄ
MAALISK. 1917.

(Lyhennetty.)

Kansalaiset! Arv. juhlayleisö!

Vapaus on se suuri valta,
jonka sointu valloittaa
maailmassa kaikki kansat,
turhaan sille korvans' ummistaa;
meilläkin se kerran voittaa:
vapaast' ilmoitan ma sen,
syömmen toivo, kaikki pyyteet
tuovat voiton tuloksen.

Näin laulaa meille suuri runoilija.

Tosiaankin, vapauden henki puhaltaa läpi maailman. Se on puhaltanut siinä vuosituhansia, niin kauan kuin ihminen on ollut, mutta ei koskaan niin voimakkaasti, niin vastustamattomasti kuin nyt. Kaikkialla noustaan sortovaltaa vastaan. Toinen ei tahdo olla toisen sortettavana; suuret kansankerrokset nousevat toisia vastaan; kokonaiset kansat pudistavat toisten ikeen niskastaan. *Kaikki, kaikki pyrkivät valoon ja vapauteen.* Orjuuden aika on mennyt. *Ja kaikki jalommat ihmiset tahtovat palvella vapautta hinnalla millä tahansa.*

„Sä vapautta palvelet: se
palvelus on ankaraa,
ei tuottanut se kultaa eikä
loistoisuutta mukanaan.

Maanpaon vain se tuo ja nälkää,
häpeää ja kuolemaa.
*Ja sittenkin sen palvelus on
pyrkimystä korkeimpaan."*

Oi, kuinka moni kansansa suurimmista sankarisie-
luista onkaan saanut kokea tätä. Mutta he ovat rie-
mulla uhrautuneet kansansa vapauden puolesta: he
ovat ilolla menneet maanpakoon, kärsineet nälkää,
häpeää, vieläpä kuolemaakin; sillä *ilolla ja riemulla
tekee sen, minkä omatunto sanoo oikeaksi ja mikä tiettä-
västi tuottaa siunausta tuleville sukupolville!*

Ranskan suuri vallankumous toistasataa vuotta sitten
puhdisti sivistyneen maailman läntisen osan keskiajan
ummehtuneista jäännöksistä. Itäinen osa jäi koske-
matta; se ei vielä ollut semmoiseen kypsynt. Mutta
ainekset ja olot Venäjällä ovat olleet pitkiä aikoja
samanlaisia kuin Ranskassa ennen vallankumousta.
Ja nyt on itäinen suuri vallankumous pyyhkäissyt pois
saman saastaisuuden kuin noin 100 v. sitten Ranskassa.
— Onko tämä asiain tila pysyvä? Merkit viittaavat
siihen. Venäjällä ei ole sotajoukkojen etunenässä mitään
niin valtavaa sotilasneroa kuin oli Napoleon eikä Venäjä
käy sotaa koko Europaa vastaan kuten silloin Ranska,
joka sen voitti yhden miehen sotilaallisella älyllä, kunnes
tämä ryhtyi käyttämään suurta kykyään omaksi hyö-
dykseen. Ja Venäjän nykyiset sotilaat ovat epäilemättä
poliittisesti kypsyneemmällä asteella kuin Ranskan
Napoleonin hurmaamat sotilaat; ketään Boulanger'ta,
joka vielä tammikuussa v. 1889 oli niin lähellä dikta-
tuuria Ranskassa, tuskin on pelättävissä. *Sillä etenkin
sosialismi on uurtanut syvät jälkensä maa- ja kaupunki-
laiskansan mieliin ja tehnyt ne valtiollisesti itsetietoisiksi
ja ymmärtäväisiksi.* Ja Venäjän rahvaskin, josta kyllä
noin 80 % on luku- ja kirjoitustaidottomia, on nyt
samasta syystä paremmin selvillä maansa asioista
kuin Ranskan rahvas, kun se v. 1852 kohotti Na-
poleon III:n keisariksi yleisen äänioikeuden perusteella.

Tämä kaikki antaa meille toivoa, toivoa, etteivät mustat voimat riistä meiltä vallankumouksen ihania hetelmiä.

On niitä — vieläpä paljonkin — jotka vähää ennen vallankumoustakaan eivät uskoneet, että Venäjän kansa voisi yhdellä voimakkaalla iskulla luoda yltään tuon hirveän taakan, joka sitä rasitti. Venäjän kansa on kaikista niistä monista kansoista, joita tunnen, luonteeltaan ehkä *lahjakkain* ja samalla *herttais*in ja *sydämellisin*, ja *sillä on jo tästä syystä loistava tulevaisuus edessään*. Ja nyt se on lisäksi osoittanut, että sillä tarvittaessa myös on *pontevuutta* ja *toimintakykyä*. Mutta tämä kansa ja sen älykkäimmät miehet ovat vielä osoittaneet omaavansa erään suurenmoisen ominaisuuden, jota ei tapaa monessa suuressa sivistyskansassakaan: nim. *erinomaisen valtioviisauden*. Minä koskettelen tässä vain sen menettelyä meitä suomalaisia kohtaan. Minä en puhu mistään jalomielisyydestä, sillä kaikkialla nykyisessä valtiollisessa elämässä vallitsee pääasiallisesti vielä tuo Bismarckin lempilause: »do, ut des» (annan, jotta antaisit). Mutta jokainen suuri kansa ei ymmärrä mitä sen tulee antaa alaiselleen pienelle kansalle. Kuitenkin ovat Venäjän johtavat miehet sen oivaltaneet.

Suuri on se voitto, joka vallankumouksen kautta on saavutettu. Ja vielä enemmän voimme sen johdosta toivoa tulevilta ajoilta, jos olemme ymmärtäväisiä. Olkaamme kiitollisia siitä, mitä olemme saavuttaneet, etupäässä *niitä jaloja, yleviä sankareita ja sankarittaria kohtaan, jotka Venäjällä vuodattivat verensä tai kituivat linnoissa ja luolissa suuren ihanan vapauden, kansansa vapauttamisen hyväksi. He eivät ole turhaan eläneet ja kuolleet*.

Kuinka ylevästi, kuinka toivorikkaasti synkässä pimeydessä, kuinka profeetallisesti laulaa Venäjän jalo poika, tuo niin nuorena murtunut S. J. Nadson näille sankareille ja yleensä kaikille vapautta kaipaaville kansalaisilleen:

Veljeni, ystävä vaivojen raastama — ken oletkin! — ä! ole toivoton vaan, vääräys vaikkapa käy yli äyräitten, vaikk' on saastuttanut veri maan! Tahratkoon ihanteesi he, polkekohon, vaipuu syyttömät hautahan, oi! Usko: kohtapa aika jo täytetty on, saapuu rakkaus, huomenen koi!

Ei saa kahlehin, ei okaseppelepäin, ristin raastamin niskoin tuo! Maineen loistossa käypi se, häilyttäin tulisoitua, onnea suo! Silloin haihtuvi kyynelehet, vihan kyy, orjan kahlehet katkeutuu, poistuu tappava tuskien syy, ahnas miekkakin laskeutuu!

Veljeni! Ei ole unta se, haavetta vaan! Katso, kuinka jo synkeä yö! Katso: liiaksi tuskia päällä jo maan, liian mahtava synnin työ! Nääntyy kohta jo maailma — loppuvi näin taisto! — Silloin, oi, kohottaa sädehohtoa rakkauden kirkasta päin katseen loistavan kansa ja maa.

Niin »kansa ja maa kohottavat nyt loistavan katseensa rakkauden kirkasta sädehohtoa päin»; kansa ja maa katsovat, kiitos Venäjän suurten sankarien ja sankarittarien, onnellisempaa, valoisampaa tulevaisuutta kohti.

JÄTTILÄISTEN TAISTELU.

KATKELMIA ELOKUULLA 1917 PIDETYSTÄ
PUHEESTA.

Ken tyystin ja selvänäköisesti tarkastaa maailman menoa, hän huomaa kohta, että kaksi suurta ja mahtavaa valtaa seisoo tuimina toisiaan vastassa, että nämä

suuret voimat taistelevat leppymättömästi ankaraa taistelua, taistelua, johon verraten nykyinen maailmansotakin näyttää melkein pikku kahakalta, taistelua, jonka loppuun vielä ehkä kuluu vuosia, ehkä vuosikymmeniä, mutta joka loppu kuitenkin näyttää niin selvältä, että siitä tuskin kukaan, ei edes selvänäköinen vastustajakaan, voi olla epä tietoinen. Molemmat taistelijat ovat kuin kaksi suurta jätti läistä, jotka hurjasti mittelevät voimiaan, mutta joista toisen kasvoilla kuvastuu epätoivon ilme, kun taas toisen kasvot loistavat voitonvarmuudesta ja lopputuloksen tietoisuudesta. Mutta yhä hurjemmaksi käy taistelu, kuta enemmän toisen etuvarustuksia kaatuu, kunnes vihdoin tuo vanha, lahonnut linnoitus romah taa maahan, ja toinen taistelija valloittaa koko maapallon.

Tämä on historiallisen kehityksen luonnollinen kulku. Varsinaisen historian aikakausina esiintyivät aateli ja siitä sukeutunut itsevaltius ynnä hierarkinen pappisvalta kansojen herrona ja käskijöinä. Verkalleen ja vähitellen kohotti varallisuuteen pääsyt porvaristo päätään ja Ranskan suuressa vallankumouksessa se pääsi valtaan, köyhälistön avulla, joka työnnettiin syrjään. Idässä puhkesi vihdoin tänä vuonna jo kauan odotettu ja välttämättömäksi käynyt vallankumous, joka yhdellä iskulla pyyhkäisi pois itsevaltiuden ja feodaalivallan. Lähiaika osoittaa, pysähtykö tämäkin itäinen vallankumous ensin jonkinlaiseen porvarivaltaan, vai käykö niin kuin esim. Kautsky on arvellut, että itäinen vallankumous lopputuloksessaan sivuuttaa tämän väliasteen. Tosiaankin on se huonosti lukenut historiansa, joka luulee, että se samanlaisissa ulkonaisissa olosuhteissa synnyttää samanlaisia tuloksia: sillä tavalla ei historia milloinkaan ole »elämän opettaja», kuten jo muinaiskansat sitä nimittivät, vaan kehitys kulkee aina latuansa eteenpäin synnyttäen uusia virtauksia, jotka melkoisesti muodostavat silloisia ulkonaisia oloja.

Valtaan päässyt porvaristo on syntyessään samalla synnyttänyt, kuten Marx sanoo, «oman haudankaivajansa». Proletariaatti, köyhälistö, kansojen suuri enemmistö tunkeutuu yhä voimakkaammin esille ja on käynyt jyrkästi kukistamaan porvaristoa, samalla tavalla kuin ennen porvaristo aatelista ja feodalismia, ja köyhälistön kaikissa maissa huikaisevalla vauhdilla kasvava valta pakottaa ehdottomasti, kun sen valta on käynyt kovin uhkaavaksi, kaikki ennen riitelevät ja eripuraiset porvaripuolueet yhtymään yhteiseksi liitoksi köyhälistöä ja sosialismia vastaan. Tämä oire on nähtävissä aivan selvästi, kaikkialla, missä sosialismin valta on käynyt porvaristolle tosiaan vaaralliseksi. Meillä täällä Suomessa esim. ovat nyt porvaripuolueet, niinkin erillään olevat kuin suomalainen ja ruotsalainen, yhtyneet yhteiseksi liitoksi sosialismia vastaan.

Tämä on aivan luonnollista, kun kaikista aatteellisista pyrinnoista huolimatta taloudellinen etujen ristiriita on kaiken politiikan ja yleensä kaiken inhimillisen toiminnan pääperusta.

Politiikan alalla vallitsee vielä täydellinen itsekkyyden periaate. Ja kun porvaristo-kapitalismi on kussakin valtiossa kansoja johtamassa, niin tämä johto vie pienempien kansakuntien sortamiseen ja vapauden ryöstämiseen ja ylipäänsä ulkonaisiin sotiin, joissa kunkin kansan porvarillinen kapitalismi hakee itselensä, tuotteillaan, uusia markkinapaikkoja tahti koettaa tunkea toisen pois tämän valloittamilta markkina-alueilta; niin esim. nykyiseen maailmansotaan ei suinkaan ollut syynä erään prinssin ja hänen puolisonsa murha Serajevossa, vaan Itävallan porvariston pyrkimys saada markkinapaikkoja Balkanin niemimaalla, ja sen kehittymiseen vaikutti ratkaisevasti Saksan ja Englannin kilpailu maailmanmarkkinoilla, kuten myöhemmin Yhdysvaltojen pelko Saksan kilpailua kohtaan.

Mutta epäilemättä tämä suuri maailmansota on viimeinen suuri sota, johon porvaristo, kapitalismi, on yllyttänyt kansat, sillä ellei jo tähän sotaan, niin ainakin

uusiin sellaisiin yrityksiin vastaavat kansat itse kumouksilla, joissa ne syöksevät alkuunpanijat vallasta. Ja huolimatta kaikista tämän sodan aikaansaamista vaurioista ja hirveistä tapahtumista, tulee se lopputuloksinaan suuresti edistämään varsinaisten kansanenehmissöjen itsemääräämisoikeutta, kohottamaan kaikissa maissa kansanjoukkoja oma-aloitteiseen liikkeeseen, ja ennen kaikkea se tulee edistämään sosialismin voittokulkua kautta maailman, sitä voittokulkua, joka jo nyt hämmästyttää sen todellisia ystäviäkin. Sen kautta on sosialismin henki yhä enemmän tunkeutunut sotilaittenkin aivoihin ja sydämiin. Aivan oikein huomautti jo vuosikymmeniä sitten porvarillinen taloustieteilijä Laveleye, että kun sotilaat ryhtyvät kannattamaan sosialismia, on kapitalistinen rakennus romahtanut raunioiksi, ja senhän onkin Venäjän vallankumous mitä selvimmällä tavalla osoittanut oikeaksi.

Ja näin me seisomme tuon suuren valtakysymyksen edessä, mahtavan taistelun edessä maailman vallasta, maailmantaistelun edessä, jota suurempaa maailmanhistoria ei vielä ole koskaan nähnyt eikä arvattavasti koskaan tule näkemäänkään, sillä tämän suuren taistelun lopputulos tietää sitä, että kerran kaikki maailman ihmiset pääsevät täydelliseen vapauteen ja tasa-arvoisuuteen, ovat, kuten ensimmäiset kristitytkin tahtoivat olla, yhdenvertaisia veljiä ja sisaria, jotka kaikki melkein yhtäläisesti pyrkivät viemään ihmiskuntaa eteenpäin valossa ja vapaudessa.

Tämä ei ole mitään ihanaa, kaunista haaveilua, ei mitään suuremmoista kangastusta ihmiskunnan taivaanrannalla, ei, se perustuu silmännähtävään kehityksen kulkuun, vaikka se toteutuisikin vain asteittain. Etteivät yhteiskunnan ylemmät kansankerrokset tarpeeksi ota huomioon tätä »Mene Tekeliä», vaan tekevät mitä hurjinta vastarintaa maailman edistykselle, että »heillä», kuten Emanuel Geibel sanoo, »on silmät, mutta eivät näe», että he kuulevat ukkosen jyrinää kaukaa, mutta eivät sittenkään mistään välitä taistelun tuoksissa,

vaikka tuo puhdistava myrsky lähestymistään lähestyy — kaikki tämä ei voi estää uuden päivän koittoa, se päivä koittaa sittenkin kerran koko ihmiskunnalle, ja se loistaa sille silloin ihmeteltävän kauniissa, häikäisevän ihanassa valossa.

PUHE ITSENÄISYYSKYSYMYKSESTÄMME.

Toverit, kansalaiset!

Epäilemättä moni teistä ihmettelee sitä, että minä tässä esiinnyn puhujana vähää ennen valtiopäivämiesvaaleja. Enhän minä pyri enkä ole pitkäänkään aikaan pyrkinyt kansanedustajaksi ja olenhan minä yleensäkin vetäytynyt syrjään poliittisesta elämästä, vaikk'ei-vät mielipiteeni silti vähääkään ole muuttuneet. Päinvastoin voin sanoa kuten Anatole France, Ranskan suuri kirjailija, että olen tullut yhä enemmän vakuutetuksi sosialismin oikeutuksesta.

Kun minä nyt kuitenkin pyynnöstä esiinnyn tässä tilaisuudessa, teen sen aivan erityisistä syistä. Minun täytyy näet sanoa kuten Venäjän kuuluisa apostoli Leo Tolstoi, kun hän näki, että hänen maansa ja maailman asiat yleensä menivät hunningolle: »minä ei voi vaieta» (Я не могу замалчать.) Minäkin puolestani näen, että nyt suuren suuret arvot ovat kysymyksessä, arvot, jotka uhkaavat muuttua arvottomiksi.

Ja mitkä ovat sitten nuo arvot? Ensiksi: *isänmaani, kansani koko sisäinen itsenäisyys*, ja toiseksi: *koko ihmiskunnan tulevaisuus ja onni*, ja sentakia en minä voi vaieta, minun täytyy puhua, sillä äänettömyys olisi nykyhetkellä rikos.

Jokainen kansalainen tässä maassa tietää, että tämän vuoden valtiopäivillä niiden lainmukainen enemmistö teki päätöksen Suomen sisäisestä itsenäisyydestä, joka

tänään eduskunnassa sai vahvistuksen. Mikä merkitys oli tällä päätöksellä? Se merkitsi, että Suomen kansan lainmukainen eduskunta julisti Suomen sisäisesti itsenäiseksi, ja jos Suomen kansan *koko* eduskunta olisi katsonut sen päteväksi, *koko tämä kansa* olisi julistanut itsensä sisäisesti autonomiseksi: verrannollisesti siis samaa kuin kolmannen säädyn (le tiers etat) julistus Ranskan vallankumouksessa v. 1789, että se nyt edusti Ranskan kansaa. Jokainen historian tutkija ja tuntija myöntää, että viimeksimainittu julistus oli mitä suurimmassa määrässä vallankumouksellinen kuningasvaltaan ja aatelis- ja pappissäädyn valta-asemaan katsoen, ja kuitenkin tämä päätös oli aivan välttämätön ja historiallisesti oikea. Vallankumouksen aikana tehdään yhä vain vallankumouksellisia päätöksiä — tätä yhä uudistuvaa tosiseikkaa eivät *vanhoillaan-olijat* ja laillisuuden sankarit milloinkaan *tahdo* ymmärtää. Silloin ei sovi liioin puhua vanhentuneista laeista ja vanhentuneesta oikeudesta, sillä *laki ja oikeus ovat täsmälleen semmoisia kuin vallassa olevat luokat ovat ne luoneet*, ja kun näitten luokkien valta vallankumouksessa murtuu, muuttuvat myöskin äkkiä nuo vanhentuneet lait ja säädökset. Sen ovat monen monet porvarillisetkin valtio- ja taloustieteilijät myöntäneet.

Ja mikä seuraa tuosta eduskunnan tekemästä päätöksestä? Se, että Suomen kansan syvät rivit pääsevät valtaan the upper ten thousand'in, yläluokan kustannuksella. Mutta tätähän ei yläluokkamme mitenkään tahtonut: täytyi turvautua venäläiseen valtiomahtiin ja — eduskunta hajoitettiin ensin sanoilla ja sitten pistimillä ja vihdoin sineteillä.

On vanha historiallinen totuus, että kun toinen kansa tahtoo pitää toista kurissa ja alamaisuudessa, tuo kansa turvautuu toisen kansan ylimystöön ja yläluokkaan, ja päinvastoin, että sama yläluokka, kun alemmat kansankerrokset sitä ahdistavat, hakee turvaa omia kansalaisiaan vastaan tuosta ahdistavasta vallasta pönkitäöksensä siten horjuvaa valtaansa. Tästä voisi esittää

lukemattomia esimerkkejä muinaiskreikkalaisten, juutalaisten ynnä muitten kansojen historiasta. Ja kun 1880-luvulla suomenmieliset kävivät suurta taisteluaan ruotsinmielisiä vastaan tässä maassa — sekin pääasiallisesti taistelua vallasta ja etuoikeuksista — väittivät edelliset ja heidän myöhemmin tunnustettu johtajansa prof. Danielson, että Suomen silloinen eduskunta ei edustanut Suomen kansaa. Ja nyt — kun koko porvaristo on siinä vähemmistönä, on nähtävästi tämän porvariston käsitys sama, koska sen Venäjän valtiomahdin kanssa yhdessä täytyy turvautua eduskunnan hajoittamiseen. Mutta Suomen syvät rivit tulevat epäilemättä ensi vaaleissa näyttämään, kutka tässä maassa oikeastaan edustavat Suomen kansaa, porvaristoko vai köyhälistö.

Mahdollista on, että yläluokka olisi ilman mitään suostunut jonkinlaiseen Suomen sisäisen itsenäisyyden julistukseen, jos sillä eduskunnassa olisi ollut enemmistö ja se siis yhä edelleen olisi saanut riistää ja sortaa alaluokkaa. *Sosialismin pelko ja vallan kadottaminen oli siis hirveämpää kuin vieraan vallan laskeminen itsenäimään Suomen kansan sisäisestä itsenäisyydestä!* Sentakia ovat monin paikoin, missä ehkä jotakin sen kautta olisi voitettavissa, kaikki porvaripuolueet yhtyneet sosialismia vastaan. Ja vaikka eduskunnan täysin laillinen päätösvalta evättiin ja Suomen itsenäisyyskysymys hylättiin, ovat porvarilliset nyt perästäpäin itse ruvenneet sen apostoleiksi, vieläpä paikoittain viitanneet siihen, että sosialistien itsenäisyysjulistus olisi muka ollut vaillinainen, toisin sanoen he ovat ruvenneet käyttämään *vaalisyyttinä* Suomen itsenäisyyskysymystä. Sillä ilmeistä on, että jos sosialistit vaaleissa voittavat, *porvarit taas peräytyvät ja vanhan taktiikan mukaan turvautuvat uudestaan Venäjän hallitusvaltaan*, joka porvarien hiljaisella suostumuksella uudestaan hylkää itsenäisyys ehdotuksen, elleivät olot Venäjällä siksi ole kääntyneet enemmän vasemmalle. Mutta silloin ei ainakaan enää kelpaa se nyt paljon käytetty

vastaväite, että Suomen kansa ei olisi kyllin kypsä tällaiseen täydelliseen sisäiseen itsenäisyyteen, koska porvarit itse ovat tätä itsenäisyyttä vaalivalttina käyttäneet. *Ja historia langettaa hirveän tuomion tämmöisestä vehkeilystä.*

Porvaristo on puolestansa sosialisteja vastaan väittänyt, että nämä ovat saaneet apua viime aikoina Venäjän sotaväeltä, mutta ero porvariston ja köyhälistön saaman avun välillä on sittenkin suunnattoman suuri. Sillä porvariston avustajat eivät tahdo antaa Suomen kansalle sisäistä itsenäisyyttä, kun taas köyhälistön avustajat semmoisen myöntävät, bolshevikit suuremmankin kuin eduskunnan päätös sisältää. Ja jos tämä venäläinen sotaväki, jossa on melkein pelkästään proletaarisia aineksia, joskus onkin aseellisenä ollut tukemassa Suomen köyhälistön vaatimuksia porvaristoa vastaan, niin se silloinkin on edistänyt Suomen kansan vapauttaistelua, vapaustaistelua, jota porvarimme ennen ja nyt asestetuilla porvarikaarteilla ja poliisivoimilla itse voimiensa mukaan ovat vastustaneet ja jota taistelua hyvin voi verrata Engelbrekt'in talonpoikaiskapinaan »herroja» vastaan, josta suomettarelainen prof. E. G. Palmén (Suomen valtiopäiväin historia, siv. 7) myötätuntoisesti lausuu: »1400-luvulla tunkeutui asestettujen talonpoikaisjoukkojen johtaja Engelbrekt kutsumatta herrojen neuvotteluihin, vaatien kansan tahdon noudattamista. Viittaus edustalla olevaan aseelliseen joukkoon riitti taivuttamaan korkeita herroja päätökseen, johon eivät muuten olisi taipuneet.» Ja jos venäläiset sotilaat valitettavasti paikoittain samoin kuin kotimaiset huligaanimmekin ovat ryhtyneet väkivaltaisiin ja anarkisiin tekoihin, joita heidän paremmat kumppalinsa paheksuvat, niin on muistaminen, että me vielä seisomme aivan vallankumouksen keskellä, jolloin tämmöiset surkeat tapahtumat aina siellä ja täällä kuuluvat päiväjärjestykseen.

Suomen eduskunnan yllämainittua enemmistöpäätöstä vastaan on toiselta puolen huomautettu, että se

myöntää kansaneduskunnalle liian suuren vallan ja peloittimeksi on huomautettu Ruotsin-aikaisesta »vapauden aikakaudesta», jolloin »valtiopäivät pääsivät valtamiehiksi, — niinkin suuressa määrässä, etteivät olleet sidotut niitäkään lakeja noudattamaan, jotka itse olivat tehneet». (Palmén.) Tämä viittaus tuohon »vapaudenaikaan» on aivan sopimaton, sillä nykyään vallitsee yleinen äänioikeus ja sen nojalla valitut edustajat ovat *koko* kansan palvelijoita ja koko muun valtakoneiston tulee myöskin olla kansaneduskunnan, s. o. koko kansan palvelija. Ja tämä on nyt aivan toista kuin »vapauden ajan» klikkivalta. Ja jokaisen, joka tuommoista esittää, pitäisi sitä paitsi tietää, että esim. Englannissa, jonka parlamentaarista valtiomuotoa porvarillisella taholla niin kehuaan, kuninkaan valta on melkein mitätön ja että Englannin pääministeri (prime minister) on sen todellinen hallitsija ja että ministeriö eroaa, jos eduskunta kieltää yhdenkään pennin kulunkiarviosta. Mutta meillä kiittää hallituksen pää Venäjän väliaikaista hallitusta, kun se ei myönnä Suomelle suurempaa vapautta kuin Englanti australialaisille siirtomaillensa voidaksensa niinkuin Englantikin tärkeimmissä tapauksissa »ratkaisevasti sekaantua» toisen kansan sisäisiin asioihin.

*

Manalle mennyt suuri kansan ystävä Bebel lausui eräässä puheessaan, jonka hän piti pyynnöstä suuressa ylioppilaskokouksessa Berlinissä 20 vuotta sitten (k. minun »Tulevaisuutta kohti», s. 202) seuraavasti: »On monenlaisia ihanteita. Ihanteena voi olla hyvän toimeentulon hankkiminen. Se ei ole mitään paha! En minäkään sitä paheksu. Ihanteena voi myöskin olla isänmaan edistäminen — todellinen edistäminen, s. o. kansansa edistäminen. Tämäkin on kaunis ihanne. Mutta löytyy kolmaskin ihanne: ihanteena voi olla koko ihmiskunnan edistäminen, ja tämä on kaikkein korkein ihanne, tämä ihanne on meillä, ja tämän ihanteen hankki-

miseen minä kehoitan teitä.» Niin, ihmiskunnan edistyminen ja onni on tosiaan *näissäkin vaaleissa* meidän toinen suuri tehtävämme. Jokaisen jalon ihmisen korkeimpana ihanteena on koko ihmiskunnan menestys. Mutta se ei ole vain jokaisen jalon ihmisen, se on myös jokaisen kansankin korkeimpana ihanteena. Jokaisen kansan tulee *etenkin eduskuntansa kautta* vaikuttaa tämän korkeimman ihanteen toteuttamiseksi. Ja se tapahtuu siten, että *eduskunta kansansa nimessä ennen kaikkea harrastaa syvien rivien kohottamista valoon ja vapauteen*, ja tämä ei voi tapahtua muuten kuin onnellisempien kansalaisten, beati possidentes'ien, kustannuksella. Eduskunta on sentakia niin kokoonpantava, että esim. kahdeksantuntisen työpäivän ja harvainvallan poistamisen ohessa kaupunki- ja maalaiskunnissa työkyvyttömyys- ja vanhuudenvakuutuslaki säädetään työväelle, jonka työkyvyttömyyden ja vanhuuden päivät eivät ole turvatut, kuten ovat muitten kansalaisten, ja että lukemattomat muut perinpohjaiset uudistukset yhteiskunnallisissa olosuhteissa saadaan aikaan. Olen jo ennenkin jossain huomauttanut Englannin suuren ajattelijan Mill'in lausunnosta, ettei milloinkaan toinen kansanluokka muuten kuin pelosta tai pakosta huolehdi toisen kansanluokan eduista. Ja sen takia täytyy jokaisen kansanluokan huolehtia omista eduistaan ja käyttää siihen tarkoitukseen kaikki sopivat keinot, jotka sillä on käytettävissä. Mutta sosialistit ovat tässä suhteessa paljon paremmassa asemassa kuin heidän vastustajansa, sillä samalla kuin he ajavat omia etujansa, s. o. suuren enemmistön tilan kohottamista, he myöskin ajavat koko ihmiskunnan asiaa, *joka nyt juuri on ja jonka tulee olla syvien rivien kohottaminen kaikissa maissa täydelliseen tasa-arvoisuuteen muitten kansainesten keralla* niin, että vihdoin aikaisemmin tai myöhemmin syntyy yksi ainoa *veljeskunta*, jonka jäsenet, mikäli se tässä maailmassa on mahdollista, ovat sekä taloudellisissa että muissa suhteissa yhtä onnellisia.

Mutta tämän korkean päämaalin voi kansaneduskunta

saavuttaa, jos yhä *uusia joukkoja* liittyy entisiin taistelu-joukkoihin tietoisina siitä, että he taistelevat suuren ja *jalon aatteen puolesta: suurten kansanjoukkojen kohottamiseksi syvästä alennustilasta kauniimpaa ja valoisampaa tulevaisuutta kohti*. Ja tosiaankin meidän riveihimme liittyy joka päivä uusia joukkoja, jotka ymmärtävät, että *ainoa tie ihmiskunnan pelastukseen kulkee sosialismin kautta*. On saatu nähdä, mitä prof. Palmén lausuu vuosien 1904—5 valtiopäivistä (Suom. Valt. Hist., s. 89): »On kutsuttu kansan suuret joukot taisteluun, mutta on saatu nähdä, etteivät ne tyydy olemaan kokennettavia joukkoja, heissä palaa halu nähdä omin silmin ja halu ottaa johto omiin käsiin.» Niin, sosialismi edistyy huikaisevalla vauhdilla. »Eppure si muove», lausui Galilei, kun vaadittiin häntä luopumaan väitteestään, että maa liikkuu auringon ympäri: kaikista vastuksista huolimatta sosialismikin ryntää eteenpäin. Ja minä olen vakuutettu siitä, että näissäkin vaaleissa tämä joukko lisääntyy ja että se ymmärtää äänestämällä varsinaisen kansan edustajia, sosialisteja, samalla edistävänsä, ellei vielä omia, niin ainakin lapsiensa ja lastenlapsiensa etua ja onnea, edistää isänmaansa ja kansansa todellista etua, edistää koko ihmiskunnan kohottamista entistä paljon korkeammalle asteelle. En tahdo sanoa kuten Kjerenski »kirottu olkoon se, joka poistuu rivistä», vaan minä sanon: siunattu olkoon se, joka muistaa velvollisuudekseen etupäässä palvella kansaansa ja ihmiskuntaa, palvella niitä, jotka kärsivät, niitä, jotka näkevät niin vähän iloa, niitä, jotka »varjossa elävät».

28.9.17.

ITSENÄINEN SUOMI.

Se on siis totta! Se ei ole unelma, ei kangastus, jotka molemmat realistisen maailman ulkopuolelta loihdivat esille ihmeen ihania kuvaelmia, mutta heti kun ovat

kuolevaisen ihmisen sieluun valaneet ilon ja riemun — haihtuvat hänen näköpiiristensä.

Enemmän kuin seitsemänsataa vuotta on taistelumme kestänyt itsenäisytemme toteuttamiseksi, historiamme alusta asti meidän päiviimme saakka. *Historiamme* alusta asti! Tosin ruvoilijamme ja Suomen historian ensimmäinen professori yliopistossamme Z. Topelius väitti (k. Samlade skr., 23 del, siv. 31—62), ettei Suomen kansalla ole ollut mitään omaa historiaa ennen v. 1809, että ruotsalainen valloitus ja kristinusko tukahduttivat itsenäisen kansallisuuden alkeet, jotka versoivat heimokuntaisuuden aikakaudella. Tätä vastaan on kuitenkin Suomen kansan itsenäisen historian luoja, hänkin sitten Suomen historian edustaja yliopistossamme, Yrjö Koskinen (Hist. Ark. V, 1—9) aivan oikein huomauttanut, että Suomen kansan kuten muitenkin kansojen itsenäinen kansallistunne ja siitä riippuva asema on vähitellen kehittynyt, siis Ruotsinvallan aikanakin, ja että jälkeen v. 1809 autonomiammekin on ollut vain asteittainen ja että siis »saatettaisiin väittää, ettei Suomen kansan nykyinenkään (v. 1876) valtiotila täytä ominaisen historian tehtävää». »Itse teossa ei löydy eikä ole milloinkaan löytynyt kansakuntaa maailmassa, jonka itsemääräys ei olisi ollut jollain tavoin rajoitettuna.» »Siitä selvästi huomataan, ettei täydellisinkään autonomia sisällä mitään rajatonta itsemääräystä.» »Itse pyrintö autonomiaan on tunnusmerkkinä, että kansallishenki elää. Että semmoista pyrintöä jo ennen vuotta 1809 on löytynyt; tuskin käynee kieltää.»

Niin me voimme väittää, että aivan historiamme ensi aikoina tällaiset itsenäisyyspyrinnöt olivat vireillä. Teokraattisen vallan perusteella puuhasi jo tuo tarmokas piispa Tuomas jonkinlaista Suomen itsenäisyyttä (vert. S. Ivalon hauskaa esitystä: Tuomas piispa otteina Juhani Ahon »Kuvia ja kuvaelmia» nimisessä teoksessa, siv. 241—288). Tuomas piispan teokraattiset itsenäisyyspuuhat kärsivät kyllä musertavan tappion Aleksanteri

Nevskin loistavan voiton kautta v. 1240. Suomi joutui v:een 1809 tappelukentäksi idän ja lännen voimien välillä, mutta keskiajan kuluessa ylläpitivät Suomen piispat, kuten Topeliuksenkin täytyy myöntää, melkoista itsenäisyyttä Suomen oloissa.

Täytyy tunnustaa meille olleen suureksi onneksi, että kadottaen varsinaisen itsenäisyytemme jouduimme Ruotsin alamaisiksi samaan aikaan kuin venäläiset pantiin raakojen mongoolien ikeen alle, josta onnettomuudesta nämä vieläkin saavat melkoisesti kärsiä. Mutta onnessa piili suuri vaarakin, se nimittäin, että me vihdoin, kuten Topelius sanoo, »täydelleen sulautusimme» Ruotsiin (»fullständig inkorporation»). Vastapainoksi tälle vaaralle Ruotsin suuruuden aikana moni etevä suomalainen, kuten esim. Taneli Juslenius ja hänen uraansa kulkeva Henrik Gabriel Porthan, puolsi omintakeisen kansallisuus- eli itsenäisyyssaatteen asiaa, jos kohta ei vielä varsinaisesti poliittisessa merkityksessä. Itsenäisyyssate tässä merkityksessä sai ensimmäisen virikettä koko Suomen kansaan yhä syvemmälle juurtuneesta käsityksestä, ettei Ruotsi enää menetettyään Kaarle XII:n kuoltua suuruutensa loiston kyennyt puolustamaan Suomea itäistä naapuria vastaan, mistä Suomen paloittele v. 1721 ja 1743 rauhanteoissa oli selvänä todisteena.

Jos kohta keisarinna Elisabetin tunnettu julistuskirja v:lta 1742 ei ollut muuta kuin viekkautta ja vehkeilyä hänen puoleltaan, niin se kuitenkin perustui oikeihin psykologisiin edellytyksiin, jotka saivat aivan selvän muodon Sprengtportenin ja Anjalan liiton puuhissa. On kerrassaan lapsellista arvostella näitä puuhia nykyisen siveysopin kannalta, kuten Tigerstedt y. m. ovat tehneet; ne olivat kansan yläkerroksissa olevien olojen pakosta heränneitä itsenäisyyssaatteita, jotka sitten v. 1808—09 sodassa osaksi toteutuivat.

Yhtä lapsellinen on se ajatus, että Aleksanteri I olisi jonkinlaisesta jalomielisyydestä, kuten imarteluun vivahtavalla yksimielisyydellä toistetaan, kohottanut

Suomen kansan kansakuntien joukkoon. Se tapahtui yksinomaan valtiollisesta viisaudesta, johon enimmäen vaikutti Suomen kansan vastustuskyky ja Euroopan valtiollinen asema. Tämän todistaa aivan selvästi Aleksanterin kirje kreivi Steinheilille v:lta 1810 (k. siitä lyhyesti »Oma Maa» V, siv. 365): Suomi oli häneltä saanut erikoisasemansa, »jotta Suomi omien etujensa takia liittyisi keisarikuntaan». Samanlainen poliittinen lapsellisuus ja lyhytnäköisyys vallitsevat monessa muussakin katsantokannassa, kuten esim. siinä, että Kustaa Aadolf olisi ryhtynyt sotaan Saksaa vastaan etenkin uskonnollisista syistä, tai siinä, että suomalaiset olisivat suuressa kiitollisuuden velassa Ruotsille siltä saadusta sivistyksestä ja vapaudesta y. m.

Mutta Aleksanteri I:n älykäs valtiollinen teko herätti voimakkaasti elämään Suomen kansalaisten itsenäisyysaatteet, ja mahtavana kaikui ensin A. I. Arvidsonin ylevä huuto: »Emme enää ole ruotsalaisia, emme voi tulla venäläisiksi, meidän siis tulee olla suomalaisia.»

Mutta meikäläisten ponnistuksista huolimatta ja vaikka meille ehdottomasti oli suureksi onneksi, että Ruotsi oli niin heikko, ettei voinut estää meitä joutumasta Venäjän kansan yhteyteen, oli meidän autonomiamme alussa sangen heikolla pohjalla. Kerrotaanhän, että ministerivaltiosihteeri Rehbinder kerran olisi pelastanut asemamme rohkealla vaatimuksellansa keisari Nikolai I:lle: »Sire, tout ou rien» (kaikki tai ei mitään).

Mutta vapaammat aatteet rupesivat leviämään Euroopassa, kun kansanliikkeet elpyivät ja sodan vitsa ruoski. Aleksanteri II oli pakoitettu toimimaan sen mukaan. Mutta hänen myöhemmät hallitusvuotensa ja sitä seuraavat ajat osoittivat ilmeisesti, etteivät itsenäisyyspyrintömme voineet mitään suurta saavuttaa.

Silloin astuivat Venäjän ja Suomen köyhälistöt valtiolliselle näyttämölle. Olen jo ennen osoittanut, mitenkä Turun työväenkokous v. 1899 oli rohkea vastaus helmikuun manifestille — kansan pohjakerrosten

nouseminen, kun yläluokka oli verraten lamaanutunut. Samoin nämä pohjakerrokset Forssan kokouksessa löivät Bobrikoffin diktaturia vasten silmiä. Ja vasta kun Suomen köyhälistö torilla v. 1905 julisti yleislakon venäläisten toverien esimerkkiä seuraten, uskalsi porvaristokin käydä perässä Uuden Suomettaren vielä sillä viimeiselläkin hetkellä varoittaessa ryhtymästä lakkoon!

Kävi yhä selvemmäksi, että Suomen itsenäisyys riippui yksinomaan Venäjän köyhälistön voitosta. Ja se lausuttiin suoraan ja peittelemättä Suomen sosialistien taholta jo uuden eduskunnan alkuaikoina. Sen jälkeen on eduskunnassa ja muualla monesti puhuttu samaan suuntaan, ja vasta tänä vuonna on saatu ilmeinen todistus siitä, että sosialistien käsitys on ollut aivan oikea. Miten meidän porvaristomme tekikin vastarintaa Venäjän taantumukselle, ei Venäjän itsevaltius eikä feodalismi välittänyt meidän itsenäisyyspyrinnöistämme vähääkään; Venäjän porvaristonkaan (Lvoff'in ja Kjerenskin) hallitukset eivät antaneet meille täydellistä itsenäisyyttä, eikä meidän oma porvaristommekaan sitä tahtonut, niin kauan kuin sosialistit olivat enemmistönä eduskunnassa. Ja vaikka Suomen syvät rivit aina ovat panneet ankaran vastalauseen Venäjän yhä kasvavaa taantumusta vastaan, eivät ne sittenkään tahtoneet ryhtyä yhteistoimintaan porvariston kanssa tässä asiassa, koska, kuten lausuttiin Helsingin puoluekokouksessa v. 1911, kaikki porvariryhmät tahtovat itäisten voimien avulla sortaa työväkeä. Tämäkin on selvästi nähtävänä tosiasiana, kunnes heinäkuulla 1917 sosialistinen enemmistö eduskunnassa säätämällä »valtalain» avasi uuden uran Suomen täydelliselle itsenäisyydelle, käyden silloinkin eturintamassa tämän suuren asian toteuttamiseksi.

Jos kysyy, miksi ei edes Venäjän porvaristo tahtonut antaa täydellistä itsenäisyyttä Suomen kansalle, on vastaus jotenkin helposti löydettävissä. Ei minkään maan kapitalismi voi antaa n. s. alusmaallensa täydel-

listä itsenäisyyttä, siitä syystä, että se tarvitsee tätä alusmaata markkinapaikaksi, jonne se voi viskata liikanaiset tavaransa ja usein myös liikanaisen väestönsä. Oli todellinen onni meille suomalaisille, että suuri maailmansota mursi niin perinpohjin tuon mädänneen itsevaltiuden, feodalismin ja porvariston Venäjällä, että kansan todelliset »elävät voimat» pääsivät esille, vieläpä itse hallitsemaankin. Täydellistä itsenäisyyttä ei meille olisi antanut, ei edes olisi voinut antaa mikään muu Venäjän hallitus kuin bolshevikkien. Eikä tämäkään antanut meille tätä itsenäisyyttä mistään erityisestä jalomielisyydestä, vaan siitä yksinkertaisesta syystä, että se on proletaarihallitus, joka luulee paraiten kiinnittävänsä toisen kansan, s. o. kansan suuren enemmistön, puoleensa antamalla sille täydellisen itsenäisyyden. Ja tässä suhteessa ei Venäjän uusi hallitus tule pettymään, sillä taloudellisten etujensa ja maantieteellisen asemansa kautta Suomen kansan aina tulee pitää Venäjän kansaa luonnollisimpana liittolaisenaan ja ystävänään. Eikä Venäjän proletaarinen hallitus siinäkään suhteessa tule pettymään, että valta tässä maassa läheisessäkin tulevaisuudessa kuuluu kansan köyhälistölle, kansan suurelle enemmistölle, kun joukkojen voima ja valistus kasvavat.

Ja juuri tästä syystä ei kenelläkään tässä maassa ole suurempaa syytä iloita äsken saavutetusta itsenäisyydestä kuin Suomen köyhälistöllä, Suomen kansan syvillä riveillä, *sillä lopullisesti* ei Suomen porvaristo yksin jaksa vastustaa Suomen syvien rivien eteenpäin pyrkimistä, koska porvaristo nyt, kun Suomi on suvereeninen valtio, ei enää voi pyytää apua mistään ulkoa omia kansanryhmiä vastaan, muutenhan se omien siveyskäsitteittensä mukaan rupeaisi kulkemaan maan-kavaltajan halveksittua uraa.

Suomen köyhälistö! Etenkin teidän ponnistuksillanne ja aloitteestanne on Suomen itsenäisyys saavutettu. Ja etenkin te voitte tulevaisuuteen katsoen tästä saavutetusta voitosta iloita ja riemuita, paljon enemmän kuin

muut kansalaisryhmät isänmaassamme. Suomen itse-
näisyysjuhla on sentakia etupäässä Suomen köyhäli-
sön juhla par préférence, juhla, johon se voi sydämen
pohjasta ja sielunsa koko innolla osaa ottaa.

15. 1. 18.

SOVINTOA JA RAUHAA.

Tapasin eilen, maanantaina, sattumalta erään luotettavan henkilön, joka tuli Tampereelta. Hän kertoi minulle pöyrityttäviä seikkoja taisteluista, joita vielä viime perjantai-iltana käytiin Tampereen kaduilla; kertoi suurten kivitalojen luhistumisesta, kokonaisten kaupunginosien, varsinkin pikkueläjien korttelien ja esikaupunkien tuhoutumisesta ja molempien taistelevien puolten ruumiskasoista kaduilla. Sanomaton kauhu ja tuska valtasi minut, kun kuulin tämän kaiken.

Eikö tästä kauhistuttavasta, hirveästä kansalaisten keskinäisestä murhaamisesta voi saada loppua? Eikö *millään ehdoilla* voida rakentaa rauhaa ja sopua? Eikö laiha sovinto ole parempi kuin lihava voitto, kun se nähtävästi on niin hirveän kalliisti ostettava?

Tampereen ja Toijalan välillä on punaisilla uusi, luja puolustuslinja, joka ei liene yhtä helposti vallattavissa kuin edellinen. Mutta jos sekin murtuu kaikesta huolimatta? Silloin odottaa kaikkia Etelä-Suomen kaupunkia ainakin yhtä surkea kohtalo kuin Tamperetta. Ja mitä kärsii koko meidän kulttuurikehityksemme, jos pääkaupungin sivistysaarteet tuhoutuvat? Mitä seurauksia oli siinä suhteessa Turun palosta noin sata vuotta sitte? Pitääkö yhtä paljon ruumiita kasaantua kaikille Eteläsuomen kaupunkien kaduille kuin Tampereella, jossa *vielä* perjantaina taisteltiin elämästä ja kuolemasta? Sillä minulle on kiven kovaan vakuutettu, että punaiset ennen kuolevat kuin ehdoitta antautuvat.

Suuri Jumala, pitääkö meidän tosiaan saattaa asiat sille kannalle? Eivätkö mitkään järkisyyt enää pysty ihmisiin, joskin on erehdytty ja kuljettu harhaan, toinen kuin toinenkin?

Ja toisen tai toisen ehdoton voitto tulee kaikissa tapauksissa merkitsemään kohta taas purkautuvan tulivuoren rinteellä elämistä. Voittaja käy aina ylpeäksi. Järkevät ainekset eivät yleensä pääse määräämään, *kun voitto on taattu*, vaan joukot, suuret massat, jotka järkevien aineiden neuvoista välittämättä tahtovat pusertaa itsellensä *hetkiseksi* niin paljon kuin suinkin. Otaksutaan esim., että tällä hetkellä hirveitten tapahtumien jälkeen valkoiset voittavat, vaikka todellisuudessa *lopullisesti* voikin käydä aivan toisin. Voittajan suuret joukot ahmivat silloin voiton tuloksia voitettujen kustannuksella — ihan sakkaan asti. Suuret massat eivät tule noudattamaan kohtuutta käyttäessään saalista hyväkseen. Mutta ne kylvävät silloin vastustajiensa, heidän lastensa ja lastenlastensa sydämiin semmoisia kauhean vihan siemeniä, jotka ainoastaan odottavat »sopivaa» ilmaa kehittyäkseen suuriksi puiksi. Ja minä luulen, että tällainen »sopiva» tilaisuus on »ovemme edessä». Ranskan ja Venäjän suurten vallankumousten perästä seuraa läheisessä tulevaisuudessa *aivan varmaan* Keski-Euroopan, etupäässä Saksan suuri vallankumous, jonka oireita jo nyt on selvästi havaittavissa. Ja silloin epäilemättä tuo mielissä kytevä viha, jonka voittajien kohtuuton menettely on synnyttänyt, puhkeaa hirvittäväan paloon, ja silloin emme varmaan voi toivoa rauhaa maahamme. Ei saa kevytmielisesti lohduttaa itseänsä sillä, ettei se tule aivan pian — vallankumouksista on aivan oikein sanottu, ettei viisainkaan ihminen voi sen *tulohetkeä* tarkalleen ennustaa. Mutta viisas ihminen voi kykynsä mukaan koettaa estää jonkin vallankumouksen *äärettömän tuhoisaa* tuloa, ellei tykkänään, niin ainakin siten, ettei se käy yli *oman kansan* ehkä kymmenen kertaa tuhoisampana kuin nyt riehuva kansalaissota.

Minä olen, vaikkakin olen syrjässä nykyisestä riehunnasta, katsonut velvollisuudekseni tämän kansan vuoksi ja oman kansalaismaineeni takia tulevien sukupolvien silmissä huomauttaa niistä epäilemättä vielä suuremmista vaurioista ja kärsimyksistä, joihin saatamme kansamme ja kulttuurimme, ellemme *nyt* koeta rakentaa rauhaa ja sovintoa. Sillä minä luulen, että se vielä *tällä* hetkellä olisi mahdollista, mutta jonkin ajan perästä ei. Jos minun ehdotustani ei hyväksytä tai jos se väärin tulkitaan, kuten viime aikainen toimintani monella taholla, en siihen mitään voi.

Sovinto voisi ehkä perustua *status quo ante* periaatteeseen, ennen sotaa vallinneen tilan palauttamiseen, täydelliseen amnestiaan, anteeksiantoon kaikille osaaottaville, miliisijärjestelmän palauttamiseen ja kaikkien muitten asioiden ratkaisun jättämiseen Suomen kansan *korkeimmalle vallalle*, Suomen kansan eduskunnalle. Olkoonpa tämän kokoonpano millainen hyvänsä: joka tapauksessa sekin on viime tapahtumista viisastunut. Pois hirveä kansalaissota! Sovintoa ja rauhaa Suomen kansan keskuudessa!

9. 4. 18.

SADAN VUODEN KULUESSA.

PUHE MOSKOVASSA-OLESKELUNI AIKANA

29. VI. 1919.

(Lyhennetty.)

Toverit! 14 p. syysk. 1812 seisoi kuuluisa Napoleon näillä Varpusvuorilla ja ihaili »kultakupoolista Moskova». Sata vuotta myöhemmin seisoo täällä vanha sotaveteraani Suomen luokkasotien ajoilta ja puhuu suomalaiselle kansanjoukolla.

En suinkaan ole tällä tahtonut asettua Napoleonin rinnalle; siihen luulen olevani sekä liian alhainen että liian ylhäinen: maailman suurimman sotaneron kanssa en mitenkään voi kilpailla, mutta maailman suurimman egoistin kanssa en myöskään tahtoisi asettua samalle tasolle.

Vastakohtaisuuden olen esittänyt vain sen takia, että se antaa aihetta erityisiin mietteisiin, hämmästyttävään vertailuun maailman menon suhteen.

Napoleon oli seisossaan Varpusvuorten kukkuloilla maailman mahtavin ihminen. Täydellisesti itsevaltiaana hän mielensä mukaan määräsi kansojen kohtaloista, paloitti maat ja maanosat, repi kansasta palasen ja liitti sen toiseen, särki usean kansan luonnollisen yhteyden ja määräsi näille osille ja kokonaisille kansoille, mitä hyväksi katsoi. Ja nyt — pyrkivät kansat itse, kansakunnat kokonaisuudessaan, määräämään oman kohtalonsa, oman kokoonpanonsa; ne eivät enää tahdo alistua kenenkään itsevaltiaan, eivät minkään muun kansan määräysten alaisiksi. *Todellisen* ja pysyväisen aloitteen tässä suhteessa on tehnyt Venäjän suuri kansa mahtavassa vallankumouksessa: vuoden 1917 toinen vallankumous vapautti täydellisesti Venäjän kansan ulkonaisista vaikutuksista; — niin, se teki vielä enemmän: sen, mitä *ei mikään edellinen valtiollinen suunta tai mullistus ole aikaansaanut* — se julisti jokaiselle kansakunnalle oikeuden *vapaaehtoisesti* määrätä *oman itsenäisyytensä*, vaikkapa se tapahtuisi Venäjän entisen kokonaisuudenkin kustannuksella. Ja näin sai Suomikin itsenäisyytensä, jota se turhaan oli tavoitellut Venäjän porvarillisten hallitusten aikoina. Muistammehan vallan hyvin miten nolon vastauksen Suomen hallitus sai Saksaltakin, kun se pyysi itsenäisyyttä: oli *ensin* käännyttävä Venäjän puoleen, ja bolshevismi myönsi periaatteensa mukaisesti sen, mitä ei mikään muu hallitus *siinä määrässä* olisi myöntänyt. Ja kiitos myös Suomen työväenliikkeelle, joka oli kasvanut niin mahtavaksi, *että se voi panna tämän pyrkimyksen*

alkuun ja etteivät Suomen porvariston liehakoimiset niitten Venäjän piirien edessä, jotka eivät sitä olisi myöntäneet eivätkä tulevaisuudessakaan myönnä, jos valtaan pääsevät, enää merkinneet ajan pitkään mitään. »*Bolshevismi ja Suomen sosialismi ovat luoneet Suomen itsenäisyyden — se tulee aina pysymään historiallisena tosiasiiana* —, ja tämä itsenäisyys olisi ollut todellinen kuten esim. Ruotsin ja Norjan, eikä, kuten nyt, näennäinen, ellei Suomen porvaristo *pelastaaksensa oman asemansa* olisi myynyt sitä ensin toisille ja sitten taas toisille suurvalloille.

Yhtä itsevaltaisesti kuin kokonaisista kansoista määräsi Napoleon yksityisten kansalaisten hengestä ja vapaudesta. Asia on nyt kääntynyt päinvastaiseksi: kansat määräävät nyt hallitsijoitten hengestä ja vapaudesta. Ja tämä ilmiö ei enää tule olemaan kuten välistä ennen sporadinen, tilapäinen, vaan *järkähtämätön periaate*. Keisareja ei enää ole Euroopassa yhtään, kuninkaittenkin luku vähenee. Se on ajan merkki, se osoittaa, minnepäin kuljetaan. Kaikkialla pyritään siihen, että *jokainen* kansalainen todellisesti olisi valtiollisessa suhteessa vapaa. *Jokaisen* kansalaisenkin *todellisen* valtiollisen vapauden perustuksen laski Venäjän suuri vallankumous. Napoleon voi vielä, kuten Heinen kuuluisa runo kahdesta krenatööristä niin mainiosti esittää, innostuttaa sotilaitaan siinä määrin, että he *mielellänsä* uhrasivat henkensä hänen ja yläluokan itsekkäitä tarkoituksia varten — nykyään kieltäytyvät sotilaat joukoittain semmoisista tehtävistä, ja koko porvarillinen maailma romahtaa silloin raunioiksi, kuten jo tunnettu porvarillinen taloustieteilijä Em. de Laveley ennusti, kun sotilaat, porvariston ja yläluokkien kannattajat, eivät enää tottele käskijöitään. Ja tällaista tulee aivan varmaan *läheisessä* tulevaisuudessa tapahtumaan yhä laajemmassa mittakaavassa. Sotilaat lähtevät tappeluun ja kuolemaan nyt enää vapaaehtoisina vain silloin, kun puolustavat omia ja omiensa etuja — ja samalla koko ihmiskunnan —: selvemmin kuin mit-

kään muut ovat tämän osoittaneet Venäjän punaisen armeijan sotilaat; uljaasti he ovat — puutteellisesta johdosta, petoksista ja muista vaillinaisuuksista huolimatta — puolustaneet sitä, mitä pitävät kalleimpanaan: koko kansan ja koko maailman syvien rivien oikeuksia ja tulevien sukupolvien kalleinta perintöä. Palautta-kaamme vain muistiimme Kronstadtin ja Krasnaja Gorkan äskeiset tapahtumat! —

Ja sosiaalinen, yhteiskunnallinen tilanne, mitenkä se onkaan muuttunut Napoleonin ajoilta, sadan vuoden kuluessa. Babeufin kumous Ranskan suuressa vallankumouksessa oli ensimmäinen oire, joka viittasi yhä laajempiin proletaarisiin vallankumouksiin. Ja ne tulivatkin toinen toisensa perästä. Ensin vuosien 1830 ja 1848 mullistukset. Sitten Parisin Kommuuni v. 1871, jolloin köyhälistö ensi kerran otti vallan käsiinsä. Mutta se otti sen vaillinaisesti ja teki suuria virheitä — sentakia se kukistui. Mutta Venäjän kiusattu kansa teki v. 1917 puhdasta. Mitä vaikuttaa asiaan, jos joku takaskel matkalla sattuu: sekä liikkeen ystävät että sen viholliset näkevät kuitenkin selvästi, että tässä on kysymys vain *ajasta*. Ukkonen jyrisee, ja salama iskee sittenkin siihen, mihin sen pitää iskeä! —

Olot luovat itsestään vallankumouksen, olot vievät sen eteenkinpäin. Mutta ihmiset ovat myöskin olemassa pyrkimyksineen, harrastuksineen. Minkä olot ovat herättäneet eloon, sitä edistävät ihmiset toiminnallaan. Kun me elämme suurten tapausten keskellä — *niin suurten*, että tuskin milloinkaan vielä *ihmiskunnan historiassa on ollut tärkeämpää aikakautta*, tärkeämpiä kysymyksiä ratkaistavina — silloin me, elävät ihmiset, emme saa istua kädet ristissä, vaan meidän tulee innokkaasti toimia siihen suuntaan, mihin historian käsi viittaa. Ja se viittaa yhä kasvavaan kansanvaltaan, syvien rivien onnellisempaan elämään, niiden valoisampaan tulevaisuuteen, joka nyt on toteutumassa.

Mitä on sata vuotta ihmiskunnan elämässä? Vesipisara valtameressä. Englannin suuri tiedemies Kelvin

laski, että »interglasialisesta aikakaudesta», jolloin varsinainen ihminen — alkuansa ehkä onkimadon sikiö, kuten Bölsche y. m. arvelevat — ilmestyi luomakuntaan, olisi kulunut noin 3—4 miljoonaa vuotta. Mitä on tosiaan sata vuotta tähän verrattuna! Hiekkajyvän suunnattoman suuressa korvessa!

Ja tässä ajassa, siitä alkaen kuin Napoleon seisoi Varpusvuorilla tähän hetkeen asti, on tapahtunut niin äärettömän paljon! Eikö sitten maailma edisty. Edistyy varmasti, kulkeepa eteer.päin oikein jättiläisaskelin. Alkuihminen eli luolissa melkein eläinten tavoin; sivistys on yhä enemmän kohottanut hänet luonnon herraksi ja käskijäksi. Ja yhteiskunnallinenkin taso yhä leviää, laajenee! Kun tuotantovoimat kehittyvät, kehittyy myös yhteiskunnallinen taso, yhteiskunnallinen vapaus ja kansakuntien vapaus. Yleismaailmallinen veljeys astuu yhteiskuntaluokkien *valtiollisen* epätasaisuuden, valtiollisen orjuuden ja kansojen keskinäisen vihamielisyyden tilalle. Tämä ei ole mikään utopia; *kaikki* merkit viittaavat sinnepäin.

Mutta me emme siihen päämaaliin pääse, ellei jokainen innokkaasti ja pontevasti siihen pyri. Pois siis laimeus ja leväperäisyys! Vallankumouksen suurin, *vaarallisin vihollinen on vallankumouksellisen hengen laimentuminen.* Jokaisen täytyy uutterasti, väsymättömästi kantaa kortensa uuteen rakennukseen! —

Kun minä nyt täältä ylhäältä katselen, kuten kerran Napoleon, kultakupoolista Moskovata; täytyy mieli eriskummallisilla tunteilla. Minä näen Kremlin ja muut vanhat rakennukset, jotka elävästi muistuttavat minua entisyydestä, menneistä ajoista, jolloin vallitsi itsevaltius ja orjuus — kaiken vapauden vastakohtat. Mutta tämä näky johtaa minut samalla ihanaan, loistavaan kangastukseen, nousevana aamun sarastuksena valoa kohti, se johtaa tulevaisuuteen, läheiseen tulevaisuuteen, jolloin ihmiskunta alennustilastaan nousee ja kohoaa, ja kaukaisempaankin tu-

levaisuuteen, jolloin ihmiskunta on kokonainen *veljeskunta iloisia, onnellisia ihmisiä täydellisen tasa-arvoisuuden pohjalla.**)

MIKSI RYÖSTÖRETKET ITÄKARJALAAN EIVÄT MILLOINKAAN ONNISTU?

Prof. Voionmaa on kirjassaan »Suomen uusi asema» lausunut (siv. 207): »Monisatavuotinen kehitys on osoittanut, että kansallisuudet useimmiten ovat sitkeämpiä ja muuttumattomampia olentoja kuin valtiot. Turhaan ovat imperialistiset valtakunnat kaikilla sortokeinoillaan koettaneet tukahduttaa valveutuneiden »rajakansain» ja »irridentein» kansallisia pyrkimyksiä.» Aivan oikein. Varsinkin viimeaikainen kehitys on osoittanut, että ilmeisesti kuljetaan tähän suuntaan. Kansallisuus perustuu, kuten m. m. jo Snellman niin pontevasti mieliin painoi, yhteiseen kieleen. Kieli on kansallisuuden yhdyssiteenä ja siinä ilmenee, kuten ensimmäisinä selvästi osoittivat prof. Steinthal ja Lazarus, yhteinen kansanhenkikin. Mutta lukuunottamatta tätä enemmän sentimentaalista puolta kieli on mukava, vieläpä mukavin *välikapale* sitomaan joukon ihmisiä yhteen yhteistä toimintaa varten. Jotta tämä yhteistoiminta vihdoin lujemmin kiinnittäisi kaikki maailman kansat yhteen ja siten mikäli mahdollista lisäisi veljellisyyden tunnetta niiden kesken, on keksitty yhteinen maailmankieli (Esperanto tai Ido), joka ei tahdo eikä arvattavasti voikaan poistaa kansankieliä, vaan toimii yhdyssiteenä kansakuntien välillä. Kieli on etupäässä mukavuudesta syntynyt, eikä sen merkitystä muuten sovi nationalistisella ja chauvinistisella tunteilulla liioitella.

*) Tämä puhe oli aiottu pidettäväksi Varpusvuorella lähellä Moskovaa, mutta huonon ilman takia siitä ei tullut mitään.

Mutta koska se toimii tähdellisenä yhdyssiteenä, pyrkivät luonnollisesti ne, jotka käyttävät samaa kieltä, muodostamaan keskenänsä erikoisen yhteiskunnan. Tunnustettakoon avoimesti, että maailmansota — ja se lieneekin sen ainoa pysyvä tulos, poliittisista seurauksista huolimatta — automaattisesti suuressa määrässä edisti kansallisuuden asiaa. Hajoavasta Itävallasta muodostettiin Tshekkio-Slovakia ja Jugoslavia, tanskalainen osa Slesvig-Holsteinista liittyi Tanskaan, puolalaiset osat Saksasta pääsivät takaisin Puolan yhteyteen j. n. e. Mutta porvarilliset vallat eivät läheskään täydellisesti toteuttaneet näitä kansallisia pyrkimyksiä. Itävallan saksalaiset osat eivät saaneet yhtyä Saksaan, yhtä vähän kuin Elsass-Lothringin saksalaiset osat. Intiaa kuristetaan edelleen, Irlanti ja Egypti eivät ole saaneet vapauttansa täydellisesti. Korea jäi Japanille ja Ahvenanmaa vielä suomalaisille (vaikka se jo ammoisina aikoina oli Ruotsin »maakuntana» ja sen taloudelliset edut aina ovat etupäässä suuntautuneet Ruotsiin, johon sen väestökin nykyään yksimielisesti tahtoo liittyä), Belgian flaamilaista kansallisuutta vainotaan (toisen Internationalen puheenjohtajan Vanderwelden erikoisella suostumuksella) j. n. e. Periaatteellisesti ja perusteellisemmin kuin porvarivaltiot on Venäjän neuvostohallitus toteuttanut kansallisuuden vaatimukset laajalla alueellaan.

Mutta yläpuolella kaikkien kansallisuusaatteiden on jotakin korkeampaa, ja se on *vapaus*. Kaikki luomakunnassa pyrkii vapauteen: eläimet, ihmiset, kansallisuuden luomat. Missä kansallisuus ja vapaus joutuvat ristiriitaan, siellä voittaa ainakin lopullisesti vapaus. Sveitsissä asuu neljä kansallisuutta, mutta kaikki ne puolustavat vapauttaan ranskalaisia, saksalaisia, itävaltalaisia ynnä muita samaan kansallisuuteen kuuluvia vihollisia vastaan. Amerikan englanninkieliset siirtomaat nousivat sortavaa Englantia vastaan 1700-luvun loppupuolella j. n. e.

Aivan samasta syystä on Itä-Karjalan pääasiallisesti

suomenkielinen väestö pysynyt uskollisesti — muutamia kulasseja lukuunottamatta — Venäjän yhteydessä, vaikka kansallisuusaate yhdistäisikin sen Suomeen. Suomi ei voi nykyään mitenkään tarjota *Itä-Karjalan kansalle vapautta*, se voi nykyään tarjota ainoastaan riistämism vapauden Suomen kapitalisteille. Sangen kuvaavasti esittää tämän kapitalistisen ja työläisvapauden välisen eron eräs Amerikasta lähetetty kirjoitus («Työläisten Karjala», siv. 8): »Kaikki riippuu (täällä) työnantajan tahdosta. Meidän täytyy tehdä työtämme hänen määräämillään ehdoilla. Hän määrää palkat, työpäivän pituuden, työolot täydellisesti. Sanalla sanoen työnantaja määrää kaikki ne ehdot, joiden alaisina meidän on työskenneltävä, tai lakattava työskentelemästä.

Tämä on aivan toisin kun mitä teillä siellä on.

Te itse määräätte asioistanne. Te itse järjestätte työolot ja muut ihmisten väliset suhteet.»

Prof. Setälä, Suomen kuninkuuden ja imperialismiin kuuluisa edustaja, huolehtii kulttuurin, sivistyksen leviämistä Itä-Karjalassa ja väittää, että ainoastaan Suomi voi pitää huolta Itä-Karjalan kulttuurista. Hän ja hänen kannattajansa eivät ole tietävinään, että kulttuuri on yleismaailmallinen ja ettei ainakaan nykyään tarvita mitään valloituksia kulttuurin levittämiseksi asevoimalla. Ainoastaan raakuus oli kerran isänmaallinen, kuten Tegnér sanoo. Kulttuurin levittäjiä on muuten ollut monenlaisia. Cortez ja Pizarro levittivät myös kulttuuria Amerikassa ja hävittivät ryöstöllä ja aseilla Atzekien ja Inkas-kansan korkeastikin sivistyneet heimot, ja nykyiset sivistyskansat ovat orjakaupalla, opiumilla ja paloviinalla levittäneet «länsimaista kulttuuria» laajoihin piireihin «raakalaisheimojen» keskuuteen. Suomen valkoiset Itä-Karjalaan tunkeutuneet ryövärijoukot, «länsimaisen kulttuurin levittäjät» Itä-Karjalassa, muistuttavat hyvin suurella määrällä noita Meksikon ja Perun «sivistäjiä» Cortez'ta ja Pizarro'a. Valko-Suomen menettely Itä-Karjalaa kohtaan

on vain lietsonut kansallisvihan vireille ja tehnyt yhtymisen toistaiseksi aivan mahdottomaksi. Itä-Karjala luo nykyään itse kulttuuriaan ja ottaa siihen Suomesta ja muualta, mitä katsoo *hyväksi* ja *sopi-vaksi*.

Vapaus eikä kansallisuusaate elähdyttää nykyään Itä-Karjalan kansaa, sen molempia kansallisuuksia, kuten ennen Sveitsinkin neljää kansallisuutta. Ja vapaus, varsinkin kun se perustuu vallankumoukseen, kehittää suunnattomasti jokaisen kansan voimia. Sen on meille m. m. näyttänyt Ranskan suuri vallankumous. Ja sen oivalsi Itä-Karjalan suuri edustajakoukouskin, joka v. 1920 edusti hyvin neljää viidennestä Karjalan kansasta, kun se yksimielisesti päätti »vapaana kansana» pysyä Venäjän yhteydessä. Ja se käsitti myös, että etupäässä taloudelliset edut liittyvät sen tähän suureen valtioyhteyteen. Koko Venäjän ja Suomenkin edut ovat monessa suhteessa yhteiset (viljan tuonti tavallisina aikoina), ja olisi hyvä kummallekin, jos otettaisiin *todella* huomioon Voionmaan vakuutus, ettei Suomi tahdo ase-in valloittaa Itä-Karjalaa. Se ei tule milloinkaan onnistumaankaan, kun *kansan suuri enemmistö* ei tahdo liittyä veriseen Valko-Suomeen.

»Kansojen liitto» ei ole oikea forum ratkaisemaan tätä kysymystä, sitä vähemmän, kun se siten sekaantuisi Venäjän asioihin, jota se ei ole ottanut liittoonsa ja joka tuskin haluaakaan siihen tulla.

Silti ei ole sanottu, etteivätkö Suomi ja Itä-Karjala ehkä kerran tavalla tai toisella yhtyisi, Venäjän suostumuksella, jolta Suomikin sai vapautensa. Mutta Valko-Suomeen Karjala ei *milloinkaan* yhdy. Kuuluissa prof. Israel Hvasser lausui aikoinaan, että Suomi on Länsi-Europan etuvartio itäistä raakuutta vastaan; mutta raa'at ryöstöretket Itä-Karjalaan ja monet muut seikat tekevät tämän väitteen epäilyksen alaiseksi.

PUHE,

LAUSUTTU HELSINGISSÄ PIDETYSSÄ SUURESSA SOITTOJUHLASSA V. 1923.

Arvoisat juhlavieraat! Syvien rivien toiminnassa on eräs piirre, joka täyttää jokaisen niiden ystävän sydämen mitä vilpittömmällä ilolla. Tämä piirre on se, että syvien rivien toiminta laajenemistaan laajenee, leviää yhä useammille aloille mitä suurimmalla menestyksellä. Se on kasvanut valtiollisesta ja ammatillisesta alkujuuresta, mutta siitä juuresta on versonut suuri, komea puu: »Siitä kasvoi kaunis taimi, yleni vihanta virpi, nousi maasta mansikkaisna, kasvoi monihaarukkaisna.» Syvät rivit ovat perustaneet sivistysseuroja, työväen akatemioja, henkivakuutusyhtiöitä, palovakuutusyhtiöitä, säästökassoja, osuuskauppoja ja — last not least — musiikki- ja urheiluseuroja — tässä vain muutamia esimerkkiä syvien rivien innostuksen ja uhraavaisuuden aikaansaamista laitoksista. Voi jo väittää vanhan Terention sanoilla, että pohjakeroksille »ei mikään inhimillinen enää ole vierasta». Ja kaikella tällä on erinomaisen suuri merkitys. Sillä ainoastaan siten, että syvät rivit laajentavat toimintansa kaikille inhimillisille aloille ulottuvaksi, voivat ne *pysyväisesti* pitää käsissään sen perinnön, joka keran ihmiskunnan järkähtämättömän kehityksen mukaisesti niille lankeaa. Suhteellisen helposti voi väkiryynnäköllä tehdä valloituksia, mutta paljon vaikeampaa on pitää niitä pitempiä aikoja käsissä. Napoleon I:nkin, maailman suurimman väkivallan käyttäjän, täytyi vihdoin huudahtaa: »Tiedättekö, mikä minua tässä maailmassa enimmäen hämmästyttää? Raa'an väkivallan kykenemättömyys luomaan jotakin pysyväistä. Maailmassa on vain kaksi välikappaletta: miekka ja henki, kulttuuri. Ajan pitkään henki aina voittaa miekan.»

Sen ovat nyt syvät rivit ruvenneet paremmin ymmärtämään. Ja sen ymmärsi samoin porvaristo jonkin

aikaa ennen Ranskan suurta vallankumousta v. 1789, joka tuotti *sille voiton kautta koko sivistyneen maailman*. Porvarilliset ainekset kohosivat yhä korkeammalle aateliston ja papiston rinnalle, jotka kadottivat yhä enemmän entistä merkitystään, kunnes se kutistui sangen vähäiseksi.

Mutta kulttuuri ei ole yksin hengen, sielun vaan myöskin ruumiin tasasuhtaista harjoittamista. Tosin ei nykyään korkein tiedekään voi sanoa meille, mitä sielu oikeastaan on, yhtä vähän kuin mitä ruumis on. Koska kaikki on kokoonpantu molekyyleistä, nämä taas atomeista ja nämä vuorostaan elektroneista ja koska viimeksimainituilla ei ole minkäänlaisia aineellisuuden varsinaisia tunnusmerkkejä, niin seuraa esim. osvoldilaisten käsityksen mukaan, että aineellisuuden, »materian», olemassaolo on jotenkin epäilyksenalaista; kaikki on energian eri ilmenemismuotoja. Materialistiset monistit taas väittävät, että henki on jokin materian ominaisuus eikä siis mikään erityinen olemus. Mutta me puhumme vielä toistaiseksi sekä henkisistä, että ruumiillisista harrastuksista. Ja sekin on erinomaisen ilahduttava ilmiö, että syvät rivit yhtä paljon harrastavat sekä sielun että ruumiin kehitystä. Ei löydy hartaampia eikä todellisempia tieteen harrastajia kuin kansan syvät rivit. Ja taiteen suhteen on asianlaita sama. On melkein liikuttavaa nähdä, miten suurella harrastuksella ja uhraavaisuudella ne viljelevät esim. näytelmätaidetta ja soittoa. Ja toiselta puolen, miten paljon ne uhraavatkaan kehittääkseen ruumiin kauniiksi, sopusuhtaiseksi ja voimakkaaksi!

Me tulemme tässä juhlassa näkemään todistuksia molemmista mitä runsaimmassa määrässä. Me tulemme kuulemaan ihmisten syvimpien tunteitten tulkintaa soitossa ja laulussa; me tulemme näkemään kauniisti ja voimakkaasti kehittyneitä ruumiita jalossa kilpailussa keskenänsä.

Me elämme nykyään suurta murrosaikaa, joka kantaa kohdussaan uusia oloja, jolloin vanhat epäjumalat

joka taholla kaatuvat. Mutta syvyydestä nousee uusia voimia, jotka asettavat kaatuneitten paikalle parempia ihanteita ja jotka suorittavat historiallisen tehtävänsä.

Jo Marx lausui taistelussaan Proudhonia vastaan: »Tämä on se aika, jolloin kuntoa, rakkautta, vakautusta, tietoa, omaatuntoa j. n. e., sanalla sanoen kaikkea pidetään kaupaksi. Se on yleisen turmeluksen, yleisen lahjomisen aika eli — taloudellisesti puhuen — aika, jolloin jokainen tavara, aineellinen tai siveellinen, tuodaan kauppatavarana myytäväksi, oikein kauppa-arvonsa mukaan punnittavaksi.»

Mutta silti ei ihmiskunnan tarvitse joutua epätoivoon. Nuori, innostunut runoilija lohduttaa sitä kaunein, ihanin säkein:

»Veljen! Ei ole unta se, haavetta vaan!
 Katso, kuinka jo synkeä yö!
 Katso: liiaksi tuskia päällä jo maan,
 liian mahtava synnin työ!
 Nääntyy kohta jo maailma, loppuvi näin
 taisto! — Silloin oi, kohottaa
 sädehohtoa rakkauden kirkasta päin
 katseen loistavan kansa ja maa.»

Suuret juhlat lohduttavat lämmittävät, ylentävät mieltä.

TULEVAISUUTTA KOHTI.

Kun tarkastaa nykyistä maailman menoa, niin paraimmankin optimistin sydäntä kouristaa; hän on vähällä muuttua pessimistiksi, hän vaipuu ehdottomasti tuon tuostakin synkkiin ajatuksiin. Maailman pahuuden ja kehnouden valittaminen ei muuten ole mitään uutta; se ilmenee vähän väliä sekä syystä että syyttä. Mutta omituista tässä epätoivoisessa, synkässä katsantokannassa on se, että se esiintyy aikana, jolloin ihmiskunta on niin ylpeä muka »korkeasta sivistyksestään», jolloin tehdään niin suuremmoisiksi keksintöjä, että päätä huijaa, jolloin ihminen muka on kohonnut oikein »luon-

non herraksi». Näyttää monesti siltä, kuin ihmismielet kyllästyneinä tähän »korkeaan kulttuuriin» pyrkisivät takaisin luonnon helmaan, kuin oltaisiin joutumassa samaan tilaan, jossa ihmiset olivat 18:nneen vuosisadan loppupuolella, jolloin Jean Jacques Rousseau kirosi kulttuurin niin valtavasti, että Voltaire sanoi saavansa erittäin suuren halun kontata nelinjaloin joka kerta kuin luki Rousseau'n kirjoituksia ja jolloin Watteau maalasi tauluja, joissa hienosti puettut naiset ja miehet olivat vetäytyneet kauas »kulttuurielämästä» ja huvittelivat »luonnon helmassa».

Kehitysoppi, ennen kaikkea sen varsinainen perustaja, suuri ranskalainen tutkija Lamarck, joka Cuvierin painostuksesta kuoli melkein kurjuudessa, ja hänen seuraajansa Darwin ja Haeckel ovat osoittaneet, että ihminen polveutuu samasta alkuperästä kuin ihmismuotoiset apinat, gorilla, troglodytes y. m. Antropologiset tutkijat, kuten Wilser, Ameghino ja Klaatsch, ovat pääasiallisesti ikivanhojen pääkallomuotojen avulla niinkään väittäneet, että alkuihmiset olivat jotenkin apinankaltaisia, ja sen mukaan ovat monet taiteilijat, Kitz, Kupka, Jäger, Derrey y. m., kuvanneet noita alkuihmisten sangen epämiellyttäviä muotoja. Eivätkä nykyisetkään alkuasteella olevat kansat, kuten bushmannit, papualaiset, tulivuorelaiset y. m., anna esihistoriallisesta ihmisestä kovin korkeata käsitystä. Viisas koira tahi Elberfeldtin hevoset samoin kuin elefantit ovat monessa suhteessa näitä kaikkia korkeammalla tasolla. Jos katsoo asioita suurin piirtein, täytyy sentakia ehdottomasti yhtyä erään kuuluisan tähtientutkijan lausuntoon: »Minä en voi ajatella mitään täydellistä, jumalallista olentoa, joka voisi tuhlatella niin suunnattomassa määrässä ainesta ja voimaa, että rakentaisi suuren, mahdottoman suuren doomin (kirkkorakennuksen) pelkästään epäonnistunutta ihmiskuntaa varten sille lapselliseksi iloksi.»

Toisin sanoen antroposentrinen maailmankatsomus on yhtä mahdoton kuin geosentrinen, s. o. ihminen on

yhtä vähän luomakunnan keskus kuin maapalloon. Jälkimmäinen oppi on jo lähes 400 vuotta sitten hylätty; edelliseen uskotaan vielä laajoissa piireissä.

Mutta vaikka ihminen alkunsa on ollut sangen alhaisella tasolla ja osaksi vieläkin on, niin kulttuuri yhä vain nousee ja edistyy. Ja jalompi osa ihmiskuntaa ei myöskään voi olla ilman ihanteita, vaikkapa se järkevästi pysyykin todellisuuden pohjalla. Ja nämä ihanteet voivat olla monenlaisia. Voi olla haudantakainenkin ihanne. Suuri filosofi Kant todisti kyllä, ettei *tieteellisesti* voi näyttää toteen Jumalan olemassaoloa eikä sielun kuolemattomuutta; hänen edelläkävijänsä olivat Hume ja Voltaire. Mutta ei kukaan myöskään ole tieteellisesti todistanut jumalallisen olennon olemattomuutta eikä sielun kuolevaisuutta. On kovin ikävää, että tätä asiaa on niin paljon väärinkäytetty, itsekkyyden peittämiseksi ulkokultaisuudella, vieläpä poliittisiinkin tarkoituksiin, johon se ei itsessään lainkaan kuulu, yhtä vähän kuin esim. rakkaussuhteetkaan.

Löytyy toinenkin ihanteellisuus, jota edustavat Nietzsche, Brandes y. m. He arvelevat, että on luotava »yli-ihmisiä» »skarjaihmissen» kustannuksella; jos näin saataisiin edes 50 »yli-ihmistä», niin voitaisiin kaikki muut uhrata. Tämä oppi on sangen sydämetön, mutta ei voi siltä juuri ihanteellisuutta kieltää. Se arvelee, että kokoamalla korkeimmat avut muutamiin yli-ihmissiin, mistä hinnasta tahansa, pääsisi koko ihmiskunta yhä korkeammalle tasolle.

Kolmas ihanne on se, jota voisimme nimittää *yhteiskunnalliseksi*. Sen palvojat toimivat palavalla innolla kohottaakseen kansojen pohjakerroksia, ja he uskovat, että täten syntyy yhä suurempi määrä »yli-ihmisiä», kun tie on auki *kaikkien* esteettömälle kehitykselle, nyt kun vain ne, jotka ovat osuneet suhteellisen suotuisiin oloihin, pääsevät *täydellisesti* kehittymään. Suuri taloustieteilijä Gustav Schmoller on arvellut, että juopa, joka nykyään erottaa niin jyrkästi eri kansankerroksia, joutuu siitä, että sivistystaso on niin erilainen ja että, jos

tämä epäkohta poistetaan, tyytymättömät kerrokset kävisivät vähemmän vaativiksi. Tällä kannalla ovat monet muutkin etevät henkilöt. Ei voi kieltää, että sivistys, korkeampi oppineisuus ja tietämys ympäristöstä ja ihmiskunnasta on suuressa määrin omiansa kohottamaan alempien kansankerrosten arvoa ja toimintakykyä, mutta meidän tulee olla selvillä siitä, että tämä puoli, niin tärkeä kuin se onkin, ei yksin riitä, sillä taloudelliset olot näyttelevät siksi ratkaisevaa osaa maailman menossa, että ne tulevat ensisijassa kysymykseen, kun sosiaalinen ihanne on toteutettava.

Sentakia, jos tahdomme kannattaa tätä ihannetta, meidän täytyy koko sielullamme antautua sen palvelukseen, kun kenenkään ylevämielisen ihmisen omatunto ei voi sallia, että toiset ikuisesti elävät ainakin suhteellisessa ylellisyydessä, kun taas toiset viettävät elämänsä ainakin suhteellisessa kurjuudessa.

Ja kun on kysymys siitä, keneltä etupäässä voi toivoa tämän korkean ihanteen toteuttamista, niin kääntyvät katseet luonnollisesti nuorison puoleen, joka povessaan kantaa kauniin tulevaisuuden siemeniä, niiden nuorten, joilta yleensä ei puutu intoa eikä tarmoa, kun jokin ylevä ihmisyyssaate on kyseessä, ja joilta siis varmasti voi vaatiakin, että he pitävät huolen ihmisyyden korkeammista ihanteista ja niitä varten uhraavat kaikki voimansa, vaikkapa henkensäkin.

Sillä, uskokaa vanhaa kokenutta miestä, ei mikään maailmassa voi antaa ihmiselle suurempaa tyydytystä, suurempaa iloa, kun hän seisoo hautansa partaalla, kuin tieto siitä, että hän ei ole elänyt itseänsä eikä mitään ahtaampaa piiriä varten, vaan niitä suuria joukkoja varten, jotka vielä vaeltavat pimeydessä ja kurjuudessa ja joiden keskuudesta vielä nousee uusi parempi, korkeammalle pyrkivä ihmiskunta!

»*Ille faciet*», hän on sen tekevä, kasvava nuoriso suurine, jaloine ihanteineen!

JAMES RAMSAY MACDONALD.*)

MacDonald, työväen edustaja ja maalaistyöläisen poika, on nyt mahtavan Englannin hallintovallan mahtavin mies. Kuningas on näet vain, kuten eräs etevä valtiotieteilijä sattuvasti sanoo, enemmän joku abstractum (utukuva) kuin todellinen persoonallisuus ja ainoastaan semmoinen kuningas kuin nykyisen isä, Edvard VII, voi persoonallisten ominaisuuksiensa nojalla valtiomuodosta huolimatta saada jonkinlaista merkitystä. Pääministeri (the prime Minister), jonka parlamentin suurin puolue asettaa, määrää kaikki muut ministerit.

Näin ollen huvittanee ehkä lukijoita kuulla, mikä mies MacDonald omien väitteittensä mukaan oikeastaan on.

Jo vuonna 1871 kirjoitti John Stuart Mill, Englannin suuri filosofi ja taloustieteilijä, joka vaimonsa vaikutuksesta elämänsä loppupuolella tuli sosialistiksi, työväen edustajalle George Odgerille seuraavasti: »Työmiehet menettelevät sängen hyvin, jos he auttavat vanhoillisia (Tories) edustajapaikoille vastustaaksensa täten vapaa-mielisten (Whigs) ylenpalttisia vaatimuksia, ja he voivat tehdä sen tinkimättä vähääkään periaatteistaan. Työläisten täytyy yhä vaatia etujensa omia edustajia ja, ellei tämä ole heille mahdollista omin voimin, täytyy heidän vaaleissa kannattaa vanhoillisia.» Mutta huolimatta tästä suuren älyniekan kehotuksesta ei Englannin työväestö v. 1895 saanut yhtäkään edustajaa alahuoneeseen, vaikka niin etevä mies kuin Keir Hardie oli ehdokkaana. Vasta kun John Burns, joka sittemmin tuli sisäministeriksi ja petti vanhoillisuudellaan työväen toiveet, ja Tom Mann panivat uutta vauhtia työväenliikkeeseen ja »riippumaton työväenpuolue» («Independent labour party») v. 1895 perustettiin ja Fabian Society, jonka sieluna tunnetun satiirikon ja nykyisen

*) Kirjoitus on jätetty entiseen muotoon, vaikka olot toistaiseksi ovat muuttuneet.

Englannin suurimman kirjailijan Bernhard Shaw'n rinnalla oli nykyinen ministeri Sidney Webb, oli ruvennut kirjasissa levittämään sosialistisia aatteita, sai Englannin työväestö v. 1900 kaksi edustajaa alahuoneeseen, ja MacDonald ilmestyi poliittiselle näyttämölle samana vuonna perustetun yhteisen työväenpuolueen toimeenpanevan komitean sihteerinä. Eräässä kirjoituksessa vuodelta 1901 lausuu MacDonald: »Ei kuuna päivänä synny valtiollista liikettä Englannissa päätöslauseitten ja taloudellisen mallikaavan perusteella.» Ja hän huomauttaa vielä toisessa kirjoituksessa vuodelta 1906, että menettelyn Suurbritanniassa, jossa kaikki riippuu kansan enemmistön ilmaisemasta tahdosta, täytyy olla toisenlainen kuin esim. Saksassa, jossa eduskunnan määräämisvalta on ainoastaan näennäinen, tahi Amerikassa, jossa presidentin valta on kongressista riippumaton, tahi Ranskassa, jossa ministeriön kaatuessa uusi voi muodostua ilman että käy välttämättömäksi kysyä uudestaan kansan mielipidettä. Ja hän lisää vielä samassa kirjoituksessa: »Vallankumoukset voivat lyhentää kehitysprosessia, mutta eivät voi sitä poistaa. Vallankumouksen jälkeisenä päivänä astuu taas voimaan enemmistön ja kansantahdon hallitusjärjestelmä... silloin huomataan että ainoa pysyvä perustus, jolle voi rakentaa sosialistisen järjestelmän, on se, jonka käytännön ehdot itse tekevät välttämättömäksi.» Mutta hän myöntää toiselta puolen eräässä toisessa kirjoituksessa samalta vuodelta: »Emme voi ajatellakaan mitään työväenluokan valtiollista toimintaa, joka ei kehityksensä jollakin asteella tulisi sosialistiseksi. Tällaisen toiminnan kulkusuunta yhtyy lopulta sosialismin kulkusuuntaan.»

MacDonald tahtoo — ja tämä on Englannin työväen olojen kehitykselle tyypillistä — ehdottomasti liittää ammattiliikkeen ja sosialistisen liikkeen yhdeksi, jossa nähtävästi ammattiliike soittaa ensimmäistä viulua. Sillä hän lausuu m. m., että Englannin työväen politiikka »ainoastaan vähässä määrässä on haaveellisopin-

peräistä (doktrinal)». »Minä olen yksi niistä, jotka antavat vähän arvoa luokkatietoisuuden nuuskimiselle.» »Saksalaisen sosialistisen liikkeen ylpeytenä on sen tietoisuus lopullisesta päämäärästään; englantilaisen sosialistisen liikkeen ylpeytenä — ainakin kysymyksessä olevan ryhmän — on se, että se on tietoinen menettelyta-voistaan.» »Me huomaamme Suurbritanniassa vallankumouksellisen sosialismin suhteellista taantumista, ja semmoisten muodostumien suunnatonta kasvua, jotka käsittävät sosialismin »rakentavaksi» teoriaksi.»

MacDonald on siis katsottava sosialistiksi sanan englantilaisessa merkityksessä, vaikka tämäkin merkitys on sangen häilyvä, sillä Sidney Webb kertoo kirjassaan »Socialism in England», että ministeri Harcourt oli jo 30 v. sitten lausunut alahuoneessa: »Me olemme kaikki sosialisteja nyt (»We are all socialists now») ja että Walesin prinssi oli tehnyt saman tunnustuksen» (!) M. hylkää ehdottomasti anarkismin, katsoo vallankumouksen ehkä joskus välttämättömäksi ja hylkää kirjassaan »Socialism and Society» varsinaisen luokkataistelun ja materialistisen historiankäsityksen. Mutta hän ei ehdottomasti hylkää sovinnollista suhdetta porvaristoon, ja tästä epäilemättä johtuu, että Asquith puolueensa nimessä on luvannut kannattaa häntä ainakin toistaiseksi. Hän lausuukin yleisesti: »Jos sosialistinen toiminta pyrkii menestykseen, täytyy sen tietysti mukautua oleviin oloihin.»

MacDonaldin sosialismia on joskus nimitetty »biologiseksi sosialismiksi», mutta paremmin voisi mielestäni sitä nimittää lamarckianistiseksi sosialismiksi, jota m. m. Ranskan suuri, jalomielinen »positivismin» filosofi ja sosiologi Comte kannatti, se on hiljaiseksi kehitysliikkeeksi, jossa sosialismilla ja sen aatteella olisi sama tehtävä kuin käymisellä taikinassa. Tämä on esim. M. Beerin — joka Edvard Bernsteinin rinnalla on ehkä paras Englannin työväen olojen tuntija mannermaalla — käsitys MacDonaldin sosialismista. Mutta hän huomauttaa myös, että on toinenkin käsityskanta,

jonka hän ilmaisee prof. Darwinin, suuren Darwinin pojan, sanoilla ja jota voisi nimittää darwinistiseksi sosialismiksi: »Se käsityskanta, josta minä tahtoisin katsoa materian ilmiöitä, selviää paraiten, jos minä siirryn poliittisiin laatoiksi. Tämä suhtautumistapa ei vain ole *vertauskuva*, vaan se sisältää *peruskäsityksen kehityksen luonteesta*. Fyysikko, samoin kuin biologi ja historiantutkija, tarkastaa verkalleen muuttuvien ulko-naisten olojen vaikutuksia; hän näkee, miten pysyvyyden ja muuttumattomuuden ominaisuus verkalleen haihtuu, kunnes se täydelleen katoaa, jonka jälkeen ilmestyy se mitä politiikassa sanotaan vallankumoukseksi. Nämä mietelmät saattavat minut lausumaan epäilykseni siitä, ovatko ne biologit oikeassa, jotka odottavat lajien verkalleen tapahtuvaa muutosta. Esiintuotujen vertauskohtien mukaan täytyisi meidän odottaa, että myöskin pieniä ja yhtämittäisiä muutoksia, jotka tapahtuvat pitkän ajanjakson kuluessa, seuraavat jotenkin äkilliset muutokset uudeksi lajiksi tahi myöskin nopea katoaminen.»

Tuleeko MacDonald näillä periaatteillaan kauan pysymään hallituksen ohjaksissa?

Tämä riippuu mielestäni etupäässä kahdesta seikasta: hänen suhteistaan ulkopoliittisiin tehtäviin ja työttömyyskysymykseen. Vaikeuksia tuottavat erittäinkin Egypti, jossa Zaglul pasha vaatii täydellistä itsenäisyyttä, ja Intia, joka englantilaisen Hyndmaninkin selostuksen mukaan aina on ollut hävyttömässä määrässä Englannin riistettävänä ja josta minun ollessani Moskovassa eräs etevä intialainen, entinen bramani, valallansa vakuutti, että siellä 2—3 vuoden kuluessa puhkeaa täydellinen vallankumous. Huolimatta Intiankysymyksestä täytynee MacDonaldin entisten lupausten johdosta tunnustaa Venäjä de jure. Suhde Saksaan lienee hänen myöskin kirjoituksissaan esitettämiensä näkökohtien nojalla järjestettävä ainakin siedettäväksi. Eräässä kirjoituksessa, joka on julaisu v. 1908, hän lausuu m. m.: »Minusta näyttää, että sosialistinen

työväenliike molemmissa maissa (Englannissa ja Saksassa) on erittäin suotuisassa asemassa aikaansaamaan kysymyksen ratkaisua; ja koska englantilaisen työväenpuolueen johdossa olevat ystäväni ovat samaa mieltä kuin minä, ovat he hyväksyneet erään päätöslauselman todistukseksi meidän ystävällisestä mielialastamme Saksan kansaa kohtaan, joka on julaisu kaikkialla Englannissa ja Saksassa.» Ja hän jatkaa: »Kuka voi palauttaa luottamuksen molempien kansojen välille? Yksin molempien maitten sosialistiset ja työväenpuolueet. Ja nyt on aika tehdä jotakin heidän hyväkseen, jos he ylipäänsä tahtovat jotain tehdä.»

Työttömyyskysymyksen ratkaisemiseksi, jota kerran m. m. tohtori Heinrich Braun lausui olevan mahdollon ratkaista nykyisessä yhteiskunnassa, on MacDonald tehnyt muutamia ehdotuksia väittäen, ettei sitä ehkä uudessa yhteiskunnassakaan saada täydelleen ratkaistuksi. Hän tahtoo saattaa työttömät takaisin pelto- ja metsätöihin; hän vaatii työväestölle »oikeutta työhön», josta asiasta on niin paljon kiistelty, joko työtä tai työttömille avustusta, ja hän ehdottaa työttömyyskomissionien asettamista. Tuleeko hän tässä viimeksimainitussa asiassa paremmin onnistumaan kuin Ruotsissa Branting, jonka se kaatoi, sen saa tulevaisuus osoittaa: epäilemättä Branting ainakin on jyrkempi »sosialisti» kuin MacDonald.

Ja varmaa on kaikissa tapauksissa, että niinkuin Brantingin hallitus saattoi Tryggerin järkevämmäksi tulee MacDonaldinkin hallitus, jos se kaatuu, saattamaan Asquithin myöntäväisemmäksi ja varovaisemmaksi. Sillä kaikista mustista linnuista huolimatta kuljetaan suurempaa edistystä kohti: kaikki keisarit on Euroopasta poistettu, yksi ammuttiin perheineen, toinen kuoli köyhyydessä, kolmas istuu ja valehtelee Doornin linnassa, ja neljäskin (sulttaani) on saanut väistyä.

Englannissakin on tosin ollut kolme vallankumousta (Cromwellin, Wilhelm Oranialaisen ja Chartistien).

Mutta suuri parlamenttireformi 1830-luvulla ja vapaamielisen Gladstonen ja vanhoillisen Disraelin kilvan toimeenpanemat reformit ja vähittäin tehdyt myönnytykset syville riveille ovat vapauttaneet ja mahdollisesti edelleenkin vapauttavat Englannin suuremmista mullistuksista, jotka epäilemättä kerran odottavat niitä kansoja, joissa sosiaalinen ymmärrys on hallitsevissa piireissä vähäinen tai aivan kuollut.

3. 2. 24.

TYÖVÄKI JA ÄLYMYSTÖ.

Kuulee usein käytettävän kahta jo melkein kulunutta lausepartta: »Tieto on valtaa», ja »Sivistys tekee vapaaksi». Ja näissä lauseissa piileekin äärettömän suuri totuus. Mutta miksi oikeastaan yksityinen ihminen hankkii itsellensä tietoa ja sivistystä? Ainoastaan tahi pääasiallisesti itseänsäkö varten? Niin tekee itsekäs ihminen, egoisti, joka tässä suhteessa on eläimen tasolla eikä siis ole mikään »luomakunnan kruunu». Mutta tätä itsekästä kantaa ei sovi kenenkään Kasper Schmidtin (Stirnerin) tavalla meidän aikoinamme enää suorastaan myöntää: täytyy ainakin sanoa, että tuo yksilön toiminta tarkoittaa »isänmaan» hyvää tai kulttuurin kohottamista. Ja kuitenkin, kuinka usein tuo »isänmaa» on vain helisevä kulkunen suhteellisen pienen nurkkakunnan palvelemiseksi; ja kuinka usein kulttuuri vain utukuva, tietojen kartuttamista parempien elinehtojen saavuttamiseksi omalle rakkaalle persoonalle!

Totta tosiaan! Ei isänmaan kohottaminen ole mitään pienen nurkkakunnan palvelemista eikä kulttuurin viljeleminen omien etujen kalastusta. Tieto ja sivistys kulkevat isänmaankin rajojen yli ja niitten viljelemisen tulee merkitä kansojen kurjuudessa ja kärsimyksissä

elävien suurten laumojen kohottamista niiden avulla voimakkaiksi ja vapaiksi. Ken ei tätä ymmärrä, hän ei ole mikään isänmaan ja kulttuurin *varsinainen edistäjä korkeimmassa mielessä*, hän voi olla sitä vain *hyvin rajoitetussa määrässä*, vaikka hän luulisi olevansa hyvinkin suuri kulttuurin edistäjä ja tieteen harrastaja. Ja hän on suorastaan kulttuurin ja sivistyksen vihollinen, jos hän levittää kansaan yksipuolista sivistystä ja karttaa semmoista, joka oleellisesti tarkoittaa kansan enemmistön todellista vapauttamista. Ken rohkeasti ja itsenäisesti levittää kansan enemmistöön sen todellista vapautumista edistäviä tietoja — ainoastaan hän on tulevaisuuden korkeimman kulttuurin kannattaja ja levittäjä.

Katsokaamme ympärillemme! Mitä me näemme tässä suhteessa viime aikoina tehdyn? Tosiasia on, kuten kaikissa suurissa liikkeissä, joille tulevaisuus kuuluu, että ainoastaan harvat »isänmaan» ja »kulttuurin» kannattajat ovat voineet kohota tuolle korkeimmalle asteelle. Miten on asianlaita esim. yliopiston professorien keskuudessa? Näiden joukossa on kyllä muutamia, joiden katse on ulottunut muita ylemmäksi, kuten esim. ruotsalaiset Bengt Lindfors ja Knut Vicksell, norjalaiset Nansen ja Bull, venäläiset Michael Pokrowskij ja Timirjasew, italialaiset Enrico Ferri ja Arturo Labriola y. m.; kuuluisia kirjailijoita, kuten Anatole France, Bernhard Shaw (Shoo) ja Maksim Gorkij, Ranskan, Englannin ja Venäjän nykyään suurimmat kirjailijat y. m.; vieläpä jalomielisiä hengellisiä miehiä, kuten Kutter, Pflüger, Göhre y. m. Mutta yleensä rajoittuu »korkeimman sivistyksen» edustajien näköpiiri sangen ahtaaksi. Kuuluisaksi on käynyt Du Bois-Reymond'in (Dy Boa-Remong), mainion tiedemiehen, lausunto, että korkeimman kulttuurin kannattajat Saksassa olivat »Hohenzollern'ien (se on absolutistisen keisarivallan kannattajien) henkinen vartiojoukko» (die geistige Leibwache der Hohenzollern): Treitschke värensi historian hallitussuvun hyväksi, ja Albert Schäffle-

kin, joka kirjoitti melkein sosialistisen »Die Qwintessenz des Sozialismus», peräytyi myöhemmin jotenkin kurjasti. Sentakia väitti jo kuuluisa Saksan runoilija G. Herwegh omasta kokemuksesta, että »professori on valtion uskollinen ja tottelevainen palvelija, hänellä ei ole korkeampaa velvollisuutta kuin valmistaa uusia valtion uskollisia ja tottelevaisia palvelijoita». Ja jos ennen joku Saksan professoreista uskalsi esittää uusia aatteita, niin häntä surkeasti vainottiin, kuten esim. Hannoverin ruhtinas Ernst August menetteli molempien kuuluisain Grimmien ja viiden muun Göttingen'in professorin suhteen, kun nämä uskalsivat lausua suorat sanat hänen valtiokaappauksestaan, ja älykäs professori Werner Sombart sai mennä joksikin ajaksi jonkinlaiseen henkiseen maanpakoon, silloin Breslauhun, koska levitti »kulttuurista» totuudenmukaisemmin ihmiskunnan enemmistön vapauttamiseksi. Ja tavallisesti S. on puhunut siitä, että muka »tiede ja sen oppi on vapaa». Hän sanoi, että ainakaan Saksan yliopistoissa ei sosialidemokraatti saa opettaa edes fysiikkaa (tarkoittaa toht. Aronsia), kun sitävastoin mikä tomppeli (Trottel) tahansa voi päästä vakinaiseksi professoriksi, jos hän vain on oikeuskoinen (gesinnungstüchtig). Ainoastaan Preussin tiedeakatemian elinkautista sihteeriä, tuota melkein hirveän oppinutta ja nerokasta Theodor Mommsenia ei edes Saksan korkein oikeus »uskaltanut» tuomita, vaikka hän teki ankaria syytöksiä kaikkivaltiasta rautakansleria Bismarckia vastaan, joka kyllä puolestansa uskalsi, huolimatta Berlinin yliopiston professoreista, tyrkyttää heidän keskuuteensa kaksi käytyreistään: herrat Schweeningerin ja kelvottoman Reinhardtin (eräs Sombartin Trottel).

Ja ylioppilaat sitten, sivistyksen ja kulttuurin nuori kaarti! Ovatko he ymmärtäneet (poikkeuksia lukuunottamatta) yllämainitun suuren tehtävänsä? Saksassa ja Itävallassa muodostui lähes kolmekymmentä vuotta sitten ylioppilaitten keskuudessa eräs akateeminen seura, joka julkaisi pari aikauslehteäkin ja kutsui itse

Bebelinkin pitämään eräissä juhlassa loistavan puheensa; samoin syntyi Ruotsissa eräs seura nimeltä »Ylioppilaat ja työväestö» (Studenter och arbetare), ja meilläkin oli kerran samanlainen seura, jossa minäkin sain pitää erään esitelmän. Mutta kaikki nämä yhdistykset ovat nyt kuolleet, jättämättä mitään erikoisempaa jälkeä:*) Ainoastaan Venäjän ylioppilaat menivät varsinaisen kansan, työväestön ja talonpoikien, keskuuteen. Ainoastaan he ymmärsivät tuon suuren tehtävänsä levittämällä kansan keskuuteen todellista kulttuuria.

Mistä johtuu tuo nurjamielisuus ihmiskunnan korkeimpia ihanteita kohtaan, niitä kulttuuri-ihanteita kohtaan, jotka tosiaan kohottavat kansojen pimeydessä eläviä suuria laumoja valoon ja vapauteen? Tähän antaa selvän vastauksen historiallisen materialismin eli — koska sillä ei ole mitään tekemistä filosofisen materialismin kanssa — taloudellisen historiateorian oppi, jota etenkin Marx on perustellut ja jonka monet porvarilliset tutkijat, kuten prof. Lamprecht y. m., ovat omaksuneet. *Professorit, kirjailijat, papit y. m. pitävät ennen kaikkea silmällä taloudellisia etujaan ja paikallaan pysymistään, ja ylioppilaat taas pyrkivät taloudellisesti edullisiin paikkoihin nykyisessä yhteiskunnassa.*

Tämän johdosta on niitä vastaan, jotka huolimatta vastuksista nousevat korkeammalle tasolle kulttuurin levittämisessä, syntynyt kahdeltakin taholta vainoa ja vihaa. Nämä henkilöt ovat ainakin alkuaikoina lähteneet n. s. »sivistyneistä» piireistä, ja nämä ovat sentakia sokeudessaan lukeneet anateeman (kirouksen) noitten »luopioitten» ylitse. Mutta toiseltakin taholta, syvien rivien keskuudesta, he ovat useasti saaneet osaksensa epäluuloa ja moitetta. Se on välistä ollut hyvinkin ansaittua, sillä moni tällainen mies on näytätynyt häilyväksi: itse Franz Mehringkään, »Saksan

*) Suomessa se on jälleen vironnut eloon — kuinka pitkäksi ajaksi? (Myöhempi lisäys).

»sosialidemokratian» älykäs kirjoittaja, joka lopulta oli selvä kommunisti, ei ole tästä moitteesta vapaa. Vielä pahempi on, että moni tällainen kansanjohtaja on osoittanut muka »sivistyksensä» nojalla itsevaltiaan tai diktaattorin oireita, joita kerrassaan ei missään nimessä saa sallia. Sanoihan itse Bebelkin, josta suuri tiedemies Mommsen kerran porvariston hämmästykseksi lausui hyvin ylistäviä sanoja, eräässä puoluekokouksessa, ettei häneenkään saa ehdottomasti luottaa, vaan hänenkin toimenpiteitään on pidettävä tarkasti silmällä. Mutta toiselta puolen olisi tietysti aivan järjetöntä katsella epäluuloisin silmin kaikkia »sivistyneitten» piireistä lähteneitä henkilöitä, jotka ovat ymmärtäneet ekonominen kehityksen kulun maailman historiassa ja uhrautuvaisesti antautuneet sen palvelukseen. Sillä mitä olisivat suurten ihmisjoukkojen pyrkimykset valoon ja vapautteen ilman Marxia, Engelsiä, Lassallea, Jaurèsia (Schoorees), Tshernishewskiä ja Leniniä, mitä Ranskan suuri vallankumous ilman Rouseauta (Rusoo), madame Rolandin salonkia, Mirabeauta (Miraboo) y. m.?

Mutta paraiten ratkaistaan tämä kysymys siten, *että kansojen syvästä riveistä nousee uusi intelligenssi* (älymystö), joka vie maailman korkeimman kulttuurin eteenpäin ja johon varsinkin Englannin alemmat kerrokset ovat tietä viitoittaneet. Ja ovathan jo useat »alhaisen» henkilöt näyttäneet loistavaa esimerkkiä: m. m. satulaseppä Auer, sorvari Bebel, nahkuri Dietzgen (Diitsgen), jota Marx suuresti kunnioitti ja nimitti »meidän filosofiksemme», kirjaltaja Proudhon (Pru-dong) ja nyt viimeksi maalaistyöläisen poika MacDonald. Ja varsinkin missä työläisillä ja alemmilla kansankerroksilla on omia sivistyslaitoksia, työväenopistoja ja työväen akatemioita, sieltä voi toivoa tällaisia oikeita korkeimman kulttuurin asianajajia, kunhan vain nämä eivät »sivistyksensä» nojalla vieraannu suuresta tehtävästään! Me voimme silloin toivoa paljon enemmän semmoisia henkilöitä, jollaisia jalo venäläinen tienraivaaja Nikolai Tshernishewski, hän, jota itse

Marx kutsui »suureksi venäläiseksi oppineeksi ja kriitikoksi» ja jonka teosten takia sama Marx 53 vuoden vanhana opiskeli venettä, kuvaa seuraavin miehekkäin sanoin: »Säästäkäämme ihailumme yksin niille, jotka rientäen aikakautensa edelle hankkivat itsellensä sen kunnian, että jo edeltäpäin näkevät tulevien päivien aamuruskon, ja joilla myös on rohkeutta ilolla tervehtiä sen tuloa. Että voit kohottaa itsenäisesti ja ylpeästi äänesi, jos sinua vastaan meluaa samanaikaisen yhteiskunnan mielipide, että voit taistella voimaa vastaan, joka sinua panettelee sen joukon hyväksi, joka sinua ei ymmärrä eikä sinua tunne, että löydät omassa itsesessäsi tunnustukseksi, voimasi ja toiveesi, että voit kulkea päämääräsi kohti murtumattomalla sielulla ja pyhällä oikeuden janolla, katsomatta siihen, seuraako joukko sinua vai eikö, ja pääsemättä niihin korkeuksiin, joihin sinä vain voit osoittaa tien jälkeenjääneelle sukupolvelle, ja että vihdoin voit päättää elämäsi katkerassa sielun ja sydämen yksinäisyydessä — tämä se ansaitsee ikuista ihailua, ja niitten kunniaksi, jotka ovat kyenneet suorittamaan tämmöisiä urotöitä, sirottakoon maailmanhistoria suitsutuksensa.»

Kuinka kauniisti lausuttu!

Seuratkaamme kaikki ylevämielisen venäläisen jaloa neuvoa; kulkekaamme jokainen ihmiskunnan palveluksessa pelkäämättä ja varman vakaumuksemme mukaan maailman korkeinta ihannetta kohti, tervehtien tulevien päivien »aamuruskoa», jonka me näemme nousevan loistavana kaukaiselle taivaanrannalle.

TYÖVÄESTÖ JA SUOMEN ITSENÄISYYS.

(Sos.-dem. puolueen 25-vuotisjuhlassa Hämeenlinnassa pidetty puhe.)

August Bebel lausui kerran eräässä puheessaan akateemiselle nuorisolle, josta monesti olen huomauttanut,

että huolenpito toimeentulosta on hyvä asia; kaunis ihanne on myös isänmaansa, s. o. kansansa, hyödyttäminen; mutta kaikkein kaunein ihanne on koko ihmiskunnan palveleminen. Sosialismi ei milloinkaan ole paheksunut sitä, että jokainen pitää huolta toimeentulostaan, kunhan se vain tapahtuu sosialististen aatteiden mukaisesti. Ja sosialismi asettaa korkeimmaksi ihanteeksi huolenpidon koko ihmiskunnan veljeytymisestä. Näistä asioista ei kiistellä. Mutta sosialismin isänmaallisuudesta on monelta taholta lausuttu epäilyksiä. Ottaakamme sentakia tämä asia hieman tarkastettavaksi.

En aio puhua sosialistien isänmaallisuudesta yleensä, vaan ainoastaan Suomen sosialistien isänmaallisuudesta. Enkä edes siitäkään yleensä, vaan ainoastaan mikäli sosialismi on myötävaikuttanut Suomen itsenäistymiseen.

Ammoisista ajoista saakka on Suomi ollut riitakapulana Ruotsin ja Venäjän välillä. Aleksanteri Newskin aikana se oli joutua Venäjän haltuun, mutta Torkel Knuutinpoika perusti Viipurin linnan ja pelasti Suomen Ruotsille ja korkeammalle ruotsalaiselle kulttuurille ja yhteiskuntajärjestelmälle. Mutta vähitellen heräsi suomalaisissa, jotka niin monessa suhteessa, esim. rodun ja kielen puolesta, erosivat ruotsalaisista, itsenäisyysaatteita, jotka m. m. ilmenivät keisarinna Elisabetin, Pietari Suuren tyttären, aikoina ja Anjalan salaliitossa. Tunnettua on, että keisari Aleksanteri I »koroitti», kuten tuo juhlallinen vakuutus kuuluu, Suomen kansan »kansakuntien arvoon», poliittisista syistä — kulunut laulu hallitsijan jalomielisyydestä jääköön lapsille ja imartelijoille. Suuriarvoinen oli myös se seikka, että hän poliittisista ja taloudellisista syistä suostui Viipurin läänin yhdistämiseen muuhun Suomeen, mihin, kuten tunnettua, suuresti vaikutti eräs suomalainen mies, kevytmielinen ja huikentelevainen Kustaa M. Armfelt — epäilemättä tämän miehen ainoa pysyväinen teko poliittisella alalla. Yhtä tunnettua on, että Aleksanterin seuraaja Nikolai I aikoi hävittää sangen rajoitetun itse-

näisyytemme tahi ainakin supistaa sitä melkoisesti, mutta se jäi sikseen, niinkuin kerrotaan, ennen kaikkea ministerivaltiosihteeri Rehbinderin rohkean esiintymisen vuoksi: »Tout ou rien» (kaikki tai ei mitään) oli hän muka hallitsijalle lausunut. Ankaramman iskun Suomen itsenäisyydelle antoi v. 1891 kreivi Heidenin »Ohjesääntö Suomen läänien hallitsemiseksi». Kaikki itsevaltaiset vallanpitäjät pelkäävät etupäässä valveutunutta työväestöä, koska tässä luokassa piilee tarmoa ja voimaa uusien olojen luomiseen. Ja Suomen työväki oli jo silloin jossakin määrin hereillä. Niinpä Heidenkin pelkäsi tätä valveutuvaa työväkeä, kun se aikoi samana vuonna kokoontua ensimmäiseen yleiseen kokoukseensa, ja kielsi sen sentakia vallan lapsellisilla perusteilla: se oli muka »tarpeeton, sopimaton ja sen lisäksi se voi antaa aihetta epäjärjestyksiin». Kuropatkinin kuuluisa asevelvollisuuslaki esitettiin v. 1898 ja helmik. manifesti, jonka tarkoituksena oli Suomen itsenäisyyden täydellinen tuhoaminen, seuraavana vuonna. Miten työväki suhtautui tähän surmaniskuun, kuvaa sangen sattuvasti eräs kertomus, jonka ruotsalainen Palme tunnetussa kirjassaan esittää. Suureen adressiin, jonka piti olla vastalauseena manifestiin, tahtoi myös eräs vanha ruukintyöläinen, joka ei osannut kirjoittaa, ainakin piirtää puumerkkinsä. Kun ei tähän voitu suostua, lausui ukko kyyneleet silmissä: »Kyllä on tosiaan kova rangaistus siitä, mitä nuoruudessaan on laiminlyönyt, ettei saa olla mukana koko kansansa kanssa.» Hänen isäntänsä opetti häntä silloin kirjoittamaan ja tunnin kuluttua vanhus kirjoitti vapisevin käsin nimensä adressiin. Ja helmikuun manifestiin vastasi Suomen työväki heinäkuussa samana vuonna suunnattoman suurella urotyöllä: se perusti oman työväenpuolueen ja lausui peittelemättä ingressissä, että »perusedellytyksenä Suomen työväen taloudelliselle ja yhteiskunnalliselle vapauttamiselle on Suomen kansallisen itsenäisyyden säilyttäminen ja suojeleminen». Ainoastaan poliittisesti typerä henkilö voi pitää tätä rohkeata tekoa sattu-

mana, mutta ymmärtäväinen ihminen voi suoraan väittää, että tämä oli tulevan itsenäisyytemme peruskivi, sillä se oli pohjana itsetietoiselle kansanainekselle, jota kaikki väärän vallan pitäjät pakkokeinoistaan huolimatta aina pelkäävät. Seurasi sitten taantumuksen huippukohta, Bobrikoffin diktatuuri v. 1903, ja melkein heti vastasi Suomen työväki Forssan kokouksella, jossa se poliisin valvonnasta huolimatta uskalsi antaa itsellensä nimen »sosialidemokraattinen puolue». Tämäkään kokous ei ollut sattumaa, se oli Suomen työväen suora vastaus häikäilemättömälle tyrannille, ja Yrjö Mäkelinin miehekkäässä äänioikeusesityksessä värähtelee selvästi kansansa tulevaisuudesta huolehtivan isänmaanystävän ääni. Mäkelin, kuten hänen ehdotuksensa puoluekokouksessakin, pani kyllä »historian tuomion siitä heikkoudesta, jota Suomen kansa on osoittanut taistelussaan olemassaolonsa puolesta» niitten syyksi, jotka varsinkin äänioikeusasiassa heikensivät kansamme vastustuskykyä, vaikka sekä venäläiset vastustajamme että J. R. Danielsonkin myönsivät, ettei vanha säätylaitos edustanut Suomen kansaa, ja E. G. Palmén vähää myöhemmin tuomitsi ankarasti vanhoillisten vastustuksen.

Puhkesi sitten v. 1905 Venäjän ensimmäinen vallankumous, ja Suomen työväen ikuiseksi ansioksi on luettava, että se, Suomen työväki, ensimmäisenä pani vallankumouksen alkuun Suomessa ja siten antoi muillekin rohkeutta tulla mukaan. Ja kun Stolypinin taantumus kasvoi, pysyi työväki alati rohkeana. Kirjoitin »Työmiehessä» 19. 12. 08, että »senaatin varapuheenjohtajasta mökkiläiseen saakka tulee meidän jyrkästi vastustaa kaikkia toimenpiteitä, jotka eivät ole sopuisuudessa meidän oikeuksiemme kanssa. Pelko ei auta missään», ja minä viittasin Vibeliukseen Runebergin runossa ja Edelfeltin taulussa . . . »Toiseksi ei kukaan kansan mies tai nainen, ei yksikään puolue saa »virkaryssään» avulla hakea etuja toisen kustannuksella. Ken niin tekee, pettää kansansa, puolueensa ja itsensä.

Mutta ennen kaikkea vahvistimme riviämme tiivistämällä» ja minä lopetin seuraavin sanoin: »Kansan todellinen voima ja kestävyys ei riipu aseitten lukumäärästä, vaan siitä määrästä itsetietoisuutta, mikä sen rinnassa asuu. Ja itsetietoisuutta kansan syviin riviin saadaan nykyään ainoastaan — sosialismin kautta.

Sä olet mies et halpa mato maan,
Mi kohtaakin, ei saa se sua sortaa,
Ei saa se sortaa, eikä maahan murtaa.
Pää pystyyn vaan!»

Tämä kirjoitus tulkitsi aivan varmaan Suomen työväen tunteita siihen aikaan, ja — kummallista kyllä — se tuotti vieläpä kiitokset puhelimesta vanhalta vastustajaltani Jonas Castrénilta!

Ja kun vuoden 1910 onneton »yhdenvertaisuuslaki» säädettiin, olivat eduskunnassa työväestön edustajien vastalauseet tätä lakia vastaan paljon jyrkemmät kuin muitten, ja se toimeenpani vielä lisäksi suuremmoisia vastalausekokouksia kautta maan, huolimatta siitä, että tämä laki muka oli Venäjän silloisen kansanedustuksen laatima, ja huolimatta siitä, että työväestön suomalaiset vastustajat siihen aikaan mitä ankarimmin ahdistivat työväkeä. Ja kyllä sittenkin taantumukselliset venäläiset osasivat pelätä varsinkin työväkeä, koska m. m. tsaarivallan käytyri Ståhl julkesi vetää puhujalavalta alas arvoisan puoluetoverimme Hjalmar Brantingin, jonka kehoituksesta olin pyytänyt puhumaan eräässä työväen ulkojuhlassa.

Ja kun Venäjän toinen vallankumous oli pyyhkäissyt pois koko tsaarivallan käytyreineen, oli niinkään suuri isänmaallinen teko, että työväen edustajat kävivät Pietarissa valmistamassa tietä Suomen täydelliselle itsenäisyydelle. Ja vielä enemmän! Kun suuri joukko Suomen kansalaisia asettui aivan anakronistiselle, s. o. peräti vanhoilliselle kannalle, ja tahtoi hankkia meille ulkomaalaisen kuninkaankin (ainoa kotimainen kuningas oli Kaarle Knuutinpoika Bonde), niin työväestö

oli jyrkästi tätä toimenpidettä vastaan, koska, kuten myöhemmät tapaukset selvästi osoittivat, tämä olisi ollut samaa kuin aivan äkkiä kääntää inhimillisen edistyksen pyörä taaksepäin. Ja kunniaksi Suomen työväestölle on sekin, että se päättäväisesti asettui valitsemaan nykyisen tasapuolisen valtionpään tähän toimeen, sillä muuten olisi voinut syntyä arvaamattomia selkkauksia, joiden seurauksia ei kukaan voisi nytkään tarkalleen arvioida.

Mutta ehkä suurimman isänmaallisen työn ovat työväestö ja sen ystävät tehneet siinä, että ovat 50 %:ssa Suomen kansasta herättäneet eloon yhteiskunnallisen harrastuksen ja monipuolisen sivistyksen ja siten tehneet Suomen koko kansan yhä itsetietoisemmäksi ja vastustuskykyisemmäksi ulkomaailmaa vastaan ja tällä tavalla todellisesti koroittaneet sen kansakuntien arvoon.

Suomen sosialistisen työväestön isänmaallisuus on tosiaan ollut kaiken kiitoksen yläpuolella!

Ja Suomen historian haltijatar tulee tulevaisuuden aikataululle kirjoittamaan kullanhoidteisilla kirjaimilla: »Kiitos sulle, Suomen työväestö, kun pelastit ja tuit Suomen kansan itsenäisyyden.»

20. 7. 24.

VALTIOVIISAUTTA.

Valtiomiehiä on aikojen kuluessa ollut suunnattoman suuri liuta, mutta valtioviisaita valtiomiehiä on ollut sängen vähän. Sen huomaa kohta, jos umpimähkäänkin selailee uusimman historian lehtiä. Oliko Englannin »great old man», Gladstone, vapaamielisten suuri johtaja, valtioviisas valtiomies? Epäilemättä. Hän kulki ajan mukana; hän huomasi, että Englannin suuri vaalireformi 1830-luvulta ei mitenkään enää tyydyttä-

nyt ajan vaatimuksia, ja varsinkin työväen ponnistuksien johdosta hän melkoisesti laajensi sitä. Ja sentakia tuo »kunnon vanhus valkopää» syystä ansaitsee sen kiitoksen, jonka Kasimir Leino on hänelle suonut kauniissa runossaan. Entä tuo älykäs juutalainen Disraeli (loordi Beaconsfield), Englannin vanhoillisten johtaja, ansaitseeko hänkin valtioviisaan nimen? Varmasti, sillä hänkin ymmärsi ajan henkeä ja laajensi, vastoin härkävanhoillisten periaatteita, samoinkuin Gladstonekin, äänioikeutta. Hänen silmänsä näki, kuten ennen häntä Robert Peelin, kauemmaksi kuin härkäpäisten vanhoillisten. Ja Staafkin, Adolf Hedinin rinnalla *todellisen* vapaamielisyyden luoja Ruotsissa, ansaitsee täydellä syyllä sen kuvapatsaan, minkä Ruotsin kansa on hänelle pystyttänyt. Meilläkin täällä on ollut suuri valtiomies, Leo Mechelin, joka, tosin työväen esiintymisen vuoksi, ymmärsi, että ajan henki nyt oli toinen ja että äänioikeusasiassa oli perädyttävä, ja käsitti myöskin, että kansan enemmistön kielelle — vaikka hän itse kuuluikin ruotsinkieliseen vähemmistöön — oli annettava laajempi toimiala (esim. Raahan kauppakoulun kieliasiaissa) — kaukonäköisyys, joka oli maksaa hänen johtajapaikkansa ruotsinkielisessä puolueessa. — Ja suuret sosialistijohtajat sitten! Heidän katseensa kantoi vielä kauemmaksi tulevaisuuteen: Marx, Lassalle, MacDonald, Branting, Lenin y. m.

Toiselta puolen on niiden valtiomiesten luku »legio», jotka eivät valtioviisaan nimeä ansaitse. Mainittakoon tässä tuosta suunnattoman suuresta joukosta ainoastaan muutamia. Robert Walpole Englannissa hoiti valtiokoneistoa hävyttömällä lahjomisilla; Estrup Tanskassa johti hallitusta lainvastaisilla provisorioilla, kunnes kukistui kunnioittomasti. Bismarckille Saksassa kävi samoin, kun hän koetti jatkaa »rautapolitiikkaansa» ja viedä nuoren keisarin yhä loitommaksi siitä sovinnollisesta suunnasta, jota tämä hallitus kautensa alussa yritti kulkea. Ja niinhän kävi myös Venäjän »pikku Bismarckille», Stolypinille, joka menetteli yhtä viek-

kaasti kuin Bismarck ja koetti hävittämällä mir-laitoksen voittoa suurtaolliset puolellensa, mutta todellisuudessa loi vain yhä suuremman määrän maattomia proletaarijoukkoja, jotka sitten avustivat Venäjän suurta vallankumousta. Ja mitä maksaa puhua de Riverasta ja Mussolinista: he ovat nuorallatanssijoita, joiden satu, jälkimmäisen ihmeteltävän suuresta ove-luudesta huolimatta, tavalla tai toisella kohta on lopussa.

Kuka siis on todellisesti valtioviisas valtiomies? Vastaus on, ylläoleviin esimerkkeihin vedoten, sangen lyhyt. Valtioviisas valtiomies on se, joka paremmin kuin muut *ymmärtää ajan henkeä ja, tehden sille myönnetyksiä, toimii tämän hengen mukaisesti*. Kun minä olin Moskovassa, kutsui minut sikäläinen sanomalehti-liitto vieraaksi erääseen sanomalehtimiesten juhlaan. Pidin siellä puheen Leninistä — koska oli hänen syntymäpäivänsä. Vertasin häntä Marxiin, leimaten Marxin ennen kaikkea sosialismin suureksi teoreetikoksi, kun taas Leniniä *etupäässä* olisi katsottava sosialismin eteväksi praktikoksi — oltakoon hänen suunnastaan muuten mitä mieltä hyvänsä. Sillä hän juuri ymmärsi oikean hetken, kun Sinowjew ja muut vielä epäröivät, ja hän se myöhemminkin ymmärsi tätä ajan henkeä, kun hän, hengenheimolaistensa vastuksestakin huolimatta, osasi poiketa alkuperäisestä suunnastaan.

Kaikella tällä ei ole sanottu, ettei suuri ja valtioviisas valtiomies tärkeimmissäkin kysymyksissä voisi erehtyä. Niin esim. Gladstone ensin kiivaasti vastusti irlantilais-ten vapautumista, mutta myöhemmin tuli hän tämän vaatimuksen jyrkäksi puoltajaksi. Marx ja Engels olivat v. 1850 varmat siitä, että kohta puhkeaisi Ranskasta alkaen suuri maailmanvallankumous. Lenin eli myös tässä harhaluulossa. Ja Mechelin ei kuolemaansa asti voinut oikein ymmärtää työväen pyynnöitä. En tahdo muuta kuin viittaamalla kosketella Lassallen erehdystä, joka vei hänet kuolemaan: hän ei tahtonut Lemminkäisen tavoin siepata tyttöä mukaansa tämän

suostumuksella, vaan »aitosiivolla» tavalla pyytää häntä isältä.

Se siis ei ole mikään valtioviisas valtiomies, joka *nyt* meidän aikanamme tahtoo vääntää ajan, se on edistykseen, pyörän taaksepäin: hän kaatuu kyllä kohta ja ehdottomasti, kuten esim. Kjerenski, Clemenceau, Poincaré, de Rivera, Mussolini y. m. muut tilapäiset vallanpitäjät.

5. 9. 24.

KESKUSTELUA LEILAN JA HÄNEN ISÄNSÄ VÄLILLÄ.

Leila: Olin tänään Markkosen puodissa, ja siellä sanoivat sosialisteja »roistoiksi». Mitä isä tästä arvelee?

Isä: Eivät sosialistit suinkaan ole mitään roistoja; päinvastoin he ovat jaloja ihmisiä, jotka uhrautuvat toisten ihmisten ja varsinkin tulevan sukupolven hyväksi.

Leila: Isä, selitäppäs minulle tämä asia hieman tarkemmin.

Isä: Kyllä, mielelläni, rakas Leilani. Muistathan, että sinulle on puhuttu kristinopin marttyyreista, mitenkä heitä ahdistettiin, vieläpä tapettiin ja julmasti kidutettiin sen opin takia, jota he levittivät. Mutta he eivät mitenkään peräytyneet, vaan menivät useimmiten ilolla kuolemaan. Ja he voittivatkin. »Taisteleva kirkko» muuttui jo 300 vuotta Kristuksen kuoleman jälkeen »riemuitsevaksi kirkoksi» ja pakanoita ruvettiin nyt vuorostaan kovasti vainomaan. Oli eräs keisari Konstantinus, liikanimeltä Suuri, joka älykkäästi kyllä huomasi, että tuo enimmäkseen »alempien» kansankerosten uskonto oli saanut niin suuren jalansijan Rooman maailmanvallassa, että hän katsoi paraimmaksi julistaa sen valtionuskonnoksi. Häntä nimitetään »Suureksi», ja

kirkkohistorioitsija Eusebius on koroittanut hänet jonkinlaiseksi pyhimykseksi. Mutta *häntä* pikemminkin pitäisi ihmisenä nimittää »roistoksi», sillä, kuten Iivana »julma» Venäjällä, tappoi hän oman poikansa Crispus'en, ja puolisonsa Fausta'n hän kylvyssä kuristi kuoliaaksi. Ja vasta kuolemansairaana hänet kastettiin kristinuskoon.

Leila: Mitenkä tämä kaikki oikein soveltuu sosialisteihin?

Isä: Katsoppas, lapseni, kristinuskon marttyyrit kärsivät sen takia, että he kärsimyksensä kautta tahtoivat tehdä, kuten luulivat, muut ihmiset onnellisiksi kuoleman jälkeen; sosialistit taas sanovat, kuten suuri luonnontutkija Darwin ja enin osa etevimpiä tiedemiehiä, ettemme voi tietää mitään varmaa siitä, mitä kuoleman jälkeen tulee, ja sentakia he tahtovat uhrauksillaan tehdä niin monta ihmistä kuin suinkin, nuo kärsivät suuret joukot, onnellisiksi, ainakin tulevaisuudessa — niih onnellisiksi kuin täällä epämukavasti järjestetyssä maailmassa voi tulla.

Leila: Kiitos, hyvä isä, opetuksestasi; nyt minä jo tiedän, minkälaisia nuo sosialistit ovat

27. 7. 24.

MITÄ MERKITSEE YKSITYINEN IHMINEN?

Yksityinen ihminen ei merkitse mitään ulkopuolella yhteiskuntaa.

»Pyhä» Antonius vetäytyi Egyptin erämaahan elääksensä siellä erakkona; kenties hän siten pelasti sielunsa haudan toiselle puolen katumuksella ja rukouksilla, mutta tälle maalliselle elämälle hän oli kuollut ihminen eikä merkinnyt mitään. Hän oli kanssaihmiänsä

nähdessä itsekäs ihminen eli egoisti. Tämän egoismin opin on kyllä Max Stirner (Caspar Schmidt) muodostanut oikein systeemiksi, ja monet muut ovat häntä seuranneet, mutta nykyään on tuo oppi yleensä hylätty, eikä se merkitse juuri mitään.

Mutta yhteiselämässä, yhteiskunnassa, saattaa yksityinen ihminen merkitä jotakin. Hyvä perheen emäntä tai perheen isä on sängen merkitsevä henkilö, mutta näiden kummankin merkitys haihtuu heti, jos edellinen myy itsensä omien etujensa takia ja pitää niitä etupäässä silmällä, tai jos jälkimmäinen vaalii vaimoansa olletikin siitä syystä, että hän vaimoltaan saa hyvää hoitoa ja hyvää hoivaa. Sillä tällainen perheenjäsen on puhdas egoisti. Ja jos joku toimipiirissään suorittaa tehtävänsä kunnollisesti, olkoonpa tämä piiri vaikka kuinka pieni, niin hänkin on merkitsevä henkilö, ellei hän ensisijassa katso omia etujaan. Ja vielä, jos joku palvelee isänmaataan ja kansaansa rehellisesti ja uutterasti tavoittelematta salaa sillä itsellensä kunniaa tai rahallisia etuja, niin hänkin on merkitsevä ja kunnioitettava ihminen. Mutta hän ei saa palvella tätä isänmaataan pelkällä metelillä ja räihinällä, kuten Arvid Järnefelt niin sattuvasti kirjassaan »Isänmaa» on kuvannut, eikä sanoa isänmaakseen pientä nurkkakuntaa, jonka tarkoituksena on enemmän tai vähemmän suurten kansalaisryhmien sortaminen. Mutta suurpiirteisintä on sen ihmisen toiminta, joka koettaa toimia koko ihmiskunnan veljestyttämiseksi, joka ei välitä omista eduistaan ja omista uhrauksistaan, vaan katsoo kunniaukseen saattaa kaikki ihmiset, kaikki, jotka ihmiskasvoja kantavat, todellakin keskenään veljiksi ja sisariksi. Tämä näyttää monen mielestä haaveilulta, mutta se on haaveilu, joka kerran, ainakin kaukaisessa tulevaisuudessa, täydellisesti toteutuu. Ja se on kaikkein merkitsevin henkilö, joka voi asettaa ihanteensa näin korkealle ja todellakin toimii sen mukaan.

Tässä ei tule kysymykseen, onko asianomainen henkilö suuri vai pieni; pääasia on, että hän uhrautuvaisuudella

ja ahkeralla työllä edistää yhteishyvää; hän on silloin suuri mies ja suhteellisesti paljon merkitsevä henkilö.

Sillä mitä ovat nuo n. s. »suuret miehet», joita on hyvinkin useata eri lajia?

Mitä olivat Aleksanteri Suuri, Caesar, Napoleon? Ensimmäisen oli nostanut kukkuloille hellenismien aate, joka vaati kosta persialaisille, toinen nousi valtaan Rooman paisuvan kansanvallan vaikutuksesta, ja kolmannen nostivat suuren vallankumouksen aallot korkealle huipulle. Mutta he kaikki, nerostaan huolimatta, sortuivat: ensimmäinen itämaalaisena tyrannina, toinen yleensä kurjan keisarivallan perustajana ja kolmas itsekkäisyyden ja suursortajan perikuvana. Että ensimmäinen levitti länsimaista sivistystä itämaille, että toinen kukisti ylimysvallan Roomassa ja että kolmas edisti vapaamielisempien aatteiden leviämistä Länsi-Saksaan ja muualle, se ei riippunut heidän tietoisesta tahdostaan tahi ei ainakaan ollut mitenkään pääteki-jänä heidän toimissaan.

Miten erilaisessa valaistuksessa näyttäytyvätkään esim. Hannibal, Kristus, Snellman ja Marx! Ensimmäinen puolusti kuolemaansa asti isänmaataan himoitsevia roomalaisia vastaan, mutta sai sen takia kuolla myrkkyyen maanpaossa; Kristus naulittiin jalojen aatteittensa takia ristinpuuhun; Snellman ei tosin, kuten Almqvist vaihtoehtoisesti arveli, kuollut hirsipuuhun, mutta hänet tuomittiin Turun hovioikeudessa ja tehtiin valtion puolelta leivättömäksi; Marx taas sai siirtyä aatteittensa jäykkänä edustajana maanpaossa paikasta toiseen ja miehekkäästi taistella kurjuutta vastaan.

Me emme voi, suuren Carlylen käsityksen mukaan, niinkään ylistää kaikkia »suurmiehiä», mutta meidän täytyy suurmiehinä, merkitsevinä yksityisinä henkilöinä kunnioittaa ainoastaan niitä, jotka ajan suuret ja jalot aatteet ovat nostaneet korkealle ja jotka uskollisesti elämänsä loppuun asti ovat toimineet niiden hyväksi. Ja meidän tulee jalomielisen Zachris Topeliuksen käsityksen mukaan kunnioittaa myöskin niitä

»pieniä», jotka yhtä uhrautuvaisesti ja uutterasti ovat toimineet ihmiskunnan suurten ja jalojen aatteiden hyväksi.

25. 2. 24.

LUONTO JA TYÖVÄENLIIKE.

Maan kuori, joka ympäröi sisässään kiehuvaa massaa, on nykyiseen muotoonsa muodostunut miljoonien vuosien kuluessa. Suuri englantilainen luonnontutkija loordi Kelwin otaksui kuluneen 20 milj. vuotta tähän prosessiin, mutta nykyään tuskin tyydytään vähempään kuin 1,000 milj. vuoteen. Mitenkä on tämä maan kuoren muodostuminen tapahtunut? Ranskassa taisteli kaksi suurta tiedemiestä, Cuvier ja Lamarck, tästä asiasta. Cuvier edusti n. s. kataklysmioppia, s. o. äkillisiä muutoksia maan kuoressa ja orgaanisessakin elämässä; Lamarck taas väitti, että kehitys on ollut vähitellen tapahtuvaa laatua. Cuvier pääsi voitolle, ja Lamarck painettiin mitättömäksi eläessään. Mutta nyt on tieteellisissä piireissä käsitys aivan toisenlainen. Lamarckia pidetään nyt yleisesti uudenaikaisen kehitysoopin perustajana, Darwinin edelläkävijänä, monesti hänen voittajanaankin.

Mutta silti emme pääse aivan vapaaksi äkillisen muutoksen teoriasta. Hollantilainen tutkija de Vries on todistanut, esim. eräällä *Oenothera*-kukalla, että orgaanisessakin elämässä vieläpä meidänkin aikamme tapahtuu äkillisiä muutoksia. Varmaa on, että n. s. jääkaudet, joiden välillä, n. s. interglasiali aikana, ihminenkin noin miljoona vuotta sitten ilmestyi luomakuntaan, (ellei jo myöhempänä tertiäärikautena), eivät tulleet niinkään verkalleen, koska esim. lämpimien olosuhteiden eläimet, kuten mammutit y. m., ovat löydettyt jäätyneinä kovaan jääpeittoon, joten ne eivät

siis ehtineet paeta eteläisempiin seutuihin. Äkillisiä muutoksia on ilmestynyt varsinkin tulivuorten purkauksien ja niistä usein johtuvain mullistuksien vaikutuksesta. Etenkin on meillä aina myöhempiin aikoihin asti todistuksia tämmöisistä mullistuksista. Vuonna 1755 hävitti tämmöinen maanalainen purkaus suuren osan Lissabonin kaupunkia; hirveän hävityksen sai aikaan myöskin Krakatuan purkaus Jaavan saarella; samanlaista hävitystä oli Valparaisossa, Martiniquen saarella (Mount Pelée), San Franciscossa, Messinassa (joissa m. m. muutamassa minuutissa hukkui 3,000 lasta) ja vihdoin Tokiossa.

Mistä johtuvat nämä maankuoren äkilliset mullistukset? Jätän sikseen erään saksalaisen tiedemiehen uusimman teorian, koska se näyttää hyvin vähän todennäköiseltä, vaikka on saanut kannatustakin. Voin lyhyesti sanoa, että olot maan sisässä tavalla tai toisella käyvät liian ahtaiksi, niin että maansisuksen täytyy purkaa ilmoille magmamassoja ynnä muita aineksia.

Voiko edeltäpäin sanoa milloin nämä purkaukset tulevat? Aivan rajoitetussa määrässä, seismografin avulla, hyvinkin pitkän matkan päässä purkauksesta ja tietysti vielä paremmin itse tulivuorella, jos siellä semmoinen on, kuten esim. Vesuviuksella. Kun minä seisoin sen huipulla, se kyllä purkautui ja heitti jalkojeni juureen aivan hehkuvia kiviä; mutta vuoren seismografi osoitti, ettei purkaus muka ollut vaarallista laatua, muuten ei olisi sinne huipulle ihmisiä laskettu — varmoja takeita vaarattomuudesta ei kuitenkaan ole. Ja varsin tunnettua on, miten hirveä hävitys ja kauhu tämmöisen purkauksen johdosta on syntynyt, aina vuodesta 79 j. Kr., jolloin Pompeijin ja Herculanium kaupungit hautautuivat, edellinen hohkokivisateen ja jälkimmäinen laavavirran alle, viimeisiin aikoihin asti, jolloin Japanin pääkaupunki siten kärsi hirveitä vaurioita.

Siirtykäämme nyt yhteiskunnalliselle alalle. Yhteiskunnallinen elämä on, kuten henkinen elämä yleensä, vähitellen kehittynyt raakuuden tilasta. Ei kukaan luonnontieteellisesti sivistynyt henkilö usko alkuperäiseen paratiisisatuun, joka niin monen kansan tarustossa ilmenee. Monet villit kansat elävät vielä kokonaan eläinten kannalla. Mutta kehitys nousee nousemistaan vähitellen ja verkalleen. Välistä kuitenkin on tapahtunut ja tapahtuu vieläkin sekä tulee edelleenkin tapahtumaan suurempia tai pienempiä mullistuksia. Monesti ei yhteiskunnallinen kehitys kulje tasaisesti ja ilman kumouksellisia häiriöitä, vaikka nämä häiriöt voivat olla monenlaatuksia.

Tiedämmekö niistä edeltäpäin? Emme suuriakaan. Meillä ei ole yhteiskunnallista seismografia; usein voidaan kuitenkin aavistaa niiden tulo. Ludvig XV, jonka valtakunta oli täydelleen rappiolla ja jonka valtakunnassa aateli ja papisto riehuivat, lausui profeetallisesti: »Meidän jälkeemme vedenpaisumus.» Ja hänen poikansa sai päällensä Ranskan suuressa vallankumouksessa maksaa isänsä hurjastelut ja valtion rappiotilan.

Mistä tuollaiset yhteiskunnalliset mullistukset johtuvat? Voi vastata, että ne verrannollisesti, kuten tulivuoret arvattavasti maapallon sisuksen laajentumisesta, johtuvat yhteiskunnallisten olojen kiristymisestä.

Voiko niitä estää? Harvoin. Eikä milloinkaan kiristyksen käytyä liian tiukaksi. Ranskan suuri porvarillinen vallankumous v. 1789 puhkesi automaattisesti, s. o. itsestään. Samoin Venäjän vallankumous tsaarivaltaa vastaan. Sisäministeri Protopopoff oli asettanut kuularuiskuja katoille kaikille tärkeimmille paikoille; mutta kun Wolhynian rykmentin eräs väepeli rohkeasti ilmoitti, etteivät sotilaat, kansan miehet, ammukaan kansaa käskystä huolimatta, vaan käskeviä upseereita, niin oli tsaarivalta jo silloin lopussa. Mutta yhteiskunnalliset mullistukset levittävät, kuten mullistukset luonnossakin, hävitystä ja kauhua, ja suotavaa olisi sen takia, että niitä voitaisiin välttää

ja että ihmiskunta voisi kulkea tasaisen kulttuurikehityksen tiellä. Meidän täytyykin myöntää, että vaikka vielä monella taholla aseita kalistellaan, nämä kuitenkin yleisessä käsityksessä ovat kadottaneet yhä enemmän merkitystään, mikä on tietysti sangen ilahuttava ajan merkki. Se merkitsee, että kaikki se, mitä nyt pääasiallisesti joko suoranaisesti tai välillisesti aseina ylläpidetään, suhteellisesti nopein askelin rientää häviötään kohti. Väittihän itse väkivaltainen Napoleon I, että kulttuuri aina voittaa miekan. Vaikka meidän aikamme potee monia yhteiskunnallisia haavoja ja vaikka sen ruumiissa on monta sangen ikävää paisetta, niin ainakin tulevaisuuden ihmisille merkitsee äärettömän paljon, että *kulttuurille ja tosi sivistykselle annetaan kunniotus ja ratkaiseva merkitys.*

Kansan syvät rivit ovat yhä enemmän omaksuneet tämän käsityksen, ja mitä laajemmalle tämä mielipide leviää, sitä enemmän kasvaa myöskin syvien rivien vaikutusvalta yhteiskunnassa. Kulttuuri luo yhä laajempia aloja inhimilliselle toiminnalle, ja mitä enemmän syvät rivit tunkeutuvat näille aloille, sitä enemmän edellytyksiä niillä on vihdoin, *kun olot kypsyvät, ottaa kulttuurin jalostuttamina* yhteiskunnallinen valta käsiinsä.

Kansan syvien rivien tulee näin ollen hankkia itselleen yhä enemmän sivistystä, sillä se on tavattoman mahtava ase, jota eivät mitkään sotaiset varustukset enää voi vastustaa eikä maahan lyödä.

5. 1. 25.

»EPPURE SI MUOVE».

(Se liikkuu sittenkin.)

Maaailman suurin taistelu on ollut ja on osaksi vieläkin vanhoillisten ja edistyksen ystävien välillä. Edelliset,

pääasiallisesti »beati possidentes» (onnelliset omistajat) tahtovat niin paljon kuin mahdollista pysyttää olevia oloja entisellään; jälkimmäiset taas pyrkivät viemään maailmaa eteenpäin edistyksen tiellä. Edelliset lohduttavat itseänsä tavallisesti sillä, että tämä taistelu muka olisi »ikuinen»: voitto lankeaisi välistä toiselle ja välistä toiselle. Tämä on kuitenkin ehdottomasti filisterien, poroporvari-ien käsitys ihmiskunnan kehityksestä. Suurpiirtein katsottuna on asia aivan toisin: edistys on kyllä monesti mutkainen, mutta se on kuitenkin aivan selvästi näkyvissä ja aivan varma. Voi tässä käyttää Galilein suuhun pantua lausetta aurin-
gon suhteesta maahamme: »Eppure si muove» (se liikkuu sittenkin).

Sallittakoon minun näyttää tämä toteen kahdelta kehityksen alalta.

Kuinka ovatkaan valistuneitten ihmisten läsitykset raamatusta ja sen sisällyksestä aikojen kuluessa muuttuneet! Tuskin yksikään ihminen, joka on päässyt tosi-valistuneitten joukkoon, uskoo, että maailma olisi luotu muutamissa päivissä, ei edes vaikka »päivä» käsitettäisiin pitemmäksi ajanjaksoksi, jonka jälkeen Jumala taas olisi ryhtynyt uuteen luomispuuhaan: geologinen tiede on Lyell'in jälkeen kumonnut tämän. Saman voi sanoa siitä, että Jumala loi valon ennenkuin auringon ja muut tähdet. Eittämätön tieteellinen tosiasia on myöskin, että esim. kertomus suuresta vedenpaisumuksesta on lainattu, voi sanoa melkein sanasta sanaan, eräästä babylonilaisesta Gilgamesch nimisestä tarusta, joka vuorostaan sai sen Intiasta. Babylonialainenkin Noa, Ut-Napishtim (Berossos Atrachasis) rakentaa arkin, kun jumalat ovat päättäneet hukuttaa kaikki veteen ja menee sinne omineen. Hirveä vedenpaisumus puhkeaa. 7 päivän jälkeen, kun arkki on pysähtynyt Nisir vuorelle, lähettää U. ulos kyyhkysen, sitten pääskysen, mutta ne palaavat, kun eivät löytäneet lepopaikkaa; korppi taas, joka sitten lasketaan ulos, ei palaja. Silloin U. menee ulos arkista

ja uhraa jumalille.*) Tämä babylonilainen satu on varmasti syntynyt paljoa ennen kuin Mooseksen kirjat. Samoin kerrotaan assyrialaisen kuninkaan Sargon I:n synnystä samalla tavalla kuin Mooseksenkin: sielläkin äiti laskee hänet kaisloista punotussa korissa jokeen, josta hän pelastuu ja tulee mahtavaksi mieheksi. Niinikään kuuluisan Babylonian kuninkaan Hammurapin v. 1901 löydetty lakikokoelma on hyvin monessa suhteessa yhtäläinen kuin Mooseksen kokoelma. Se on kuusi vuosisataa vanhempi kuin Mooseksen lakikokoelma, jos seuraakin vanhaa muinaistaruista käsitystä Mooseksen lakikokoelman iästä, mutta tieteellisen käsityksen mukaan monta kertaa vanhempi; eräs suuri ranskalainen tiedemies väittää sentakia, että, jos Jumala on sanellut Moosekselle hänen lakinsa, niin on Jumala lainanut sen Hammurapilta. Tietysti ei kukaan tieteellisesti sivistynyt ihminen voi uskoa, että aurinko olisi joksikin aikaa pysähtynyt Gideonin laaksossa: jo Aristarchos Saamosta ja Seleucus Babyloniasta tiesivät paljoa ennen kuin Copernicus, että maa kierii auringon ympäri.**)

*) Vert. tarkemmin: Häfker, Gilgamesch, eine Dichtung aus Babylon 1924.

**) Loisy (lue Loasii), Ranskan vapaamielisen teologian pelkäämätön edustaja, väittääkin: „Jos Jumala itse on kirjoittanut raamatun, täytyisi otaksua, että hän on joko valehtelija tai tietämätön.“ Tarvitsee vain lukea esim. prof. Staerk'in asiallista, puolueetonta ja perusteellista esitystä „Vanhan testamentin synnystä“ (Die Entstehung des alten Testaments 1918) tullaksensa vakuutetuksi, miten monta kättä on ollut kokoonpanemassa tätä „Jumalan sanaa“ kovin eri aikoina. — Samoin on myöskin kuuluisa orientalisti (varsinkin assyriologian alalla) prof. Hommel nuolenpääkirjoitusten avulla osoittanut (Geschichte des alten Morgenlandes sivv. 68 ja 172), että tuo pyhä patriarkka Abraham (Abram), heprealaisten kantaisä, joka m. m. raiskasi palvelijattarensa, oli joku nomaadisoivan ryövärijoukon johtaja Kaldean ja Mesopotamian välillä ja ryösti Elamilaiselta kuninkaalta Kudur-Lagamirilta, kun hän palasi Sodomien ja Gomorran luota, Damasikon läheisyydessä yöllä hänen suuren saaliinsa ja että pro-

Tärkeämmät kuin vanhasta testamentista ovat tutkimukset uudesta. Jo Spinoza oli sitä mieltä, että sitäkin niin kuin vanhaa testamenttia on tutkittava samalla tavalla kuin muitakin historiallisia lähde-tekstejä; ja tämä tutkimus on varsinkin D. F. Strauss'in ja F. C. Baurin ajoilta asti yhä syvemmin tunkeutunut uudenkin testamentin lähdekirjoihin. Ei kukaan tieteellisesti koulutettu kriitikko, ei edes teologivapaa- mielisempää suuntaa, voi kieltää, että nykyiset evankeliot sisältävät auttamattomia ristiriitaisuuksia. Niin on esim. Pietarin Kristuksen kieltäminen neljässä evankeliossa niin sotkuinen, että johtopäätös tulee aivan eriskummalliseksi. Samoin ovat esim. Luukkaan 14,26 ja Matheuksen 10,37 ristiriidassa keskenänsä, koska toinen vaatii lähimpien *»vihaamista»* ja toinen *»vähemmin rakastamista»* Kristuksen suhteen. Samoin tunnustavat vapaa- mieliset teologitkin, että alkuperäiseen evankelioitten tekstiin on ilmeisesti pantu kaikenmoisia lisäyksiä. Niin on esim. aivan selvästi n. s. Johanneksen evan- geliumin loppu myöhemmin liitetty siihen. Ja toiselta puolen taas on itse kuuluisa Harnack myöntänyt, että Markuksen evankeliumin lopusta on jotain poisjätetty. Monasti löytää evankelioista mahdottomuuksia. Niin esim. on tietysti mahdotonta, että kukaan olisi kuullut Kristuksen rukousta Getsemanen tarhassa, jos hänen oppilaansa nukkuivat. Itse prof. Schmiedel myöntää m. m., että Kristus ei mitenkään olisi voinut *»Jumalanpoikana»* lausua: *»Mutta siitä päivästä»* (kun taivas ja maa hukkuvat) *»ja hetkestä ei tiedä kenkään, ei enkelitkään, jotka ovat taivaassa, ei Poikakaan (Kristus), vaan Isä»*, Mark. 13,32. Samalla tavalla Mark. 10,18: *»Niin Jesus sanoi hänelle: Miksi sanot minut hyväksi?*

feetta Danielin kirjassa, jonka alkupuoli on kirjoitettu noin 500 ennen Krist., mutta loppupuoli paljon myöhemmin, ereh- tyneet myöhemmät kopioitsijat ovat tässä jälkiosassa asetta- neet Nebukadnesar'in nimen Nabonidin Belsarin isän, Baby- lonilaisen viimeisen kuninkaan nimen asemesta, mikä tietysti ei voi olla yhteydessä jumalallisen alkuperän kanssa.

Ei kenkään ole hyvä, vaan yksin Jumala.» Ja vihdoin vielä tuo Kristuksen Jumalanpojan inhimillinen tuskanhuuto ristillä (Mark. 15,34): »Eli, Eli, lamma sabbachtani, Jumalani, Jumalani, miksi minun annoit yön.» Niissä on myös paljon, joka sotii historiallisia tosiasioita vastaan: oikeuden istuntoja sai Palestiassa pitää ainoastaan päivällä, kun taas Kristuksen tuomio suoritettiin yöllä. Vielä ankarampi kieltö oli pitää niitä juhlapäivinä, saatikka sitten juutalaisten suurimpana juhlapäivänä, pääsiäisenä. Aseitten kantaminen sapattipäivänä oli myös kielletty, siis ei ylipappi voinut lähettää aseellisia miehiä vangitsemaan Kristusta. Juutalaisten käsityksien mukaan oli »Jumalanpilkkaja» Kristus kivitettävä, eikä ristiinnaulittava. Monta paikkaa on myös väärin käännetty kreikaksi: niin esim. tuo kuuluisa Markuksen paikka 3,29 »pyhän hengen» pilkkaamisesta ja siitä seuraavasta iankaikkisesta tuomiosta. On näet varmaa, että Kristus ei puhunut kreikkaa eikä hepreaa, vaan aramealaista kieltä.

Tieteellisten tutkijain keskuudessa, myös vapaamielisten teologiien, on se käsitys yleinen, että alkuansa oli olemassa ainoastaan suullisia kertomuksia Kristuksesta ja hänen toimestaan ja tällaiset kertomukset, varsinkin niinä aikoina ovat hyvin varovasti vastaan otettavat. Sitten syntyi epäilemättä yksityisiä kirjallisiakin muistiinpanoja, arvattavasti ensin aramealaisella kielellä, jotka sitten käännettiin kreikan, silloiselle »maailman-kielelle» niillä seuduilla. Meillä ei ole, tieteellisesti puhuen, minkäänlaisia varmoja tietoja, että n. s. Matteus, Markus, Luukas ja Johannes olisivat evankelioitten sepittäjät. Vanhin todistaja tässä suhteessa on Hierapolin piispa Papias, mutta hän eli noin 150 v. Kr. j., jolloin tietysti jo kristillisen kirkon peruskirjat olivat määrättyt ja yhteen sovitettut, vaikka tosin ei onnellisella tavalla. On näet huomioon otettava, että kanonisten evankelioitten ohessa löytyi muitakin evankelioita, joista tunnetaan »heprealais-evankelio», »egyptiläisevankelio» ja »Petruksen evankelio»; myöskin tuolla

merkillisellä Markionilla näkyy olleen oma evankelionsa, jota hän piti muita parempana.

Itse Kristuksen persoonasta käyvät tieteellisesti tutkivien mielipiteet hyvin erilleen. Muutamat — suhteellisesti harvat — ovat vielä sillä kannalla, että hän oli »Jumalan poika», itsekin Jumala. Toiset, niiden joukossa vapaamieliset teoloogitkin, ja esim. Viktor Rydberg (»Bibeln lära om Kristus») pitivät häntä ihmisenä. Kolmas ryhmä, niiden joukossa esim. prof. Drews ja nyt äsken kuuluisa Georg Brandes, koettaa todistaa, ettei Kristusta ole ollut olemassakaan, vaan että hän olisi vain ollut joku uskovaisten luoma jumaloitu sankariolento. Viimemainittu kanta näyttää minusta, huolimatta kaikesta oppineisuudesta, joka siihen on tuhlattu, lepäävän heikolla pohjalla.*) Rooman suurin historioitsija, P. Cornelius Tacitus, (synt. n. 52 j. Kr.), jonka luotettavuutta ja tarkkaa lähteitten tutkimusta ei epäillä, sanoo selvästi (Ann. XV 44): »Tämän nimen perustaja Kristus tapettiin Tiberio keisarin aikana prokuraattori Pontius Pilatuksen toimesta.» Ei kukaan tietääkseni ole väittänyt, että joku kristitty puhtaaksikirjoittaja olisi pistänyt tämän lauseen roomalaisen historioitsijan tekstiin, kuten esim. on väitetty erästä juutalaisen historioitsija Josephon kuuluisasta paikasta. Myös tuo erinomainen Lukianos, »pakana», jonka kristitty Suidas on lähettänyt »Saatanan» ikuiseen tuleen ja joka eli vähää jälkeen Taciton, puhuu »ristiinnaulitusta sophistasta» (Kristuksesta) ja lausuu sanasta sanaan: »He (kristityt) palvelevat vielä tuota suurta ihmistä, joka Palestiinassa ristiinnaulittiin, koska hän »saattoi elämään» tämän uuden myste- rion.» Ja erittäin merkillistä on, että Celsus, Lukianon aikalainen ja kristinopin kiivaimpia vastustajia, ei

*) Samoin on huonolla menestyksellä väitetty, ettei Kristuksen suurta edelläkävijää Gotama Buddhaa olisi milloinkaan ollut olemassa; vaikka kyllä hänestäkin on paljon legendoja.

mitenkään epäillyt Kristuksen olemassaoloa, vaikka hän apostrofeeraa häntä seuraavalla tavalla (Celsi Aleethees Logos ed. Glöckner 1924): »Sinä olet syntynyt juutalaisessa kylässä, sieltä kotoperäisestä köyhästä käsityöläisvaimosta. Tämän ajoi luotansa hänen miehensä, eräs puuseppä, koska hän (vaimo) oli todistettu syylliseksi salavuoteeseen. Miehensä hylkäämänä ja harhaillen synnytti hän häpeällisesti salassa eräästä Pantheera nimisestä sotilaasta Jesuksen; tämä (poika) köyhyydestä meni palvelemaan Egyptiin ja siellä hän tuli tietoiseksi muutamista salaisista voimista, joista egyptiläiset kerskaavat; hän palasi sitten hyvin perehtyneenä näihin voimatieteisiin ja sen nojalla hän kutsui itseensä Jumalaksi. Miten eroaa tämä neitsytsyntymisen luelottelu kertomuksista Danaeesta, Melanippeestä, Augeesta ja Antiopeesta?» . . . (Melkein samanlainen juttu oli Platonin äidistä.) »Kuka sinä olet, jota ei isäsi voinut auttaa etkä itsekään auttaa?» . . . Miksi hän tuskastuu ja vaikeroi ja pyytää päästä kuoleman pelosta sanoen jotenkin näin: »Oi isä, jos voisi päästä tästä kalkista.» Celsus meni niin pitkälle, että Kr. muka oli veijari ja noita (alatsoon kai goees), kuten ilmeisesti oli Peregrinus, eräs »kristitty» mies.*) Tätä eivät mitenkään myönnä edes ne, jotka pitävät Kristusta pelkkänä ihmisenä: he pitävät häntä suurena ja jalona ihmisenä, mutta »valveilla uneksijana». Tämä selittää kovin paljon. Monet ihmeistäänkin voivat täten saada selityksensä, varsinkin jos Celsus on oikeassa, että Kristus, kuten Mooses, oli hankkinut Egyptistä monta salaista tietoa. Tosin muutamat ihmeet ovat tarumaisesti liioiteltuja, kuten esim. Lazaruksen eloonherättäminen, vaikka hän jo oli mätänemistilassa, ja 5,000 ihmisen ruokkiminen viidellä leivällä ja kahdella kalalla. Tämä

*) Tästä kertoo Lukianos, että hän itse näki tämän astuvan roviolle, mutta että siitä huolimatta eräs „totinen ja arvokas mies“ kertoi hänelle nähneensä heti sen jälkeen, miten Peregrinus „ylösnousseena“ valkoisissa vaatteissa kulki „kaiukujen“ pilarikäytävissä.

liioittelemineen kehittyi myöhempinä aikoina aivan mahdottomiin. Ja vielä n. 1200 j. Kr. kerrottiin »pyhästä» Franciscuksesta mahdottomia ihmetöitä. — Sangen merkille pantavaa on, mitenkä noissa pyhissä kirjoissa muutetaan ennustukset Kristuksen tulemisesta ja sen yhteydessä suurista mullistuksista. Kuten Daniel koettaa selittää Jeremian ennustuksia ja itse ennustuksissa erehtyy, niin Kristuksen tulemisen ennustukset siirtyvät muuttuneitten tapahtumien johdosta eri evankelioissa yhä epämääräisemmiksi, koska asianomaiset tahtovat tällä tavalla nähtävästi lohduttaa »Herran» tuloa kiihkeästi odottavia, kun aina lausuttu ennustus petti, kuten nykyäänkin vielä muutamissa uskonlahkoissa tapahtuu. On koitettu — ja sen on tehnyt m. m. vapaamielinen teologi Ruotsin kunnioitettava arkkipiispa N. Söderblom — hakea Sundar Singhistä, tuosta »Kristuksen tapaisesta personallisuudesta», vastinetta Kristukselle ja hänen toiminnalleen, ja se voi olla monessa suhteessa sattuva; ilmeistä on että S. S. on hankkiaksensa itsellensä uskovaisia käyttänyt tahallisia tahi tarkoittamattomia valheita, kun hän m. m. kertoo tuosta tibetiläisestä pyhimyksestä Maharishistä kaikenmoisia ilmeisiä legendoja m. m. että hän tuli 330 vuoden vanhaksi.

Lisään tähän vielä, että vapaamieliset teologitkin hylkäävät helvetinopin, koska se ei mitenkään sovi yhteen Jumalan, Luojan kaikkیتietoisuuden ja rakkauten kanssa. Kun vielä Kant, Humen alotteesta, väitti olevan tieteellisesti mahdotonta todistaa Jumalan olemassaoloa ja sielun kuolemattomuutta, — vaikkei päinvastaistakaan voi todistaa — ja semmoiset kristilliset miehet kuin Tolstoi eivät voineet hyväksyä pyhää ehtoollista ja kolminaisuuden oppia, niin käynee koko ylläolevasta esityksestä selville, että uskonnollisella alalla on tapahtunut suuri edistys vapaamieliseen suuntaan. Tässä ei voi kummastella, että muka ihmiskunta on elänyt lähes 2000 vuotta uskonnollisissa harhaluuloissa, sillä elihän sama ihmiskunta miljoonankin vuotta

esim. siinä harhaluulossa, että aurinko kierii maan ympäri.

Vielä paremmin näkyy uskonnollinen edistys, jos johdutamme mieleen muutamia tosiasioita, miten niitten kanssa on menetelty, jotka ovat uskaltaneet raivata tietä vapaamielisemmälle käsitykselle uskonnon alalla. Kreikkalaisessa ja roomalaisessa muinaisuudessa ei yleensä ihmisiä vainottu uskonnollisista syistä; kun Pheidiasta, Anaxagorasta ja Sokratesta tämmöisestä »rikoksesta» muun ohessa syytettiin, ei tämä syytös paljoa merkinnyt, koska heihin käytiin käsiksi etenkin valtiollisista syistä. Mutta kun pappisvalta pääsi rehoittamaan varsinkin keskiajalla ja myöhemminkin, alkoi hirveitä uskonnollisia vainoja. Kun kristityt v. 1099 valloittivat Jerusalemin, tappoivat he 8 päivässä n. 70,000 mohamettilaista ja juutalaista! Tunnettuahan myös on, miten ristiretkä käytiin aurinkoisen Eteläranskan albingensejä vastaan 13:n vuosisadan alkupuolella. Täällä murhattiin yhden ainoan kaupungin valloituksessa 20,000 ihmistä ja poltettiin kirkossa 7,000 »uskotonta» ihmistä. Vielä hirveämpi oli v. 1572 tuo kuuluisa Pärttylin yö, (jonka paavi maalautti Vatikanin seinälle), jolloin, tosin myös valtiollisista syistä, samassa Ranskassa murhattiin kaikkiaan ainakin 30—50,000 protestanttia. Kummassakin tapauksessa harjoitettiin mitä hirveintä raaquutta. Alban herttua lähetti melkein samaan aikaan manalaan lähes 20,000 ihmistä, ja kun Nantesin edikti purettiin Ranskassa v. 1685, käytiin kuolleittenkin protestanttien kimppuun heidän haudoissaan. Mikä raaquus! Ylen tunnettua on niinikään, mitenkä useat jalot miehet poltettiin roviolla, koska eivät voineet tunnustaa kirkonoppia. Niin m. m. Joh. Hus, Praagin yliopiston rehtori, Kosnitzissa v. 1415 keisari Sigismundin käskystä, jonka ensimmäisenä tehtävänä, kun tuli kaupunkiin, oli mennä koko seurueensa kanssa ilotyttöjen luo. V. 1498 poltettiin jalo Savonarola irstaan paavin käskystä ja samoin poltettiin v. 1553 ylen hurskas lää-

käri Servet Genevessä, koska ei voinut hyväksyä kirkonoppia Jumalan kolminaisuudesta ja Kristuksen jumaluudesta, vieläpä kuuluisan reformaattorin Calvinin toimesta, joka ei hävennyt suoraan tunnustaa tämän johdosta: »Joka päivä leviää pahuus; kaikkialla pulppuaa uusia erehdyksiä; ja ihmiset, joille Jumala on antanut valtaa, eivät pidä huolta siitä, että hänen nimeään kunnioitetaan. Sillä jos paavilliset niin kiihkeästi rankaisivat poikkeuksia taikauskostaan, niin täytyy kristillisten valtojen hävetä, että näyttävät niin vähän rohkeutta kumoamattomien totuuksien (!) puoltamisessa.»

Vielä on mainittava Italian suuri filosofi Giordano Bruno, joka filosofiassaan raivasi tietä Spinozan panteismille (Jumalan kaikkisuudelle maailmassa) ja sentakia paavin käskystä poltettiin roviolla v. 1600 Rooman »Kukkaistorilla», jossa nyt seisoo hänen kunniapatsaansa paavien suureksi harmiksi. Ja sitten vielä tuo suuri tiedemies Galileo Galilei, joka hänkin kehitti Copernikon oppia ja siitä syystä joutui inkvisitsionin käsiin ja ainoastaan tilapäisesti peruuttamalla väiteensä karttoi suurempaa vainoa. Mutta tämä ei ollut tietysti ainoa uhri, jonka inkvisitsioni ja sen velipuoli Pyhä Hermamdad, jota Cervanteskin vielä ihaili, koetti tuhota. Eikä sovi edes liioin kehua Lutherin ja Melanchtonin suvaitsevaisuutta uskonnollisissa asioissa. Ainakin jälkimäinen on hyväksynyt väkivaltaisiakin keinoja tässä suhteessa. Mutta sivistyneissä valtioissa ei niitä enää puolleta. Espanjalle, joka tuskin vieläkään on oikea sivistysvaltio, tulee kunnia Ferrerin surmasta v. 1909 papiston toimesta. Muissa sivistysvaltioissa on viime vuosidalla käytetty hieman lievenpiä pakkokeinoja. Suuret tutkijat Strauss ja Renan, jotka ovat olleet tienraivajina valistuneemman uskonnon puolesta, saivat väistyä opetuspaikoistaan ja herättivät ääretöntä vihaa itseänsä kohtaan. Mutta Marxin ihaillema Feuerbach, joka niinkuin Voltaire kielsi sielun kuolemattomuuden (»Ewiges Leben»), ei tarvinnut kärsiä sanottavaa vainoa. Erittäin sattuvasti on tuo sukkela Lukianos pilkallisessa esi-

tyksessään muinaisuuden jumalista, kertonut eräästä kaksinpuhelusta ylijumalan ja talonpojan kesken, jossa edellinen koettaa taivuttaa toista mielipiteeseensä, mutta, kun tämä ei täten taivu, uhkaa jumala häntä ukkosellaan; tähän vastaa talonpoika, että koska jumala uhkailee, on hän ilmeisesti väärässä, niinkuin aina muutenkin semmoisissa tapauksissa.

Se on tieteellisen tutkimuksen ansio, että edistys uskonnollisella alalla käypi suurin askelin eteenpäin. Melkoinen osa tiedemiehistä on agnostikkoja, s.o. he sanovat kuten esim. Darwin ja Huxley, etteivät voi tietää mitään Jumalasta ja yliluonnollisista ja haudantakaisista asioista tahi he väittävät niinkuin Comte ja Spencer, että hyvin mahdollisesti on jotain tämmöistä olemassa, mutta siitä me emme voi mitään tietää ja todistaa. Sentakia ja kun uskonnoita on kovin paljon, ja ne kaikki puolestansa luulevat olevansa oikeassa (vert. Lessingin sormusjuttua »Nathanissa»), on yhä enemmän vakaantunut se mielipide sivistysmaissa, että valtio ja kirkko ovat toisistaan erotettavat, ja monessa maassa onkin tämä valistusta todistava toimenpide toteutunut.

Samaa ilmeistä kehitystä yhä suurempaa edistystä kohti on huomattavissa valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla, jos kohta tämäkin edistys on mutkainen ja monta kertaa tekee suuriakin taka-askeleita. Ei maksa vaivaa muuta kuin huomauttaa itämaiden itsevaltiudesta. Myöskin Kreikan suuresti sivistyneen kansan keskuudessa esiintyi tämmöisiä itsevaltiaita eli »tiranneja». Muinaiskreikassa oli ainoastaan n.s. kaupunkivaltioita, s.o. joku kaupunki suurine tai pienine ympäristöineen muodosti valtion, ja kun ylimystö riiteli sorrettuun alhaisen kanssa, onnistui jollekulle yksityiselle anastaa koko valta käsiinsä. Muutamissa valtioissa, esim. Athenassa, oli jo aikaisin kuninkaitten ja elinkautisten arkonttien valta kukistunut ja korkeampi porvaristo

ryhtynyt taisteluun niiden perijää, aatelisherroja, »eupa-
triideja» vastaan. Solon siirsi vallan rikkaimmille por-
vareille, joilta alemman kansan avulla »tiranni» Peisis-
stratos sen riisti. Mutta tämä valta ei kestänyt kauvan:
varsinainen kansa, alemmat kansankerrokset, otti sen
jotenkin pysyväisesti haltuunsa. Hieman toisin kehity-
ivät olot Roomassa. Kuningasvallan kukistumisen
jalkeen taistelivat ylimystö ja köyhälistö keskenänsä,
kuten tunnettua, tuimasti, kunnes täälläkin nerokas,
mutta itsekäs ja vallanhimoinen Caesar, alhaisoon nojau-
tuen, perusti keisarivallan. Tätä valtaa vastusti yli-
mystö alkuaan, mutta sitten molemmat yhdessä sortivat
köyhälistöä, kunnes kristinusko juuri tästä syystä
sai suurta kannatusta Rooman maailmanvallassa, ja
täten ensi aikoina olikin pääasiallisesti köyhien ja vai-
nottujen uskonto. Vanhimmat kirkkoisät, varsinkin
tuo intohimoinen, älykäs ensimmäinen kirkkoisä Tertul-
lianus (kuoli 220 Kr. j.), Marcionin ankara vastustaja, ja
Clemens Aleksandrialainen, toinen valistunut kirkko-
isä, asettuivat samalle kannalle: edellinen kutsuu Juma-
laa »rikkaitten halveksijaksi» ja »köyhien asianajajaksi»
ja Clemens väittää m.m. että »luonnostaan on yksityis-
omaisuus väärää»; he seurasivat muuten näissä lausun-
noissaan esikuviaan, Vanhan Testamentin suuria pro-
feettoja (Jesaja, Hesekiel, Jeremias, Hosea, Amos).

Mutta kun papiston ylen suuri valta, varsinkin uskon-
puhdistuksen kautta väheni, nousi toiselta puolen porva-
riston vaikutus ja merkitys yhä korkeammalle siten,
että se osasi laajentaa valtaansa kaikille aloille, varsin-
kin teollisuuden ja kaupan kehittyessä. Englannissa oli
se jo 13. vuosisadalla tullut valtiokoneistostakin osalli-
seksi. Vaikka kuuluisa Montesquieu (lue Mongtteskiö) tahtoi
ikuisiksi ajoiksi, kuten näyttää, vahvistaa tämän hallitusmuodon
»Esprit des lois» teoksessaan, pääsi porvaristo Ranskan
suuressa vallankumouksessa v. 1789 paljoa pitemmälle.
Vuonna 1793 säädettiin hyvin pitkälle menevä valtiomuoto,
jossa kuitenkin yksityisomaisuus julistettiin loukkaamattomaksi
ja samana vuonna

määrättiin kuolemanrangaistus kaikille, jotka vain uskalsivat harjoittaa kiihoitusta olemassa olevan omaisuusjärjestelmän kumoamiseksi: siis oikea valtiopetospykälä suuren vallankumouksen aikana. Ja sitten on kehitys käynyt yhä radikaalisempaan suuntaan melkein kaikissa sivistysmaissa. Porvariston on täytynyt senkin antaa yhä enemmän perää kansan syville riveille ja laskea nämä yhä enemmän osallisiksi yleisten asiain hoidosta. Tämä on tapahtunut etenkin yleisen äänioikeuden säätämällä useimmissa sivistysmaissa, aivan äsken itse monarkisessa Jaapanissakin. Kaikki keisarit ovat hävinneet Euroopasta 50—60 vuoden kuluessa; monen kuninkaankin valtaistuim on horjuva, esim. Espanjassa ja Italiassa, joissa viimeainituissa maissa pari hurjastelijaa koettaa sitä vanhoillisuutta turhaan tukea. Monen muun kuninkaan on täytynyt muodostaa hallitus sosialidemokraattiseksi, tahi ainakin yrittää sitä (MacDonald, Branting, Stauning, Vandervelde); Saksan ensimmäiseksi valtionpääksi valittiin sosialidemokraatti, pikkuporvarin poika, entinen satulaseppä Ebert. Mene tekel upharsin!

Mahtava vapauden henki on vallannut melkein kaikki vähänkin kehittyneet kansakunnat. Kansallinen vapaus ulkoapäin saavutettiin viimeisen suuren maailmansodan kautta — ainoa arvokas ja pysyväinen tulos siitä, — vaikka se maksoikin miljoonien ihmisten hengen. En voi olla ottamatta tähän muutamia otteita suuren vallankumouksellisen »anarkistin» Bakuninin eräästä Genevessä v. 1868 pitämästä puheesta, joka koskee tätä asiaa ja myöskin Suomea, ja joka ranskaksi pidettynä viime vuonna julaisttiin: »Me tahdomme tämän Venäjän keisarikunnan perinpohjaista hävitystä, sen täydellistä tuhoamista, sillä se on uhkauksena maailman vapaudelle, häpeällisenä vankilana kaikille niille kansoille, jotka ovat sen alamaisina, väkivaltaisena ja johdonmukaisena kaiken sen epäämisenä, jota kutsutaan ihmisoikeudeksi ja inhimillisyydeksi —. Tästä tietoisuudesta (että tsaari on kaikkien näiden onnettomuuksien todel-

lisena syynä) veriseen keisarikunnan hävittävään vallankumoukseen — ei ole pitkä aika . . . Se, mikä on varmaa ja jota ei mikään rehellinen ja todellinen demokraatti voi kieltää, se on sen (Latvian) kieltämätön oikeus määrätä itsestään, huolimatta saksalaisista ja venäläisistä . . . Se, joka näyttää minusta enimmin hyväksyttävältä ja toivottavalta, on, että Pikkuvenäjä (Ukraina) alussa kansallisena yhtymänä on yhtä riippumaton Isovenäjältä kuin Puolasta — minä toivon, että Suomi tulee täydellisesti riippumattomaksi, täydellä oikeudella järjestyä, kuten se itse tahtoo, ja yhtyä keeneen se tahtoo — minä luulen yleensä, ettei voi sattua suurempaa onnea Venäjän kansalle kuin venäläisten keisarillisten armeijojen tappio jonkun vihollisen kautta, ulkonaisen tai sisällisen, yhdentekevä.»

Niin, kansojen itsenäisyys ulkoa päin on, kuten sanottiin, (ellei ota lukuun Saksaa ja Itävaltaa) kansallisuuden perusteella toteutunut, mutta sisällisesti täytyy vielä jokaisen kansan kulkea eteenpäin ajan viitoittamaa tietä; kansojen syvien rivien täytyy saada yhä enemmän sananvaltaa julkisissa asioissa eikä haittaisi, jos jokainen tässä suhteessa painaisi syvälle mieleensä ne sanat, jotka keisari Aleksanteri II lausui aateliskoukselle Moskovassa vähää ennen orjuuden poistamista Venäjällä: »Hyvät herrat, meidän täytyy kiiruhuttaa talonpoikien vapauttamista, sillä se on meille kaikille parempi, että tämä vallankumous tapahtuu ylhäältäpäin eikä alhaalta päin.» Tämän ymmärsi esim. suuri valtiomiehemme Leo Mechelin, Suomen itsenäisyyden peloton puolustaja, kun hän myötävaikuttii tehokkaalla tavalla yleisen äänioikeuden myöntämiseen Suomen kansalle. Luotetaan kyllä paljon väkivaltaan, mutta jo jalo Ranskan piispa Fenelon julisti pari sataa vuotta sitten, ettei väkivalta koskaan voi taivuttaa ihmisiä, se tekee niistä vain tekopyhiä olentoja.

Voltaire väittää »Tutkimuksessaan historian merkellisimmistä tapauksista», että »näyttää siltä kuin samat hুলutukset olisivat määrättyt aika-ajoin palaamaan maail-

man näyttämölle». Ja Nietzsche oli jotakuinkin samaa mieltä. Mutta epäilemättä ja varmaan on Hegelin käsitys tässä suhteessa korkeammalla tasolla: että kaikki inhimillinen on yhtämittaisen kehitysprosessin alaisena, että jokainen historiallinen kehitysaste kerran oli järjellinen, ajanmukainen ja todellinen, sen edellytyksistä pakosta sukeutuva. Jokaisen asteen täytyy kehittyä yksipuolisuuteensa, mutta mitä vahvempi tämä yksipuolisuus on, sitä varmemmin ja nopeammin se luhistuu kokoon muuttuakseen vastakohtakseen. Molempien vastakohtaisuudesta syntyy korkeampi yhtenäisyys, joka taas hajaantuu loppumattomassa kiertokulussa.

Luulen täten osoittaneeni että ihmiskunnan kehitys aina kulkee, suurpiirteisesti katsottuna, eteenpäin, jos kohta mutkissa, koska aina vanhoillisuus, vaikka turhaankin ja suhteellisesti vähäksi ajaksi, koettaa välistä kynsin hampain valloittaa takaisin, mitä edistys ihmiskunnan suurella työvainiolla on aikaansaanut. »Eppure si muove», se liikkuu sittenkin.

OSUUSTOIMINTA JA TYÖVÄKI.

Nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa on työväellä käytettävänäään pääasiallisesti kolme välikappaleita, joiden avulla se voi vihdoin päästä täydelliseen itsenäisyyteen ja vapauteen: valtiollinen, ammatillinen ja osuustoiminnallinen työväenliike. Mikä näistä välikappaleista on sille tärkein, voi olla ja on ollutkin riidanalainen kysymys. Onpa meillä ja muualla väitetty esim., että työväestö ei valtiollisella toiminnalla pääse tarkoitustensa perille, vaan että sen, kuten jo v. 1869 Liebknecht arveli, on kehittävä ammatillinen liike huippuunsa asti; toiset taas arvelevat, että ainoastaan valtiollisella toiminnalla todellisia tuloksia on saavutettavissa; joku osa antaa puolestansa osuuskauppatoiminnalle erittäin suuren merkityksen.

Tosiasiata lienee kuitenkin, että ne kaikki yhdessä muodostavat kokonaisuuden ja ettei sovi laiminlyödä yhtäkään vahingoittamatta melkoisesti koko työväenliikettä. Todellisuudessa ne kaikki kietoutuvat niin toisiinsa, että ne ilmeisesti, ainakin suuressa määrin, riippuvat toisistaan. Aivan selvää on näet, ettei ammatillinen liike voi kukoistaa, ellei työväestön valtiollinen toiminta voi vallanpitäjiltä pusertaa sellaisia lakeja, jotka tekevät sen tilan siedettävämmäksi, ja toiselta puolen ei valtiollinen toiminta voi viedä sanottaviin tuloksiin, ellei sitä ole tukemassa vahvoja ammattiliittoja. Ja sattuvasti huomauttaa taas toht. Riehn, joka porvarilliselta kannalta, mutta työväenystävällisessä hengessä on kirjoittanut esityksen Saksan osuustoiminnasta, että, niinkuin työmies »vapaan työopimukseen» vallitessa, niin on myös kuluttaja (= työmies) vapaan »hinnanmuodostumisen» vallitessa pakotettu itse valvomaan etujansa. Osuustoiminta tekee työväen elämän huokeammaksi, ja sen takia moni kapitalistikin suosii osuustoimintaa, koska hänellä siten on tilaisuus alentaa työväen palkkoja, mutta silloin juuri voi vahva ammatillinen järjestö ratkaisevasti estää tämmöisten aikeiden toteuttamisen. Toiselta puolen osuustoiminta tukee sangen tehokkaasti ammatillista toimintaa varsinkin työlakkojen ja boikottien aikana, jolloin osuuskaupat ilmaiseksi tai vähästä maksusta voivat antaa työttömille ruoka-avustusta ja siten edistää ammatillista liikettä, kuten lukuisat esimerkit varsinkin Belgiasta osoittavat, jossa, kuten Anseele sanoo, työväestö monta kertaa on pommittanut kapitalisteja »perunoilla ja neljänäulaisilla leivillä».

Varsinkin osuustoiminnan merkityksestä työväen elämälle ja edistyspyrinnöille käyvät mielipiteet työväenliikkeen alkuajoista asti sangen erilleen. Sosialismin suuri agitaattori Lassalle ei antanut mitään merkitystä varsinaiselle osuustoiminnalle; hän neuvoi työväkeä turvautumaan ainoastaan tuotanto-osuuskuntaan, joille olisi annettava valtioapua. Mutta kokemus

on osoittanut, että työväen tuotanto-osuuskunnat eivät ota suuremmassa määrässä menestyäkseen, elleivät ne nojaudu varsinaisiin kulutusosuuskuntiin. Lassalle juuri vastusti kulutusosuuskuntia nyt jo yleisesti hylätyn »rautaisen palkkalain» nojalla. Toiselta puolen on väitetty, että yksinomaan tai melkein yksinomaan osuustoiminnan kautta voidaan päästä kapitalistisen järjestelmän kirouksesta ja luoda työväestölle sangen onnellinen tila. Sillä kannalla on esim. meilläkin tunnettu sveitsiläinen osuuskauppamies toht. Hans Müller, joka lausuu:

»Uusi osuuskunnallinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä on syntymäisillään — — —, uusi periaate, joka, mikäli se tunkee koko taloudellisen elämän läpi, johtaa kaikkien taloudellisten etuoikeuksien ja riippuvaisuussuhteiden poistamiseen ja yhteiskunnallisten oikeuksien ja velvollisuuksien oikeaan jakamiseen.» Samoin arveli sosialismin jyrkkä vastustaja, kuuluisa filosofi Herbert Spencer, että osuustoiminta voi poistaa taloudellisen orjuuden viimeiset rippeet, ja osuustoiminnan innokkain kannattaja, mainio taloustieteilijä professori Gide minun läsnäollessani eräässä Parisin työväenopiston kokouksessa työväelle vastasi, kun se kysyi häneltä, mitenkä päästään kapitalistisesta järjestelmästä: »Siitä päästään osuustoiminnan avulla.» Ja paljon on tosiaan niitä porvarillisia hyväntahtoisia henkilöitä, jotka todellakin pitävät tätä mahdollisena, ja vielä enemmän niitä, jotka kuten Brentano, Riehn, Oppenheimer y. m. itsetietoisesti ajavat osuustoiminnan asiaa laimentaaksensa siten työväestön ponnistuksia varsinkin valtiollisella alalla. Mutta kuitenkin täytyy innokkaimmankin osuustoiminnan ja samalla työväen ystävän myöntää, että Giden ja kumppanien arvelu on kerrassaan tuulesta temmattu. Englannin osuustoiminnan paras tuntija Beatrice Potter-Webb on kuuluisassa kirjassaan selvästi osoittanut, että tässä suhteessa ja yleensä osuustoiminnalla on vissit rajansa, joiden yli se ei voi päästä. Ja se seikka, että osuustoi-

minnan *täytyy* pitää palveluksessaan palkkatyöväkeä, jolle se voi myöntää pääasiallisesti samoja tai melkein samoja palkkaetuja kuin kapitalistinen rautajärjestelmänkin myöntää ja että tämän työnantajan ja työntekijän välillä voi syntyä ja on syntynyt hyvinkin arveluttavia kahnauksia sekä meillä että ulkomailla, todistaa selvästi, että osuustoiminta ainoastaan rajoitetussa määrässä pääsee kapitalististen puitteitten ulkopuolelle. Huomioon on myöskin otettava, että, kuten Kautsky huomauttaa v. 1889, Englannin kukoistavassa osuusliikkeessä oli 1,389 kulutusyhdistystä ja 961,000 jäsentä, mutta samana vuonna oli Englannissa 2,788 osakeyhtiötä, joiden pääomaa perustettaessa oli n. 5,500 milj. Smk. Vaikka suuri oppi-isämme K. Marx, kuten Lassallekin, kokemuksen puutteessa antoi liian suuren arvon tuotantoyhdistyksille, lausui hän kuitenkin työväen internationalen kokouksen päätöslauselmassa Genèvessä v. 1866 suoraan ja peittelemättä: »Me tunnustamme osuustoiminnan yhdeksi voimaksi, joka pyrkii nykyisen luokkavastakohtaisuuteen perustuvan yhteiskunnan muuttamiseen — — —. Mutta osuustoimintaliike, rajoitettu kun on sen kehityksen kääpiömäisiin muotoihin, jonka sille yksityiset työntekijät vähäisillä voimillaan voivat antaa, ei milloinkaan kykene muuttamaan kapitalistista yhteiskuntaa.» Samaan suuntaan kuin Marx on Kautsky erityisessä v. 1897 julaistussa kirjassessa lausunut. Osuustoiminnan menestymisen välttämättömänä edellytyksenä työväelle edulliseen suuntaan pitää hän kussakin asianomaisessa maassa vahvistunutta valtiollista ja ammatillista työväenliikettä. Koska meillä jotenkin suuressa määrässä on nämä edellytykset, voi työväestö luottamuksella käydä osuustoimintaan käsiksi, tahi oikeammin, sen *täytyy* ryhtyä osuustoimintaa laajemmassa piirissä harjoittamaan, koska kaikkien asiaaymmärtävään käsityksen mukaan osuustoiminta melkoisessa määrässä on omansa kohottamaan työväestön tilaa, jos osuustoiminta varsinaisesti on työväestön käsissä, s. o. käyttäkseni

vanhan osuuskuntapatriarkan Holyoaken sanoja, jos osuuskunnan jäsenet eivät ole vain jäseniä, vaan todellisia osuustoimintalaisia, siis jos työväestö todellakin, kuten esim. Belgiassa *), käyttää osuustoimintaa koko luokkansa tilan kohottamiseksi sekä ammatillisen ja valtiollisen toimintansa tukemiseksi, eikä ainoastaan osuusvoittojen saamiseksi.

Yllämainittu toht. Hans Müller on laajan sveitsiläisiä kulutusyhdistyksiä koskevan teoksensa lopussa huomauttanut kaikista niistä eduista, joita osuustoiminta eli oikeammin kulutusyhdistykset suovat jäsenilleen. Ensiksi he saavat, vaikka ostavat tavarat käypähinnasta, vuoden lopussa tahi eri erissä vuoden mittaan 5—15 % koko ostosummasta takaisin, toiseksi pakottaa tämä seikka muitakin kauppiaita alentamaan myyntihintajaan ja pitämään niitä kohtuullisissa rajoissa, kolmanneksi ostaja aina saa hyvää ja väärentämätöntä tavaraa, neljänneksi joku osa voittovaroista voidaan käyttää työväen yhteiskunnallisen tason kohottamiseksi, kuten esim. kirjastojen ja lukusalien perustamiseksi, viidenneksi osuustoiminta totuttaa työväestön pois lainanotosta ja maksamaan käteisessä rahassa. Tosin voi työmiehelle välistä käydä vaikeaksi suorittaa maksunsa tarveaineista käteisessä rahassa, mutta sitä varten onkin useissa osuuskaupoissa muodostettu erityinen rahasto, josta panttaamalla jäsenkirjansa voipi saada pieniä lainoja; myöskin voidaan antamalla ostolippunsa pantiksi saada vähäinen summa lainaksi. Kuudenneksi osuustoimintaliikkeellä on kieltämättä suuri kasvattava merkitys, sillä epäilemättä se kehittää työväestössä melko paljon yhteiskunnallista aistia ja yhteiskunnallista toimintakykyä suurempiakin tehtäviä varten. Eikä suinkaan ole mikään vähäinen asia, että työläiset ja lapset ottavat melkoisesti osaa tähän kasvatukseen ja oppivat ymmärtämään, että he edistämällä työväen osuustoimintaa samalla edistävät koko kansan-

*) Katso »Koitartain» I siv. 36—54.

luokkansa pyrkimystä hyvinvointiin ja vapauteen. Tosiaan työväen osuustoiminnan menestys riippuu etupäässä työläisnaisen ymmärtäväisyydestä ja uhrautuvaisuudesta; sangen sattuvasti lausui vanha Holyoake, että miehet ovat osuustoiminnan jäntereet, mutta naiset sen ydin. Tämä ymmärtäväisyys voi kehittyä niin pitkälle pienissä lapsissakin, että, kuten jossakin olen lukenut, kerran pikku tyttö juoksi pitkiä matkoja työväen osuuskauppaan hakeaksensa sieltä jonkin pikku tavarahan, vaikka äiti ei ollut nimenomaan käskennyt häntä sinne ja vaikka hän olisi saanut sen aivan läheisestä nurkkapuodista.

6. 12. 17.

OSUUSKAUPPOJEN PALVELUSKUNTA.

Kysymys osuuskauppojen palveluskunnan aseman järjestämisestä on tällä alalla kaikkein vaikeimpia. Ei käy kieltäminen, että osuuskaupassa on työntekijöitä ja työnantajia, jotka näyttävät olevan samassa suhteessa toisiinsa kuin tavallisissa kapitalistisissa liikkeissä. Ero yksityisten kapitalistien ja osuuskauppojen työntekijäin välillä on kuitenkin ilmeinen. Yksityinen kapitalisti voi näet aina esiintyä jyrkässä vastakohtaisuudessa käyttämiään työntekijöitä vastaan, koska hänen ja hänen työväkensä edut aina ovat vastakkaisia; minkä toinen voittaa, sen menettää toinen. Mutta osuuskaupassa, jossa työntekijäkin on osallinen voitosta ja jossa hän itse muitten kanssa välillisesti valitsee työnjohtajatkin, on asianlaita hieman toisenlainen, ja työnantajan ja työntekijän suhde toisiinsa kadottaa sitä enemmän jyrkkyydestään, mitä enemmän yhtäläistä väkeä osuuskaupan jäsenet ovat, s. o. mitä suuremmissa määrässä he kuuluvat yhteen ja samaan puolueeseen ja heidän taloudelliset etunsa siis ovat

yksinomaan tahi pääasiallisesti samat. Jotenkin sattuvasti H. Kaufmann, joka älynsä nojalla tavallisesta kansakoulunopettajasta kohosi koko Saksan osuuskauppaliikkeen johtajaksi, onkin lausunut, että osuuskaupan työväestö tavallansa on oma työnantajansa. Kuitenkin ainoastaan tavallansa — sillä että suhde ei kaikesta huolimatta ole aivan eheä, sitä todistavat ne riitaisuudet, joita silloin tällöin sattuu osuuskaupan johtomiesten ja sen työntekijäin välillä, kuten esim. Parisissa leipurinammattin ja Saksassa kirjapaino- ja tupakka-ammattien alalla sekä »Elannossa» meillä. Myöntää täytyy, että tällaiset riitaisuudet ovat erittäin ikäviä, koska niissä työmiehet taistelevat työmiehiä tai heidän luottamusmiehiään vastaan, ja sen takia ne useimmiten ovatkin sangen vaikeita ratkaista. Ne jättävät siitä syystä tavallisesti jälkeensä ainakin joksikin aikaa ikävän muiston, jota ei niin kohta unohdeta, kuten aina silloin, milloin veli nousee taisteluun veljeä vastaan. Tavallisesti nämä riitaisuudet johtuvat siitä, etteivät riidan nostajat aina tarkoin pidä mielessään, että osuuskaupatkin, vaikka ne olisivatkin täydelleen työväestön käsissä, toimivat keskellä nykyistä kapitalistista yhteiskuntaa, jonka kirous ulottuu osuuskaupankin alalle ja lamauttaa sen toimintaa.

On olemassa kaksi vastakkaista suuntaa, kun on kysymys, mitenkä osuuskaupan tulee suhtautua palvelusväkeensä ja tämän palvelusväen vaatimuksiin. Toisen mielipide on se, että pitäisi antaa melkein kaikki, mitä palveluskunta vaatii, koska se ei muka vaadi liikojia, ja että sen sijaan olisi luotettava siihen, että suuremmat edut korvataan työn voimaperäisyyden kasvamisella, varsinkin kun osuuskaupan työläisiä on innostamassa luokkayhteisyyden aate. Toiselta puolen taas väitetään, että niinkuin osuuskauppa myy tavallisista käypähinnoista, niin sen myöskin tulee pysyä palveluskunnalle myönnettävien etujen suhteen niissä puitteissa, jotka ympäröivä kapitalistinen yhteiskunta määrää. Mitä ensimmäiseen väitteeseen tulee, niin

sopii huomauttaa, että työn voimaperäisyys, joka tosiaan kaikessa työssä on suunnattoman tärkeä tekijä, ainoastaan vähitellen kussakin työntekijässä kasvaa ja ettei osuuskaupan, varsinkin jos se on pääasiallisesti työväestön käsissä, sovi sängen kovasti rasittaa työväkeänsä, kuten moni yksityinen kapitalisti tekee nykyään Taylorin järjestelmän mukaan. Ja mitä luokkatietoisuuden innostamaan henkeen tulee, niin sillä on kyllä erinomaisen suuri merkitys työväestön johtamassa osuuskaupassa. Mutta ei siltäkään sovi vaatia mahdollisuuksia. Voisihan silloin myöskin sanoa, että osuuskaupan palveluksessa olevan henkilön tulee yhteisen hyvän takia tehdä työnsä tavallista alemmasta palkasta, kuten tosiaan välistä nähdäänkin työväen omien yritysten pystyynpanossa.

Mutta ei myöskään sovi vaatia, että osuuskaupan palveluskunta tekisi tehtävänsä niin vähäisestä palkasta kuin mistä kilpailun käydessä voi työntekijöitä saada, kuten asianlaita on yleensä yksityisten kapitalistien työmailla. Sillä millainen pääasiallisesti työväen hallussa oleva yritys se on, joka pitää omaa kansanluokkaansa sillä elämisen rajalla, joka monesti vain hieman kohoaa hengissä pysymisen yläpuolelle. Ja huomioonotettava on myöskin, että palvelusväelle annetut suuremmat edut ylipäänsä tuovat osuuskauppojen palvelukseen parhaimmat työvoimat ja siten melkoisesti edistävät niiden menestymistä.

Jotta osuuskaupan ja sen palveluskunnan suhde toisiinsa sopivalla tavalla järjestyisi, vaaditaan osuuskaupan jäseniltä ja palveluskunnalta suurta ymmärtäväisyyttä. Jos osuuskaupan jäsenet pitävät pääasiana sitä, että he saavat suuria voitto-osinkoja kaiken muun kustannuksella, niin siinä tapauksessa ei tietysti voida kohottaa palveluskunnan elämätasoa. Ilmeistä on myöskin, ettei osuuskaupan palveluskunta saa vaatia mahdollisuuksia. Sillä mitä hyötyä siitä on, että yhteinen liike menee kumoon ymmärtämättömien vaatimusten takia, kun kapitalistisen järjestelmän

puitteissa toimiva osuuskauppa ei mitenkään myönnä noitten mahdolluuksien toteuttamista? Ymmärtää täytyy myöskin, että osuuskauppoihin nojautuva tuotanto on myöskin yhä laajennettava useampiin tuotantomuotoihin, jotta täten yhä suurempia työntekijäryhmiä riistettäisiin kapitalistien käsistä ja siten koko työväenluokan yhteiskunnallinen taso kohoaisi. Mutta tämmöinen tuotannon laajeneminen useampiin yrityksiin tietää sekä voitto-osinkojen supistumista että palveluskunnalle annettavien etujen pysyttämistä kohtuullisissa rajoissa. Vaaditaan siis lyhyesti sanoen kaikenpuolisesti oman itsekkäisyyden rajoittamista suuren yhteisen edun hyväksi.

Kaiken yllämainitun takia täytyy löytää jokin välittävä menettelytapa osuuskaupan ja sen palveluskunnan etujen suhteen. Tällaista olisi se menettely, joka palveluskunnalle, sen yksityisille jäsenille myöntää niin suuria etuja kuin koko osuuskaupan *yhteinen etu* suinkin sallii, s. o., että osuuskauppa hyvittää palveluskuntansa niinkuin samansuuruiset parhaimmat ja siivoimmat kapitalistiset liikkeet, ja jos suinkin mahdollista, vieläpä hieman ylikin tämän määrän. Mutta erittäin tarkasti on valvottava, että asianomainen osuuskauppa ja kyseessäoleva kapitalistinen liike ovat jotenkin tasaväkisiä ja yhtä kilpailukykyisiä, sillä pieni osuuskauppa ei tietysti voi tässäkään suhteessa kilpailla suuren kapitalistisen liikkeen kanssa. Tässä suhteessa on pääasiallisesti silmälläpidettävä, että osuuskaupat tarkoin noudattavat ainakin niitä tariffeja ja minimi- (alimpia) vaatimuksia, joita ammattiyhdistykset ja ammattiliitot ovat säätäneet. Vielä tulee tietysti osuuskauppojen olla ostamatta tavaroitaan semmoisista liikkeistä, jotka tavalla tai toisella polkevat työväen elintasoja, ja sensijaan suosia semmoisia tuotanto- ja kauppaliikkeitä, jotka kaikinpuolin kohtelevat työväkeänsä ja palveluskuntaansa ihmisarvoisella tavalla. Nämä vaatimukset esitettiin m. m. Saksan ammattiyhdistyskongressissa Kölnissä v. 1905 ja kansainväli-

sessä sosialistikongressissa Köpenhaminassa v. 1910. Ilmeistähän onkin, että osuuskaupoille käy mahdottomaksi kilpailun vuoksi korottaa palveluskuntiansa elintasoja, jos ne edistävät sellaisia kapitalistisia liikkeitä, jotka tätä samaa elintasoja polkevat, ja että he siten tekevät myöskin mahdottomaksi ammattiyhdistysliikkeelle tavoitella varsinaista tarkotusperäänsä eli työläisten elintason kohottamista taistelussa kapitalisteja vastaan. Muuten on tietysti parasta, että kaikki palveluskunnalle myönnettävät edut järjestetään yhtenäisten periaatteitten mukaan, niin ettei toisia palveluskunnan jäseniä suosita liiaksi ja toisia taas syrjäytetä. Mutta sen ohessa täytyy tietysti antaa paikallisten olosuhteiden jossakin määrin vallita ja antaa näitten mukaan pienempiä lisiä, jotka luonnollisesti voivat johtua kalliimmista elantokustannuksista ja muusta semmoisesta. Ja vaikka epäilemättä on perää prof. Gizyckin väitteessä, ettei ole mitään syytä palkata henkistä työtä suuremmalla korvauksella kuin ruumiillista, niin täytyy kuitenkin osuuskaupankin alalla *ainakin toistaiseksi* henkisen työn tekijän vaivat korvata korkeammin, vieläpä suhteellisesti melkoista korkeammin kuin ruumiillisen työn, sillä on epäilemättä vielä sangen vaikeata saada kykeneviä johtomiehiä henkisen työn puolella, ja niiden johdosta riippuu kuitenkin hyvin suurena määrinä liikkeen menestys. Saksassa ja muissa maissa saavutettu kokemus näyttää tämän toimenpiteen aivan välttämättömäksi.

Jos kaikesta huolimatta sittenkin syntyy erimielisyyksiä osuuskaupan johtomiesten ja palveluskunnan välillä, on nämä riitaisuudet ratkaistava kaikessa hiljaisuudessa sovinto-oikeuden kautta, jonka lausunto on lopullinen. Sovinto-oikeus voi olla pysyväinen lautakunta, jonka osuuskauppojen yleinen kokous joka vuodeksi asettaa.

Mutta paras keino palveluskunnan elintason korottamiseksi on epäilemättä osuustoiminnan laajentaminen yhä laveampiin piireihin eli toisin sanoen osuusliik-

keen jäsenmäärän kartuttaminen ja sen ostomäärän kohottaminen. Mitä laajemmalle osuuskaupan vaikutus ulottuu, sitä paremmin se voi palkata palveluskuntansaakin, sitä parempia elämisehtoja se voi työntekijöilleen myöntää. Kun liikkeen voitto lisääntyy, liikenee siitä tietysti yhä suurempia summia niillekin. On sen takia jokaisen työläisen sula velvollisuus koettaa edistää sitä osuuskauppaa, jonka jäsen hän on, siten että hän koettaa hankkia kaupalle yhä uusia jäseniä ja uusia ostajia. Tämän hän tietysti tekee sitä suuremmalla mielihyvällä, mitä enemmän hän tuntee itsensä solidaariseksi osuuskaupansa kanssa ja siihen kiinnityksi. Tämä tunne elpyy hänessä yhä elävämmäksi, jos hän tietää, että suurin osa hänen osuuskaupansa jäsenistä on hänen hengenheimolaisiaan, että heitä elähdyttää sama ylevä aate kuin häntäkin, se että osuustoiminta-aate sekin on mahtava välikappale työväestön vapautustaistelussa, välikappale, joka yhdessä muitten kanssa vie suureen toivottuun lopputulokseen.

23. 9. 16.

TYÖVÄEN ISÄNMAALLISUUDESTA.

Se puhe, jonka minä pidin Hämeenlinnassa sosialidemokraattisen puolueen 25-vuotisen juhlan johdosta ja joka ensin oli julkaistuna »Hämeen Kansassa» ja sittemmin »Suomen Sosialidemokraatissa» ynnä muissa puoluelehdissä, on herättänyt eräissä porvarillisissa lehdissä, jotka noudattavat samaa suuntaa, jonkinlaista huomiota. Vanhasta kokemuksesta tiedän, ettei polemiikki mainituissa lehdissä minun taholtani tuotaisi mitään hedelmiä. Mutta muitten kehoituksesta tahdon kuitenkin puoluelehdissä julkaista muutamia vastaväitteitä porvarilehtien kirjoitusta vastaan, joka kaikissa lienee yksi ja sama ja samasta lähteestä lähtenyt.

Ensiksi saanen otaksua, että suurimman osan puheestani mainitut porvarilehdet myöntävät todeksi. Ja sehän on jo paljon. Olen vain nähnyt vastalauseita mainituissa lehdissä sosialidemokraattien »suurimman isänmaallisen työn» suhteen. Ja näissä vastaväitteissä ilmenee aivan kummallisia asioita. Sosialisteja syytetään siitä, että he ovat »internatsionalisteja», s. o. isänmaattomia. Mutta kirjoittaja ei näy muistavan, että kapitalismi ja kapitalistisen järjestelmän kannattajat ovat aivan samalla tavalla internationalisteja. Tarvitsee ainoastaan huomauttaa, mitenkä tämä sama kapitalismi on menetellyt lainojen antamisen suhteen esim. Venäjälle ja Saksalle; mitenkä esim. amerikkalaiset ja venäläiset öljytrustit useampia vuosia sitten jakoivat maailman kahtia riistääksensä sen kuluttajia perinpohjin ja mitenkä etenkin amerikkalaiset miljarditrustit ulottuvat polyppilonkeronsa yli koko maailman j. n. e. — Ero on vain siinä, että kapitalistinen internatsionalismi on muodostunut ihmisten riistämiseksi, mutta sosialistinen internationalismi ihmisten vapauttamiseksi kaikesta riistosta. Sosialismi ja isänmaallisuus eivät suinkaan ole missään ristiriidassa keskenänsä; ne sopivat mainiosti yhteen, kuten esim. internationalististen kielten esperanton ja idon viljeleminen ja levitteleminen on täydessä sopusoinnussa rakkauden kanssa oman kansan kieleen.

Mutta kun puhutaan isänmaallisuudesta, on huomioon otettava, että isänmaan käsite liittyy oleellisesti siinä asuvaan kansaan. Löytyy semmoisia ihmisiä, jotka eivät välitä koko kansansa, varsinkin alemmalla kannalla olevien kansalaistensa iloista, suruista ja vaivoista. Löytyy myöskin hyvin suuri joukko semmoisia ihmisiä; jotka välillisesti tahi välittömästi tahtovat upottaa nykyisen ja tulevan sukupolven alkoholitulvaan. Löytyy niitä, jotka julkisesti ja julkeasti tässä ja muissa suhteissa rikkovat *koko* kansansa säätämiä lakeja. Ja löytyy vielä niitä, jotka jonkin maapalstan lisäämistä varten isänmaahansa ovat uhranneet tahi ovat valmiit

uhraamaan tuhansia kansalaisia tuon maapalstan asukasemmistön suoraan ja julkisesti lausuttua tahtoa vastaan. Ja vihdoinkin löytyy semmoisia, jotka ovat tappaneet tai kuoliaiksi kiduttaneet kahdeksan kertaa enemmän omia kansalaisiaan kostoksi tehdyistä tihutöistä kuin mitä heidän puolellaan on menetetty.

Tämmöisiä ei sosialismi voi pitää minkäänlaisina isänmaan *todellisina* ystävinä. He käyttävät isänmaan, s. o. oman kansansa, pyhää nimeä omien itsekkäitten pyyteittensä peittämiseksi ja omien mukavuuksiensa ylläpitämiseksi.

Että sosialismi, varsinkin pienissä maissa, tahtoo vähentää noita hirveästi rasittavia sotilasmenoja, joihin, kuten tunnettua, siitä, että pienet kansat, kuten esim. Tanska ja Suomi, eivät suhteellisesti melkoisilla sotavoimillaan voi juuri mitään toimittaa: ne ovat aina, sotavoimistaan riippumatta, suurten kansojen komennettavana. Muutamien mielestä tarvitaan sotaväkeä etupäässä »sisäisiä vihollisia» vastaan.

Tämä riittänee asian selvittämiseksi minun puoleltani.

Mielelläni tunnustan, että vastustajani on esittänyt vastaväitteensä tyynessä muodossa, ja se luettakoon puolestani hänelle ansioksi. Ja vielä enemmän kiitosta ansaitsee se tosiasia, että muutamat porvarilliset lehdet, »Helsingin Sanomat» etunenässä, ovat antaneet jonkinlaisen tunnustuksen Suomen sosialistien »suurimmalle isänmaalliselle työlle», jota juuri toissuuntaiset porvarilehdet ovat morkanneet.

Voin sentakia hyvällä omallatunnolla toistaa, mitä tuon puheeni loppuosassa esitin:

Ehkä suurimman isänmaallisen työn ovat työväestö ja sen ystävät tehneet siinä, että ovat 50 %:ssa Suomen kansasta herättäneet eloon yhteiskunnallista harrastusta ja monipuolista sivistyspyrkimystä ja siten tehneet Suomen koko kansan yhä itsetietoisemmaksi ja vastustuskykyisemmäksi ulkomaailmaa vastaan ja tällä tavalla todellisesti koroittaneet sitä kansakuntien arvoon.

Suomen sosialistisen työväestön isänmaallisuus on tosiaan ollut kaiken kiitoksen yläpuolella!

Ja Suomen historian haltiatar tulee tulevaisuuden aikataululle kirjoittamaan kullanhohhteisilla kirjaimilla: »Kiitos sulle, Suomen työväestö, kun pelastit ja tuit Suomen kansan itsenäisyyden.»

Qui vivra, verra;
ken elää, saa nähdä.

20. 8. 24.

IHMISYYS VAIKO ISÄNMAA?

Onhan aivan tunnettu asia, että porvarit syyttävät sosialisteja puuttuvasta »isänmaanrakkaudesta» väittäen, että he muka ovat ainoastaan puhtaita internationalisteja ilman isänmaata. Tämä syytös isänmaallisuuden puutteesta nousi huippuunsa keisari Wilhelmin tunnetussa sanonnassa »vaterlandslose Gesellen» (isänmattomia roikaleita). Sosialistit taas pitävät puoleltaansa porvareita internationalisina ja varsinaista isänmaallisuutta vailla olevina.

Tarkastakaamme lähemmältä näitä väitteitä. Ei voi olla vähääkään epäilystä siitä, että porvarit ovat kansainvälisiä, mihin heidän kapitalistinen voitonhalunsa heidät ajaa. Tahdon tässä ainoastaan muistuttaa siitä, että tuo ennen niin kuuluisa Kruppin tehdas, jonka omistaja oli keisari Wilhelmin hyvä ystävä, lähetti kanuunansa maailmaan piittaamatta isänmaallisuudesta, vieläpä Saksan vihollisillekin, ja että Rockefeller ja Rotschild koettivat jakaa maapallon kahteen riistoalueeseen petrolikaupan alalla välittämättä viis siitä, että he siten perinpohjaisesti nylkivät omia kansalaisiaan. Porvarit ovat kansanluokkana isänmaallisia ainoastaan, kun heidän aineellinen voittonsa sen kautta paraimmiten suojelustullien y. m. kautta taataan. Ja heitä, porvareita, pitävät sosialistit

isänmaallisuutta vailla olevina, koska he omaksi hyödykseen riistävät ja vainoavat suuria joukkoja isänmaansa kansasta.

Toiselta puolen täytyy ehdottomasti myöntää, että sosialistit ovat kansainvälisiä: ilmeisen veljestunteen innostamina. Mutta ehdottomasti ei ole totta, että he tahtoisivat luopua kaikista isänmaallisista näkökohdista, mikäli heille tosiaan myönnetään isänmaa samoin oikeuksin ja velvollisuuksin tässä isänmaassa kuin muille ja heidät tehdään halukkaiksi pitämään tätä maata isänmaanaan sekä elämään ja vaikkapa kuolemaan sen puolesta. Marx ja Engels väittävät tosin Kommunistisessa Manifestissa, »että kommunisteja (silloin = »sosialisteja» tähän aikaan) syytetään siitä, että he tahtovat poistaa isänmaan ja kansallisuuden; työläisillä ei ole mitään isänmaata. Ei voi heiltä riistää, mitä heillä ei ole. Mikäli köyhälistön joka maassa täytyy etupäässä anastaa itsellensä poliittinen valta, esiintyä kansallisena luokkana ja itse muodostaa kansakunta, on se itse vielä kansallinen, jos kohta ei suinkaan porvarillisen käsityksen mukaan.» Tästä lausunnosta käy aivan selvästi ilmi, että Marx ja Engels v. 1847 käsittivät köyhälistön oikeudet asianomaisissa isänmaissa niin mitättömiksi, että saattoi hyvällä syyllä väittää, ettei köyhälistöllä ollut mitään isänmaata. Silloin oli semmoinen suhde valtaapitävän kapitalismin ja proletariatien välillä, että Bebelin lausunto on aivan paikallaan, kun hän väittää, että proletariaatin ilman mitään omaa hyötyä täytyy palvella toisten etuja, vieläpä kuolla näitten, pääasiallisesti vieraitten etujen hyväksi, mutta muuten esittää riistettyjen osaa.— Mutta ei mikään historiallinen asiapaperi, ei edes tuo suurenmoisesti suunniteltu Kommunistinen Manifesti voi kaikissa suhteissa olla ikuisesti voimassa. Ja niin on myös asian laita tässä suhteessa. Mitä enemmän riisto vähenee ja mitä suurempia oikeuksia suodaan isänmaan väestön suurille joukoille, sitä suuremmalla syyllä voi nykyään puhua myöskin köyhälistön isän-

maasta ja sitä suuremmaksi ja voimakkaammaksi kasvava isänmaallinen tunne tässä köyhälistössä.

Mutta eittämätön tosiasia on, että maan itsenäisyys ulkoa päin on välttämätön sosialismin edistymiselle joka maassa ja että Tolstoin oppi ja Gustave Hervén aikaisempi käsitys yksityisen maan tahi yksityisten maitten aseistariisumisesta ei nykyään voi saada ajattelevien sosialistien kannatusta. Sosialistit ja varhaisempina aikakausina ihmiskunnan kehityksessä alemmat kansanluokat yleensä ovat sentakia enimmäkseen taistelleet asianomaisten maittensa itsenäisyyden puolesta ja kaikkia tirannisia pyyteitä vastaan, tulkoot ne sitten ulkoa tai sisältäpäin.

On ollut korkeampien, hallitsevien piirien etuoikeutena liittyä itsevaltiaitten itsekkäisiin pyyteisiin, ainakin kaikkein useimmissa tapauksissa, kun näitten piirien valta-asema on kysymyksessä. Tämä tosiasia on todistettavissa jo kreikkalaisen ja roomalaisen muinaisuuden historiassa. Niin liittyivät esim. Kreikan useimmissa pikkuvaltioissa, lukuunottamatta yhtä tahi kahta poikkeusta, ylimysvaltaiset ainekset kannattamaan tirannien asiaa ja Roomassakin koettivat kyllä ensin ylimykset vastustaa keisarivaltaa, mutta rupesivat sitten sitä kannattamaan alempia kerroksia vastaan, kun nämä kristinuskon kannattamina ryntäsivät eteenpäin. Samanlaisia esimerkkejä voi lukuisasti poimia Ranskan ja muitten maitten historiasta, emmekä tarvitse käydä edes kauas mitä paikkaan ja aikaan tulee, saadaksemme tämän tosiasian todistetuksi. Mutta sosialistit eivät ainoastaan ole pitäneet ja pidä edelleenkin lujasti kiinni oman maan itsenäisyydestä ulkoa päin, vaan he ovat usein puolustaneet toisen maan ja kansan itsenäisyyspyrintöjä. Muistutan ainoastaan siitä, mitenikä työläisjoukot uhkasivat suurlakolla Ruotsissa, kun tämän maan vallanpitäjät hurjistuneen parooni Åkerhjelmin johdolla tahtoivat kukistaa asevoimilla Norjan itsenäisysharrastuksia, joita niin mainiolla tavalla Norjan jalo isänmaanystävä Michelsen johti. Suuri

maailmansota tuotti kyllä yhden ainoan suotuisan tuloksen, tosin hirveillä ihmishenkien uhrauksilla: se muodosti ylipäänsä valtakunnat kansallisuuksien pohjalla, pääasiallisesti lukuunottamatta Saksaa ja Itävaltaa, joita ei yhdistetty, ja varmaa on, että sosialistit tulevaisuudessaakin tulevat pitämään huolta eri valtioiden itsenäisyydestä kansallisuusperiaatteen perustuksella.

Mutta sosialistien täytyy edelleenkin taistella kahdella rintamalla, täydellisen itsenäisyyden puolesta ulkoapäin kaikissa maissa ja toiselta puolen kaikkea sortoa vastaan, jota voidaan harjoittaa kansan syviä riviä kohtaan, mitkä pyrkivät yhä suuremmassa määrässä valoon ja vapauteen.

Muuten täytyy suoraan ja peittelemättä tunnustaa, että ihmisyyys aina seisoo korkeammalla kun isänmaa, vaikka isänmaallisuutta arvosteltaisiin kuinka korkealle! Sillä sosialismi tahtoo luoda aivan uuden maailman, jossa ei ole kiristäjiä eikä työorjia, jossa kaikilla on yhtäläisiä oikeuksia ja velvollisuuksia rakkaaksi käyneen oman isänmaan rajojen sisäpuolella, vaikkakin kehitys tämän suuren päämaalin saavuttamiseksi kulkisi kuitenkin hitaasti. Sosialismi tahtoo poistaa mikäli suinkin mahdollista ja vaikkapa verkalleen kaiken riiston joka maassa ja juuri kansainvälisyyden kautta luoda jokaiselle kansalaiselle jokaisessa maassa vapautta ulkoa päin kansallisuuden tahi kansallistunteen pohjalla, mutta myöskin sisällisen vapauden, s.o. jokaiselle kansalaiselle täydellisen vapauden isänmaansa rajojen sisällä perustuen kaikille kansalaisille yhdenvertaisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

16. 7. 25.

MITEN VOI TYÖVÄENASIA PARAIMMITEN EDISTYÄ?

Eittämätön tosiasia on, että olevia oloja täydelleen mullistavat vallankumoukset eivät tule tekemällä,

vaan, jos tulevat, ne tulevat kuin varas yöllä, silloin kuin olot siihen pakottavat, ja että varsinaiset aiheuttajat ovat ennen muita rutivanhoillisuuden edustajat, jotka kiristävät olevat olot niin tiukalle, ettei muuta tietä valitettavasti ole olemassa maailman edistystä eteenpäin viemään. Tällaisia äkillisen mullistuksen aikaansaajia olivat esim. Ranskassa ennen Ranskan suurta vallankumousta Ludvig XVI:n hovikamarilla ja hänen kopea puolisonsa, jotka eivät ymmärtäneet antaa perään; semmoinen vallankumoukseen kiihoittaja oli myös Saksassa Bismarck, »Rautakansleri», ja loppupuolella keisari Wilhelm II; samanlainen Stolypin, puhumattakaan keisari Nikolai II:sta, ja samaa tietä ja samaa loppupäämäärää kohti kulkevat nykyään heidän jäljittelijänsä Primo de Rivera, Benito Mussolini, Zankow y. m. On sangen valitettava asia, etteivät tuomoiset rutivanhoilliset herrat ymmärrä, että maailma edistyy ja että sentakia *täytyy* antaa perään. Vanhoillisuudella on valittavana vain jompikumpi *kahdesta* tiestä: joko kiristää olot mullistavaan vallankumoukseen asti ja elää lyhyemmän ajan tahi tehdä ajanmukaisia, toisinaan suuriakin myönnytyksiä ja elää kauemmin. Se vanhoillinen johtomies, joka valitsee jälkimmäisen tien, on kaukonäköinen ja voi olla, kuten esim. Disraeli Englannissa, suurikin valtiomies, vaikka hän onkin vanhoillisella kannalla. Se johtomies taas, joka ei tätä ymmärrä, on lyhytnäköinen hetken mies ja kaatuu kohta, joko väkivaltaisesti tahi maanpaossa tahi muulla nöyryyttävällä tavalla. Esimerkkinä mainittakoon ainoastaan Marie Antoinette ja hänen muassaan Ludvig XVI, Nikolai II ja Stolypin, Bismarck ja Wilhelm II y. m.

Työväellä, joka on mahtavana voimana tällaisia rutivanhoillisia pyyteitä vastaan ja *nykyään* enemmän kuin ketkään muut edustaa ja edistää ihmiskunnan pyrkimyksiä eteenpäin, on *etupäässä* kaksi tietä suuren päämaalin saavuttamiseksi, jos nimittäin tahdotaan pysyvissä eikä vain hetkellisissä tuloksia. Toinen on

ahkera puhuminen ihmisten mielen valistamiseksi. En tällä tarkoita ainoastaan tavallisen sivistyksen levittämistä työväestöön, joka on sekin erittäin tärkeä asia, koska se kehittää ajatuskykyä ja koska tieto yleensä on suurvalta ihmisen pyrkimyksessä eteenpäin. Tarkoitan, että työväen mieliä valaistaan semmoisillakin tiedoilla, jotka kehittävät luokkatietoisuutta ja samalla sitä käsitystä, että nykyään työväestö on aikakautemme suola ja että sen luokkatietoisuus on ehdottomasti yhteydessä koko inhimillisen edistyksen kanssa. Sillä ei mitkään keinot, *olkoot ne mitä laatua tahansa*, voi vastustaa selkeämielistä ja itsetietoista työväenluokkaa. Esimerkkinä tällaisen mielten valaisemisen tehokkuudesta tahdon mainita suomalaisuuden edistämisen rakkaassa isänmaassamme. Nyt kunnioitetaan suurmiehenä Juhana Wilhelm Snellmania, suomalaisuuden varsinaisena ja etevimpänä asianajajana, mutta kun hän ensin ajoi tätä asiaa, sai hän vallanpitäjiltä palkaksi ainoastaan vastustusta ja vainoa, siihen määrään asti, että hän kadotti valtionvirkansa ja sai elättää itseänsä ja perhettänsä tavallisena konttoristina kauppaneuvos Borgströmin liikkeessä. Ja kuitenkin on suomalaisuuden asia kulkenut eteenpäin voittokulussa, eivätkä minkäänlaiset vainot ja vastukset ole voineet tätä voittokulkua lannistaa. Olisi tietysti sangen pintapuolista, jos käsittäisi tämän suomalaisuuden edistymisen pelkäksi kieliaksi — se oli pääasiallisesti vainottujen suomenkielisten ryhmien pyrkimystä eteenpäin, etenkin valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla. Ja, kuten tunnettua, suoritettiin koko tämä edistyspyrintö mielten valistamisella ja viittaamalla niihin oikeuksiin, joita suomalainen aines voi itsellensä hyvällä syyllä vaatia. Ja asianlaita on pääasiallisesti sama, mitä työväen edistyspyrkimykseen tulee, ainoastaan sillä eroituksella, että tämä tapahtuu paljon suuremmissa mittakaavassa kuin suomalaisuuden edistys.

1 Toinen tie, jota työväen tulee kulkea ja jota se onkin kulkenut tunnustettavalla tavalla, on se, että se koettaa

tunkeutua kaikille elämänalolle siten totuttaakseen yhä useampia jäseniään hoitamaan kaikkia valtion ja yhteiskunnan virkoja ja laitoksia. Sillä työväestön jäsenet eivät laajemmalta voi ottaa hoitaaksensa yleisiä asioita, vaikka he olisivatkin saaneet rynnäköllä yhteiskunnan käsiinsä, elleivät ole pitemmän aikaa tottuneet näitä yleisiä asioita hoitamaan. Meillä on loistava todistus tämmöisestä kypsymättömyydestä viimeisen kapinan järjestöissä aloittamisessa — samantekevä, kuka oikeastaan siihen oli syytä — ja saman voi sanoa Venäjän uusimmasta vallankumouksesta, sillä todistettavasti on täytynyt jättää sangen suuressa määrässä asiain hoito ilmeisten tahi salaisten vastustajien käsiin, niinkin suuressa määrässä, että hyvin monesti suuressa virkakunnassa on ainoastaan yksi hallitsevaan puolueeseen kuuluva jäsen, joten asiain menoa on sangen kovakouraisesti ohjattu.

Olen yhä enemmän tullut vakuutetuksi siitä, että, ellei Suomen työväki tahdo kulkea näitä molempia teitä, ei ole suuria toiveita ylevän päämäärän saavuttamisesta. On mahdollista, että muualla, jossa edellytykset ovat olleet toisenlaiset ja vieläpä kireämmätkin kuin meillä, toisenlainen menettely voi tahi on voinut viedä suotuisiin tuloksiin, mutta se, joka ei osaa ottaa olevia oloja tyynen ja harkitsevan arvostelun alaisiksi, ei voi käydä kykenevästä ja selvänäköisestä kansalaisesta, yhtä vähän kuin sekään, joka väkivaltaisilla keinoilla koettaa tukehduttaa ihmiskunnan edistystä.

16. 8. 25.

FERDINAND LASSALLE.

1825—1925.

Georg Brandés väittää, että »koko uudenaikainen tiede työskentelee olemuksensa mukaisesti jyrkkäluontoisen edistyksen palveluksessa, ja mitä syvemmin

kukin on sen hengen vaikutuksen alaisena, sitä selvemmin hän tuntee, että hänen pitää nousta vastustamaan kaikkea, mikä vain viittaa vanhastaan perittyyn auktoriteettiin (pyhitettyyn vanhoillisuuteen)». B. on lausunut tämän omasta kokemuksestaan, hän kun on taistellen uudistanut koko tanskalaisen hengen. Kaikkialla on »oikeisto» vanhoillisuuden kannattaja ja edistykseen jarruttaja, ellei se olojen pakosta, kuten esim. Disraeli Englannissa, ole astunut edistyksen tielle. Tämä on luonnollinen eikä mikään kummastuttava asia. Vasemmisto taas, eli radikalismi, on se suunta, joka vie vastustuksista huolimatta inhimillistä kulttuuria eteenpäin yhä korkeampia ihanteita kohti.

Niiden joukkoon, jotka vasemmiston taholla uurtavat uusia uria, kuului eminenttissä merkityksessä Ferdinand Lassalle. Mainittu Brändes sanoo loistavassa Lassallen elämäkerrassa, että »harvoin maailman historiassa saa nähdä semmoisen tietopuolisen ja käytännöllisen älykkyyden yhtyneinä» (kuin Lassallessa). Hänen tulkintansa syvämielteisen kreikkalaisen filosofin Herakleitoksen aatteista sai tunnustuksen eteviltä tiedemiehiltä ja samoin hänen suuri perinnöllisiä oikeuksia koskeva pääteoksensa. Tosin hänen radikaalinen yhteiskuntaoppinsa, joka etenkin ilmenee Bastiat-Schultze nimisessä laajassa teoksessa, on melkein tykkänään saatu Marxin tieteellisestä työpajasta, ja L. onkin itse avoimesti tunnustanut itsensä pääasiassa Marxin oppilaaksi. Mutta ennen kaikkea oli Lassalle käytännöllinen taistelija suurten ja tietäraivaavien aatteiden palveluksessa.

Tätä taistelua hän kävi kahdella rintamalla: itsevaltiutta ja porvaristoa vastaan. Kun Lassalle nuorena miehenä astui julkisuuden näyttämölle, vallitsi Preussin (Saksan) valtiollisissa oloissa mitä pimein taantumus. Hallitus loukkasi mitä törkeimmällä tavalla, painettienkin avulla, voimassaolevan hallitusmuotoa, joka ei suinkaan ollut vapaamielinen sekään. Lassalle, joka jo 15-vuotiaana nuorukaisena v. 1840 sanoi itseänsä »val-

lankumoukselliseksi», oli täynnä harmia tästä valtiopetoksesta ylhäältä päin, ja hän vastasi tähän puheella, josta Brandes sanoo, että »minun käsitykseni mukaan se on nuorukaiselta miehuuden ja kaunopuheliaisuuden ihailtavimpia todistuksia, mitä maailman historia tuntee». En voi olla tähän ottamatta erästä pitempää otetta tästä suunnattoman miehuullisesta ja rohkeasta puheesta: »Kuuden kuukauden kiusallisen vankeuden jälkeen tahdotaan minulta ryöstää viimeinenkin oikeus, oikeus häpeällä leimata julkisesti tämä syytös, oikeus paljastaa kansalaisten nähtäväksi rikokset, hävyttömyydet ja ilkeydet, joita harjoitetaan tuomarin togan (vaatetuksen) alla! (Suuri kiihtymys tuomarien keskuudessa). Ilman julkisuutta supistuu vapaan puolustuksen oikeus nukkeleikiksi. Kuinka, arvoisat herrat, uskalletaan teidän omien silmienne edessä jatkaa tuota kurjaa teeskentelyä, joka kuvastaa alusta saakka tämän riita-asian luonnetta? Minulle sanotaan: »puolustus on vapaa, sinulla on puhevuoro, puolusta itseäsi» ja samalla pistetään minulle kapula suuhun! Sanotaan minulle: »taistele, tässä on sinulle ase», ja samalla sidotaan takaa minun käsivarteni! Ja tämä hävytön teeskentely, tämä häpeämätön väkivalta pitäisi minun tunnustaa, samalla kuin minä kuitenkin puolustautuisin suljettujen ovien takana?» (Kiihtymys tuomarien kesken on sillävälän yhä kasvamassa. Entinen ylipormestari Emunds tulee punaiseksi kuin krapu ja väänteleikse rajattomassa raivossa tuolillansa sinne tänne. Presidentti keskeyttää: »Te ette saa niin puhua oikeuden päätöksestä; minä riistan teiltä puhevuoron.»)

Lassalle (kiihkoisesti kääntyen presidenttiä kohti): »Suurinkvisiittori! Syytettyjen penkki on ammoisista ajoista asti ollut puheenvapauden asyli (turvapaikka). Teillä ei ole mitään oikeutta keskeyttää minua. Minä tulen historian asiakirjoista teille näyttämään toteen, että itse Espanjan suurinkvisiittorit, jos he pitivät julkista istuntoa, antoivat syytetyn vapaasti puhua, vapaasti sepittää kaikki ajatuksensa, epäilyksensä;

antoivat hänen esittää kaikki, mitä he kutsuivat Jumalan pilkkaamiseksi. Jos Espanjan suurinkvisiittorit myönsivät syytetylle itse Jumalan pilkkaamisen oikeuden, niin on minulla valta soimata valtiota ja tuomioistuinta!» (Presidentti ja tuomarit ovat ääneti. Hiljaisuus.) Lassalle jatkaa . . .

Sama tavaton rohkeus ilmenee eräessä toisessa puolustuspuheessa nimeltä »Tiede ja työväki», jossa hän puolustautuu sellaista syytöstä vastaan, että hän »Työväenohjelmassa» olisi ylllyttänyt toista kansaluokkaa toista vastaan, ja jossa hän sukkelasti kumooa filosofi Schellingin sanoilla hänen poikansa, syyttäjän, sittemmin oikeusministeri von Schellingin väitteet. Kolmannessa puolustuspuheessa, joka painettuna sai nimen »Välilliset verot ja työväenluokka», käyttää hän tilaisuutta »suorastaan pakottavalla todistusvoimalla» (Bernstein) näyttääkseen toteen, mitenkä omistavat luokat vierittävät verotuskuorman itsestensä köyhempien niskoille. Useissa kirjoituksissa ja puheissa L. näyttää toteen, että valtiomuotokysymys ei ole mikään oikeuskysymys vaan valtakysymys. Ja senhän on maailmanhistoria lukemattomia kertoja osoittanut. Itse Preussin kuninkaan, »Jumalan armosta», täytyi maaliskuun 19:nä 1848 kokoontuneen kansan vaatimuksesta balkongillaan paljastaa päänsä sen edessä, ja kun vielä v. 1862 eräs preussilainen lehti väitti, että »kruunu 'Jumalan armosta' istuu niin lujasti sen kantajan päässä, ettei mikään toinen käsi kuin hänen omansa voi sitä siitä ottaa!» — niin ovathan myöhemmät tapahtumat näyttäneet, että kruunut istuvat paljon löyhemmällä.

Toiselta puolen Lassalle taisteli päättäväisesti porvaristoa vastaan. Kun hallitus, varsinkin Bismarckin vaikutuksesta, ehtimiseen rikkoi voimassa olevan hallitusmuodon määräyksiä vastaan, tarjosi L. porvaristolle liittoa itsevaltiutta vastaan, mutta kun tämä ei sitä hyväksynyt, julisti hän porvaristoakin vastaan sodan. Hän syytti sitä erikoisesti kahdesta seikasta. Porvaristo

näet supisti valtion tehtävän jonkinlaiseen »yövärtijatoimeen», kuten Lassalle sanoi, s. o. arveli, että valtion ainoastaan tarvitsi pitää huolta yksityisen turvallisuudesta hengen ja omaisuuden suhteen. Tämä n. s. manchesterilaisuus tietysti tahtoi pysyttää yhteiskunnalliset olot melkein ennallaan ja jarruttaa kaikkea sosiaalista kehitystä. Tällä mielipiteellä tietysti ei voitaisi saada kansan syviä rivejä innostumaan toimintaan yhteisen kansan ja isänmaan hyväksi. — Toiseksi L. ei mitenkään voinut hyväksyä silloisen porvariston antamaa kannatusta hallituksen valeparlamentarismisuudelle, jonka Bismarck oli oppinut »pieneltä» Napoleonilta, s. o. parlamentaaristen muotojen käyttämistä itsevaltiuden tukemiseksi. Lassallen käsityksen mukaan piti hallituksen laittomaan verojen kantoon vastata — ei verojen kieltämisellä, sillä siihen ei parlamentilla ollut kyllin todellista voimaa — vaan sen piti lakkauttaa istuntonsa siksi, kunnes laiton verojen kanto lakkaisi. Tähän ei kuitenkaan »vapaamielinen» puolue tahtonut suostua, ja silloin syntyi auttamaton pesäero. Tätä vapaamielisyyden ontoutta on L. runollisestikin kuvannut sepittämässään runossa »Franz von Sickingen», joka kyllä muotonsa puolesta on virheellinen, mutta sisältää viljalti kauniita ja yleviä aatteita.

L. kääntyy nyt tarkoituseriensä saavuttamiseksi yksinomaan työväestön puoleen. Mahtavassa puheessaan, »Työohjelmassa», epäilemättä parhaimmassa kaikista (kokonaisuudessa painettu kirjassani »Tulevaisuutta kohti»), huudahtaa L.: »Teidän ei enää sovi harjoittaa sorrettujen paheita eikä ajattelemattomien joutavia huvituksia eikä edes vähäpätöisten kevytmielisyyttä. Te olette se kallio, jolle nykyajan kirkko on rakennettava!» Tämä puhe on, kuten Bernstein sanoo, »erinomainen johdanto sosialismin aatemaailmaan», niinkuin Engelsin n. s. Anti-Düring. Eräässä toisessa etevässä puheessaan lausuu L.: »Työväestön tulee muodostua itsenäiseksi valtiolliseksi puolueeksi ja tehdä yleinen ja suoranainen äänioikeus tämän puolueen

perusteelliseksi tunnussanaksi ja ohjelmanlipuksi.» «Yleinen ja suoranainen äänioikeus», lisää L. »ei siis ole ainoastaan teidän valtiollinen, se on myös teidän yhteiskunnallinen pääperusteenne, kaiken yhteiskunnallisen avun pääehto. Se on ainoa keino työväenluokan aineellisen tilan parantamiseksi. — Älkää katsoko oikealle älkääkään vasemmalle, olkaa kuuroja kaikelle, mikä ei kulje yleisen ja suoranaisen äänioikeuden nimellä, tahi ei ole yhteydessä sen kanssa eikä voi siihen viedä! Tämä on se merkki, jolla te tulette voittamaan! Teillä ei ole toista!»

Ja tälle pohjalle perusti Lassalle »Saksan yleisen työväenyhdistyksen», hänelle itsellensä ikuisiksi kunniaksi ja koko maailman köyhälistölle loistavaksi esimerkiksi.

Lassalle otti myöskin osaa keskusteluun ulkopoliittisista kysymyksistä: Niinpä hän esim. eräässä kirjoituksessa puolusti vastoin Marxin ja Engelsin käsitystä, jotka kannattivat liittoa Itävallan kanssa, ensin sotaa tätä valtiota vastaan: suunnitelma, jonka Bismarck sitten muutamia vuosia myöhemmin pani toimeen. Tämän kantansa takia ja myöskin kirjoituksensa johdosta Schleswig-Holsteinin liittämistä Saksaan on L. saanut suuren tunnustuksen isänmaallisuudestaan porvarilliseltakin taholta. Ja hän olikin »todellinen» isänmaanystävä, joka voi nähdä kauaskin tulevaisuuteen. »Jos me joudumme suureen ulkomaiseen sotaan, niin voivat siinä kyllä meidän yksityiset hallituksemme, saksilainen, preussilainen, baijerilainen, mennä kumoon, mutta niinkuin Fenix-lintu nousee niitten tuhkasta häviämättömänä se, joka meistä kaikista on tärkein — *Saksan kansa.*» Eikö tämäkin ole toteutunut?

Niinkuin kaikki muutkin suuret miehet ei Lassallekaan ollut vapaa erehdyksistä ja persoonallisista heikkouksista. Hänen »rautaista palkkalakiaan», joka muka armottomasti painaa työväestön palkat siihen, mikä on välttämätöntä hengen ylläpitämiseksi ja suvun lisäämiseksi, ei enää hyväksytä; jo Marx todisti sen vääräksi työväen aina löytyvällä »reserviarmeijalla»,

ja muutenkin on todellisuus kumonnut sen. Samoin ei myöskään hyväksytä hänen käsitystään työväen omista »tuotantoyhdistyksistä valtion rahallisella kannatuksella», jo siitä yksinkertaisesta syystä, että nykyinen kapitalistinen valtio ei siihen kannatusta anna. Arveluttavalta näyttävät myöskin hänen viimeisissä puheissaan ilmenevät silmäniskut preussilaiselle hallitukselle; se kuitenkin on epäilemättä johtunut siitä, että hän tahtoi saattaa Bismarckin hyväksymään yleisen ääni-oikeuden, mikä onnistuikin.

Hänen persoonallisten heikkouksiensa joukkoon on myös luettava hänen keikarimaisuutensa, turhamaisuutensa monessa suhteessa ja oman itsensä yliarvioiminen. Ja samoin myös hänen epäilemättä ylenpalttinen vetovoimansa toiseen sukupuoleen: niinpä hän oli monivuotisissa suhteissa kreivitär Hatzfeldiin, joka kiitollisuudesta häntä taloudellisestikin kannatti. Tämä suuri mieltymys naisiin vei hänet vihdoin, kun hän ei ymmärtänyt Lemminkäisen tavoin ryöstää myötämielistä naista, kaksintaistelun kautta kuolemaan.

Mutta hänen suuruutensa julkisena henkilönä säilyy. Meidän täytyy vilpittömästi ihaillla hänen oikeudentuntoaan, joka ilmeni vainotun naisen uupumattomassa puolustamisessa; hänen älykkäisyyttään ja sukkeluuttaan, joka ilmenee monessa hänen puheessaan; hänen tavatonta rohkeuttaan lukemattomissa oikeusjutuissa; hänen kukistumatonta tarmoaaan päämääriensä perilleajamisessa; hänen ystävällistä mieltään, joka m. m. monta kertaa ilmeni Marxiakin kohtaan, vaikka tämä ei puolestansa kohdellut Lassallea niinkään lempeästi; hänen luonteensa suorutta, jolla hän ajoi asioitaan, ja hänen jaloa uhraavaisuuttaan suurten ja ylevien aatteiden hyväksi.

Mutta ennen kaikkea ehkä ihailtavin on hänen suurenmoinen agitatorinen kykynsä, jolla hän osasi lennokkain puhein herrättää ja innostaa nukkuvaa työkansaa: niinkuin Luther oli uskonnollisella alalla uudempina aikoina suurin agitaattori, niin oli Lassalle

yhteiskunnallisella alalla suurin agitaattori, kiihoittaja, kaikista tähän asti eläneistä. Elävästi on hän kuolemansakin jälkeen vaikuttanut syvien rivien mieliin ja siten tehokkaasti valmistanut uutta aikaa, joka luonnon voimalla on tulossa.

5. 4. 25.

SIVISTYS JA KASVATUS

UUDEN AJAN KOULU.

Aivan ilmeistä on, että jokaisen ajan, jokaisen kansan koulut ovat yhteydessä sosiaalisen kehityksen kanssa ja pääpiirteissään kuvastavat vaihtelevia taloudellisia olosuhteita. Tietojen levittäminen varsinkin kansojen syviin riveihin on aina riippunut vallassa olevien luokkien katsantokannoista; tieto on tosiaan valtaa ja sen takia on tätä valtaa jaettu sen mukaan kuin vallanpitäjät ovat pitäneet sopivana. Muinaisuuden, antiikin koulu oli ilmeisesti luokkakoulu, kansan suuri enemmistö, ruumiillista työtä tekevä aines, orjat, eivät sanottavasti siitä tulleet osallisiksi. Luokkakoulu oli myöskin keskiajan aatelin ja porvariston koulu; jo opetuskieli, latina, erotti sen varsinaisesta kansasta. Keskiajan kuluessa, kun porvaristokin pyrki pääsemään jonkinlaiseen hyvinvointiin ja vaikutusvaltaan, syntyi kuitenkin muutamia porvarikouluja sekä latinan- että myöskin äidinkieliisiä, vieläpä tyttökoulujakin (esim. Nürnbergissä ja Lybeckissä vähää ennen uskonpuhdistusta), joita johtivat naiset, »Schulfrauen». Papisto etenkin vastusti tämöisten porvarikoulujen perustamista tahi, jos se ei onnistunut, koetti saada ne käsiinsä; papit pelkäsivät, että heidän valtansa ja tulonsa näitten kautta vähenisivät, ja väittivät tietysti, että porvarikoulu oli »vallankumouksellisen hengen» ilmiö.

Mutta mitä enemmän kansanvalta kasvoi, sitä yleisemmäksi ruvettiin koulua ja koulusivistystä vaatimaan. Ranskan suuren vallankumouksen hengen vaikutuksesta julistivat Rousseau, philantropistit ja Pesta-

lozzi »yleistä ihmissivistystä», jonka muka pitäisi tulla jokaisen ihmisen osaksi, ja Sveitsin direktorio lausui jo v. 1798 uuden kansakoululain luonnoksessa: »Ei mikään valtio ole suuremmissa määrässä sisällisen rakenteensa kautta velvollinen huolehtimaan hyödyllisten tietojen levittämisestä kaikille kansalaisilleen . . . kuin se, joka vakuuttaa valtiomuodollaan kaikille kansalaisilleen yhtäläiset oikeudet . . . »Ja sitten lisätään: »Maissa, missä muutamat perheet ovat anastaneet itsellensä oikeuden olla muitten holhcojina ja herroina, on ymmärrettävissä, vieläpä varovaisuuden toimenpidekin, että kansan opetus laiminlyödään valistuksen pelostakin, valistuksen, jonka nojalla ihmiskunta tulee täysikäiseksi, ja heitetään syrjään.» Mutta niinkuin »vapaus, veljeys ja tasa-arvoisuus» eivät todellisuudessa ulottuneet porvariston piirin ulkopuolelle, niin tuo »yleinen ihmissivistys» jäi kuin jäikin porvariston omaisuudeksi, ainakin pääasiassa, vähäisistä alkeista puhumatta. Nykyäänkin vielä on melkein kaikissa maissa kansan, varsinaisen kansan koulu luokkakoulu; sen todistaa jo se yleinen seikka, että siirtymistä tästä kansan varsinaisesta koulusta siihen kouluun, joka tuottaa paljon suurempia vaurastumisen mahdollisuuksia, on vaikeutettu; luokkaraja koulunkin alalla on jotenkin selvä, tietoa pidetään siis ylempien kansankerrosten taholla tällä tavalla valtana.

Nykyistä koulua, etenkin kansan varsinaista koulua, kansakoulua, haittaa tosiaan vielä moni puutteellisuus. Europan takapajulle joutuneissa, s. o. itäisissä osissa on suoranainen epäkohta se, että siellä niidenkin vanhempien lapset, jotka eivät tahdo uskonnonopetusta, ainakaan eivät virallista, pakotetaan ottamaan osaa viralliseen uskonnonopetukseen. Tämä tietysti on huutavaa omantunnon vainoa, varsinkin kun »uskottomien» joukko yhä kasvaa. Yhtä hyvällä syyllä voisi tietysti pakottaa tosikristittyjen lapsia oppimaan buddalaisuuden muuten sangen ylevää oppia. Länsi-Euroopassa ja Amerikassa, vieläpä Japanissakin on jo toisin. Englannissa esim.

säätää v. 1870 koululaki — »uskonnollisessa Englannissa» — että ilman vanhempien tahi holhoojien suostumusta ei saa pakottaa kouluikäisiä olevia lapsia ottamaan osaa jumalanpalvelukseen ja sunnuntaikouluihin eikä myöskään uskonnonopetukseen, olkoon se mitä laatua tahansa». Niinikään säätää Sveitsin liittosopimus v:ltä 1874: »Ei ketään saa pakottaa uskonnolliseen toimitukseen eikä uskonnolliseen opetukseen. Aina lapsen syntymisestä siihen saakka, kuin se pääsee 16 vuoden ikään, päättää tästä isä.» Sama vapaaehtoisuus vallitsee Ranskassa vv. 1822 ja 1886 lakien nojalla. Koko torstaipäivä on sunnuntain ohessa vapaa koulutöistä uskonnonopetusta varten sille, ken sitä vapaaehtoisesti tahtoo saada. Uskonnonopetuksen sijaan on kaikissa mainituissa maissa (myöskin Amerikassa ja Japanissa) säädetty moraali- eli siveysopetus. On suuri erehdys, jos luulee, että siveellisyys riippuu uskonnosta. Yhtä hyvin voisi väittää, että rikollisuus kasvaa siellä, missä virallinen uskonto heikkenee, vaikka virallinen tilasto viimeksi Preussissä todistaa päinvastaista. On hyvin suuri vaara jo kaikelle siveelliselle elämälle näiden molempien yhdistämisestä, sillä vanhemmaksi tultuaan 90 % lapsista heittää enemmän tai vähemmän peritystä uskonnosta pois, ja silloin menee suuri osa siveellisistäkin käsitteistä mukana, mikä on tosiaan vaarallista yhteiskunnan menestykselle. Siveysopillinen opetus ei teroita oppilaisiin hyvää sen tähden että Jumala niin käskee, tahi sen tähden, että hyvä muka palkitaan tässä tai tulevassa elämässä, vaan sen takia, että hyvää on sen itsensä ja yleishyödyn takia tehtävä. Ja tämä onkin korkeampi siveellisyyssäsite.

Useat maallisen siveysopillisen opetuksen puoltajat menevät niinkin pitkälle, etteivät kannata mitään erityistä siveysopillista opetusta, vaan vaativat, että siveysoppia on kaikkien oppiaineiden yhteydessä mielen teroitettava. Silloin tämä opetus ainakaan ei käy ikävystyttäväksi. Luonnontieteellisessä opetuksessa esim. voi eritoten totuuden rakkautta painaa mie-

leen, samoin voi monta hyvettä saattaa huomioon historian, kirjallisuuden ja muittenkin tieteitten opetuksessa.

Toinen suuri puute — aivan yleinen — nykyisessä koulukasvatuksessa on se, että taiteellinen opastus on liian yksipuolista tai lyöty aivan laimin. Oikeastaan viljellään kouluissa taiteista ainoastaan runoutta ja sitäkin enemmän sen aatteellisen puolen takia, soittoa yleensä sivuseikkana (vaikka eräs muinainen kirjailija kertoo meille, että muinai-Kreikassa itse Themistoklesta pidettiin sivistymättömänä, koska hän ei osannut soittaa kanteletta) eikä kuvaamataiteita lainkaan. Aina Comeniuksen ja varsinkin Pestalozzin ajoilta saakka on lapsen havaintokykyä teroitettu, ja siihen on viime aikoina vaadittu yhdistettäväksi tämän havaintokyvyn kohottamista taide-esineitten avulla — n. s. Lichtwarkin suunta — mikä siten johtaa itse taidenautinnon kehittämiseen. Jo Kreikan suuri filosofi Platon väitti, että oikea, tosi ja kaunis ovat ihmisluonteessa yhtä tärkeitä, ja uudemman kansakoulun luoja Diesterwegin mielestä oli kasvatuksen tehtävä »itsetoiminnan kehittäminen hyvän, toden ja kauniin alalla»; Schiller oli vieläpä sitä mieltä, että ihmisen kohottamisen aistillisuuden tilasta moraaliseen täytyi tapahtua kauneuden, esteettisen kasvatuksen kautta: kohoaminen ensimmäisestä asteesta toiseen on muka paljon vaikeampi kuin toisesta kolmanteen (vert. vars. 23 kirj. »Ueber die ästhetische Erziehung des Menschen«).

Miten selitettäneenkin kauneuden tunnetta — minusta se on joku havainnollisuuden (»Anschauung«) laji, kuten Wundt luulee, tahi, kuten esim. Volkelt arvelee, mielteiden ja niistä johtuvien tunteitten välitön yhteensulaminen mielivaikutteiden kanssa (»Einführung«) — niin kauneuden aisti on meihin syvästi juurtunut, se ilmenee kansan syvissä riveissäkin sangen valtavana, ja sitä on jo senkin takia kouluissamme paljon enemmän viljeltävä kuin tähän asti. Tätäkin aistia voidaan hyvin

tehokkaasti kehittää muitten opetusaineitten tunneilla, varsinkin luonnontieteitten, historian y. m.

Kolmanneksi on ruumiin hoito kouluissamme vielä suuressa määrässä laiminlyöty. Voimistelu ei suinkaan nykyisessä muodossaan ole riittävä tässä suhteessa. Meidän pitää saada paljon enemmän leikkejä, kuten asian laita on esim. englantilaisissa kouluissa. Kerrotaan vanhan Wellingtonin sanoneen entisen koulunsa leikkipaikalla käydessään: »it was here, that Waterloo was won» (täällä voitettiin W:n tappelu), ja engl. sananlasku väittää: »All work and no play makes Jack a dull boy» (työ ilman leikkiä tekee Juhanaista jahnuksen).

Kun leikit suoritetaan raittiissa ilmassa, niin ne voimistuttavat hengitystä, ja leikkien tuottama suurempi iloisuus vaikuttaa edullisemmin kuin mitkään voimisteluliikkeet. Koululääkärijärjestelmän tulisi olla senkin paljon laajempi kuin nykyään, niin että jokaisen lapsen ruumiillinen kehitys koulussa voisi olla tarkan valvonnan alaisena, sillä ruumiillisesta hyvinvoinnista riippuu oleellisesti henkinenkin kehitys. Aivan sattuvasti lausuu Montaigne: »Emme kasvata sielua emmekä ruumista, vaan ihmistä, emmekä saa häntä jakaa.» Emmekö tosiaankin silloin tarvitse paljon koululääkäreitä? Eikö tosiaan niiden avulla sangen useasti voitaisi päästä tarkkaamattomuuden, laiskuuden ja monen muun henkisen puutteen perille. Eikö esim. lyhytnäköisyys hirvittävässä määrässä kasva kouluissamme? Ja miten ovat koululaisemme ravitut? Aivan riittämättömästi, ainakin kansakouluissa. Kuitenkin sanoo Herbert Spencer kasvatustieteessään, jossa hän on omistanut kolmannen osan ruumiin kasvatukselle, että »toimintakyky pääasiallisesti riippuu ravinnon ravitsemisvoimasta». Ja sama Spencer, vaikka onkin englantilainen, huomauttaa sangen ivallisesti, että ihmiset pitävät suurempaa huolta hevostensa ja sikojensa ruumiin-hoidosta kuin hyvin ravituista koululapsista.

Mutta enimmin on toimintakyvyn kehitys kouluissa laiminlyöty, vaikka tosin käsityöopetus on jo *jonkinlai-*

sena lisänä saanut jalansijaa varsinkin kansakouluissa. Vaatihan jo Comenius oppilaan toimintahalun kehittämistä ja pienten lasten totuttamista käsitöihin. Saman vaatimuksen teki myöskin Rousseau: »yksi tunti työtä opettaa kasvatillesi enemmän asioita kuin hän voi muistaa koko päivän selittelystä» («Emile»), ja Pestalozzi, joka vaati käden harjoittamista sydämen ja pään ohessa, sanoo, että työhön kehittäminen on kansalle tärkeämpi kuin kehittäminen tietoihin; myöskin Fichte («Reden an die deutsche Nation») vaati, että oppi ja työ kävisivät käsi kädessä taloudellisissa työyhdistyksissä.

Mutta se, joka selvemmin kuin kukaan muu on käsitänyt työn aatteen merkityksen koko kasvatuksen perustuksena, on Fr. Fröbel. Hän huomasi, että ihmisen, jopa pienen lapsenkin, luonteessa ilmenee kaksi puolta: ulkomaailmasta vastaanottava, ikäänkuin ulkoa sisäänpäin kääntyvä ja toinen sisältä ulospäin pyrkivä, aatteita toteuttava, joka lapsessa ei suinkaan ole heikompi vaan enemmän päin vastoin. Ja kun lapsen mieli pyrkii havaintoon, tapahtuu se silloinkin *itsetoiminnan* avulla, se tahtoo itse tutkia kaikki tavattavat esineet; tämä on juuri syynä siihen, että lapsi yleensä tahtoo rikkoa kaikki lelunsakin; se tahtoo tutkia ne itse toimiessaan, ja siitä syystä ei meidän tule antaa lapsillemme semmoisia leluja, joita se ei voi panna hajalleen; siten me kehitämme lastemme havaintojen selkeyttä ja lujutta. Ja vielä enemmän tulee tietysti lapsen saada seurata vapaata luomishaluansa, saada koettaa, esim. tavallisilla puupalikoilla, mitä se voi itse — ensin tietysti jonkinlaisen johdon avulla — panna kokoon; sen täytyy saada käyttää kaikki aistinsa ja kätevyytensä tähän suuntaan. Selvää on, että lapsi ei milloinkaan voi saada niin selvää käsitystä esineistä, jos se ainoastaan niitä katselee tai kuulee; vasta kun se omin voimin saa käsitellä niitä, s. o. sekä paloitella niitä pienempiin osiin että itse omin käsin rakentaa samanlaisia, voi se päästä tarkoin niiden ominaisuuksien perille.

Työn ilo ei herää lapsessa, ellei se saa tilaisuutta *itsetoimintaan*. Jos me kysymme, mistä tämä oikeastaan johtuu, on vastaus sangen yksinkertainen: se johtuu siitä, että todellinen ihmiselämä on oikeastaan toimintaa, joka jo lapsessa selvästi puhkeaa ilmi. Goethe on lausunut, että »toimi on kaikki», ja kasvatuksestakin hän sangen sattuvasti huomauttaa: »nuoriso tahtoo mieluummin saada herätyksiä kuin opetuksia», mikä juuri tapahtuu työopetuksessa.

Fröbel käsitti sentähden aivan oikein kasvatuksen sisimmän ytimen, kun hän lausuu: »Ken oikein on havainnut, ken on oikein syventynyt luontoon ja itseensä sen sulattanut, se pyrkii antamaan nähdyn takaisin, kun se on sen kostuttanut verellä ja lihallaan ravinnut; luomishalu pyrkii esille.» Tämä halu on jo aikaisin herätettävä ja sitä kehitettävä: lasta on alusta saakka pidettävä *luovana* olentona. Ja kun useimmissa tapauksissa nykyinen perhe kykenemättömyydestä, halun puutteesta tai köyhyydestä, ei voi antaa kyllin tilaisuutta lapselle harjoittamaan *hyvin johdettua* itsetoimintaa ja *oikein* kehittämään synnynnäistä luomishaluansa, hän järjesti — *lastentarhansa*; niille on sitten J. Frohschammer antanut oikein filosofis-tieteellisen perustuksen.

Työkoulu ei tarkoita mitään muuta kuin saman aatteen johdonmukaista jatkamista opetettavan ja opastettavan seuraavilla opetusasteilla. Suomessakin on jo toht. Alb. Liliuksen havaintojen ja tutkimusten nojalla saatu selville, että juuri varsinainen työopetus herättää kansakoulun lapsissa enemmän työiloa, jota suuri opetusisä Herbart pitää pääasiana kaikessa opetuksessa (*»allseitiges Interesse»*.*). Meillä on siihen vielä enemmänkin syytä, koska koko inhimillinen tiede perustuu

*) Tämä käy yhteen Fr. Paulsen'in siveysopissaan esittämän väitteen kanssa, että sadasta oppilaasta yhdeksänkymmentä oli enemmän huvitettu käsitöistä kuin extemporatioista ja excercitioista.

tähän aatteeseen; suurimmat, hyödyllisimmät keksinnöt perustuvat kokeisiin, empirismiin, induktioon, aina Bacon of Verulam'in ajoilta asti. Muistettakoon ainoastaan Galilei, Edison, Röntgen, Ehrlich ja lentokoneitten keksijät aina Leonardo da Vincista asti, — Newtonkin kuuluu Millin väitteen mukaan keksineen kuuluisan binomiaaliteoreeminsa induktion avulla, ja nykyinen filosofia jättää yhä enemmän spekulatiiviset korkeudet: jo J. St. Millin logiikka perustuu tykkänään induktioon. Vielä enemmän: uudempien tutkimusten nojalla on koko ihmisen kohoaminen muun eläinkunnan yli perustunut käden harjoittamiseen.

Ja vielä eräs hyvin tärkeä näkökohta. Ihmisten suuri enemmistö toimii vieläkin ja tulee aina toimimaan kädellä. Tästä huomauttaa esim. kuuluisa Kerschesteiner («Begriffe der Arbeitsschule», siv. 24). Luonnollista on siis, että tämä sosialinen näkökohta suuressa määrin ratkaisee koulunkin perustekysymyksen. Tämän takia on siis luonnollisesti opetus työhön ja toimintaan oleva kaiken opetuksen perustuksena, (non scholae, sed vitae discimus, opimme elämää eikä koulua varten), jonka pohjalla juuri tulee perehdyttää kasvatti korkeampiin käsitteihin. Englannin kansan koko pyrintö on käytännöllinen — kuten Amerikankin —, sen takia onkin sen kasvatusta saanut käytännöllisen suunnan, englantilainen panee enemmän painoa taidolle kuin tiedolle; mitä hän on oppinut, sen hän tahtoo sovittaa käytännölliseen toimintaan, ja sangen sattuvasti sanoo Faraday, kuuluisa kemisti: »Yksinkertaisin koe, jonka itse tekee, on paljon arvokkaampi kuin mitä mutkallisin, jonka vain näkee.» Samoin on Ruskin lausunut: »Minun käsitykseni mukaan olisi jokaisessa kasvatussuunnitelmassa pidettävä silmällä, että jokainen nuorukainen, kuninkaan pojasta saakka, oppisi jotakin itsenäisesti ja kauniisti käsillään suorittamaan, niin että hän oppisi, mitä käden käyttäminen ja mitä kunnollinen käsityö on; sitä paitsi pitäisi hänen oppia paljon semmoista, mitä ei voi oppia muuten kuin tarkalla itsetoimivan työllä.»

Ja Spencer vastaa kasvatustoppinsa alussa kysymykseen, millä tiedolla on suurin arvo: sillä, jolla on ratkaiseva merkitys ihmisen *elämälle*. Voisi lisätä *ihmisen elämälle yhteiskunnallisena olentona*. Sillä ihminen on etupäässä yhteiskunnallinen olento, joksi jo Aristoteles häntä nimitti, ja siltä kannalta on häntä siis kasvatettavakin («Sosiaalinen kasvatust»). Aivan oikein lausuu Lazarus, eräs uudemman ajan etevimpiä filosofeja («Leben der Seele» I s. 17): «Itsensä kehittäminen ja oman itsensä muodostaminen täydelliseksi ihmiseksi voi ehkä helpostikin tuntua kaikkien inhimillisten tehtävien yhdistelmältä; mutta meidän tulee kuitenkin myöntää, että tämä mielentila, joka koettaa muodostaa, osaksi vaistomaisella avomielisyydellä, osaksi oppiperäisellä itsetietoisuudella, oman olentonsa plastillisen kauniiksi kokonaisuudeksi, on vailla siveellisyyden toista puolta, alttiutta ja itsensäuhraamista. Ja hienommaksi itsekäisyydeksi on sitäkin itsekasvatusta katsottava, joka tosin aina hakee hyvää ja jaloa, mutta kuitenkin vain siitä syystä, että kaikki hyveen koristukset yhtyisivät siihen rakkaaseen pisteeseen, jota kutsumme omaksi Itseksemme. Kaikki velvollisuudet, jotka tämä mielentila asettaa itsellensä, näyttävät sille semmoisilta, joita sen myöskin tulee täyttää ainoastaan itseänsä kohtaan; oman persoonallisuuden arvo on se tarkoituksiperä, jolle koko elämän toiminta on pyhitetty.»

Eräässä kansakoulukokouksessa Tampereella v. 1905 pitämässään puheessa valittaa prof. M. Soininen (s. 18): «Olen koettanut osoittaa, että maissa, joissa kaikki käyvät kansakoulua, ei tehdä vähemmän, vaan päinvastoin enemmän työtä kuin meillä, myöskin ruumiillista työtä . . . Tätä vajavaisuutta olen tässä koettanut valaista kasvatustopin kannalta: liian vähäiset kosketukset kansan elämän ja työn kanssa, liian vähän semmoista, joka painaisi lasten mieleen *jokapäiväisen elämän velvollisuudet . . . sen työn, jota lasten isät ja äidit tekevät ja joka meidät kaikki elättää — ruumiillisen työn*. Vikaa saattaa olla jo meidän opetuksessamme, . . . emme herätä

halua ja iloa siihen työhön. Pääsee vallalle se käsitys, että muun rinnalla . . . on ruumiillinen työ halpaa ja vähäpätöistä . . . *Mutta vielä suurempi puute on luullakseni se, että koulu ei käytännössä kehoita eikä johda semmoiseen työhön, jolla olisi käytännöllistä merkitystä.»*

Tähän voi verrata Pestalozzin lausuntoa: »Ihmisen tulee hakea pääoppinsa päätoimensa rinnalla eikä antaa pään tyhjän opin käydä kättensä työn edellä, hänen tulee löytää oppinsa pääasiallisesti työstään eikä koettaa johtaa työtään opista . . . *Meillä varmaan on maailma täynnä lampaanpäitä siitä syystä, että olemme johtaneet lapsemme nuoruudessaan pois työstä ja saattaneet kirjojen luo.»* Samoin L. Tadd (Neue Wege zur Erziehung der Jugend, saks. käänn.): »Käden kasvattaminen kuuluu kaiken alkeissivistyksen pääperusteisiin . . . Sillä kirja- ja sanatutkimukset eivät kasvata halua työhön ja toimintaan . . . Olen vakuutettu siitä, että me nykyään enemmän kuin milloinkaan tarvitsemme taitavia ja kasvatettuja käsiä kuin »puhuvia kieliä».

Mutta ei riitä, että, kuten nykyään, ruumiillisen työn opetus, missä sitä on, on koulun ohjelmassa jonkinlaisena sivuseikkana. Yllä esitetyn nojalla tulee työn olla koulun ohjelman keskipisteenä siten, että *kaikki opetus, mikäli suinkin mahdollista, perustuu siihen.* Kaiken opetuksen koulussa tulee tapahtua induktion perusteella, etupäässä tietysti luonnontieteitten (vert. Kroggerus, Luonnontieteellisiä kokeita), maantiedon opetus on asetettava kotiseutututkimuksen kanssa yhteyteen, matemaattiset aineet voi myöskin, vieläpä analyyttisen geometriankin, esittää induktiivisesti ja samoin esim. siveysopin, jonka opetuksesta kokenut amerikkalainen Felix Adler sanoo (Moral Unterricht der Kinder, saks. käänn., siv. 91 seur.), että näin opetettu siveysoppi käy oppilaille sangen elähdyttäväksi. On kyllä totta, että täten tietomäärää on supistettava, mutta tässäkin pitää paikkansa vanha latinalainen sananlasku: non multa, sed multum, ei paljon asioita, vaan tarkkaan.

Työkouluaatteen täydellinen toteuttaminen tuokin

suurenmoisia etuja mukanaan, joista vielä erityisesti tahdon huomauttaa.

Aivan luonnollista on, että kun oppilas itse omalla toiminnallaan saapi tunkeutua ikäänkuin itse asiain ytimeen, hän kaikista niistä saa varmemman ja selvemmän käsityksen kuin esim. ainoastaan havainnon perusteella silmän tai korvan avulla. Tästä huomautti muuten jo kuuluisa Rousseau kasvatuskirjassaan »Emile». Ja kun oppilas itse saa kaikin puolin tutkia jotakin esinettä, kasvaa hänen tarkkaavaisuutensa, jota nykyään passiivisessa kasvatuksessamme on vaikea pitää vireillä. Tosiasia on sen takia, että niissä aineissa, joissa oppilas itsetoiminnallaan saa jotakin luoda, tarkkaavaisuus on paljon suurempi kuin muuten. Kun taas oppilas tarkkaavaisena seuraa opetusta, on selvää, että halu itse aineen tutkimiseen edelleenkin kasvaa ja hänen harrastuksensa kohoaa. Mutta ennen kaikkea hänen toimintakykynsä kasvaa täten elämän tehtäviä varten. Ja hän saapi, kuten myöskin Rousseau huomautti, enemmän kekseliäisyyttä, enemmän omaperäisyyttä, ja sekin on hyvin suuriarvoista elämässä. Tietysti voi täten päästä paljoa paremmin erilaisten kykyjen perille, kuin silloin, kun oppilas pääasiallisesti on vain passiivinen, vastaanottavainen. Kuinka moni oppilas koulussa onkaan tietopuolisesti huomattu »lahjattomaksi», mutta nyt voisi paremmin saada selville, että hän onkin *käytännöllinen älyniekka* tahi yleensä vähemmän taitupuvainen tietopuoliseen kehitykseen, vaikka on hyvinkin lahjakas. Tietopuolinen lahjakkuus ei suinkaan ole ainoa eikä suuremmanarvoinen kuin käytöllisyys. Tirehtöri Pabst on esim. toteennäyttänyt (*Die psychol. u. pädag. Begr. der Nothwend. des prakt. Unterr.*), että käden harjoittaminen samalla on aivojen harjoitusta ja kehitystä ja että »miehellä, joka voimakkaasti ja taitavasti luo jotakin kädellään, on yhtä hyvin kuin ajattelijalla hyvä pää». — Ruumiillisen työn onnellinen suorittaminen, koska se vaatii enemmän kekseliäisyyttä ja kaikinpuolisia ponnistuksia, synnyttää tekijässä

enemmän kuin muu työ itseluottamusta ja itsenäisyyden tuntoa, nuo ponnistukset lujittavat tahtoa, ja käsityö on siten suuressa määrässä omiansa luomaan siveellisiä luonteita. Meidän nykyinen koulumme on sitä vastoin juuri sopiva laitos kehittämään horjuvaisia luonteita, koska oppilaita kaikessa kasvatetaan passiivisuuteen ja toimettomuuteen, totutetaan aina olemaan kurin alaisina. Ja kuitenkin ihmiskunta nykyään enemmän kuin milloinkaan tarvitsee lujia luonteita! Mutta paitsi sitä, että käden työ kehittää, kuten voimistelukin, ruumiin voipumista, edistää se suuresti kasvatusta kauneuteenkin, koska se totuttaa etsimään täsmällisiä muotoja kaikkiin kolmeen ulottuvaisuussuuntaan. Vihdoin se opettaa jokaista oppilasta kunnioittamaan ruumiillista työtä ja siten sillä on suuri sosialinen merkitys. »Sosialista kysymystä ei todellisesti ratkaista ennen kuin työ taas on päässyt kunniaan . . . kun pidetään yhtä kunniakkaana puun höyläämistä ja raudan sulattamista kuin rahan laskemista pankissa kasöörin toimessa, oppimista teknillisessä korkeakoulussa tahi mitä muuta semmoista työtä, jota niin ylpeästi kutsutaan 'henkiseksi työksi'», näin lausuu sattuvasti Leo Tolstoi. —

On tehty useita väitteitä työopetuksen kehittämistä vastaan koulussa. Se muka on vain omiansa muodostamaan oppilaan käsityöläiseksi, joka tehtävä kuuluu käsityökouluille, siis varsinaiselle ammattikoululle. Tästä syystä vastusti jo kuuluisa Diesterweg käsityöopetusta. Mutta ne, jotka näin väittävät, erehtyvät suuresti. Työkoulu ei suinkaan tahdo luoda käsityöläisiä, ammattilaisia. Itse Pestalozzi huomautti, että esim. käden yksinomainen *mekaaninen, koneellinen* harjoitus ei mitenkään ole koulun tarkoituksena. Erinomaisen sattuvasti tirehtöri Pabst (m. t. siv. 1 seur.) tukee tätä väitettä huomauttamalla, että kaikki käsityön harjoitukset ensin ovat yhteydessä aivojen toiminnan kanssa eivätkä silloin ole koneellisia, mutta kun niitä kyllin kauan harjoitetaan, muuttuvat ne koneelli-

siksi, eikä aivojen toiminnalla silloin enää ole mitään tekemistä niiden kanssa, vaan ne ohjataan selkäytimen keskuspaikoista, kuten kaikki refleksiliikkeet yleensä (käyminen y. m.); aivojen solut eivät siis enää kehity toiminnassaan, eivät saa niistä eloa eivätkä ne siis enää kasvata eikä kehitä ihmistä, koska eivät kehitä mitään aivoissa syntyviä motorisia mielteitä ja käsitteitä.

Toiseksi väitetään, että koulussa piirustus ja voimistelu kehittävät riittävästi oppilasta samaan suuntaan kuin työopetus. Tämäkin on erehdys. Piirustaminen on ilmeisesti, kuten Seidel, työopetuksen varsinainen herättäjä uudempina aikoina, sanoo (Die Schule der Zukunft, siv. 32), tietoperäinen taito, mutta itse esineitten tekeminen on todellisuuden ja välittömyyden taito. Tämän ymmärtää jokainen, joka ryhtyy paperille piirustamaan kolmeen eri suuntaan ulottuvaa kappaletta, esim. kuutiota, tahi jos hän saveen muovailee saman esineen. Voimistelu taas kyllä kykenee kehittämään ruumista semmoisenaan sekä myöskin sen kautta sielua jossakin määrin, mutta se ei mitenkään itsessään kasvata *sosialiseen työhön, yhteiskunnalliseen toimintaan, joka kuitenkin on ihmisen päätarkoitus tässä maailmassa.*

Aivan vanhentunut on jo se väite, että koulu etupäässä pyrkii antamaan tietoja eikä sen siis tarvitse tuntea kehitystä eikä työopetusta. Tämä oli kyllä pääasia silloin, kuin koulu oli luokkakoulu ja pönkitti luokkaetuja, kun tiedot olivat vallan tukia. Se aika on ohi. Nyt väitetään etenkin Pestalozzin ajoista asti, että koulun tarkoituksena on harmoonisen luonteen kehittäminen kasvatettavassa. Mutta enemmän kuin mikään muu opetus kehittää työopetus ihmistä sopuisuhtaisesti, sillä se perustuu lapsuudesta saakka hänen *toimintahaluunsa, aktiivisuuteensa*, joka on varsinaisen elämän lähde. Elämä on *kaikinpuolista toimintaa* ja työopetus ja ainoastaan se johtaa siihen. »Kasvattamisen taito», sanoo Pestalozzi, »on kohotettava tieteeksi,

joka lähtee ihmisluonteen sisimmästä tuntemisesta ja se on siihen perustettava». Silloin tullaan johdonmukaisesti työopetukseen.

Mutta, kuten jo on huomautettu, *koko* opetus on, missä se suinkin käy laatuun, perustettava työopetukseen, eikä tätä, kuten yleensä nykyään, ole opetettava vain erityisenä aineena. Koko koulun opetus on ainakin korkeimmille asteille saakka ja sittenkin, mikäli mahdollista, orgaanisesti liitettävä työopetukseen, toisin sanoen kaikki on opetettava työn yhteydessä — se on juuri *tulevaisuuden koulu- ja kasvatusaate*. Jo suuri taloustieteilijä Adam Smith arveli että juuri *työnsä ääressä* kehittyy ihmisen henki. *Työn on ollava pääasia ja tietopuolisen opetuksen sivuseikka*, toisarvoinen suuruus, joka työstä saapi tukensa ja selityksensä. Se on ikäänkuin Comeniuksen vanha lause kieliopetuksen alalla: »ensin esimerkit, sitten säännöt».

Ainoastaan vaillinaisesti on tämä suuri kasvatuseriaate toteutettu. Münchenissä on jossakin määrin Kerschensteinerin vaikutuksesta yritetty pyrkiä tähän suuntaan (k. Kerschenst. Begr. des Arb. Schule siv. 97 seur.); prof. Dewey Chicagossa teki samanlaisen yrityksen, vaikka hänen täytyi vähän ajan kuluttua lakata; sama pyrintö havaitaan kreivi Mörnerin kouluasumuksessa Åsgård'issa ja toht. Liezin y. m. saksalaisissa Landerziehungsheimissa ja toht. Reddien englantilaisissa kasvatustaloksissa; mutta kaikkein enimmin ehkä Zürichin koululaitoksissa, joissa toht. Moussonin ja toht. Seidelin vaikutukset ovat näkyvissä, samoin myöskin muutamissa Kööpenhaminan kasvatus- ja koululaitoksissa. Mutta vasta sosialinen uudistus voi täydelleen toteuttaa kokonaisuudessaan tämänkin ylevän aatteen jo siitäkkin syystä, että koko koululaitoksen muuttaminen perinpohjin tämän aatteen mukaan vaatisi kustannuksia, joita nykyiset valtiojärjestelmät eivät mitenkään tahdo eivätkä tällä aikakaudella voikaan suorittaa.

Nykyinen koulu kasvattaa melkein yksinomaan tie-

dollisesti eikä siveellisesti, se ei kasvata siveellisiä luonteita; *todellisuudessa* — korulauseista huolimatta — se *pyrkii* antamaan vain tietoja elämäntaistelua varten korkeampien kansaluokkien eduksi; mutta siinäkin suhteessa sen menettely on nurinkurinen: elämäntaistelussa on toimintakykyinen henkilö paremmassa asemassa kuin tietorikas — tieto kaikessa kunniaassa — ja toimintahalun ja toimintakyvyn kehittää yksin työopetus ja työkoulu. Nykyisessä koulussa oppilas on ehdottomasti liian passiivinen ja opettaja liian aktiivinen; suhde on käännettävä päinvastaiseksi. Meidän ei tule, kuten jo Fröbel huomauttaa, kasvattaa lapsia etupäässä »katselijoiksi ja arvostelijoiksi, vaan työtovereiksi» elämän suurella taistelukentällä.

Tämän ihmisen kohottaminen kasvatuksen ja koulun avulla voi tapahtua täydellisesti ainoastaan, jos me tahdomme ylipäänsä kohottaa ihmistä yhä korkeammalle luomakunnassa: on kohotettava kansan suuren enimmäistön tila; ainoastaan kun perustus kohoaa ja lujittuu, nousee myös huippu korkeampana taivaan loistavaa sineä kohti.

MIKSI PYRIMME SIVISTYKSEEN?

Kun vaimoni pienen tytön syntymisen jälkeen makasi heikkona sairaana, selitti lääkäri hänen toipumisensa vaativan ennen kaikkea lepoa ja rauhaa. Mutta eräänä päivänä sattui joukko alimpaan kansanluokkaan kuuluvia päihtyneitä miehiä tulemaan hänen akkunansa ulkopuolelle huutamaan ja meluamaan. Ajattelin ensin ankarasti vaatia heitä poistumaan, mutta johduinkin sitten siihen päätökseen, etten sillä keinolla saavuttaisi toivottua tulosta. Menin senvuoksi ulos, nostin kohteliaasti hattuani ja sanoin: »Hyvät herrat, te olette epäilemättä sivistyneitä ihmisiä ja ymmärrätte, että heikko sairas tarvitsee lepoa eikä voi kestää tuollaista meteliä?»

— »Joo, joo», vastattiin, »me ollaan sivistyneitä ihmisiä», ja he poistuivat äänettömästi. Tämä pikku esimerkki osoittaa, mikä taikamainen vaikutus tuolla pienellä sanalla »sivistys» on niihinkin kansankerroksiin, joita tavallisesti pidetään sivistymättömmimpinä. Kaikki tahtoisivat mielellään olla sivistyneitä, silloinkin kuin ovat sangen kaukana siitä. Mikä antaa sanalle »sivistys» tuon taikavoiman, mikä saattaa kaikki ihmiset tuolla tavoin tavoittelemaan sivistyneen nimeä?

Ensinnäkin — vastaamme — sivistys antaa meille suunnattoman herruuden luonnon ja sen antimien yli. Muutamia esimerkkejä. Minkä suuren vallan onkaan ihminen saanut luonnon yli Fultonin keksimällä höyrylaivalla, Stephensonin veturilla ja nyt viimeksi lentokoneen keksinnöllä, jota muuten eräs ihmiskunnan suurimpia neroja, Viktor Rydbergin »ihmeellinen mies», Leonardo da Vinci, jo aavisteli. Kuinka paljon suurempi hyöty olisi Goethella ollut matkastaan Italiaan, jota kesti kuukausimääriä, jos hän olisi voinut käyttää näitä uudemman ajan kulkuneuvoja? Kuinka paljon aikaa olisikaan hänelle silloin jäänyt henkiseen tuotantoon! — Ja kuinka paljon onkaan ihmiskunta voittanut Ørstedtin ja Morsen keksimästä sähkölennättimestä, Bellin ja Edisonin telefonista ja Marconin langattomasta sähkölennättimestä! Kuka voisi väittää, ettemme me ihmiset näiden ja muiden keksintöjen kautta olisi saavuttaneet hyvin suurta valtaa meitä ympäröivän luonnon yli? Vaikka onkin tunnustaminen, että on syvää totuutta Dubois-Reymondin sanassa »ignorabimus» (emme tiedä), että ihmisen tietämys on monen monessa kohdassa rajoitettu, että me ihmiset tiedollisestikin olemme vain hiekkajyväsiä maailmankaikkeudessa, missä yksi ainoa kiintotähti on monia kertoja suurempi kuin meidän aurinkomme, niin on myönnettävä, että ihmiskunta, jonka olemassaolo-aika lasketaan vähintään miljoonaksi vuodeksi, on etenkin historiallisena aikana päässyt suunnattomasti eteenpäin taistelussaan luonnon herruudesta.

Mutta sivistys hankkii meille muutakin valtaa, nim. yhteiskunnallista valtaa. Valtiomies tutkii historiaa ja yhteiskuntaelämän virtauksia voidakseen päästä yhteiskunnassa johtavaan asemaan. Insinööriksi aikova opiskelee teknillisiä tieteitä voidakseen kohota johtavaan asemaan teollisuudessa. Jokainen ajatteleva isä ja äiti koettaa hankkia lapsilleen opetusta erinäisissä aineissa helpottaakseen heidän elämäntaisteluaan, toisin sanoen, valmistakseen heille mahdollisimman hyvän taloudellisen aseman inhimillisessä yhteiskunnassa. Yksinpä järkevä talonpoikakin panee lapsensa ainakin kansakouluun havaittuaan, että jo alkusivistyksenkin hankkineet suoriutuvat elämäntaistelussaan paremmin kuin ne, jotka ovat tästä sivistyksestä jääneet osattomiksi.

Ja onhan merkillistä, miten ihmeellinen vaikutus sivistyksellä ja tiedolla on ihmisen itsetuntoon. Tietävä talonpoika ei enää tyydy kaikkeen siihen, mitä esi-isät ovat hänelle perinnöksi jättäneet, ja sivistynyt työmies katselee vapaammin yhteiskuntaelämää ja hän vaatii itselleen suurempaa osaa kulttuurin ihmiskunnalle tuottamista eduista.

Mutta on vielä eräs laji sivistystä, jolle meidän on annettava sangen suuri arvo. Se on se sivistys, jota tavallisesti sanotaan »sydämen sivistykseksi», ihmisen koko sisäisen olemuksen uudistaminen korkeitten ja puhtaitten aatteiden mukaiseksi. Ei jokainen henkilö, joka on hankkinut itselleen suuret ja monipuoliset tiedot, niin tarpeellisia kuin ne ovatkin, ole silti vielä sivistynyt henkilö mainitussa merkityksessä. Esimerkiksi Bacon of Verulam, tieteen suurimpia uranuurtajia, induktiivisen tutkimusmenetelmän keksijä, oli suurenmoisen oppinut ja syvä tietoinen sekä mitä lahjakkain mies — onpa, vaikka väärin, tahdottu pitää häntä Shakespearen draamain kirjoittajanakin — mutta kaikista ylistelyistä huolimatta on hän epäilemättä ollut yksipuolisesti sivistynyt mies ja pysyy sellaisena, miehenä, jolta puuttui luonteenlujuus ja siveellinen aate.

luus. — »Kaikki suuret ajatukset tulevat sydäimestä», lausui jo kauan aikaa sitten eräs ranskalainen ajattelijä. Kuinka tämä sivistys sitten oikein esiintyy elämässä? — kysyttäneen. August Bebel, tuo naisen ja työmiehen vapautuksen lämmin puolustaja, lausui kerran menneen vuosisadan lopulla puheessaan yliopistonuorisolle, että hyvä on työskennellä omaksi hyväkseen, mutta parempi työskennellä isänmaan parhaaksi ja kaikkein paras työskennellä koko ihmiskunnan hyväksi. — On suuri tehtävä pyrkiä oman henkensä kohottamiseen, lakkaamatta työskennellä omaksi jalostukseksi, mutta varmasti se ihminen on korkeammalla sisällisen sivistyksen kannalla, joka omaa itseään korottamatta voi työskennellä kokonaisen kansan valistamiseksi ja jalostamiseksi, ja kaikkein korkeimmalla tasolla on epäilemättä se, joka voi kohottaa toimintansa tässä suhteessa vielä korkeammalle ja työskennellä koko ihmiskunnan kulttuurin ja sivistyksen kohottamiseksi. Hän epäilemättä on jaloin ja sivistynein, sillä hänen pyrintönsä ulottuvat kauimmaksi ja korkeimmalle, hän on luopunut kaikista itsekkäistä pyyteistä, hän tahtoo kohottaa ja jalostaa kaikkien niiden tietoa ja sielunsivistystä, joilla on ihmiskasvot.

Mitä merkitsee työ koko ihmiskunnan hyväksi? Mihin tähtää koko ihmiskunnan kulttuurin ja sivistyksen kohottamispyrkimys, pyrkimys sen kaikinpuolisen tiedon edistämiseen, sen sielun jalostamiseen? Missä tilassa olemme nyt? Korkeampi tieto ja siitä johtuva vaikutus yhteiskuntaelämässä, mahdollisuus luonnon ja sen antimien hallitsemiseen, ne ovat nyt verrattain pienen ihmiskunnan osan hallussa. Ihmiskunnan suuri enemmistö on joko kokonaan osaton sivistyksestä ja tiedosta tai saa tyytyä vain pieniin tiedon murusiin ja jää senvuoksi jälkeen taloudellisessa hyvinvoinnissa ja yhteiskunnallisessa vaikutusvallassa, on pakoitettu taistelemaan melkein yksinomaan jokapäiväisen leipänsä puolesta, eikä sillä ole aikaa työskennellä sisällisen sivistyksensä hyväksi, edistää kaikkia henkiä

kykyjensä, kehittää sielunelämänsä, sanalla sanoen pyrkii kaikinpuoliseen sivistykseen ja korkeampaan elämään. Mitä siis merkitsee ihmiskunnan hyväksi työskenteleminen? Se merkitsee tuon enemmistön nostamista korkeammalle tasolle, mahdollisuuden hankkimista sille päästä luonnon ja sen antimien heräksi, vaikutusvallan antamista sille yhteiskuntaelämässä, saman tilaisuuden suomista sille, mikä on suotu »ylimmille kymmenelletuhannelle», oman henkensä jalostamiseen, henkensä kohottamiseen niille sivistyksen ja valon aurinkoisille kunnaille, joilla vain ihmiskunnan harvalisto nyt oleskelee. Sivistynein ei ole se ihminen, joka on vain itselleen hankkinut valtaa luonnon yli ja yhteiskunnassa hankkimalla itselleen korkeampaa sivistystä, vaan sivistynein on se, joka mikäli mahdollista oman sivistyksensä ohella uhraa elämänsä ja kaikkensa ihmiskunnan kohottamiseksi, s. o. ihmiskunnan enemmistön kohottamiseksi sivistykseen ja sen saattamiseksi lähemmä valoisampaa ja iloisempaa tulevaisuutta.

Voidaan olla eri mieltä siitä, miten tämä aate on toteutettavissa. Toiset esittävät lievempiä, toiset voimakkaampia keinoja. Mutta varmaa on, että jalo ja täysin sivistynyt on vain se ihminen, joka ymmärtää, että hänen tulee ensi sijassa työskennellä ihmiskunnan enemmistön hyväksi, ei Nietzschen tapaan luodakseen puolisansataa itsekästä yli-ihmistä, joiden hyväksi Georg Brandeskin olisi valmis uhraamaan koko muun ihmiskunnan, vaan avatakseen uria ihmiskunnan kaikinpuoliselle kohoamiselle, hankkiakseen erotuksetta kaikille ihmisille yli koko maapallon kaikinpuolisen sivistyksen, luodakseen, jos niin saa sanoa, miljoonia yli-ihmisiä, jotka silloin kaikinpuolisesti sivistyneinä myöskin pääsevät elämään paljon onnellisempaa elämää kuin maailman nykyisten asukkaiden suuri enemmistö, jopa melkein kaikki nykyiset asukkaat.

Tukholmassa 1921.

LUKEMISEN TAIDOSTA.

»Nuo hyvät ihmiset eivät tiedä, kuinka paljon aikaa ja vaivaa on vaatinut *lukemisen oppiminen*. Minä olen tarvinnut siihen kahdeksankymmentä vuotta, enkä vielä nytkään voi sanoa päässeeni perille.

Goethe.

Eckermann: »Gespräche mit Goethe» (Keskusteluja Goethen kanssa) 18/1 1830.

Kuuluisa luonnon ja kirjallisuuden tutkija ja tuntija Wilhelm Bölsche on lausunut, että koulun etupäässä tulee opettaa lukemaan, s. o. herättää oppilaisissa halua lukemisella kartuttamaan tietojaan. Sangen sievällä tavalla on eräs ranskalainen naiskirjailija Marie Halt kirjassaan »Susette» esittänyt tämän tarkoituksiperän nimellä »La clef du trésor» (aarreaitan avain). Opettajatar kutsuu koulusta lähtevät tytöt vielä kerran luokkahuoneeseen ja kysyy heiltä: »Miksi te oikeastaan olette koulussa oppineet lukemaan?» Kaikki tytöt tuijottavat vuoroin opettajattareen, vuoroin luokkahuoneen kattoon. Kun ei kukaan vastannut, jatkoi opettajatar: »No koska ette sitä tiedä, niin tahdon sen teille sanoa: Jotta te lukisitte!» Tytöt nauroivat tälle yksinkertaiselle vastaukselle, ja opettajatar ilmoitti heille nyt, että heillä lukemisen taidossa on avain maailman ihanimman aarreaittan, ja heti ryhdytään perustamaan pientä kirjastoa.

Voidaan vaikkapa myöntää, kuten Bölsche arvelee, että koulun varsinaisena tarkoituksena on totuttaminen itsenäiseen lukemiseen, jolloin sillä ymmärretään sitä, että oppilas koulusta lähtiessään on pääasiallisesti oppinut kartuttamaan tietojaan, kehittämään luonnettaan ja palvelemaan ihmiskunnan korkeita ihanteita hakemalla uutta virikettä kaikkeen tähän kirjallisuuden aina raikkaina pulppuavista lähteistä. Paremmin kuin kukaan muu kansa ovat pohjoisamerikkalaiset käsittäneet tämän ja sen takia niin sanoakseni peittäneet

koko maansa kirjastoilla *). Mutta aivan oikein huomauttaa Melvil Dewey, eräs kirjastoaatteen kaikkein etevimpiä ajajia Amerikassa: »Maamme parhaimmat älyt ovat siinä yksimielisiä, että kirjat itsessään eivät muodosta mitään kirjastoa, vaan ainoastaan siihen tarpeellisen raaka-aineksen. Pääasia on tietysti lukea niitä hartaasti ja — ennen kaikkea — lukea niitä oikein. Mutta tämä onkin sangen vaikea asia, paljon vaikeampi kuin yleensä otaksutaan. Sanoihan itse tuo suuri älyniikka Goethekin: »Nuo hyvät ihmiset eivät tiedä, miten paljon aikaa ja vaivaa lukemisen oppiminen on maksanut. Minä olen käyttänyt siihen 80 vuotta, enkä vielä nytkään voi sanoa päässeeni perille.»

Ken ei yhtään ole käynyt koulua tai aivan vähän, hän kehittäköön ensin lukuhaluansa ja lukutaitoansa muutamilla maailman kirjallisuuden parhaimmilla romaaneilla, kuten Goethen, Dickensin (m. m. »Oliver Twist»), George Sandin (esim. »Pikku Fadette»), Zolan (esim. »Germinal») ja Tolstoin (esim. »Ylösousemus»). Etupäässä tulisi lukea semmoisia romaaneja, jotka valaisevat ihmistuntemusta ja inhimillisen kulttuurin kehitystä; sangen suotavaa on myös, että luetaan jos mahdollista kaksi tai kolme saman kirjailijan romaania, jotta lukija voisi muodostaa itsellensä jonkin käsityksen luetun kirjailijan elämäkatsomuksesta ja esitystavasta. Missään tapauksessa ei saa pitää romaaninlukemista pelkkänä ajanviettona, kuten korttipeliä ja sen semmoista, vaikka tämä valitettavasti on sangen tavallista. Rakkausromaaneja ei tarvitse karttaa, onhan rakkaus maailman mahtavin voima, mutta jos tällaisissa romaaneissa aina vain on kysymys yksilöllisestä rakkaudesta, eivät ne suinkaan ole kovinkaan kehittäviä. Romaanien jälkeen tulee elämäkertojen vuoro, n. s. »suurmiesten» elämäkertojen. Sillä vaikka pieninkin henkilö, joka luonnon hänelle antamalla

*) Vert. Palmgren: »Kirjastot ja kansan kasvatus» sekä kirjaani »Kansansivistysharrastuksia ulkomailla».

koko voimalla edistää korkeata ihannetta, on siveellisesti yhtä suuri kuin n. s. »suurmies», niin kuitenkin aina jokainen ylevä aate keskittyy etupäässä niihin henkilöihin, joille luonto on antanut suurimmat lahjat asian perille ajamiseksi. Mutta tässäkin suhteessa sopii aina olla varuillansa siltä erehdykseltä, että nuo suurmiehet aina olisivat suuria. Ei Baconin suuri maine tiedemiehenä vähenny siitä, että hän oli siveellisesti ala-arvoinen; ei Runeberg luopunut ihailemasta Almqvistia suurena nerona, vaikka tämä todenmukaisesti myrkytti Enköpöngin apteekkarin; ei Kustaa II Adolf ollut pienempi sankarikuningas, vaikka hänellä oli lehtolapsi Margareta Cabeliaun kanssa; ei Shakespearen maine ole himmentynyt, vaikka hän vietti morsiamensa; ei Goethen, vaikka hän oli rakkaussuhteissa toisen miehen vaimoon; ei uskonnollisen Danten, vaikka himoitsi toisen aviovaimoa Beatrice Portinaria; ei Ibsenin, Viktor Hugon, eikä Zolan siitä, että heillä oli sivuvaimo elävän aviovaimon sivulla, eikä kirkon kaikkein pyhintä isää Augustinusta ole julistettu epäpyhäksi, vaikka hän viettikin toistakymmentä vuotta mitä julkeimmassa irstaisuudessa. Meidän tulee kaikesta huolimatta aina ihailla sitä aaterikkautta ja ennen kaikkea sitä tarmoa ja alttiiksiantavaisuutta, jolla he ovat ajaneet sitä suurta asiaa, jolle ovat koko elämänsä pyhittäneet. Elämäkertojen jälkeen ja niiden ohessa sopii lukea maantieteellisiä, historiallisia ja ennen kaikkea luonnontieteellisiä esityksiä; sillä luonnontieteet muodostavat kuitenkin sen tiederyhmän, joka enimmin on mullistanut ihmisten käsityskantaa ja vallankumouksellisesti vaikuttanut ihmiskunnan kehitykseen. Vihdoin voi käydä vaikeampiin tieteisiin käsiksi, varsinkin sellaisiin, joista kukin luulee enimmän hyötывänsä elämäntaistelussa. Ja aina tulee visusti muistaa, ettei valitse liian varhain liian vaikeita teoksia, joiden sisällystä ei voi riittävän helposti sulattaa, sillä tietysti lukemisen tarkoitus menee peräti hukkaan, jos lukiessa jää kovin paljon seikkoja ymmärtämättä. Ja jos sittenkin jotkut pai-

kat jäävät käsittämättä, on parasta toistaiseksi jättää ne syrjään, panna jokin kysymysmerkki laitaan ja lukea pari lehteä eteenpäin, jolloin kirjoituksen pääsisällitys useimmiten selviää, ja kun sitten uudestaan lukee nuo vaikeat paikat, selviävät nekin useimmiten itseltään. Muuten ei pidä panna aivan suurta painoa pikkuja sivuseikkoihin, sillä vaikka meidän aivojemme harmaassa massassa, johon meidän tietomme nähtävästi kasaantuvat, arviolta on noin 900 miljoonaa hermosolua tätä varten, niin eivät sittenkään nämä nähtävästi pysty saamaan tilaa kaikille tärkeämmille asioille, jos liian paljon pikkuseikkoja sinne myöskin sullotaan. Sangen monesti riittää, kun panee mieleensä, missä paikoin sitä tai sitä asiaa on laveammin käsitelty, jotta voisi tarvittaessa asianomaisesta paikasta hakea tarkempia tietoja. Vielä täytyy ottaa huomioon, että on edullista lukea verkalleen ja ajattelemalla — ellei luettu ole hyvin helppoa laatua ja lukija jo tottunut lukemiseen — *); että lukiessa on hyvä säännöllisesti tehdä muistiinpanoja ja, jos kirja on oma, alleviivauksia tärkeimpiin paikkoihin sekä muistutuksia laitetaan, lisäksi vielä on hyödyllistä kirjoituksen lopussa miettiä vielä kerta, mitä kaikkea on lukenut ja oppinut, ja sommitella siitä itsellensä loppukatsaus, ikäänkuin lopputiliksi kaikesta luetusta. Ei pidä myöskään lukea liian paljon kerrallaan, niin että aivot kovasti väsyvät; silloin n. s. apperceptio eli mielteiden lisäämiskyky melkoisesti vähenee, kuten lukuisilla tieteellisillä kokeilla varsinkin koulunuorison suhteen on toteennäytetty. —

Äskenmainittu kuuluisa Bacon kirjoituksessaan »On Studies» on huomauttanut, että oikeastaan on olemassa kolme lajia kirjoja: sellaisia, joita ei lainkaan pidä lukea — niitä on suunnattoman paljon —; toiseksi semmoisia, joita tulee lukea ainoastaan selaillemalla eli

*) Jos tottuu ajattelemalla lukemaan, totuttaa itsensä muutenkin harkitusti menettelemään ja järjestelmällisesti toimimaan.

kursoorisesti, ja vihdoin semmoisia, joita tulee lukea tarkasti, vieläpä niiden joukossa kaikkein parhaimpia pari kolmekin kertaa ainakin väliajoin, jotta sisältö painuisi tarkasti mieleen. Tähän viimeiseen lajiin kuuluvat tietysti kaikki maailmankirjallisuuden mestariteokset ja kaikki etevimmät tieteelliset teokset kansantajuudessa muodossa, ja koska ihmiselämä etupäässä on toimintaa, niin maailmankirjallisuuden kauneimpana ja loistavimpana kukkana ehkä on pidettävä draamallisia teoksia, jotka elävimmän esittävät tätä riehuvaa elämää monine puuhineen ja toimineen. Ja näitten joukossa taas Shakespearen ja Ibsenin draamojen ohessa ansaitsevat epäilemättä korkeimman aseman sosialiset eli yhteiskunnalliset näytelmät, olkootpa ne sitten murhetai huvinäytelmiä; semmoisista meillä kuitenkin vielä on suhteellisen suuri puute.

Täytyy suoraan ja peittelemättä sanoa, että vaikka sanomalehdistöä syystä on sanottu (lukien ainakin viime vuosisadan keskivaiheilta saakka) erääksi maailman suurvallaksi, sen lukemiseen ei kuitenkaan saa panna liian paljon aikaa — nerokas kirjailijatar Ellen Key ei soisi tavallisen ihmisen uhraavan siihen enempää kuin puoli tuntia päivässä. Paljon riippuu tässä suhteessa kuitenkin siitä, lukeeko hyvin ja monipuolisesti toimitettuja lehtiä. Enemmän aikaa sopii uhrata hyvien aikakauslehtien lukemiseen, joissa yleensä selostetaan kulttuuriasioita korkeammalta näkökannalta. Näitä voi helpompien kirjojen ohessa ottaa luettavaksi ääneen perheenjäsenten keskuudessa tai lukukerhoissa; sillä tällainen ääneensä lukeminen edistää suuresti ajatusten vaihtoa yleisistä kulttuuriasioista ja henkistä vireyttä asianomaisten kesken.

Kun valitsee itsellensä jotakin luettavaksi, on eräs seikka vielä huomioon otettava, nimittäin se, että valitsee semmoisia kirjallisia tuotteita, joiden tyyli eli muodollinen kirjoitustapa on mallikelpoinen, sillä täten oppii lukija itse käyttämään mallikelpoista esitystapaa kirjoituksissaan, mikä tietysti vaikuttaa taas niihin,

jotka puolestaan lukevat hänen kirjoituksiaan. Jokaisen tulee kasvattaa itseänsä myöskin aktiiviseksi tietojen antajaksi muille eikä vain passiiviseksi vastaanottajaksi eli yksipuoliseksi lukijaksi. Niin oli esim. muinaisuudessa suuri filosofi Platon muodonkin puolesta erinomainen kirjailija, jonka teoksia, niin filosofisia kuin ne ovatkin, jokainen vähänkin sivistynyt henkilö voi mitä suurimmalla mielihyvällä lukea. Uudemman kirjallisuuden tuotteista on muodollisessa suhteessa ranskalaiset ehdottomasti asetettava etusijalle. Saksalaiset esim. ovat suuresta tieteellisyydestään huolimatta tällä alalla aivan takapajulla. Sen he usein avoimesti itsekin myöntävät. Niin lausuu yllämainittu Bölsche: »Ei mikään ole valaisevampaa kuin meidän nykyisen korkeamman koulumme ehdoton kykenmättömyys oman äidinkielemme tyyliin nähden... Nuoret ylioppilaskokelaat kirjoittavat huolimatta päästötutkinnostaan tosiaankin tolkutonta (»barbarisch») tyyliä, niin, he eivät suorastaan voi kirjallisesti lausua ajatuksiaan.» Ja sangen sattuvasti lausuu F. J. Goetz ajatuksia herättävässä kirjassaan »Wie erleichtern wir unsere geistigen Arbeiten» (Bibliothek Goetz — Jahn Band III s. 43): »Ei mitään suorasanaista esitystä lueta niin helposti ja sujuvasti kuin ranskalaista proosaa. Ranskalainen ryhmittää ajatuksensa mahdollisimman loogilliseen ja yleensä luonnolliseen järjestykseen ja asettaa ne perätysten lukijan mukavasti mietittäväksi, niin että tämä voi kullekin näistä omistaa jakamattoman huomionsa. Saksalainen taas punoo ne toisiinsa sotkuiseksi ja taas sotkuiseksi ja vielä kerran sotkuiseksi vyyhdeksi, koska hän tahtoo sanoa kuusi asiaa yht'aikaa, sen sijaan että hän esittäisi ne toisen toisensa jälkeen.» Sama on oma kokemukseni. Monta vuotta sitten otin käteeni luettavakseni erään Roomassa asuvan korkeasti oppineen professorin teoksen Rooman muinaisjäänöksistä. Luettuani siitä muutamia lehtiä muodotonta sekamelskaa, jommoista ei mikään ranskalainen koulupoika korkeammilla luokilla kirjoittaisi,

täytyi minun kuitenkin jättää loppu lukematta. Mutta kuinka tietää valita juuri muodon puolesta mallikelpoisia kirjoja? Tässä suhteessa voi saada tehokasta apua jokaiselta uuden ajan hengessä kasvatetulta kirjastonhoitajalta, jolta kaikissa muissakin ylempänä mainituissa kōhdissa voi saada arvokkaita neuvoja, sillä nykyään tulee kirjastonhoitajan — Amerikan kaikille muille maille esimerkiksi kelpaavan mallin mukaan — ennen kaikkea olla yleisön avustajana ja neuvonantajana kirjastosta haettujen kirjallisten aarteiden suhteen.

Ja mitä oikeammin ihminen oppii lukemaan, sitä enemmän kasvaa hänessä yleensä halu tietoon ja tietämiseen. Erittäin kauniisti on Anton Nyström Tukholman ja samalla myöskin koko maailman ensimmäisen työväenopiston eli »työväen instituutin» perustajana lausunut (Arbetareinstitutets mål, s. 10): »Elävä rakkaus tietoon ja tutkimukseen on elähdyttävä meidän aikamme mieliä, rakkaus, joka lämmittää sydämen, lujentaa luonteen ja murtaa kaikki esteet, joita ulkonaiset olosuhteet tai sisällinen velttous voi pystyttää, rakkaus ihmiskunnan korkeimpiin kysymyksiin ja tarkoituksiin, rakkaus joka käskee päivän taakan painostamanakin lausumaan: Pois kaikki pelkurimainen valitus välttämättömästä kohtalosta epätäydellisessä olemassaolossa, pois kaikki heikkous, joka hakee turhamaisia huvituksia ruumiin ja sielun turmioksi, pois kaikki morkkaamishalu, joka vain näkee varjopuolet ja itsekkäisyyden, mutta ei suuruutta eikä ihmisystävällisyyttä tässä inhimillisessä elämässä.» Paras seurakumppani tässä elämässä on paras kirjallinen tuote; se kohottaa meidän mieltämme korkealle jokapäiväisyyden yli, se opettaa meitä halveksimaan kaikkea pikkumaisuutta ja se kiihottaa meitä toimimaan ihmiskunnan korkeimpien ihanteiden toteuttamiseksi. Hyvän kirjan lukeminen on aina seurustelua jonkun jalon ja ylevämielisen henkilön kanssa. Mieleenpantavasti lausuu Englannin suuri luonnontieteilijä John Lubbock: »Voidaan todistaa, että tietämättömyys maksaa enemmän kuin tietoisuus» (sivistys). Mutta

ennen kaikkea ehkä nykyään tieto on valtaa. Tieto tekee ihmisen vaativammaksi, panee hänet vaatimaan enemmän tämän maailman tarjoamia etuja. Nerokas luonnontutkija Alexander von Humboldt lausuu: »Tiedon kanssa tulee ajattelevinen ja ajattelemisen kanssa totisuus ja tarmo suureen joukkoon.» Vanha Liebknecht väittää »Wissen ist Macht» (Tieto on valtaa) nimisen kirjansa esipuheen lopussa: »Sinä päivänä, jolloin tieto valaisee ja valtaa työtätekevän kansan suuret joukot, on meillä myös voimaa.» Tieto synnyttää tosiaankin, jos sitä oikein järjestelmällisesti hankitaan, aikaihmisessä voimakasta tahtoa. »Ja niin pian», lausuu Engels »Anti-Dühringissä», s. 177, »kuin kansan suurella joukolla — maalais- ja kaupunkilaistyöväestöllä ja talonpoikaisväestöllä — on tahto, tulee se hetki, jolloin se panee tahtonsa toimeen komentavaa sotilas-komeilua vastaan».

27. 2. 18.

MIMMOISEKSI IHMINEN ON KASVATETTAVA?

Mitä on kasvatust?

En aio tässä esittää niitä lukuisia määritelmiä, joita löytyy tästä asiasta. Mielestäni voin lyhyesti sanoa, että kasvatust on nuoren ihmisen totuttamista hyviin avuihin, niinkuin muitakin olentoja alemmilla asteilla (esim. koiraa) totutetaan jotakin parempaa tarkoitustperää varten. Tämä totuttaminen tapahtuu tavallisesti yksityisten ihmisten, kuten vanhempien tali heidän sijassaan olevien henkilöitten avulla. Mutta hyvin suuressä määrässä totuttaa nuorta henkilöä hyvään ja valitettavasti myöskin pahaan ympäristö (milieu), s. o. sattumalta nuoren ihmisen tielle joutuneet henkilöt ja olosuhteet. Pääasiana on, että kasvatust — jos kasvatuksesta yli-

päänsä voi puhua — kulkee niin sanoakseni hyvää kohti. Platon, ihanteellisen ja spiritualistisen maailmankatsomuksen suuri luoja, asetti »hyvän» ihmisen korkeimmaksi tarkoituseräksi. Ja Goethe sanoi, että ihmisen ennenkaikkea tulee olla *hyvä ihminen*.

Mutta kuka on hyvä ihminen sanan laajimmassa merkityksessä? Hän, joka palvoo yhtä paljon sekä viisautta että siveellisyyttä ja kauneutta. Nämä käsitteet vaihtelevat aikojen kuluessa. Viisauden palvominen on tieteen palvelemista. Mutta tiede ei milloinkaan pysähdy; se kulkee aina eteenpäin. Eittämättömiä totuuksia kaikkia aikoja varten ei ole olemassa: Einstein esim. nykyään järkähyttää itse Newtonin fundamentalijärjestelmää, vieläpä Laplace-Kantin maailmanselityskin näkyy olevan vaarassa. Houkkio sekin, joka luulee, että uskonto ja siveysoppi pysyvät jäätyneessä tilassa, vaikka voitaneenkin myöntää, että päästään kovin pitkälle ihmiselemässä Kristuksen ja Kantin säännöllä: »Mitä tahdot ihmisten tekevän sinulle, tee se itse heille» eli kielteisessä muodossa: »Mitä et tahdo ihmisten sinulle tekevän, sitä älä tee heille.»

Ja kauneuden peruskäsitteestä riidellään vielä tänäkin päivänä: jo Sokrates sanoi, että »kauneus on vaikeaa». Jokainen aika voi siis kasvattaa nuorta henkilöä vain oman aikansa viisaudessa, siveellisyydessä ja kauneudessa. Ja tähän on lisättävä vielä eräs hyvin tähdellinen seikka. Koska meillä on, ainakin vanhan käsityksen mukaan, sekä sielu että ruumis, niin ne molemmat ovat yhtä huomionarvoisia kasvatusaineiksia: *ruumiillinen puoli on yhtä tärkeä kuin sielullinen*.

Mutta sielullisellakaan alalla ei mikään yksipuolisuus saa tulla kysymykseen: viisaudenpuolista eli tietopuolista kasvatusta ei saa, kuten nykyään tapahtuu taloudellisista ja materialisista syistä (s. o. näet juuri ydin-kohtana tässä kasvatuksessa) painostaa muitten kustannuksella.

Miltei syrjäytetyimmässä asemassa on nykyään ihmisen kauneudellinen eli esteettinen kasvatusta. Ja

kuitenkin on kauneuden aisti niin syvälle painunut ihmisen mieleen, että Etelä-Ranskan luolaihmisilläkin, jotka elivät kymmeniä tuhansia vuosia sitten, on näyttänyt olleen kauneuden aistia, ja Bakairi-intiaanitkin, jotka vielä tänään elävät kivikaudessa, koristavat talouksiensa värillisesti ja yleensä aistikkaasti — puhumattaakaan varsinaisesta kauneuden kansasta, muinaishelleanneistä. Schiller on arvellut, että esteettisen kasvatuksen pitäisi olla perustuksena siveelliselle, ja äsken kuollut suuri kirjailija Anatole France rohkenee väittää, että »yksin taide tekee elämän arvokkaaksi», niin myös taiteellinen kasvat.

Ja koska tämä viimeksi mainittu kasvat on yhäti lapsipuolen asemassa, tahdon tässä erityisesti vielä korostaa tämän kasvatuksen tärkeyttä. Ei voi olla kylläksi, että opetuslaitoksissa harjoitetaan piirustusta, laulua ja runonlausuntaa; opetuspiiriin on otettava myöskin kuvaamataiteet. Jokaisen koulurakennuksen tulee olla ulkoa ja sisältä kaunis, olkoonpa se muuten kuinka yksinkertainen tahansa; sisältä se on koristettava kukilla ja etenkin tauluilla ja hyvillä kuvilla. Viimemainitut ovat ensin asetettavat nuorisolle nautittaviksi, sitten saa se itse selittää ne kauneuden kannalta, ja vasta sitten ryhtyköön opettaja, jos on saanut esteettisen kasvatuksen, nuorison opastajaksi. Ja kaikissa aineissa tulee opettajan yllämainitulla edellytyksellä pitää kauneuttakin tarkasti silmällä. Hänen tulee, jos mahdollista, viedä nuoret kasvatit museoihin ja taidenäyttelyihin. Ja myöskin silloin kuin tehdään retkeilyjä luontoon, on opastajan herätettävä nuorissa ihmisissä rakkautta luonnon kauneuksiin, siten nostattaakseen nuoret mielet yhä enemmän taipuvaisiksi kauneuden palvelemiseen.

Lopuksi tahdon vielä toistaa, mitä minä eräässä nimettömässä kirjoituksessani tästä kauneudenkasvatuksesta monta vuotta sitten lausuin: »Kohottamalla nuorten kauneusaistia ja vaikuttamalla mielten jalostamiseksi kauneudella ja taiteella voidaan kohottaa kansat

ja yksilöt niihin sivistyksen ja hengenviljelyksen säteileviin avaruuksiin, jonne ainoastaan taiteen ihanat luomat voivat ihmisen synkkien rotkojen hämäryyksistä kohottaa.

Ainoastaan rakkaus, palava rakkaus suureen ajatukseen ja hehkuva into työhön, voi vaikuttaa syyttävästi nuoriin mieliin, joissa sen halutaan versoavan kauniiseen ja ihanaan kukoistukseen. Ja työ kauneusihanteen hyväksi, joka kohottaa ihmisen jokapäiväisen elämän painostuksista, on tosiaankin aate, joka, jos se oikein käsitetään, voi valaa opettajiin ja opettajattariin pyhän tulen, jonka lämpö välittömästi säteilee nuorten mieliin ja siellä herättää eloon parhaat ja jaloimmat tunteet, jotka voivat elähdyttää nuoria silloinkin, kun he kulkevat maailmassa, joka on täynnä pimeyttä, pahuutta ja eksytyksiä. Kauneus ja kauneuden ihanteet voivat lahjoittaa nuorille ja vanhoille suunnatonta iloa ja ihas-tusta, kun he kylpevät kauneuden ja taiteen kirkastavassa, säteilevässä huomenvälissä. Erinomaisen sattuvasti ilmaisee Ellen Key etenkin taiteen jalostavan vaikutuksen sanoessaan: »Vaikkakin ainoastaan osaksi riippuu meistä itsestämme, tuleeko elomme onnelliseksi, voimme kuitenkin itse määrätä, tuleeko se rikkaaksi ja kauniiksi.»

18. 11. -24.

SANOMALEHDISTÖ.

(Sangen lyhyt mietelmä.)

Enemmän kuin 400 vuotta sitte kuoli Ranskassa Lionardo da Vinci. Hän oli erään roomalaisen ritarin ja jonkun italialaisen tytön »äpäralapsi». Mutta hän oli mielestäni ehkä maailman suurin ja samalla monipuolisin älyniukka, ja Viktor Rydberg on kirjoittanut hänestä innostuneen esseen (»En underbar man») —

Mereschkowiskin y. m. teoksista puhumatta. Tämä suuren suuri nero, jonka hautaa, tahi oikeammin puhuen hautakiveä, Amboisen (lue: Angboas) kaupungin ihannassa Hubertus-kappelissa en voinut olla käymättä katsomaan, »tutki 25 vuotta lintujen lentoa sekä taitteellisia tarkoituksia varten että myöskin keksiäkseen ilmalaivan ja lentokoneen lait». Mutta olipa Lionardo kuinka nerokas hyvänsä, ei hän varmaankaan voinut aavistaa, että tällainen lentokone kerran kantaisi kymmeniä, ehkä satojakin ihmisiä korkealla ilman avaruudessa.

Näin on tuhansien muidenkin suurten ja nerokkaitten keksijäin laita. Älykkäinkään ihminen ei voi tietää, tuskin aavistaakaan, minne *vihdoin* hänen keksintönsä, hänen nerontuotteensa, viepi ihmiskunnan kaukaisessa tulevaisuudessa.

Samoin on epäilemättä käynyt Gutenberginkin. Kun hän teki mainion keksintönsä, ei hän voinut aavistaakaan, mihin se johtaisi. Ei hän silti ollut yhtä yksinkertainen kuin Martin munkki Riddarholman luostarissa (Strindbergin novellissa »På gott och ont»), joka arveli, että sittenkin kävi nopeammin kirjoittaminen; sillä kirjoittajamunkkien esimieskin, isä Franciscus oli asiasta paljon paremmin selvillä, ja Hans »brevmälaren», kuva- ja kirjalaattojen tekijä, käytti keksintöä heti hyväkseen. Mutta ei Gutenberg, huolimatta keksinnössään tekemistään parannuksista voinut uneksiaakaan linotypia, saatikka sitte monotypia ja sen semmoisia.

On laajasti puhuttu kirjapainotaidon merkityksestä uskonnollisella alalla, mutta paljon suurempi on sen vaikutus yhteiskunnallisessa kehityksessä. Jo ne monet klassilliset teokset, jotka Veneziassa (Venedigissa) lähtivät kuuluisan Aldus Manutiuksen kirjapainosta, laajensivat ihmiskunnan näköpiiriä raivaten tietä n. s. humanismille, jonka merkitystä ihmiskunnan kehityshistoriassa ei voi liioitella.

Mutta ei millään alalla Gutenbergin keksintö ole

mahtavammin vaikuttanut kuin aikakauslehtien, lento-lehtisten ja sanomalehdistön alalla. Sen merkitys on sillä alalla ollut ja on vieläkin kerrassaan suunnaton. Voi esim. sanoa, että Englannin ja samalla ehkä myös koko Euroopan poliittiset olot ovat suuresti muuttuneet, etten sanoisi enempää, Daily Heraldin (lue: Deeli Héerald) ilmestymisen johdosta. Saman voi sanoa meillä »Työmiehen» ilmestymisestä. Ja mitä Suomen eri paikkakuntiin tulee, niin asia on aivan sama. Kun »Länsisuomen Työmies» Turussa ilmestyi ja vastuksista huolimatta jatkoi toimintaansa, niin se suoritti tienraivaajan työtä. Sen ilmestymiseen oli suurin ansio poismenneellä ystävälläni Kyösti Karilla, jolle on tästä hänen monien muiden ansioittensa ohessa Suomen työväenliikkeessä tunnus annettava. Ja tämän kiitoksen julkilausumisen olen velkaa Karin muistolle, jolle yleensä liian vähän tunnustusta on annettu. Ei tätä lehteä, Sosialistin isää, yhtä vähän kuin Työmiestäkään, kaikkialla otettu riemulla vastaan, ei edes yleisesti Turun ja sen ympäristön työmiesspiireissäkään. Kun esim. allekirjoittanut sopivamman ja paremman miehen puutteessa vähäksi aikaa otettiin lehden toimittajaksi, niin muutamat »sivistyneet» ylioppilaat sylkäisivät hänen jälkeensä ja huusivat: »Tuossa kulkee 'Länsisuomen työmiestä'». Asianomaiseen tämä tietysti ei vaikuttanut niin mitään; mutta osaltansa se ilmeisesti todisti, miten mahtava merkitys yhdellä ainoallakin sanomalehdellä nykyään on.

Mikä on nyt syynä sanomalehdistön tavattoman suureen merkitykseen nykyaikana?

Ensiksikin ja ehkä etupäässä sen erinomainen *monipuolisuus*. Sillä sanomalehdistö — ainakin hyvin toimitetut lehdet — käsittelee melkein kaikkia asioita »maan ja taivaan välillä». Ihmiset saavat lyhyesti ja nopeasti tietoja kaikista vähänkin tärkeistä tapahtumista — usein hyvin joutavistakin. Ja ihmisten uteliaisuus on, kuten tunnettua, hyvin suuri.

Toinen syy sanomien suureen merkitykseen on ilmei-

sesti siinä, että kaikki nämä monipuoliset tiedot saadaan suhteellisesti sangen halvalla hinnalla. Meidän aikanamme, jolloin köyhyys vallitsee kaikkialla, on tämä seikka hyvin painava tekijä.

Suomen sanomalehdistö ei yleensä ole huonommalla kannalla kuin useimpien muitten maitten; ainakaan se ei ole, kuten esim. Ranskan, *rahalla ostettavissa*. Mutta yksi vika useimmissa lehdissämme on mielestäni siinä, että ne liian vähän puhuvat ihmisten tunteille ja sydämelle ja että ne liiaksi erottavat toisistaan elämän totiset ja leikilliset puolet — antavat vain pilalehtien hoitaa jälkimmäistä puolta — eivätkä (Shakespearen tavoin draamoissaan) yhdistä molempia. Minulle väitti kerran prof. Odo Reuter — olkoonpa vaikka että liioittelei — että hän ei sanomalehdestä lue muuta kuin pääkirjoituksen ja lystikkäät jutut. Hän oli kuitenkin meidän etevimpiä ja tunnetuimpia tiedemiehiämme ja kynäilijöitämme.

Toiselta puolen on sanomalehdistön merkitystä liioiteltu *hyvien* kirjojen ja varsinkin aikakauskirjojen kustannuksella. Molemmilla on ylen suuri merkitys kansojen herättämisessä ja sivistyttämisessä.

Sanomalehdistön merkitys käypi siitäkkin selville, että kaikki vanhoilliset ainekset ammoisista ajoista asti ovat koettaneet sitä tavalla tai toisella kahlehtia. *Meidän* aikoinamme ei se enää ole mikään korkealla kulttuuritasolla oleva kansa, joka jollakin tavalla (paitsi ilmeisten ja tärkein, kuten murhien ynnä senkaltaisten n. s. puhtaasti kriminaalisten rikosten takia) kahlehtii vapaata sanaa. Jokaisen pitää saada vapaasti lausua mielipiteensä kansan ja ihmiskunnan asioista, ja ken sitä ei salli, hän ei ole inhimillisen edistyksen mies ja hän myöntää samalla, että hän on todellisuudessa voimaton ja että hänen voimansa lähestyvät loppuansa. Tämän todistaa oikeaksi tsaarivallan loppupuoli, eikä »manifestin» mitään osaa tervehditty Suomessa sen kukistuttua suuremmalla riemulla kansamme kaikissa kerroksissa kuin *painovapautta*.

Sanomalehdistö ei vastaa tarkoitustaan, elleivät kaikki kansassa liikkuvat eri vivahdukset vapaasti pääse päivänvaloon. Vasta silloin sanomalehdistö on koko laajuudessaan *mahtava kulttuurin kannattaja, kansan ja ihmiskunnan kasvattaja, jonka vertaista tuskin on toista olemassa*. Sanomalehdistö on todellinen suurvalta, jota suurempaa ja vaikuttavampaa ei ole olemassa.

26. 12. 23.

MUINAISKREIKKALAISTEN URHEILU- JA MUSIIKKIHARRASTUKSET.

»Kaikki katoaa», niin väitetään, mutta tämä on totta ainoastaan hyvin tärkein rajoituksin. Kehitys kulkee eteenpäin ennen perustetulla pohjalla: tämä merkitsee tavallaan jonkinlaista iankaikkisuutta. Yksityiset ihmiset katoavat, kokonaiset kansatkin katoavat niinkään; mutta mitä kunnollista nämä ovat jälkeensä jättäneet, se elää ja vaikuttaa tuleviin sukupolviin.

Sekin kansa, joka suuremmassa määrässä kuin mikään muu entisinä aikoina laski perustuksen sekä ruumilliselle että henkiselle kulttuurille, muinaisen Kreikan kansa, on hävinnyt, mutta sen ihmeelliset ja ihailtavat luomat monen monella kulttuurinalalla eivät ole hävinneet, vaan ne ovat perustuksena koko inhimilliselle kehitykselle. Muinaiskreikkalaiset ovat laskeneet perustuksen m. m. urheilulle ja kaikille taiteen haaroille. Ja nämä urheilun ja taiteen harrastukset ovat sangen läheisessä suhteessa toisiinsa. Minun entinen taiteen opettajani, berliniläinen prof. Furtwängler on sattuvasti lausunut, että »kreikkalaista taidetta on mahdoton ajatella ilman kreikkalaista voimistelua». Egyptiläisen taiteen luomat ihmispatsaat osoittavat liian heikkoa lihasten kehitystä ja babylonilais-assyrialaiset taas

liioittelua tässä suhteessa; ainoastaan kreikkalaiset vartalot näyttävät meille alkuperäisissä, vieläpä alussa kehittymättömissäkin muodoissaan »tuoreutta, voimaa, rohkeutta, tarmoa ja vapautta» tasapuolisesti muodostuneissa lihaksissa: »kreikkalaisten vartalot ovat nyt kerrassaan ihanimmat, mitä kaikkien aikojen taide on luonut». Ja kaikki tämä johtuu taiteellisen luomakyvyn ohessa siitä korkeasta kannasta, jolla voimistelu ja urheilu olivat muinaiskreikkalaisten elämässä.

Voimistelu ja ruuminharjoitukset kuuluivat pääaineisiin kreikkalaisessa kasvatuksessa; toisena pääaineena oli laulu ja soitto, ja näitten ohessa kuului varsinaiseen kasvatukseen ainoastaan luku-, kirjoitus- ja laskutaito. Voimistelua pidettiin niin tärkeänä, että esim. Spartassa nuorison täytyi joka kymmenes päivä tulla tarkastettavaksi, olivatko itsekunkin jänteet kehittyneet urheilun avulla kyllin voimakkaiksi; muuten häntä rangaistiin. Ja tanssikin oli osa urheilua: sekin tarkoitti ruumiin sopusuhtaista kehitystä ja sillä oli vieläpä oma jumalattarensakin Terpsichore, joka oli ikäänkuin velvollinen valvomaan, että rytmiä noudatettiin: toisin sanoen, että sopusuhtaisuutta harjoitettiin tanssissa niinkuin yleensä ruumiin kehittämässä.*) Ylen kuuluisat ovat m. m. muinaiskreikkalaisten olympialaiset kisat, ja voitto niissä oli niin arvossa pidetty, että kun esim. eräs Diagoras sai kolminkertaisen voiton kisoissa, huusi yleisö hänelle:

»Kuole jo, Diagoras!» Kreikkalainen urheilu loi nuo kauniit sopusuhtaiset kreikkalaiset vartalot, ja näin karaistiin kreikkalaisten katse taidetta varten, ja heistä tuli siten ensimmäiset varsinaiset kauneuden harrastajat.

*) Olisi suotavaa, vieläpä hyvinkin suotavaa, että työläisnuoriso, joka pitää — ihan nykyisen tieteen mukaisesti — tanssia lemmen ilmiönä, tästä huolimatta panisi enemmän huolta myöskin tanssin kaunotieteelliselle (esteettiselle) puolelle ja harjoittaisi tanssiessaan sopusuhtaisia, plastillisia liikkeitä.

Mutta mitä on kauneus? Siitä on paljon kiistelty ja sitä selitetty. Minä en tässä tahdo ottaa noita monia eri mielipiteitä tarkastettavaksi; mainitsen ainoastaan, että oman käsitykseni mukaan taide pääasiallisesti puhuu ihmisen tunne-elämälle sekä muodon että sisällyksen kautta, mutta ei yksinomaan toisen tai toisen, ja että suurempi tai vähäisempi kauneudellinen vaikutus riippuu taiteilijan voimakkaasta ja itsenäisestä taiteellisesta henkilöllisyydestä ja mielikuvituksen rikkaudesta. Merkiliistä on, että samalla kuin kreikkalaiset urheilun perusteella loivat taiteen, muinaisen Kreikan suuret filosofit Platon ja Aristoteles ensiksi perustelivat kauneuden teoriankin eli kaunotieteen. Kreikkalaiset laskivat perustuksen veistotaiteelle, rakennustaiteelle, maalaustaiteelle, tanssitaiteelle, draamalliselle taiteelle teatterineen, ja me voimme lisätä koko runoudellekin, sekä musiikille. Sillä vaikka laulu varsinkin kansan lauluna ja, kuten prof. Bücher on osoittanut, työn elähdyttäjänä on hyvinkin vanhaa perua, kohottivat oikeastaan vasta muinaiskreikkalaiset musiikin todelliseksi taiteeksi, m. m. he loivat täydellisen oktaavin. Ja Kreikan ihanteellinen, suuri filosofi Platon väittää suorastaan, että musiikkia ja voimistelua tulee aina harjoittaa yhdessä, koska molemmat täydentävät toisiaan; joka harjoittaa yksin vain voimistelua (urheilua), käy liian kovaluontoiseksi Platon'in käsityksen mukaan; joka yksin antautuu musiikille, tulee liian hentomieliseksi; mutta molemmat yhdessä muodostavat Platonin mielestä välttämättömän perustuksen kaikelle sivistykselle. Musikaalista taitoa katsottiin muinaisessa Kreikassa niin tähdelliseksi, että jos joku kuulusakin mies tässä suhteessa osoitti vaillinaista kykyä, niin häntä syystä vähäteltiin, ja Sokrates'kin nautti vielä vanhana opetusta kitaran ja lyyran soitossa.

On monesti ja eittämättömästi todistettu, että »työläisjoukoissa piilee hyvinkin voimakas taiteen harrastus, mutta että vaikeat taloudelliset olot suuresti estä-

vät näitten harrastusten kehittymistä». Viktor Rydberg väittää, että yhä harvemmaksi käy kaunotieteellisen kulttuurin aatelisto, jonka henkinen sukutaulu ulottuu Roomaan ja Kreikkaan asti ja joka on saanut sivistyksenä muinaisuuden kauniista teoksista. Tämä johtuu suuressa määrässä siitä, että taide ja kauneus ovat, päinvastoin kuin muinaisessa Kreikassa, joutuneet ylempien kansanluokkien hengen alaisiksi, varsinkin kuvaamataiteet. Näiden suhteen ei pidä vielä paikkaansa ranskalainen puheenparsi taiteesta: »Voir c'est avoir» (nähdä on omistaa). Työväelle on pääasiallisesti jätetty ainoastaan runous (ynnä teatteri) ja musiikki (soitto ja laulu), ja näitä se onkin runsain määrin, vaikka rajoitetulla kannatuksella, harjoittanut. Ja onnellista on, että musiikki kaikista taiteista tunkee ihmisen mieleen syvimmälle; kuinka syvän vaikutuksen se jo tekee pienen lapsen mieleen, sitä on suuri ranskalainen kirjailija Romain Rolland kuuluisassa teoksessaan »Jean Cristophe» erikoisen kauniisti kuvannut.

Maailman mainiot kirjailijat Rousseau ja Tolstoi eivät antaneet mitään arvoa taiteelle yleensä, mutta Goethe sitävastoin antaa seuraavan neuvon: »Pitäisi joka päivä katsella kaunista taulua, kuunnella hyvää musiikkia, lukea arvokasta kirjaa ja tehdä ainakin yksi hyvä teko.» Damon, Perikleen opettaja, kuvasi soiton vaikutuksen ihmisiin väitteellä, että tapojen höllittämiseksi tahi uudistamiseksi kansassa riittäisi yhden kielen lisääminen tahi katkaiseminen kanteleessa. Ja suuri säveltäjä Richard Wagner lausuu kirjassaan »Taide ja vallankumous»: »Nouskaamme jokapäiväisyyden kurjuudesta kalpeine rahasieluineen vapaaseen taiteelliseen inhimillisyyteen säteilevine maailmansieluineen; teollisuuden rasittuneista päiväpalkkalaisista tahdomme kaikki muuttaa kauniiksi voimakkaiksi ihmisiksi, joille maailma kuuluu nautinnon iäti pulppuavana lähteenä.»

Niin, herättäkäämme taas eloon muinaiskreikkalainen henki, joka kehittyi muinaisuuden korkeimman

kulttuurin kannattajaksi ja koko seuraavan kulttuurin perustajaksi silloisen kasvatuksen kahden tärkeimmän välikappaleen, urheilun ja musiikin, avulla, joista toinen loi terveen ja kauniin ruumiin ja toinen herätti eloon ihmissielun syvimmät ja puhtaimmat tunteet, joista saavat alkunsa ylevät aatteetkin ja korkeat ihanteet ihmiskunnan suuressa kehitysjaksossa.

5. 6. 24.

TEATTERI KASVATUSLAITOKSENA.

»Oi kuinka jäljetönnä kulkee taide näytelmän,
Tuo ihmeen kaunis, silmiemme ohi;
Kuin taltan kuvat, ihailtavat, runon laulelmat
Viel' vuosituhansien jälkeen elää,
Tääll' kuolee taiteen tenho taiteilijan kanssa pois,
Ja niin kuin sävel korvissamme haihtuu,
Niin kuolee heti tuokionkin ihmeluoma pois;
Ei maine tämän taiteen enää pysy.
Se taide vaikee on ja haihtuva sen kiitos myös
Ja seppeleitä ei suo sille jälkipolvet.»

Näin laulaa surunvoittoisesti suuri saksalainen runoilija Schiller, ja eräs etevä skandinavialainen esteetikko väittää, että näyttelijän taide »kirjoittaa veteen». Voisi samalla tavalla sanoa, että tanssijatar ja laulajatar kirjoittavat veteen.

Onko meillä siis syytä väheksyä näitä taiteita ja vähäiseksi arvioida näiden taiteitten harjoittajain merkitystä? Eivätkö siis merkitse suuriakaan Coquelin, Sarah Bernhardt, Eleonora Duse, Isadora Duncan, Jenny Lind, Kristina Nilsson, Adelina Patti?

Tarkastakaamme asiaa ja etenkin näytelmätaiteen asiaa hiukan lähemmältä.

Elämä on toimintaa, vieläpä taisteluakin. Kuuluisa

filosoofi Nietzsche on sattuvasti väittänyt: »Minä pidän hyödyttömästi kirjoitettuna jokaista sanaa, jonka takana ei piile kehoitusta toimintaan.» Ja kuuluisa Goethe sanoo:

»Rakkaudessa käyköön harrastukses'
Ja sun elos olkoon toimintaa.»

»Olen ollut inehmoinen,
Se on: olen ollut taiston mies.»

Itämaalaiset kansat kuten kiinalaiset ja hindut (intialaiset) eivät yleensä ole toiminnan eikä taistelun harrastajia — poikkeuksia lukuunottamatta: tämä kuvastuu heidän näytelmätaiteestaankin; mutta länsimainen draama, näytelmätaiteen perustus, on kauttaaltaan elämää ja toimintaa. Katsokaa Shakespearea, joka suurenmoisessa »Hamlet»-draamassaan juuri ruoskii ja ivaa toimittomuutta ja ponnottomuutta. Goethe väittää, että Shakespearessa on enemmän runoutta kuin teatterirunoutta. Mutta tämä moite on aiheeton; se kohdistuu paremmin Goetheen itseensä, vieläpä hänen syvämietteiseen »Faust»-draamaansakin. Shakespeare on todellista elämää ja toimintaa — todellista elämää siinäkin suhteessa, että hän ei jyrkästi eroita elämän traagillisia ja koomillisia puolia, seikka, jota Goethe yhtä aiheettomasti moitti.

Mutta draamamme on enemmänkin. Viktor Rydberg, ylevä ruotsalainen runoilija, sanoo, että ihminen eroaa varsinaisesta eläimestä etupäässä siinä, että hänellä on ihanteita, vaikka nämä ihanteet ovat tähtien kaltaisia: ne näyttävät purjehtijalle oikeata tietä, mutta ovat itse saavuttamattomassa korkeudessa. Samoin näyttää meille draama ihanteita joko traagillisessa tahi humoristisessa asussa, se herättää meissä, tunteisiimme vedoten, yleviä aatteita; se näyttää meille suuria toimintahaluisia luonteita, jommoisia

inhimillinen edistys juuri vaatii. Tässä suhteessa teatteri ja draama melkoisessa määrässä eroavat biosta eli niin sanotuista elävistä kuvista. Sitä paitsi nämä viimeksi mainitut eivät ole yhtä »eläviä» kuin teatterin esitykset; sillä elävät kuvat eivät ainakaan vielä esitä puhuvia henkilöitä, eikä niiden plastillinen esitys mitenkään voi vetää vertoja näyttelijän plastilliselle taide- luomalle. Tiede esittää meille elämän totuuksia; siveys- oppi antaa meille (kuivia) elämän ohjeita; kuvaamatai- teet loihtivat eteemme ihania kauneuden kuvia; mu- siikki herättää meissä, sydämemme sisäisimmissä sopu- koissa, puhtaita tunteita; eepillinen runous luopi kau- neuden valossa enemmän objektiivisia, niin sanoakseni puolueettomia kuvia elämästä; lyyrillinen runous taas herättää tunteita, mutta yleensä hyvin vähäisessä mää- rässä kehoittaa toimintaan; ainoastaan draama, näy- telmätaide, yhdistää kaiken tämän harmoniaksi, sopu- suhtaisuudeksi, ja sen takia on sitä kutsuttu inhimilli- sen kulttuurin korkeimmaksi saavutukseksi.

Näin korkealle kohoaa oikea näytelmätaide. Eikö sitten kannata olla tämmöisen korkean päämaalin har- rastajana ja esittäjänä? Kirjoittaako näytelmätaide, kirjoittaako sen esittäjä siis veteen? Ei suinkaan. Jokainen aate puhuu aina etupäässä sille ajalle, joka tämän aatteen on synnyttänyt ja tätä aatetta kannat- taa. Ja sentakia meidän ei tarvitse olla huolissamme siitä, että näytelmätaiteen esittäjät eivät voi ulottaa toimintaansa tuleville sukupolville säilyväksi. Schiller laulaa oivallisesti lohdutukseksemme:

»Ken toiminut on paraimmille aikansa,
Hän toiminut on kaikkein aikain hyväks.

Draama, teatteri, on kansan suuri kasvatustaito, ja etevä näyttelijä on kansansa suuri kasvattaja.

29. 8. 1924.

MIETTEITÄ TAITEESTA JA TEATERISTA.

Luonto tarjoaa meille paljon kauneutta. Itse eläinkunnassakin on useita kauniita muodostumia, maneepteista ja meritähdistä alkaen aina kauniisti muodostuneeseen ihmisruumiiseen asti. Mutta näitä kauneuksia niin sanoakseni pilaa paljon rumaakin luonnossa: tämä antoi kuuluisalle kaunotieteilijälle F. Th. Vischerille aihetta siihen lausuntoon, että luomakuntaa ei oltu luotu sopusuhtaiseksi ja tarkoituksenmukaiseksi — väite, jota muut ovat vastustaneet vastaväitteellä, että rumallakin ehkä olisi jokin erityinen, tuntematon tarkoitus luomakunnassamme. Suuri ranskalainen tutkija Salomon Reinach on, epäilemättä aivan oikein, väittänyt, että alkuihmiselläkin on ollut taideaistia, ja monta tuhatta vuotta sitten eläneet ihmiset, vieläpä kivikaudenaikaisetkin, näyttävät piirustuksissaan ja kuvien värityksessä osoittavan tämän väitteen oikeaksi. Ja n. s. etnografinen kaunotiede on niinkään todistanut, että »suuret kaunotieteelliset pääperusteet: eurytmia (säännönläinen vaihtelu), symmetria (osien sopusuhtaisuus), vastakohtaisuus, koroitus (»Steigerung»), sopusointu eli harmonia ilmenevät australialaisneekerien ja eskimoitten, samoin kuin atenalaiisten ja firenzelaisten taideluomissa, vieläpä lukuisat kaunotieteelliset yksityismuodot kuuluvat kulttuurittomimpien kansojen kauneudellisiin yhteisominaisuuksiin».

Mutta jo muinaisajan kansat pitivät vaikeana kauneuden ja taiteen käsitteen määrittelemistä, yhtä vaikeana kuin on sanoa, mitä taiteellinen nautinto oikeastaan on; mikä käy yhteen edellisten kysymysten kanssa.

Tietysti on kaikelle taidenautinnolle edellytyksenä, että asianomainen ihminen osaa oikein nähdä ja kuulla, s. o. käyttää synnynnäistä taideaistiansa taideluoman täydelliseksi henkiseksi omistamiseksi. Aivan oikein lausuukin Ellen Key, että »on olemassa erilaisia tapoja suhtautua näkemiseen ja kuulemiseen; toinen näkee

paremmin miten auringonvalo kauniisti kimaltelee puitten latvoissa; miten vaihtelevasti niittykukkien värit sulautuvat toisiinsa; hän ymmärtää, miten myrsky puhuu, ja linnun viserrys kaikuu hänen sydämessään; hän nauttii nummen punaisesta kanervikosta, pellon keltaisesta lainehtimisesta, metsän vihəriäisestä syvyydestä, iltataivaan väreistä, iloisesti remahtavasta naurusta ja viehkeistä säveleistä.»

Toiset kaunotieteilijät, kuten Kant ja Herbart, ovat löytäneet kauneuden ulkonaisesta muodosta; toiset, kuten Hegel ja Vischer, esineen sisällisestä aatteesta; Fechner, Lipps ja osaksi Volkelt ovat sielutieteellisesti kokemukseen nojautuvalla tutkimuksella koettaneet selvittää kauneuden probleemeja, ja Grosse on historiallis-kansatieteellisesti seurannut kauneusaistin kehitystä eri kansoissa ja eri aikoina. Etevä suomalainen tutkija, prof. Yrjö Hirn, on sulattanut yhteen nämä molemmat metodit ja erikoisesti painostanut sitä seikkaa, että »taide sisimmässä olemuksessaan on yhteiskunnallista toimintaa». Sillä nykyään ollaan laajoissa piireissä yksimielisiä siitä, että taidekin on ollut suuresti riippuvainen yhteiskunnallisten olojen laadusta. Ja ne, jotka taiteessa näkevät myöskin aatteellista pohjaa, myöntänevät, että nykyäänkin sosiologinen vaikutus ei ole aivan vailla merkitystä siinä: tarvitsee ainoastaan muistaa Constantin Meunier'in (lue Mönice) kuvapatsaita ja Milletin (lue Millee) ja belgialaisen Luytenin (lue Lötjen) mainioita tauluja.

Tunnettua on, että kauneus pääasiallisesti ilmenee viidessä eri taiteessa: rakennus-, kuvanveisto- ja maalaus-taiteessa sekä musiikissa ja runoudessa. Tanssia pidetään tavallansa veistotaiteeseen kuuluvana: se ikäänkuin esittää tai sen pitäisi ainakin esittää liikkuvaa plastiikkaa, jommoista on esim. Maria Taglionin (lue Taljooni), Isadora Duncanin, Margit Liliuksen y. m. tanssijatarten taide. Näytelmätaidetta sanotaan taas draaman eli näytelmän esittäjäksi: se on ikäänkuin *draaman elävä ja elähdyttävä olemus.*

Draaman varsinainen ydin on toimintaa ja luonteen kuvausta. Tosin on olemassa draamoja, joissa toiminta on heikkoa tahi semmoisia, joiden toiminta ei ilman muutoksia sovellu näyttämölle, kuten esim. monet Ibsenin ja Goethen draamoista. Toiset taas ovat täynnä yllätyskohtauksia usein ilman luonteenkuvausta. Mutta, kuten sanottu, pääasia draamassa on toiminta ja luonteenkuvaus. Ja näyttelijän tehtävänä on täydelleen syventyä draaman kirjoittajan esitykseen: hänen tulee koettaa järkiperaisesti ja intuitiivisesti käsittää tekijän tarkoitus ja elävästi esittää katsojalle näin käsitetty tarkoitus. Hänen tulee esityksessään panna painoa luonteitten tarkkaan kuvaamiseen ja tämä esitys käypi sitä elävämmäksi, mitä sattuvampi maskeeraus, mimiikki (kasvojen ja ruumiin eleet) ja deklamatsioni (lausunta) ovat. Näyttelijän tulee ikäänkuin asettua itsensä ulkopuolelle ja omistaa itsellensä tekijän luonteenkuvaus pienimmissäkin vivahduksissa. Tähän tarvitaan psykologista ymmärrystä ja kokemusta, jotta näyttelijä täydelleen onnistuisi. Ja kaiken tämän ohessa täytyy hänen esittää tehtävänsä täydessä sopusoinnussa muitten luonteenkuvaajien esityksen kanssa saman draaman esityksessä. Hänen tulee myöskin ottaa huomioon, esittääkö hän antiikisen vai antikiseeraavan (kuten esim. Goethen *Ifigenian* tai *Tasson*), keskiaikaisen vai uudemman aikaisen draaman luonteen kuvauksen.

Elämä on ennenkaikkea toimintaa. Ja se, joka elävästi näyttää meille silmiemme edessä, miten meidän toimintamme tulee kulkea, se on meidän kasvattajamme. Taiteilijan tehtävä kasvaa suurenmoiseksi, jos hän näyttää sen selvässä luonteenkuvauksessa, näyttää meille, mitenkä ihmisluonne johdonmukaisesti toimii. Jos hän vielä näyttää sen meille taiteen kirjastavassa valossa, kauneuden loistavassa ympäristössä, on hän asian oikein käsittänyt.

Humoristisenkin näytelmän esittäjä suorittaa saman ylevän tehtävän. Sillä humoristi näyttää meille, mitenkä

meidän tulee toimia ja hän levittää kaiken tämän yli sovitettavan hymynsä, hän nauraa ylevämielisesti koko tälle vinolle maailmalle. Ja tämäkin on suurenmoisesti kasvattavaa.

Niin, sekä totinen että humoristinen näytelmä on mieltä ylentävä ja sentakia ovat tämmöiset draamat ja niiden etevät esittäjät, kuten jo ennen olen väittänyt, *kansansa ja ihmiskunnan suuria kasvattajia.*

20. 1. 1925.

GOETHEN »FAUST».

MITÄ SE OPETTAA MEILLE?

Goethen »Faust» on 19-vuosisadan suurimman runoilijan syvämietteisin teos. Voi jo heti sanoa, että se näyttää meille jokaisen älykkään ja tunteellisen ihmisen kehityksen aina hänen korkeimpiin tehtäviinsä asti. Tarkastakaamme seuravassa tämän suuren miehen etevintä luomaa hiukan lähemmältä.

Goethen »Faust» oli historiallinen henkilö (noin 1550), eräs »humanisti», joka itse mielellään näki, että hänen huhuttiin suorittavan salaisia noitatemppeja. »Faust» tarua ovat käsitelleet useat runoilijat aina englantilaisesta Marlowesta, Shakespearen aikalaisesta, Lessingiin, Chamissoon, Lenauiin ja Heineen saakka, mutta ei kukaan niin nerokkaasti kun Goethe.

Niinkuin melkein kaikki Goethen taideluomat, on myös »Faust» kuvaus Goethen omasta elämästä, tuosta erittäin rikkaasta ja monipuolisesta elämästä, joka kaikista harhailuista huolimatta aina pyrki yhä suurempaan ja jalompaan täydellisyyteen. Että »Faust» kuvaa Goethen omaa elämää, käy ilmi jo esipuheista (Zueignung, Vorspiel), joissa runoilija vaatien runou-

delta jotakin syvällisempää kuin vain pelkkää huvittelua, m. m. painostaa totuuteen pyrkimistä ja rakkauden voimaa, jolla hän nuoruudessaan katkoi tuhat kukkasta; ja monesta seikasta itse runossa käy se myöskin selville.

Runo alkaa »Prologilla taivaassa», jossa m. m. esiintyvät Jumala ja Mefistofeles (paholainen) vuorokeskustelussa, missä runon perusajatus jo jossain määrin käy ilmi. Paholainen näet väittää, että ihminen »vaatii taivaalta mitä kauneimpia tähtiä ja maailmalta taas korkeinta hekkumaa» ja kuitenkin on hän tyytymätön. Jumala antaa Mefistolle luvan koettaa ihmistä, huomauttamalla, että ihminen »kulkee harhaan niin kauan kuin hän pyrkii eteenpäin», mutta hän lisää myös, että »hyvä ihminen epäselvässä pyynnössään kuitenkin on hyvin tietoinen oikeasta tiestä». Nämä viimeiset Jumalan sanat osoittavat selvästi, että »Faust» näytelmän molemmat osat ovat keskenään kiinteässä yhteydessä ja ettei ensimmäinen osa mitenkään sinänsä ilmaise runoilijan korkeinta tarkoituserää.

Itse runon alussa Faust esiintyy erittäin oppineena miehenä. Hän on lukenut filosofiaa, oikeustiedettä, lääketiedettä ja »valitettavasti» myös teologiaa. Ja huolimatta kaikesta arvelee hän, että hän on yhtä viisas kuin ennen tutkimuksiinsa ryhtymistään. Faust on näet tiedonhalun titaani, Prometheus, joka luulee voitavansa tutkimuksillaan päästä selville koko olevaisuudesta, mutta hän tunnustaa nyt, että hän tässä pyrkimyksessään on erehtynyt ja ettei hän enää tahdo kuluttaa voimiansa saavuttamattomien asioiden tavoittelemiseen. Hän on tutkimuksillaan päässyt vakaumukseen, että henkisissä tutkimuksissa ihmisellä on rajoituksia edessään joka taholla. Hän tahtoo nyt »tarttua täyteen ihmiselämään», ja »mitä on koko ihmiskunnalle suotu, sen tahtoo hän omassa itsessään nauttia».

Mestarillisesti on Goethe kuvannut jalon, kaiken olevaisuuden tietämistä janoavan sielun turhia ponnis-

tuksia päästä viimeiseen kaikkitiedon lopputulokseen.*) Tämä pessimistinen tunne pakoittaa Faustia kiroamaan kaikkia ja vihdoin tarttumaan myrkkymaljaan, jonka hän aikoo tyhjentää epätoivossaan, kun kirkonkellot ja enkelien kuorolaulut pääsiäisaamuna herättävät hänet uusiin ajatuksiin, vaikka hän ei tunnustakaan uskovansa, sillä »ihme (Kristuksen ylösnousemus kuolleista) on uskonnon rakkain lapsi».

Selvänä vastakohtana Faustille ja hänen käsitykselensä on hänen Famuluksensa Wagner ja tämän filisterimäinen (jokapäiväinen) käsitys tieteestä ja sen kyvystä täydelleen selvitellä olemuksen ongelmoita. Vielä terävämmin on Goethe pilkannut Wagnerin filisterimäisyyttä Faustin toisessa osassa, jossa hän antaa Wagnerin ilmoittaa Mefistolle, että »ihana teos kohta on valmis: Wagner luopi näet ihmisen (Homunculus) keinotekoisesti. Samanlainen vastakohta ilmenee »Oppilaassa», joka Faustin vaatteisiin pukeutuneen Mefiston edessä vakuuttaa: »Tahtoisin tulla oikein oppineeksi ja mielelläni ymmärtää kaiken mitä on maan päällä ja taivaassa.» Wagnerin ja oppilaan luonteet ovat nyrkinisku semmoisille tiedon harrastajille, jotka halveksivat todellista antautumista inhimilliseen toimintaan istuen *vain* kamarissaan hankkimassa tietoja ilman hyötyä elämälle. Kun esim. Wagner väittää, että on erittäin suuri huvi nähdä, »miten pitkälle viisaudessa olemme tulleet», niin Faust vastaa hänelle sangen ivallisesti huomauttaen, että ne harvat, jotka ovat jotain todella

*) Taikauksen nojalla luulee kyllä Faust pääsevänsä selville makrokosmoksista, joka edustaa luonnon kaikkiviisautta, mutta hänen täytyy tunnustaa, ettei hän siitä selville pääse. »Mikä näkö, mutta oi, ainoastaan näkö! Missä pääsen sinusta selville, loppumaton luonto?» Yhtä vähän voi hän täydelleen ymmärtää mannunhenkeä (»Erdgeist»), joka taas edustaa koko ihmiskunnan toimivaa henkeä, sillä manattuna esille vastaa tämä: »Olet sen hengen kaltainen, jonka ymmärrät, et minun!» Tätä seikkaa ei H. Rickert ole oikein käsittänyt kirjoituksessaan »Faustista». Logos Band XIV, Heft 1, 1925.

selville saaneet, ovat monasti ristiinnaulitut ja poltetut.

Kun nyt pääsiäiskellojen ja enkelien äänet ovat palauttaneet Faustin elämään ja täydelliseen antaumiiseen sille, ilmestyy Mefistofeles, pahuuden henki, »joka kaikki kieltää», solmii Faustin kanssa liiton sillä edellytyksellä, että hän saisi omistaa hänen sielunsa, jos Faust sanoisi hänelle, kun hän, Mefisto, esittää hänelle koko ihmiselämän nautintoja: »Tuokio, viivy, olet niin kaunis!» Mefistofeles houkuttelee häntä sitten eräällä juopotteluhuvilla ja kaikenlaisilla noitatempuilla, mutta Faust tuntee vain vastenmielisyyttä kaikkia näitä kohtaan. Vasta kun Mefisto näyttää taikatempuilla nuorennetulle Faustille ihanan tytön Margaretan, silloin herää tässä voimakas rakkaus, joka vihdoin vie tytön mitä surkeimpaan onnettomuuteen ja lapsensa murhaajana mestauslavalle. Tämä rakkausseikkailu on mitä mestarillisimmalla tavalla esitetty; se on itse runosta luettava.*) Faust sanoo itse keskustelussaan Wagnerin kanssa: »Kaksi sielua, oi, asuu rinnassani, toinen ei tahdo erota toisesta; toinen pysyy intohimoisessa rakkauskiiressä kiinni tässä elämässä puristelevilla elimillä; toinen nousee valtavasti sumusta ihmisen korkeimmille aatekentille». Tämäkin rakkauden seikkailu ja intohimon ilmaiset todistavat, että Goethe on ammentanut ne oman elämänsä kokemuksista. Fr. Th. Vischer huomauttaa aivan oikein, että Goethen avonaiset tunnustukset vuodelta 1771, jolloin hän oli 22-vuotias ja vietti hurjaa elämää Weimarissa ruhtinaan seurassa talonpoikaistyttöjen kanssa, ystävälensä Lavaterille melkein sanasta sanaan käyvät yhteen runon kanssa, jossa puhutaan syventymisestä aistillisuuteen aina »tapaukseen» asti. Mutta Faust ei sittenkään tässä hekkumassa saanut huuliltaan tuota lausetta: »Tuokio, viivy, olet niin kaunis!» Päinvastoin,

*) Goethen »Faustista» on kaksi suomennosta: K. Forsmanin (1884) ja V. Juvan (1916).

hän puhkeaa kiroamaan Mefistoa saatuaan selville, mihin surkeihin tuloksiin hänen himonsa on saattanut onnettoman tytön. Kaiken tämän johdosta ei Mefisto voinutkaan saada Faustin sielua omakseen.

Jos siis »Faust» näytelmä olisi loppunut ensimmäiseen osaan, niin emme selvästi vielä olisi päässeet perille siitä, mitä Faust pitää varsinaisena elämäntarkoitukseksi. Monoloogissaan ennen villakoiran muuttumista Mefistoksi aprikoi Faust tuota philonilaista lausetta Johanneksen evankeliumin alussa: »Alussa oli *sana*! Mutta Faust muuttaa »sanan» »käsitteeksi», sitten hylkää hän senkin ja panee »voiman» ja vihdoin hän kirjoittaa: »Alussa oli *toiminta* (teko)!» Ja toisessa paikassa lausutaan: »toiminta on kaikki, maine ei mitään». »Faustin» toisessa osassa muodostuu nyt toiminta varsinaiseksi pääaatteeksi. Tässä kyllä Mefisto vielä koettaa houkutella Faustia kaikenlaisilla pettävillä keinoilla toisiin ajatuksiin, kuitenkin siinä onnistumatta. Faust pitää jyrkästi kiinni toiminnan periaatteesta lähimmäisten hyväksi oikealla tavalla, ja kun Mefisto keisarin valtakunnassa koettaa paperirahan suunnattomalla enentämisellä poistaa rahapulan ja siitä johtuvat seuraukset, ryhtyy Faust aivan toisenlaisiin toimenpiteisiin pulan lieventämiseksi. Yhdellä esimerkillä useampien asemesta näyttää hän, mitenkä maan ja kansan ahdinkotilan voisi parantaa. Hän ryhtyy tarmokkaasti toimimaan siihen suuntaan, että saataisiin yhä enemmän viljelyskelpoista maata meren kustannuksella. Yllämainittu Vischer arvelee, että Faustin olisi pitänyt ennenkaikkea esiintyä »isänmaanystävänä» poliittisessa merkityksessä. Mutta siinä tapauksessa ei Goethen laajempi käsitys hyödyllisestä toiminnasta koko ihmiskunnan hyväksi kävisi niin selvästi näkyviin. Sillä Faust (Goethe) tahtoo elämänsä loppupuolella tosiaan olla »ihminen» (»se maksaa vaivan»): »Houru se, joka kohottaa katseensa silmänsä pilvien yläpuolelle, miksi tarvitsee hänen liidellä iankaikkisuuteen, kunnolliselle ei tämä maailma ole mykkä; se on viisauden viimeinen

päätelmä, ainoastaan se ansaitsee vapauden ja elämän, jonka täytyy joka päivä valloittaa ne itselleen». Ja nyt hän voi täydellä tyytyväisyydellä lausua: »Tuokio, viivy, olet niin kaunis! Jäljet minun päivistäni eivät voi koskaan unholaan vaipua. Tuntien tällöisen korkean onnen esimakua, nautin minä nyt suloisinta hetkeäni».

Toinen osa »Faustia» sisältää yhtä ja toista liikaa, ja toiselta puolen se on puutteellinen — Goethe itse piti sitä fragmenttina. Moni asia on siinä hämäräkin, niin voidaan esim. tulkita se kohta, jossa Faust tahtoo syleillä Helenea, Wilhelm Schererin käsityksen mukaan Faustin kiihoittajaa korkeampiin tehtäviin, äkkijyrkällä tempulla jonkunlaiseksi vastalauseeksi pikaiselle vallankumoukselle ja puolustukseksi tasaiselle edistymiselle, koska Faust sen johdosta tiedottomana kaatuu maahan kauhean ukkosen pauhatessa.

Hyvällä syyllä voi siis väittää, että Goethe hylkää kaikki pyrkimykset, jotka käyvät ihmiselle asetettujen rajojen yli, kuten Wilhelm Ostwaldkin, kaikki tieteelliset tutkimukset, joiden tarkoituksena ei selvästi ole ihmisonnen kohottaminen toiminnalla ja kaiken chauvinismin, sillä hän lausui Jenan tappelun jälkeen selvänä internationalistina: »Tämä elämä ei vie meitä sulkeutumiseen ja eristymiseen muista kansoista, päinvastoin suurempaan liikeyhteyteen; meidän kulttuurimme koko kulku vie meidät siihen.» Ja vaikka Marxkin puhuessaan Goethesta v. 1847 näki hänessä jonkunlaisen kaksoissielun, niin voimme sittenkin väittää, että Goethe »Faustissa», korostamalla kansainvälistä toimintaa, viittaa nykyaikaiseen internationalismiin ja välillisesti sosialismiin, ja minä ymmärrän vallan hyvin, miksi minä Bebelin vastaanottohuoneessa muutamia vuosia sitten en nähnyt mitään muuta kuvapatsasta kuin tuon suurenmoisen »Faust» näytelmän kauastävää tekijän.

13. 10. 25.

KALEVALA.

»Tääll' on laulun, kansan kauniin taruaarten kotimaa.»

Niin, Kauko-Karjalaa voi todellakin nimittää Kalevalan, »kansan kauniin taruaarten», kotimaaksi.

Tosin Boreniuksen sekä J. ja K. Krohmin y. m. uudemmat tutkimukset ovat eittämättömästi osoittaneet, että Kauko-Karjala ei ole sananmukaisesti runon »kotimaa». Muinaislaulut ovat syntyneet Suomessa ja Virossa, josta ne osaksi Inkerin kautta, osaksi suoraan Suomesta, osaksi myöskin Ruotsista ja Norjasta ovat kulkeutuneet Kauko-Karjalaan. Ruotsiin laulut tulivat niiden suomalaisten mukana, jotka Kaarle IX:n aloitteesta asettuivat Vermlantiin, ja J. Krohn väittää, että 1800-luvun alussa kalevalaiset laulut olivat paremmassa muistissa Vermlannin suomalaisilla kuin varsinaisilla Suomen suomalaisilla. Stolbovan rauhan jälkeen muutti suomalaisjoukkoja Inkerinmaahan ja isonvihan aikana, seuraavalla vuosisadalla, Kauko-Karjalaan vieden mukanaan kauniit laulunsa. Runojen kulkeutumista lännestä itään ja etelästä pohjoiseen todistavat etenkin lukuisat skandinaavista ja kristillistä alkuperää olevat tarinat sekä keskiaikaiset legendat, joihin Kalevalan runoista useat pohjautuvat; ja ilmeistä on, että Kullervo-runon, joka muodostaa Kalevalan traagillisimman osan, perustuu tanskalaisen historioitsijan Saxo Grammaticuksen 1200-luvulla muistiin kirjoittamaan tarinaan, jota Shakespeare on käyttänyt lähtökohtanaan kuuluisaan Hamlet-murhenäytelmäänsä — minkä jo J. Krohn on osoittanut ja prof. Setälä myöhemmin lähemmin selvittänyt (»Finn. Forsch.» Bd III Hft. 1—3 p. 61—97). Tämä tarina saattaa kenties alkuisin pohjautua roomalaiseen Brutus-tarinaan, ehkäpä olla alun perin aina Persiasta saakka kotoisin. Todistukseksi laulujen kulkeutumisesta lännestä itään voidaan

mainita, että useissa Kauko-Karjalasta löydetyissä runoissa mainitaan sellaiset paikannimet kuin Ruotsi, Tukholma ja Öresund. »Elinan surma»-runo, joka koskee Kurki-sukua ja on tietysti syntynyt Länsi-Suomessa, on löydetty Arkangelista, useilla vanhoilla suomalaisilla paikannimillä on vastineensa j.n.e.

Niin ollen ei voi olla vähäisintäkään epäilystä siitä, etteivät runot olisi kulkeutuneet lännestä itään ja että niissä on paljon lännestä saatua. Mutta samoin on myöskin muinaisskandinaavisten laulujen laita, niin- kuin Sophus Bugge on osoittanut.

»All bildning står på ofri grund till slutet,
blott barbarit var en gång fosterländskt» *)

lauloi Tegnér.

Vieläpä Tegnérin ihailemain kreikkalaistenkin, muinaisuuden suurimman kulttuurikansan sivistys oli »lopultakin lainatavaraa». Lönnrotin ja Ahlqvistin käsitys, että Kalevalan runot olisivat syntyneet Kauko-Karjalassa, on hylättävä.

Mutta kuitenkin on Kauko-Karjalan kansalla Kalevalaan nähden suuremmat ansiot kuin kenelläkään muilla, Lönnrotia kenties lukuunottamatta. Kauko-Karjalassa näet laulut kehittyivät huomattavasti siitä suppeudesta, jossa ne ilmeisesti ovat Karjalan maille siirtyneet; Karjalassa ne sulautuivat suuremmaksi kokonaisuudeksi; karjalaiset ovat myöskin valaneet runoihin korkeamman runollisen hengen, ja lopuksi — he säilyttivät tämän kallisarvoisen perinnön uskollisesti sukupolvi sukupolvelta. Keräsihän Lönnrot pääasiallisesti juuri Vuokkiniemeltä ja sitä ympäröiviltä seuduilta Kalevalan laulut, Arhipan ja muiden runolaulajien huuilta, muodostaen keräämistään runoista elimellisen kokonaisuuden; tämän kokonaisuuden muodostaminen

*) Vapaasti suomeksi: „Lopultakin on kaikki sivistys lainatavaraa ja vain raakuus isänmaan omaa tuotetta.

ei hänen oman todistuksensa mukaan tuottanut hänelle suurtakaan vaivaa — mistä ansio koituu Kauko-Karjalan kansan ennakkotyölle.

Onko tämä kokonaisuus nyt täydellinen? Jos seurataan Julius Krohnin selitystä Sammon takomisesta ja tuomisesta Kalevan kansan huostaan — K. Krohnilla on hiukan eriävä käsitys — niin on myönnettävä, että laulu laululta saatetaan panna merkille todellakin »elimellinen» kokonaisuus, mutta toiselta puolen ei käy kieltäminen, että tämä kokonaisuus ei ole täysin tyydyttävä, huomattakoon erikoisesti siirtyminen Väinämöistä koskevista lauluista jatkoon, ja että erilliset episodit eivät ole oikeassa suhteessa kokonaisuuteen. Vaikkakin myös Homeron runoissa on ristiriitaisuuksia, ei Kalevalaa voida rinnastaa tässä suhteessa niihin. Ne vaikuttavat kokoonpanoltaan eheämmiltä — johduipa se sitten runoilijan, Homeron, työstä tai ei —, Kürensbergerin sommittelema tai muokkaama Niebelungenlied vaikuttaa vielä enemmän taide-eepokselta. Mitä Kalevalaan tulee, on meidän sen kokonaisuutta ajatellessamme otettava huomioon, ettemme tiedä, miten paljon alkuperäinen ehkä suurempi eheys on menettänyt laulujen pitkän vaelluksen aikana. Ei tunnu lainkaan epätodennäköiseltä, että se on menettänyt paljon jo Suomessa kristinuskon kasvavan vaikutuksen takia, koskapa myöhäisemmät runonkerääjät Kauko-Karjalassa useasti saivat panna merkille, että jotkut olivat hyvin vastahakoisia laulamaan, koska heistä »pakanallisten» laulujen laulaminen oli »riähkä», synti.

Milloin Kalevalan laulut oikeastaan saivat sen muodon, missä ne nyt tunnetaan?

M. m. Ahlqvistin ja Donnerin mielestä ei ole epäilystäkään siitä, että suomalaiset jo pakanuuden aikana ovat lainanneet useita kulttuurisanoja germaaneilta ja skandinaaveilta. Epäilemättä Kalevalaan sisältyy runsas annos suomalaisten pakanallista mytologiaa — onhan Kalevala saanut nimensäkin Kalevasta, joka

Lönnrotin mukaan oli »vanhin suomalainen sankari». — Ehkäpä alkuperäinen Kalevala pohjautuukin mytologiseen luonnonkäsitykseen, jossa Sampo, Donnerin mukaan, merkitsi aurinkoa ja Kalevalan ja Pohjolan (Hiitola=helvetti eli Pimentola=pimeyden valtakunta) välinen taistelu taistelua valon ja pimeyden välillä, hyvän ja pahan välillä, niinkuin jo Fabian Collan käsitti asian ja K. Krohn tuntuu arvelevan: — siis tässäkin taistelu Ormuzin ja Ahrimanin välillä, niinkuin monella muullakin taholla. Väinämöinen y.m. sankarit olivat siten oikeastaan jumalia muuttuen sittemmin sankareiksi. Mutta siitä huolimatta Kalevalan laulut eivät syntyneet pakanuuden aikana, vaan vasta katolisella keskiajalla saaden aineksia säilyneestä pakanallisesta mytologiasta ja sitäpaitsi pakanallisia lisiä Kauko-Karjalassa. Sampo muuttui silloin lohikäärmeeksi (Setälä) tai lohikäärmelaiivaksi (Viklund) tai joksikin muuksi ihmeelliseksi esineeksi, ja roomalais-katolisista pyhimyslegendoista ammennettiin lisää aineksia ja nimiä.

Kalevalan kauneutta — erikoisesti lyyrillistä — ovat ylistäneet kaikki, jotka ymmärtävät runollista kauneutta. Siinä vallitsee todellakin, niinkuin J. Krohn sanoo, »ihastuttava sulous». Luonnonkuvaukset osoittavat korkealle kehittynyttä luonnonkauneuden tajua, ja runossa kuvataan verrattomalla tunneherkkyydellä ihmiselämän hereimpiä tunteita, esim. Lemminkäisen ja Kalervon hellää suhdetta äiteihinsä. Kalevalassa esiintyy erinomaista luonne- ja henkilökuvausta, joka ylittää huomattavasti Homeron ja Eddan tason. Muodon täydellisyydessä ja hioutuneisuudessa ne tosin eivät vedä vertoja antiikin tuotteille, mutta samaa voi monessa tapauksessa sanoa myöskin uudemmassa runoudesta.

Kalevala, tämä kaunis eepos, joka ei monessakaan suhteessa jää jälkeen Homeron runoista, joka voidaan asettaa Chanson de Rolandin ja Niebelungenliedin yläpuolelle, joka kuuluisan kansapsykologin ja kieltentutki-

jan Steinthalin mielestä on luettava maailmankirjallisuuden neljän elimellisen kansaneepoksen joukkoon, joka on käännetty useille kielille, joka on aiheuttanut mukaelmia, m. m. amerikkalaisen runoilijan Longfellowin miellyttävän Hiawatha-laulun — tämä ihana kansarunoelma on koottu ja oleellisesti kehittynyt Kauko-Karjalan kansan keskuudessa, sen syvistä riveistä lähteneiden runolaulajien hoivassa. Professori K. Krohn lausuu suuressa teoksessaan (Kalevalan runojen historia, siv. 825): »Karjalaiset runolaulajat ovat olleet alkuperäisten runojen länsisuomalaisten luojien ja Kalevalaa kokoojan työn välittäjinä. Ilman tätä myöhempää, sekundääristä kehitysas^tetta, jonkamuualta tulleet alun perin primääriset runot saivat heidän kauttaan, ei kukaan olisi voinut panna kokoon nykyistä Kalevala-runoelmaa.» Lönnrot, peisistraattinen yhteenliittäjä ja diaskeuasti, vain viimeisteli sen työn, jonka Kauko-Karjalan kansa oli suorittanut miltei loppuunsa, siten osoittaen, että tässä kansassa myöskin henkisessä suhteessa piilee jotakin suurta, joka ennustaa valoisampaa ja huolettomampaa, kauniimpaa ja toiveikkaampaa tulevaisuutta.

RAITTIUSKYSYMYS

RAITTIUS JA TYÖVÄKI.

Nykyään voi empimättä väittää, että tuskin löytyy monta, voi melkein sanoa ei yhtään asiaan täydellisesti perehtynyttä ihmistä, joka uskaltaisi sanoa, että juoppous johtuisi *yksinomaan* kurjista taloudellisista oloista. Mutta toiselta puolen voi varmasti väittää, että taloudellinen kurjuus kansan suurimmassa enemmistössä, ruumiillista työtä tekevässä kansankerroksessa, synnyttää juoppoutta ja päinvastoin juoppous lisää tässä kerroksessa esiintyvää kurjuutta. Ja koska enemmistö ja sen käsitys ja tapa aina lopullisesti määräävät jokaisessa asiassa, vastuksista huolimatta, asiain menoa, niin ruumiillista työtä tekevän kansanaineksen tapa ja käsitys juovutusjuomista lopullisesti vaikuttavat tämänkin kysymyksen ratkaisuun. Tältä kannalta katsoen on raittiuskysymyksenkin eminentisesti mitä suurimmassa määrässä sekin työväen kysymys. Olen alkua ajoilta saakka, kun rupesin julkisesti toimimaan, ollut tästä aivan selvillä. Mutta samalla myöskin on se yhtä suurella määrällä koko kansan asia. Ja koska uudempien todellisesti edistysmielisten periaatteiden mukaan kansan enemmistön asiana on ratkaisevasti vaikuttaa kansan edistymiseen kaikilla aloilla, tulee tämän enemmistön, s.o. ruumiillista työtä tekevän kansanryhmän ponnistaa kaikki voimansa ja panna koko tarmonsä raittiusasian ajamiseen onnelliseen loppuun kaikilla keinoilla, joita sen omatunto ja oikeudenkäsitys hyväksyy, toisin sanoen pontevasti vaikuttaa siihen suuntaan, että koko Suomen kansa tulee raittiiksi ja täydellisesti vapautuu alkoholimyrkyksestä.

Etä alkoholi on myrkkä, sitä ei epäillä missään tieteellisissä piirreissä. Se on yhtä hyvin myrkkä kuin arsenikki, opiumi ja monet muut senkaltaiset ainekset. Mutta se on näitä paljoa vaarallisempi siitä syystä, että suuri yleisö ei ole vielä selvillä sen kauheasta myrkyllisyydestä, ja että koko joukko tieteellisesti sivistyneitä lääkäreitäkin taloudellisista syistä on ruvennut edistämään tämän vaarallisen myrkyä leviämistä ja että se suhteellisesti hyvin vähäksi ajaksi elähyttää elimistöä ja lamauttamalla tajuntaa saattaa ihmiset unohtamaan tämän ihmiselämän monia ikäviä puolia. Suuremmissa määrissä nautittuna se kerrassaan tuhoaa koko elimistön, mutta monet tieteelliset tutkimukset ovat osoittaneet että kohtuullisestikin, mutta säännöllisesti nautitut alkoholimäärät ajan pitkään, kuten muutkin myrkyt (esim. opium, hashish y.m.), vahingollisesti vaikuttavat elimistöön, kuten jo itsestäänkin on todennukaista. Tämän on esim. tohtori Matti Helenius todistanut ulkomaalaisten, varsinkin englantilaisten henkivakuutusyhtiöitten kuolleisuustaulujen nojalla. Hän lausuu kirjassaan »Alkoholikysymys tilastotieteen valossa» (v. 1904, s. 31): »Meidän täytyy siis tulla siihen loppupäätökseen, että englantilaisten henkivakuutusyhtiöiden kokemus antaa meille tilastotieteellisen todistuksen siitä, että n.k. kohtuullisella väkijuomankäytännöllä on taipumus elämän lyhentämiseen.» Ja kuuluisa fysiologian prof. Bunge väittää (Alkoholfrågan ruots. käänn., s. 7), että tuhannet joukkokokeilut ovat osoittaneet varmaksi tosiasiaksi, että »sotilaat niin sota- kuin rauhanaikana, kaikissa ilmanaloissa, kuumuudessa, saateissa ja pakkasessa, parhaimmiten kestävät kaikkia vaivoja vaikeimmilla marsseilla, jos pidättää heitä kaikista alkoholipitoisista juomista». Tämän käsitti, kuten tunnettu, piintynein vanhoillinen sotakenraalikin viimeisessä maailmansodassa Nikolai Nikolajevitsh ja ainoastaan pölkkypäiset Denikin ja Wrangel pilasivat asiansa huumauttamalla sotilaitaan väkevilla juovutusjuomilla. Ja prof. Pfleiderer huomauttaa (Bilderatlas

zur Alkoholfrage s. 1, 2), että kohtuullinen naukunottaja, joka juo päivittäin kolme aivan pientä lasia miedompaa viinaa vuodessa kuluttaa 11 litraa tätä myrkkyaainesta tahi 22 kertaa enemmän sitä määrää, mikä tappaa ihmisen. Vielä enemmän, 13.₃l., kuluttaa vuodessa kohtuullinen viininjuoja, joka juopi päivittäin puolen pulloa 10 % alkoholipitoista mooselviiniä ja kohtuullinen oluenjuoja (1 l. päivittäin) kuluttaa vuodessa 14.₆ l.

Alkoholimyrkky syntyy käymisen kautta (pienien hiivabasillien vaikutuksesta) siten, että asianomaisessa aineessa löytyvä rypälesokeri $C_6 H_{12} O_6$ (hiilen, vedyn ja hapen yhtymä) jakaantuu hiilihappoon $2 C O_2$, joka poistuu aineista käymisessä ja jättää siihen etyylialkoholoin $2 C_2 H_6 O$. Tämä myrkkyy pilaa kasvien ja eri eläinten solut, kun se niihin pääsee tunkeutumaan, mikä monilla kokeilla on todistettu. On näet huomattu, että kasvit, kun ne pannaan alkoholihöyryyn, tihkuvat vettä, jonka sisääntunkeva alkoholi on ulospusertanut kasveille suureksi vahingoksi. Eläimissä taas vaikuttaa alkoholi yleensä, kun se on ruiskutettu suuraivojen soluihin, unisuutta ja huumausta eli narkuusia. Ihmisessä tunkeutuu alkoholimyrkky melkein *kaikkiin* ruumiin soluihin, mutta kuten kuuluisa fysiologian prof. Gruber, maailmanmainion Pettenkoferin seuraaja Münchenin terveysolojen järjestämisessä, on osoittanut, vaikuttaa se erikoisesti aivoihin ja yleensä hermosoluihin, jotka ovat sille sangen arkoja, koska se liuottaa niissä runsaasti löytyvää n.s. lipoidiainesta ja siten hävittää aivojen ja etenkin selkäytimen solut. Englantilaisten tutkimusten kautta on saatu selville, että alkoholinnauttijan aistimet, näkö, kuulo ja tunto, ovat ulkonaisten aistimusten vastaanottoa varten enemmän kuin kaksi kertaa hitaammat kuin raittiin ihmisen. Samoin on selvitetty, että mootoristen, s.o. liikettä herättävien hermojen toiminta alkoholinautinnon kautta vähenemistään vähenee aina täydelliseen kyvyttömyyteen saakka — siis sama vaikutus kuin on eetterillä ja kloroformilla. 30—45 gramman alkoholiannos, s. o. litra olutta, vähentää ilmeisesti ainakin

puolen tunnin kuluessa henkistä toimintakykyä. Seuraus tästä on, että ajattelumiskyvyn selvyys ja arvostelukyky sameutuvat: alkoholisti muuttuu ajattelemattomaksi olennoiksi, joka kyllä voi pariksi tunniksi unohtaa maailman surut ja ikävyydet, vieläpä nähdä ne ruusunpunaisessa valossakin, mutta kohta muuttuu tämä tunne pitkäaikaisemmaksi painajaiseksi, joka tekee yksitoikkoisen työn entistä ikävystyttävämmäksi. Ruumiillista työtä suorittava työntekijä toimittaa tietysti täten arvostelukyvyn puutteessa ja kohmelon vaivoissa tavalista huonompaa työtä. Tämän ovatkin käytännölliset amerikkalaiset huomanneet ja sentakia pitävät siellä työnantajatkin visusti kiinni täydellisestä kieltolaista. — Alkoholin mahtava vaikutus hermoihin ja aivoihin voi, kuten tunnettua, viedä niinkin pitkälle, että siitä seuraa varsinainen juoppohulluus, s.o. ruumiin solut pilaantuvat siinä määrin, että ne eivät enää voi säännöllisesti toimia. Tämä kauhea tauti on hyvin tunnettu varsinkin siitä, että juoppohullulla on kaikenmoisia häiriöitä etenkin näkö- ja kuuloaisteissa, niin että hän näkee edessänsä mustia pilkkuja, vieläpä eläimiäkin tanssivan ilmassa tahi on kuulevinaan kaikenmoisia ääniä, useimmiten uhkaavia, joita hän koettaa ottaa tarkasti huomionsa ja tämän johdosta monastikin ryhtyy mitä hullunkurisimpiin liikkeisiin. Minulle on esim. aivan luotettavalta taholta kerrottu, mitenkä eräs yliopiston hyvinkin etevä opettaja juuri kun hän tenteerasi ylioppilaita, äkkiä hypähti ylös, napsutti sormillaan ilmaan ja huudahti: »Kyllä minä näytän teille, mustille pikku piruille», ja kun tämä ei auttanut heitti hän saappaansa näitä vastaan. Prof. Pflleiderer väittää, että esim. sveitsiläisen virallisen tilaston mukaan kaikista jonkunlaisen myrkytyksen kautta houruiksi joutuneista 97 % siitä saa kiittää alkoholia.

On eräs toinen hermotauti, jonka alaiseksi alkoholisti helposti joutuu (neuritis alcoholica). Tämä on hyvin kiullinen tauti: potilas ei voi kärsiä lievintäkään kosketusta, missä sairaut hermosäikeet juoksevat. Tämä tauti

vaikuttaa myöskin lihaksiin, joiden toiminta heikkenee ja jotka vihdoin voivat täydelleen herpautua. Kuuluisa italialainen fysiologi Angelo Mosso on keksinyt erään koneen, n.s. ergografin, jolla helposti mitataan lihasten voimaperäisyyttä. Sen tuloksista, n.s. ergogrammeista, näkyy selvästi, että työskentelevä lihas alkoholin kautta pilaantuu ja sen työkyky melkoisesti vähenee. Tämän on m.m. kuuluisa prof. Kraepelin monella kokeella oikeaksi todistanut. Tästä kaikesta ilmeisesti johtuu, että ruumiillista työtä tekevän ihmisen työkyky, joka suuresti riippuu lihasten jänteveydestä, alkoholin kautta suorastaan huononee.

Mutta se huononee myöskin melkoisessa määrässä siten, että alkoholi tuntuvasti pilaa niin tärkeitten elinten toimintaa kuin ovat sydän, vatsa ja maksa, muista puhumattakaan. Prof. Pflleiderer on Saksan tilaston nojalla osoittanut, että siellä sydäntaudit hirvittävässä määrässä ovat lisääntyneet ja että tämä suurimmaksi osaksi suorastaan johtuu alkoholin vaikutuksesta. Prof. Gruber toteaa, että sydän, joka tavallisesti painaa 300 grammaa, juoppouden kautta suurenee kaksinkertaiseksi, vieläpä kolminkertaiseksikin, jotenka syntyy n. s. »häränsydän». Tämmöinen rasvasydän ei suinkaan toimi säännöllisesti ja vihdoin voi se täydellisesti lamautua. Sydämen epäsäännöllinen toiminta tuottaa valtimoitten seinämille kalkkikerrostumia (arterioskleroosi), jonka johdosta varsinkin hienoimmat verisuonet voivat ratketa, ja jos tämä tapahtuu aivoissa, syntyy n. s. halvaus. Tavallisen ihmisen vatsan sisäpuoli on ruusunpunaisen ja hieman poimuisen limakalvon peittä-tämä, mutta juopolla on se ruskeanpunainen, paisunut ja poimuton, ja sentakia se toimii huonosti ja, kuten tunnettu, antaa potilas usein ylö, varsinkin sinne tunkeutuneet alkoholimäärät. Maksa ja munuaiset, jotka toimittavat tärkeän tehtävän ruumiin nesteitten ja ravintojätteitten kiertokulussa, vahingoittuvat suuresti alkoholin vaikutuksesta.

Ihmisen paras omaisuus on hänen terveytensä, mutta

kuten edellisestä käy selville, pilaa juuri alkoholi tämän suuressa määrin, ja täten kadottaa ruumiillista työtä tekevä ihminen melkoisen osan ainoasta pääomastaan, hänellä kun muuta pääomaa yleensä ei ole. Kun nyt ottaa lukuun, että työväestö tieteellisen arvioimisen mukaan saapi ainoastaan vähän yli puolet tahi korkeintaan $\frac{2}{3}$ välttämättömästi tarpeellisesta ravinnosta, niin ymmärtää helposti, että se on suuresti alttiina kaikenmoisille taudeille ja vielä enemmän, jos se nauttii väkeviä juomia. Niin on esim. monipuolisesti todistettu, että keuhkokuume ja keuhkotaudit raivoavat paljoa suuremmassa määrässä juomarien, »kohtuullistenkin» väkeviä juomia nauttivien keskuudessa kuin ehdottomasti raittiiden.

Ja samoin ovat esim. niin tavalliset taudit kuin kihti ja reumatismi, suuressa määrässä alkoholismien seurauksia. Kuppatauti (syfilis), joka varsinkin nykyaikana raivoaa kilvan keuhkotaudin kanssa, saa erinomaista virikettä alkoholin nauttimisesta. Ja enemmän kuin ilmeistä on, että juomarit ovat melkoista suuremmassa määrässä onnettomuustapausten alaisia kuin raittiit: tämän myöntävät esim. itse Saksan työnantajatkin ja edellisestä esityksestäni, kun oli puhe alkoholin vaikutuksesta aivoihin, eittämättömästi selviää, että vähänkin päihtynyt junankuljettaja panee sekä oman henkensä että suuren kuljetettavansa joukon hengenkin vaaranalaiseksi. Tämmöisissä tapauksissa kyllä vaativat *kaikki* ehdotonta raittiutta, kun oma henki niin ilmeisesti voi joutua vaaraan! Tapaturmavakuutusyhtiötkin ovat sentakia alkaneet luoda huomiota alkoholin turmiollisiin vaikutuksiin tällä alalla. Ja sängen sattuvasti lausuu sentakia eräs Saksan valtion vakuutuskaitsija: »Alkoholi on työmiehen vihollinen tehtaassa ja työpajassa, suljetussa huoneessa, kuten ilmasallakin; se enentää myös ammattielämän vaaroja. Tapaturmavakuutuksen tulee sentakia panna erikoista painoa sen vaikutuksen estämiseen.» Että kuolevaisuus on yhtäläisessä suhteessa kuin kivulloisuus, on niinkään moni-

puolisesti todistettu. Minä panen tähän ainoastaan prof. Gruberin sanat Ruotsin kuolevaisuuden suhteesta alkoholin nautintoon. »Vuosina 1821—1830, jolloin Ruotsi täydelleen oli juomahaluperkeleen vallassa, oli siellä miesten kuolevaisuus erittäin korkea, paljon korkeampi kuin Preussissä. Nykyään, kun alkoholin kulutus on Ruotsissa ainoastaan noin 60 % Preussin alkoholikulutuksesta, on kuolevaisuus siellä tärkeimmissä ikäluokissa melkoista alempi.» Ja vielä lisäksi: Englantilainen tilasto osoittaa ilmeisesti, että kuolevaisuus kapakaisäntien ja niitten palvelijain keskuudessa on monen monta kertaa suurempi kuin muitten ammattilaisten.

Mutta alkoholin vaikutus on *hervittävän tuhoisa* sen kautta, että sen turmeleva vaikutus ulottuu aina tulevaan sukupolveen, tuleviinkin sukupolviin saakka, niin, vieläpä sikiöön asti, koska alkoholi turmelee itse siitinplasman, »kromosomit» eli alkuperäiset synnytysaineet miehen ja naisen ruumiissa. Ei kyllin siinä, että kuten helsinkiläinen prof. Laitinen on osoittanut alkoholistien lapset yleensä ovat heikompia ja köykäisempiä kuin raittiitten; että lontoolaisten kahvihuoneitten kuuluksia perustaja tohtori Barnardo väittää, että 85 % hänen turvakoteihinsa otetuista kodittomista lapsista saavat suoranaisesti tahi epäsuorasti kiittää alkoholia kurjuudestaan; että kuolleina syntyneitten lapsien luku on juoppojen perheessä suunnattoman paljon suurempi; että prof. Bungen laajaperäisten tutkimusten mukaan juoppojen tytärten imettämiskyky on melkoista pienempi kuin raittiista isistä syntyneitten — *alkoholin nautinnosta johtuva perinnöllisyys on paljon kauheampi.*

Erään amerikalaisen noin 1730 syntyneen Jukes nimisen juopon sukutaalua on seurattu seitsemässä polvessa ja 709 henkilöstä oli prostitueerattuja naisia 174, ilopaikkojen omistajia 18, rikoksentekijöitä 77 (niistä 12 murhaajaa), yleisen armeliaisuuden ylläpitämiä 206, suurin osa muuten juoppoja. Tohtori Bezzola löysi Sveitsin kansan koko luvusta v. 1900 9,000 idioottia (hourua). Ja hän sai myös selville, että näitten onnetto-

mien siittäminen oli tapahtunut niinä aikoina vuotta, jolloin enimmäin maassa juodaan alkoholia. Ja maailman kuulu tutkija, prof. Forel väittää, että jos ihminen isänsä juoppouden takia on tullut hulluksi tai kaatuvatautiseksi (tämäkin hirvittävä tauti johtuu mitä suurimmassa määrässä alkoholin nautinnosta), pysyy hänessä taipumus, vaikka itse olisikin raitis, jättää hulluus ja kaatuvatauti jälkeläisilleen, sillä nuo kivuloiset taipumukset ovat jo muodostuneet perinnöllisiksi kivulloisiksi määrääjiksi hänen sukupuolisolu- jensa siitinplasmassa. Olkoon vielä mainittu, että prof. Demme tutki 61 jälkeläistä erittäin kohtuullisuutta harjoittavista ja 57 jälkeläistä juopottelevista perheistä. Edellisistä oli 82 %, jälkimmäisistä ainoastaan 18 % täysikuntoisia: tanssi- ja kaatuvatautisia, houruja ja ruumiillisesti epämuodostuneita oli jälkimäisten joukossa moninkertaisesti enemmän. — Tunnettu asia on, että n. s. yläluokkalaiset jokaisessa kansassa yleensä degeneroituvat, s. o. huononemistaan huononevat ja heikkenevät ainakin mitä ruumiilliseen puoleen tulee. Syvistä riveistä pitäisi kansa uudistua; kuten sanotaan, sieltä pitäisi virrata kansan suoniin »puhtaampaa verta». Mutta nyt pitää alkoholi juuri huolen siitä, ettei tämä tapahdu. Kuten jo ylempänä huomautin, synnyttää alkoholi monta tautia suorastaan tahi tekee juopon ruumiin semmoisille enemmän alttiiksi. Prof. Forel on laajan aineiston nojalla näyttänyt toteen, että lievempi päihtymys on 47 %:ssa tuottanut sukupuolitaudin ja 22 %:ssa raskaampi juopumustila. —

Minun täytyy tässä vielä erittäin kajota tämän kanssa yhteydessä olevaan kohtaan, jossa alkoholi on sangen suurena tekijänä ja joka varsinkin koskee naisia. Minä tarkoitan prostitutsionia ja kaikkia sen seurauksia. Sillä eittämätön tosiasia on, että *alkoholi on maailman paras parittelija*. Mitä tavallisin ilmiö näet on, että nuori köyhä tyttö — ja niitä on miljoonittain maailmassa — kulkiessaan kadulla pysähtyy kauniisti valais- tun ja kaikenlaisilla loistotavaroilla koristetun ikkunan

eteen ja miettii: »Oi, jos minullakin, kuten yläluokkalaisilla, olisi edes joitakuita noita koristeita!» Kohta ilmestyy ikkunan eteen nuori keikari ja kysyy, minkä noista tyttö tahtois, se ostetaan ja sitten pyydetään tuo köyhä tyttö johonkin ravintolaan, jossa muun ohessa väkeviä juomia hänelle tarjotaan. Hän päihtyy ja loppu seuraa sitten itsestään. Mutta lopun loppu on kuitenkin se, että hän yhä enemmän tottuu noihin helyihin ja hänestä tulee täten ammatinharjoittaja alallaan. Ja ainakin parin kolmen vuoden kuluessa on hänellä *varmasti* joku sukupuolitauti. Ja melkein aina hän tämän johdosta rupeaa epätoivossaan juopottelemaan: vihdoin hän on saastutettu ja saastuttava, ammatinharjoittaja ja juopottelija. Tohtori Hoppen ja muitten tutkimusten mukaan juo ainakin puolet kaikista prostitueeratuista vahvasti alkoholia; paljon yli puolet muista maistelee ja näin voi sanoa numerotodisteitten nojalla, että alkoholi alentaa naisen prostitutsioonin ja prostitutsioni vuorostaan upottaa hänet tautisuuteen ja täydelliseen alkoholitulvaan: kiertokulku on suoritettu. Prof. Forel, joka muuten on erikoistutkija sekä alkoholi- että sukupuoliasioissa, on sitä mieltä, että ilman alkoholia ei prostitutsioni, ainakaan raaimmassa muodossa, yhtään olisi mahdollinen. Syy on aivan varmasti vielä syvemmällä, mutta varmaa on, että ilman alkoholia prostitutsioni hyvin suuressa määrässä vähenisi. Aivan hyvin ymmärtää sentakia, miksi kaikkien maitten »jeunesse dorée» (kultainen eli ylimystönuoriso), myös suureksi osaksi oppinutkin nuoriso (ylioppilaat), nuoret miehet ja osaksi nuoret naisetkin niin kiivaasti vastustavat kieltolakia. Näin joutuu melkoinen joukko köyhälistön tyttäristä piloilte, sillä köyhälistön riveistä lähtee valtavasti suurin osa näistä yhteiskunnan onnettomista olennoista. Ja usein he vajoovat vielä rikoksiinkin.

Mutta alkoholi ei vie ainoastaan prostitueerattuja naisia rikoksiin, vaan se on muutenkin tehokas yllyttäjä kaikenlaiseen rikollisuuteen. Tohtori Hirsch, joka on

ansioikkaasti tutkinut sekä prostitutsioni- että rikollisuusoloja yhteiskunnalliselta kannalta, uskaltaa väittää, »ettei vähemmän kuin 70 % kaikista rikoksista ja järjestyshäiriöistä ole (enemmän tai vähemmän) syyperäisessä yhteydessä viinan kanssa». Eräs kriminaalitutkija, joka on tarkastanut näitä oloja Preussissa vv. 1854—1884, väittää myöskin, että vähintään $\frac{3}{4}$ kuritushuonevangeista saa syyttää alkoholia turmionsa ensimmäisenä ja viimeisenä syynä. Jos tässäkin olisi *hieman* liikaa, niin näyttää ainakin Saksan *virallinen* tilasto, että Saksan vankiloissa säilytetyistä vangeista 42 % saa siitä kiittää alkoholijuomia. Vielä laajemman tutkimuksen on tohtori Baer (lue: Bäär) suorittanut. Tutkimus käsitti 120 eri rangaistuslaitosta ja 30,041 miespuolista vankia. Miespuolisissa kuritushuoneissa oli rangaistu alkoholisteja: murhasta 46,1 %, taposta 63,2 %, ruumiinloukkauksesta 74,5 %, siveellisyysrikoksista 60,2 %. Miesten vankiloissa oli juoppoja: ruumiinvammoista tuomittuja 63,4 % ja siveellisyysrikoksista 70,0 %. Monen vuoden viimeaikainen tilasto Saksasta osoittaa, että raaimmat rikokset ovat kasvamassa ja että alkoholin aikaansaamat tällaiset rikokset $\frac{2}{3}$:ksi johtuvat alkoholista. Kun nyt ottaa huomioon, että kansan enemmistö, työväestö, antaa tähän suurimman osan, niin pitäisi sekä itse työväestön että valtion ja koko kansan olla varuillansa tällaisista hirveätä vihollista vastaan.

Eräs saksalainen prof. König on lausunut, että »toimintakyky on suoranaisessa suhteessa ravinnon arvoon». Ja toinen tutkija tällä alalla E. Engel väittää: »Mitä köyhempi suhteellisesti joku perhe on, sitä enemmän prosenttia kokonaismenoista sen täytyy keskimäärin käyttää ravintoon.» Ja vielä väittää eräs kolmas tutkija Laspeyres: »Mitä varakkaampi keskimäärin perhe on, sitä suurempia summia, mutta sitä pienemmän osan tuloista se keskimäärin käyttää ravintoon.» Mutta nyt osoittavat samoin useat tilastotieteelliset tutkimukset, että mitä suuremmat tulot työväestöllä on, sitä enem-

män se prosenteissa tuloistaan käyttää juovutusjuomiin. Niin osoittaa esim. baadilainen tilasto vuodelta 1904, että työläisperheet, joilla oli noin 1,300 Saksan markan vuositulot, käyttivät 5 % kokonaismenoista alkoholiin; joilla oli noin 2,000 Smk., käyttivät 12,3 %, ja joilla oli noin 3,000 Smk., käyttivät 26,2 % samaan tarkoitukseen. Vastaavat numerot olivat Berliinin tilastossa vuodelta 1903: 900—1,300 mk. 4,2 %; 1,300—1,700 6,4 %, 1,700—2,100 mk. 7,6 %; 2,100—2,600 mk. 7,7 %. Samaan tulokseen on E. Engel tullut belgialaisen työväestön suhteen: tulojen nousua seuraa kaikkialla vielä suurempi nousu menoissa alkoholia varten. Ja amerikkalaisen tilaston nojalla väittävät tohtorit Blocher ja Landmann aivan samaa. He tekevät kuitenkin sen huomautuksen, että menojen nousun ei ehdottomasti tarvitse merkitä suurempaa alkoholinkäyttöä, koska halvempien alkoholijuomien sijaan on voinut tulla kalliimpien käyttö. Tätä Blocherin ja L:n väitettä on kuitenkin Kubatz sanonut liioitelluksi, ja prof. Vandervelde on belgialaisten työväenolojen tutkimusten kautta tullut siihen tulokseen, että hie-man varakkaammat työläiset juovat enemmän alkoholia kuin köyhimmät, mutta että noita vielä varakkaammat juovat suhteellisesti vähemmän, koska ovat suhteellisesti korkeammalla kulttuuriasteella ja heillä jo on parempia pyrinnoitä kuin juoppous. Kaikissa tapauksissa on kaikkialla alkoholikäytön suhde hirvittävän suuri muihin menoihin ja varsinkin sivistyksellisiin tarkoituksiin katsoen (ylempänä 5,0 % alk., 1,1 % siv. tark., 12,3 %, 1,0 %; 26,2 %, 0,6 %; 5,2, % 1,2 %; 6,4 % 1,3 %; 7,6, % 1,5 %; 7,7 %, 1,6 %). Kun nyt ottaa huomioon, että alkoholintuotanto yleensä tapahtuu ravinnon, asunnon ja sivistystarpeitten kustannuksella, niin jokainen järkävä ihminen ymmärtää, mikä turmiollinen vaikutus alkoholilla on, koska se ei ainoastaan vähennä työmiehen työkykyä ja ansiomahdollisuuksia, vaan myöskin vähentää välttämättömien elintarpeitten saantia.

Tästä joutuvat etupäässä vaimo ja lapset, tuleva sukupolvi kärsimään; perhe-elämä on häviön partaalla. Varsinkin tulee ravinto epäriittäväksi, sitä enemmän kun työväestö ei oikein tunne mitä »ravinto» on. Ihminen tarvitsee näet vissejä määriä eri ruoka-aineita, pääasiallisesti munavalkuaisainetta, rasvaa, hiilihydraatteja, suoloja ja »vitamiineja». Näistä asioista puhuu suom. prof. Wendt kirjassaan »Ravintomme taloudellinen arvo», jota paraimmiten suosittelen, vaikka siitä puuttuu muutamia uusimpia, m.m. prof. Rubnerin ja Thomasen merkilliset keksinnöt. Mainitsen tässä vain eräitä sangen tähdellisiä seikkoja. Paraimmat ravintoaineet ovat jauhot ja ryynit, herneet ja pavut, jotka sisältävät melkoisia määriä kaikista tarveaineista, herneet ja pavut vielä lisäksi runsaasti noita salaperäisiä vitamiineja. Sitten tulee arvossa leipä, sen perästä liha valkuaisainemääränsä nojalla (varsinkin vasikan ja lampaan liha ovat suositeltavat, koska eivät edistä suuresti reumatismia). Mutta koska lihassa ei ole hiilihydraatteja, täytyy näitä ottaa sokerista, herneistä, pavuista ja omenista. Jauhossa, ryyneissä ja osaksi lihassa ei ole paljon rasva-ainetta ja sitä täytyy taas hakea voista ja kasvisvoista (jotka ovat tässä suhteessa *aivan yhtäarvoisia*), maidosta ja juustosta. Kaloissa ja juurikasveissa on hyvin vähän ravintoarvoa (jälkimmäisissä hieman hiilihydraatteja). On kuitenkin huomioonotettava, että ravintoaineitten arvo riippuu eri tavalla yksilöllisyydestä ja myös siitä, missä suhteessa ravinnon tärkein osa valkuaisaine on laadultaan ruumiin tarvittavaan valkuaisaineeseen. Mutta ylipäänsä tarvitsee täysikasvuinen ihminen noin 110—120 grammaa munavalkuaista, noin 90—100 grammaa rasvaa ja noin 350—450 grammaa hiilihydraatteja. Kun nyt vielä ottaa huomioon, että ravintoaineet (vilja, perunat y.m.) kadottavat juovutusjuoman valmistuksessa todistettavasti niin paljon, että kokonainen litra paloviinaa ei sisällä enemmän ravintoa kuin on *pienemmässä* leipäpalasessa, niin ei voi puhuakaan alkoholin ravintoar-

vosta, vaan ainoastaan sen hävittävästä vaikutuksesta sen käyttäjään, hänen jälkeläisiinsä ja koko perheisiin kaikissa suhteissa. Niin tosiaan, kuinka paljon saakaan vaimo lapsineen kärsiä miehen juoppoudesta, kuinka paljon surua, tuskaa ja epätoivon purkauksia sen johdosta. Kuinka paljon avioliiton rikkomuksia ja hajoamisia — kaikista näistä esim. Tanskassa 25 % — kiro-
 tun alkoholin vaikutuksesta! Kuinka paljon täytyykään perheen säästää menoissaan esim. asunnostaan! Täytyy monasti, yksinomaan juopottelevan perheenisän takia, ottaa ainoaan huoneeseen vuokralle yövieraita, jotka perheen tyttärien kanssa solmivat *tilapäisiä* liittoja *vähäksi aikaa* ilman syvällisempiä taipumuksia. Syystä voi siis sanoa, että alkoholi on voimakkaimpia perheen hävittäjiä maailmassa! Erittäin sattuvasti kuvaa tunnettu lehti »Simplicissimus» eräässä Luonto ja sivistys-nimisessä kaksoiskuvassa nykyistä »alkoholisivistystä»: yläkuvassa seisoo melkein alaston intiaaninainen wigwamin edessä pienen poikansa kera ja mies rientää metsästyksestä heitä vastaan ihastuksella; alakuvassa tulee perheenisä yöllä hoiperrellen ovesta kotiin, pikku tyttö istuu vuoteella valveilla ja vaimo kyykistyy pöydän yli kovasti laihtuneena, syvässä surussa. Toinen kuva esittää »isän ja pojan», molemmat juovuksissa lukitun kotiovensa edessä hoiperrellen: »Tällä tavallako minun täytyy tavata poikani? — mikä häpeä! — sinä olet ja tulet aina olemaan naula arkussani — mutta joutavat sikseen, eikö sinulla ole oven avainta?»

Jos se on erehdys, että alkoholi sanottavammassa määrässä ravitsee, niin se myöskin on erehdys, että se lämmittäisi, vaikka se ensin siltä tuntuu. Suuri fysiologi Bunge sanoo, että alkoholi aikaansaapi laajennuksen ihon veriastioissa; tämän johdosta virtaa suurempi määrä lämmintä verta kylmempää ihopintaa kohti. Tästä tuo pettävä tunne suuremman lämmön saannista, sillä todellisuudessa tulvaa täten tavallista suurempi määrä lämpöä ulos ruumiista. Kuuluisa ravinnontutkija prof. Rubner on samoin osoittanut, että, kun iho saa

enemmän verta, samalla suurempi joukko vettä haihtuu ruumiista ja siten luonnollisesti kohta perästäpäin aikaansaapi kylmyyden tunteen. Voi siis empimättä väittää, ettei kannata puhua alkoholin ravitsevasta ja lämmittävästä voimasta; että siis työväestökin saapi hakea ravintoa ja lämpöä toisella terveellisemmällä ja yleensä paljoo halvemmalla tavalla.

Järjestynyt työväki kaikissa maissa on vähitellen ruvennut ymmärtämään alkoholin turmiollisia vaikutuksia ja sentakia käynyt murtamaan sen vielä suunnatonta ylivoimaa. Samana vuonna kuin Suomen työväki asettui Turun puoluekokouksessa täydellisen kiellon kannalle, esitettiin mahtavan saksalaisen sosialidemokraattisen puolueen puoluepäivillä alkoholikysymys pohdittavaksi. Itse Bebel asettui siinä vastustamaan alkoholiasian ottamista puolueohjelmaan, koska puolueella muka oli tärkeämpiä kysymyksiä ajettavina. Mutta kaikesta huolimatta voittivat alkoholin vastustajat Saksan työväestössä alaa. Bebelkin, joka seitsemän vuotta sitten oli asiaa vastustanut, tunnusti Mannheimin puoluepäivillä 1906, että alkoholiliike oli siksi suureksi kasvanut työväen keskuudessa, että se oli otettava keskustelun alaiseksi. Ja jo seuraavana vuonna, Essenin puoluepäivillä, voittivat Wurmin ehdotuksesta alkoholin vastustajat, ei kuitenkaan vielä kieltolain kannattajat. Tosin Wurmin puoluepäivillä hyväksytty ehdotus on yksipuolinen, koska se luulee, että juoppous poistetaan työajan lyhentämisellä, palkkojen kohottamisella, asuntopulan lieventämisellä, julkisen kasvatuksen ja koulutuksen parantamisella ynnä muilla yhteiskunnallisilla parannuksilla sekä suhteellisesti vähäisillä alkoholin rajoituksilla. Mutta vielä merkillisempää on, että sängen moni työnantaja-liittokin hyväksyy kiellon nauttia ja kaupiskellakin alkoholia työpaikoilla, koska huomaa, miten paljoo parempi työmies raitis työntekijä on. Tämä on, kuten jo mainitsin, mennyt Amerikassa niin pitkälle, että *työnantajatkin siellä hyväksyvät ja kannattavat*

täydellistä kieltolakia. Eikä se ole kummallista, että täydellinen kieltolaki on saanut Amerikassa yleistäkin tunnustusta, kun eräs sen ministeri Eweret toteaa, että »vv. 1860—1870 juovutusjuomat, puhumattakaan suunnattomista rahojen kulutuksista, ovat tappaneet 300,000 ihmiselämää, vieneet 100,000 lasta vaivastaloihin ja vähintään 150,000 täysikasvuista vankiloihin ja työhuoneisiin, aikaansaaneet vähintään 2,000 itsemurhaa ja tehneet 200,000 vaimoa leskiksi ja 1,000,000 lasta isättömiksi!» Samanlainen on tulos suhteellisesti muissa maissa ja täytyy tosiaan olla sydämetön ihminen, alkoholipääoman palvelija tahi kevytmielinen juopottelija, tilapäisten kiihoitusten suosija ja huoliensa alkoholiin upottaja, joka ei tyrmisty tämmöisten numeroiden ja tosiasian edessä.

Monet etevät taloustieteilijätkin, Adam Smith'istä, taloustieteen perustajasta saakka, aina Gustav Schmolleriin, nykyajan suureen taloustieteilijään asti, ovat esiintyneet alkoholin vastustajina. Edellinen lausuu m. m. seuraavasti: »Se työ, jota käytetään väkevien juomien valmistamiseksi, on täydelleen epätuotteliasta. Se ei tuota semmoisia aineita, joita syystä voisi kutsua arvoiksi. Se työ, jota uhrataan näihin juomiin, ei enennä yhteiskunnan hyvinvointia . . . vaan synnyttää päinvastoin ainoastaan semmoista, mikä vahingoittaa ihmiskuntaa.» Jälkimäinen taas lausuu: »Kaikki taloudellinen vapaus on ainoastaan sikäli onnea tuottava, mikäli se kohottaa ahkeruutta, säästäväisyyttä ja työteliäisyyttä. Sitä ei tee anniskelu- ja juopotteluvapaus. Se vie laiskuuteen ja tuhlaavaisuuteen, se yllyttää vastustamattomasti epäpuhtaita aineksia tähtäämään voittoja epäivellisyydessä ja ruokottomuudessa, se on suorastaan rikos vapauden rajapyykeillä. Anniskeluumattia ei voi muitten tavallisten toimien ja kauppojen kanssa asettaa samalle tasolle, ei niitten henkilöiden tavallisiin perussyihin katsoen, jotka tätä tointa harjoittavat, eikä niihin välikappaleisiinkaan, joilla he pyytävät ostajia, eikä myöskään niihin vaistoihin ja

nautintoihin katsoen, joiden tyydyttämiseksi työskennellään.» Prof. Bunge huomauttaa, että esim. koronkiskominen ja uhkapeli ovat ylipäänsä kaikkialla laissa kielletyt. Mutta huolimatta tästä voisi moni väittää, että tällaisessa kiellossa piilee joutava holhous ja yksilön vapauden rajoittaminen. Joku voisi sanoa: »Miksi minulta riistetään vapauteni; voihan jokainen katsoa eteensä.» — Alkoholit on kaikkialla julistettava, kuten opium, veronaali y. m., myrkyksi ja osaksi, kuten monet muutkin myrkyt, esim. tuo hirveä strykniini, lääkkeeksi, nukuttavaksi ja tuskia kuolettavaksi, varsinaisen lääkärin määräyksestä.

Monella muulla keinolla on ryhdytty ja ryhdyttävä alkoholiperkeleen vastustamiseen. Yksi tehokkaimista keinoista juoppouden vastustamiseksi on epäilemättä halun herättäminen työväestössä jalompiin harrastuksiin. Saksassa ja Amerikassa esim. on todistettavasti juoppous vähentynyt siten, että työväki ja yleensä laajat kansanrivit ovat lukuisammin ruvenneet käymään lukusaleissa ja taidenäyttelyissä, ruvenneet käyttämään ahkerammin tietojen hankkimista monissa esitelmätilaisuuksissa, sillä »tieto on valtaa», ja se kohottaa ihmistä yhä enemmän luonnon ja yhteiskunnan ja monesti myöskin oman itsensä herraksi ja haltijaksi. Sillä suurten kansanjoukkojen kulttuuritason kohottaminen on ilmeisesti yhteydessä alkoholismin vastustamisen kanssa. On prof. Kraepelinin ja muitten tutkimusten kautta eittämättömästi todistettu, että alkoholin nautinto alentaa ihmisen henkiset voimat, varmasti, jos kohtakin välistä hitaammin, ja yhtä eittämätön on se tosiasia, että henkisten harrastusten kohottaminen ihmisessä ja jalojen pyrintöjen nostaminen hänessä ovat melkoisesti omiansa vieroittamaan häntä ruokottomasta juopottelusta. — Yleisesti tunnettu ja tunnustettu on myöskin, että urheilu mitä suurimmassa määrässä vieroittaa alkoholin nautinnosta. Hyvin moni nuori mies, joka on ennen tottunut viettämään iloista elämää kapakassa, on urheiluhar-

joitusten kautta vapaassa, raittiissa ilmassa jättänyt tuon juopottelun kapakan ummehtuneessa ilmassa; sitä enemmän, koska nyt vihdoin tarkkojen tieteellisten kokeitten nojalla on selville saatu, että alkoholin nautinto ehdottomasti alentaa kykyä kaikenlaiseen urheiluun. — Amerikassa, Englannissa ja Norjassa, kuten myöskin Saksassa ja muissa maissa, ovat raittiusravintolat, »kahvihuoneet», maitohallit, vesijuomakioskit, kahvivaunut y. m. suuressa määrässä vähentäneet työväestön käyntiä alkoholiravintoloissa. Ja se seikka, että työväestö melkein kaikissa edistyneimmissä maissa ei enää kokoontu kapakoissa yleisiä asioita pohtimaan, on melkoisesti vaikuttanut samaan suuntaan. — Mitä tulee varsinaisiin parannuskoteihin alkoholisairaita varten, niin niiden toiminta tietysti tarkoittaa hyvää, mutta myöntää täytyy, että »parannettujen» alkoholistien vaimuminen entiseen tilaansa valitettavasti on liiankin tavallinen, luultavasti siitä syystä, että heidän hermonsa ja koko ruumiinrakennuksensa ovat pitkällisen alkoholinautinnon kautta liiaksi pilaantuneet ja sentakia vaativat yhä uudistettua kiihoitusta alkoholin avulla. Aivan sattuvasti lausuu sentakia eräs alkoholin vastustaja: »Ajatelkaa hetkeksi, että ihmisen elimistö olisi suuri tehdas, jonka lukemattomissa kammioissa ahkerat olennot työskentelevät, jotka väsymättä valmistavat hienointa kutomusta. Nyt on alkoholi röyhkeän vikarin kaltainen, joka, kun hän kerran on päässyt sisään, juoksee rakennuksessa toisesta kammioista toiseen, sammuttaa lampun toisessa, pilaa koneet toisessa, lyhyesti sanoen, estää kaikkialla työn jatkumista. Tosin saadaan vikari vihdoin kiini ja heitetään ulos, mutta hän uhkaa huomenna tulla takaisin uudistamaan samaa hävitystyötä.» —

Friedrich Engels on kuuluisassa teoksessaan »Työväen tilanne Englannissa» lausunut: »Kaikki viettelykset, kaikenmoiset houkutukset yhtyvät saattamaan työmiehet juoppouteen. Viina on se heille melkein ainoa ilon lähde, ja kaikki yhtyy tekemään sitä heille mie-

luisaksi. Työmies tulee väsyneenä ja herpautuneena työstä kotiin; hän astuu huoneeseen, jossa ei ole mitään hauskuutta, se on kostea, epämiellyttävä ja likainen; hän tarvitsee välttämättä jotain ilostuttavaa; hänellä pitää olla jotain, joka tekee hänelle työn vaivan arvoiseksi, tulevan ikävän päivän toiveet siedettäväksi . . .; hänen heikontunut ruumiinsa, huonon ilman, huonon ravinnon kautta heikontuneena, vaatii valtavasti ulkoa jotain kiihoittavaa, hänen seurustelutarpeensa voi ainoastaan kapakassa saada tyydytystä, hänellä kerrassaan ei ole toista paikkaa, jossa voisi tavata ystävänsä — ja kaiken tämän ohessa ei työmiehellä pitäisi olla mitään halua juopotteluun, pitäisi hänen kyetä vastustamaan juopottelun kaikkia viettelyksiä? . . . Päinvastoin, siveellinen ja ruumiillinen pakko on olemassa, että näitten olojen vallitessa sangen suuri joukko työläisiä ehdottomasti vajoaa juoppouteen . . . Juoppous on tässä lakannut olemasta pahe, josta voisi tehdä paheenharjoittajat vastuunalaisiksi, se tulee ilmiöksi, välttämättömäksi, pakolliseksi seuraukseksi visseistä edellytyksistä, jotka vaikuttavat ainakin näitten edellytysten suhteen tahdottomaan olentoon. Ne, jotka ovat tehneet työmiehen tämmöiseksi tahdottomaksi olenoksi, kantakoot myöskin siitä edesvastuun.» Näin synkät ajatukset oli Engelsillä v. 1845. Ja viisitoista vuotta myöhemmin kirjoittaa tieteellisen maatalouden perustaja, maailman kuulu Justus von Liebig (lue: Liibich) seuraavasti: »Viinan nautinto ei ole kurjuuden syynä, vaan sen seurauksena . . . Jos ihminen työllään ansaitsee vähemmän kuin hän tarvitsee välttämättömien ravintoainesten hankintaan, joiden kautta hänen työkykynsä saatetaan entiselleen, niin vaatii häntä jäykkä, järkähtämätön luonnon pakko turvautumaan viinaan.» Engels ja Liebig olivat tieteen suurmiehiä; nykyajan sielutieteellinen tutkimus (m. m. nykyajan suurin psykologi Wundt) ei anna liioin arvoa n. s. »ihmisen vapaalle tahdolle»; mutta tästä huolimatta uskaltaa vakuuttaa, että noissa väitteissä on joku annos

liioittelua. Ja sittenkin pysyy eittämättömänä tosiasiassa, että työväen kurja elämä ja muihin kansaluokkiin verraten ala-arvoinen tila on melkoisessa määrässä syypäänä työväestön juopotteluun. Minä tahdon tässä, erään saksalaisen lähteen mukaan, todistukseksi esittää muutamia lausuntoja järkevien ja lämminsydämisten porvariain piiristä. Näin kirjoittaa eräs tuskastunut *hengellinen* mies: »Minun varma vakaumukseni on, että kaikki teidän siveellisyyssiittojenne ehdotusten täytyy jäädä pelkäksi puoskaroimiseksi, ellei ennen kaikkea työläisten yhteiskunnallista tilaa paranneta . . . työntekijällä täytyy työnantajaa vastaan olla varma asema, tuki, jonka hän voi voittaa ainoastaan työvoimansa järjestämisellä. Työntekijän ei tule tuntea itseensä proletaariseksi: ilman itsetuntoa ei voi olla mitään kunniantuntoa ja toisaalta taas ilman järjestymistä ei mitään itsetuntoa. Työntekijän täytyy saada aikaa jalompaa ajanviettoa varten; tähän kuuluu työajan lyhentäminen, sivistyminen, mutta ennen kaikkea yhteiskunnallinen arvonanto, jota hän myös voi nauttia ainoastaan elinvoipaisen yhteenliittymän jäsenenä. Jospa vihdoinkin tahdottaisiin oppia käymään sairauden perusjuuriin saakka sen sijaan, että nyt parannetaan ulkonaiset oireet!» — Ja koska alkoholi on mitä suurimmassa määrässä syypäänä prostitutsioniin ja rikoksiin, niin täytyy minun vielä esittää mitä tohtori Blaschko, eräs sukupuolitautilien paraimmista tunti-joista, ja prof. von Liszt, vuosisatamme ehkä suurin rikostieteen edustaja, lausuvat. Edellinen kirjoittaa: »Jos voi tehdä kansaa ostokykyisemmäksi, pysyväisesti kohottaa sen elämän tasoa ja täten alentaa sen läpimittaista avioikää, parantaa naisen taloudellista asemaa ja täten myös tehdä nainen korkeamman arvossapidon arvoiseksi, niin on pääasia suoritettu. Työntekijäin ja työntekijättärien tehokas suojeleminen, vapaan yhdistymisoikeuden suominen, äpärälapsien turvaaminen, parempien asuntojen hankkiminen aviollisille ja aviottomille, *alkoholismien vastustaminen*, kansantapojen jalos-

taminen työajan lyhentämisellä ja joutohetkien pidentämisellä ja jalostamisella sekä lukusalien ja kansannäyttämöjen perustaminen, ruumiillisen urheilun edistäminen — nämä ja tuhannet muut samanlaiset toimenpiteet, jotka ovat omiansa kohottamaan yhtäläisesti kansan elämän aineellista ja siveellistä tasoa, nämä voivat vähentää prostitutsionin tarvetta ja tarjontaa.» Ja Liszt lausuu: »Paljoa syvemmälle tunkeuva ja verrattomasti varmempi kuin rangaistus ja jokainen sen kaltainen toimenpide on sosialipolitikka keino rikoksen vastustamiseksi, joka, kuten itsemurha, lasten kuolevaisuus ja kaikki muut yhteiskunnallisesti epäterveelliset ilmiöt, on syvimmillä juurillaan kasvaneet seuraavia sukupolvia määräävistä yhteiskunnallisista olosuhteista.»

Luentomatkillani Saksassa vei minut voimakas raitiusmies tohtori Otto Bauer Münchenissä kaupungin kellariin, jossa sain nähdä suunnattomia laumoja ihmisolentoja puoleksi tai täydelleen juovuksissa yhteen sulottuina hirveän tukahuttavassa ilmassa ja elävästi juhtui silloin mieleeni kaksi kuvaa »Simplicissimus»-lehdestä: toisessa nimeltä »Alkoholi kohottaa ihmisen eläimen yli» makaa mies patahumalassa maassa ja vieressä juopi koira puhdasta lähdevettä; toisessa makaa nuori ylioppilas sammunein kasvoin humalassa ja molemmin puolin on kaksi sikaa, jotka panevat jyrkän vastalauseen sitä vastaan, että »tuommoisia päihtyneitä ihmisolentoja myös kutsutaan sioiksi».

Alkoholin ystävät ovat monesti tuekseen muka maininneet Martin Lutheruksen, joka olisi väittänyt, kuten seuraavat säkeet ilmoittavat:

»Sä toivo viinit, suukkoset,
Ja siivet runoheposes,
Sen seimet rehurikkaiksi;
Ken ei voi pitää naisesta
Ja laulusta ja viinistä,
sen sanoo Luther narriks.»

Minä luulen, että Lutherus piti laulusta ja ainakin yhdestä naisesta, koska hän kaikesta huolimatta, vieläpä kirkon kiellostakin sen nai; mutta aivan varmaa on, että hän monta kertaa on jyrissyt juoppoutta eli kuten hän sanoi »juoppousperkelettä» vastaan. Ja todettu on nyt, että koko säkeistön on sepittänyt Johann Heinrich Voss, Luisen iloinen laulaja ja Homeron laulujen verrat kääntäjä.

Kun ottaa huomioon, mitä tuhoa alkoholin nautinto aikaansaapi ruumiillista työtä tekevässä kansanluokassa, joka kussakin maassa muodostaa suuren enemmistön, ei kukaan kansansa todellinen ystävä voi olla muuta kuin alkoholin vastustaja. Alkoholin nautinnon kautta pilaa työväestö melkein kaikki ruumiinsa osat, alentaa sillä melkoisessa määrässä työkykynsä, hankkii itsellensä koko joukon tauteja, ajaa tyttärensä prostitutsionin helmaan; tekee itsensä syypääksi moneen rikokseen, pilaa tulevan sukupolven, sikiönkin emon kohdussa, saattaa taloutensa täydelliseen vaurioon, turmelee perheellistä onneaan, alentaa ihmisarvoa elämän tasoa alemmaksi — eikä tässä jo ole kylliksi tuon hirvittävän vihollisen karttamiseksi ja vastustamiseksi! Olisi jo kyllin työväestölle alkoholin hylkäämiseksi, kun prof. Kraepelin monivuotisten tieteellisten tutkimusten perusteella vakuuttaa: »Juuri työntekijä, joka saapi toimentulonsa käsivarsiensa ponnistuksilla, hävittää alkoholin nautinnolla perinpohjaisemmin työntuloksensa lähteen.» Ja aivan sattuvasti sanoo prof. Bunge, että varsinaiset juopot esimerkiksi vieroittavat juoppotelusta; mutta varsinaiset viettelijät juoppouteen ovat n. s. kohtuulliset. Minä tunnen monta esimerkkiä siitä, miten nuoresta »kohtuullisesta» alkoholin nauttijasta ajan kuluessa on tullut varsinainen »juoppo». Kuuluisa prof. Gruber lausui jo noin 35 vuotta sitten, että »alkoholismi on hallitsevan yhteiskuntajärjestelmän vahvin perustus; ilman sitä ei alempi kansanluokka enää olisi kauvan tätä yliherruutta kärsinyt». Olkoonpa niin, että tässä väitteessä olisi joku määrä liioittelua; varmaa on, ettei

työväestö luopumalla alkoholista kadota mitään, vaan sitä vastoin voittaa äärettömän paljon. Kun minä kerran matkustin Turusta Lybeckiin pyysi minut kapteeni hyttiinsä juomaan »totia» hänen ja erään hänen kumppaninsa kanssa, jotta ilo nousisi korkeammalle kolmen kesken. Minä kieltäydyin jyrkästi nauttimasta alkoholia, mutta suostuin liittymään seuraan ja voin sanoa, että melkoisesti vaikutin hilpeyden lisäämiseen. Kummastuneina huudahtivat molemmat?», »Kuinka voitte noin iloinen olla ilman alkoholia; vastasin: »Juuri sen takia voin olla iloisempi, kun ei alkoholi minua painosta.» Prof. Bunge on ehdottomasti oikeassa, kun hän väittää, että »se, joka täydelleen luopuu alkoholipitoisten juomien käytöstä, ehdottomasti ei tee mitään uhrausta: hän ainoastaan voittaa enemmän elämän onnea ja elämän iloa».

Ja tämmöistä elämän onnea ja elämän iloa tulee ennen kaikkea ruumiillista työtä tekevän kansan hankkia itsellensä täydellisesti luopumalla kaikista juovutusjuomista; sillä sen kansanluokan, jolle ehdottomasti tulevaisuus kerran kuuluu, tulee olla raitis ja elämäniloinen, jotta se voisi perustaa paremman, jalomman ja korkeammalle tähtäävän ihmiskunnan.

MILLAINEN ON IHMISKUNTA ILMAN ALKOHOLIA.

(Tulevaisuuden kuvaus.)

Jokainen jalomielinen ihminen muodostaa itsellensä ihanteita. Hän kääntää katseensa tulevaisuutta kohti. Se on olojen orja, joka ei niin tee. Mutta jos hän on samalla ymmärtäväinen, ei hän haaveile eikä rakenna pelkkiä tuulentupia, vaan perustaa ihanteensa tosiolojen vankalle pohjalle. Semmoiset kuvittelut kohottavat

mieltä ja herättävät luottamusta tulevaisuuteen. Ja tällaisen ihanteellisuuden omaavana voi halveksia elämän suruja ja vaivoja.

Se on houkkio tai itsekkäisyyden sokaisema, joka ei näe, että ihmiskunta edistyy. Pithecanthropos, Proanthropos ja Homo primigenius olivat edellisinä geologisina aikakausina aina alluvialiseen aikaan saakka aivan toisessa asemassa kuin myöhempien aikojen ihminen. Ja kulttuurikautenakin, joka on ainakin miljoonasta vuodesta kestänyt ainoastaan muutamia tuhansia vuosia, ihmiskunta on kaikista itsekkäistä pyrinnoista ja satunnaisista taka-askeleista huolimatta yhtämittä edistynyt vapautta ja valoa kohti. Joka ei sitä näe, on varmastikin henkisesti sokea.

On totuttu siihen käsitykseen, että kaikki luonnossa on erinomaisesti järjestetty. Tästä voi olla eri mieltä. Eräs viime aikojen suurimpia luonnontutkijoita, Berliinin yliopiston professori Helmholtz (†), joka erinomaisen hyvin tunsi korvan rakenteen ja sen yhteydessä olevat seikat, väitti kuitenkin, että korvan olisi voinut taroituksenmukaisemminkin rakentaa. Eikä kukaan voi yllämainitulta kannalta järkevästi ja tyydyttävästi selittää, milloin esim. kaksi viatonta lasta jo syntymisestä asti on kasvanut yhteen tahi miksi tyttölapsi syntyy kaksipäisenä, vaikka näitä seikkoja voi kyllä luonnontieteen, »tieteitten tieteen», kannalta ymmärtää. Kaikissa tapauksissa luonnossa on hyvin paljon aineksia, jotka ovat ihmiselle sängen haitallisia ja tuhoa tuottaviaakin.

Näiden joukossa on etylialkoholi ehkä turmiollisin. Ei niin, ettei olisi olemassa paljoa vahvempiakin myrkyjä, esim. cyankalium ja kurarin, mutta alkoholi on sentakia niin turmiollinen, että sitä niin yleisesti käytetään ja että sen vaarallisuutta halveksitaan.

Entä jos se nyt häviäisi maan päältä, mikä olisi siitä seurauksena ihmiskunnalle?

Ensiksi kasvaisi kaikkien kansankerroksien varallisuus *hyvin* suuressa määrässä, viinan valmistajia

lukuunottamatta. Suunnattomia summia käytetään juovutusjuomiin. Työväen, kansan suuren enemmistön, menoista muodostavat alkoholimenot 8—25 %, vieläpä enemmänkin.

Tästä joutavasta menosta saavat vaimo ja lapset vastaavassa määrässä kärsiä ravinnossa, muista ikävyyksistä puhumattakaan, jotka rauhallista perhe-elämää turmelevat. Jo kuuluisa ukkosenjohdattimen keksijä, Benj. Franklin († 1790), on lausunut, että »juoppouden harjoittaminen maksaa paljon enemmän kuin kolmen lapsen kasvattaminen». Ja monella tavalla on tieteellisesti todistettu, että vähäisenkin alkoholimäärän nauttiminen alentaa työkyvyn, koska se haitallisesti vaikuttaa m. m. lihaksiin ja havaintokykyyn. Ilman alkoholia tulee siis *tuotanto maailmassa kasvamaan*. Sen ovat käytännölliset ja rahanahneet amerikkalaiset selvästi huomanneet ja *sen takia* (eikä ihanteellisista syistä) kuivattaneet oikein perustuslaillisesti koko suuren valtioalueensa.

Toiseksi on terveys oleva tulevaisuudessa aivan toisenlainen. Koko joukko mitä arveluttavimpia tauteja johtuu etevimpien lääkärien todistusten mukaan alkoholin nauttimisesta tahi ainakin yltyy siitä melkoisesti. Vatsa- ja keuhkokatarrit, sydänviat, kihti, reumatismi, kurkkukoi, keuhkotauti, syfilis ja muut sukupuolitaudit, munuais- ja maksataudit, suonien kalkkeutuminen, useimmat hermotaudit, vihdoin aivojen pehmeneminen, juoppohulluus ja muut aivojen häiriöt kuuluvat erikoisesti tähän joukkoon. Pahimpia seurauksia juoppoudesta on se, että juopon vastustuskyky kaikinpuolisesti paheita vastaan heikkenee ja että hän siis muutenkin alenee yhteiskunnassa ala-arvoiseksi henkilöksi.

Kolmanneksi tulee alkoholin poistuttua yleinen siveellisyys ja hyvät tavat melkoisessa määrässä kasvamaan. Ei ole kuin yksi ajatus siitä, että kaikkein paras parittelija haureuteen naismaailmassa on — alkoholi. Lukemattomia ovat ne tapaukset, jolloin himoitseva mies ja nainen, jonka sukupuolinen halu uusimpien

lääkäritutkimusten mukaan on melkein yhtä vahva kuin miehen, yhtyvät — aivan varomattomasti — sukupuoliin nautintoon, kun edellinen ensin on pyytännyt tyttöä pieniin kemuihin, joissa molemmat ovat hieman juopuneet. Sillä alkoholilla on vielä lisäksi se ominaisuus, että se kiihoittaa sukupuolisia vaistoja. Sitä paitsi moni nuori mies pitää miehuuden merkinä sitä, että hän voi juoda ja sitten puolihumalassa mennä »tyttöjen» luo, jossa hän monesti ensimmäisellä kerralla hankkii itsellensä ja myöhemmin, kun menee naimisiin, vaimolensa ja viattomille lapsilleen sukupuolitauteja tai paljon heikomman ruumiinrakenteen. Sukupuolitaudit ovat hirvittävässä määrässä levinneet kasvavan nuorison keskuudessa. Sen ovat Blaschko, Neisser, Rosenfelt, Bloch y. m. maailmankuulut tämän alan lääkärit todistaneet. Ja sama on »ilotyttöjen» laita, jotka säännöllisesti saavat »pahan» tahi senkaltaisen taudin ainakin pari kolme vuotta ammatinharjoittajina oltuaan ja joiden seurassa nuoret miehet käyvät enemmän kuin yleensä tiedetään. Alkoholilla synnyttää »ilotyttöjä» ja melkein kaikki ilotyöt vaipuvat vihdoin juoppouteen. Se on alkoholin kiertokulkua.*)

Miten hirvittävä perinnöllisyys tulevaan sukupolveen vaikuttaa, näkee siitä, että tarkkojen lääkärintutkimusten mukaan 50—70 % kaikista ilotyöistä polveutuu juopottelevista vanhemmista; että tavallisesti juoppojen tyttäret eivät itse voi ruokkia lapsiaan ja että n. 30—50 % kaikista mielisairaista polveutuu juopottelevista vanhemmista. On olemassa kokonaisia sukuja, joiden useimmat jäsenet parina vuosisatana ovat olleet joko mielipuolia, rikollisia tai ilotyttöjä kantaisän juoppouden johdosta.

Entä yleinen turvallisuus, jos alkoholista päästään! On ylen tunnettu ja numeroilla todistettu asia, että murhat ja muut yltyöpäisten pahat teot johtuvat päihty-

*) Huomaatan tässä, että »ilotyöllä» tietysti käsitan sitä, joka ammattimaisesti kulkee miehestä toiseen.

myksestä. Muinaisuuden suuri moralisti Epiktetos väitti sattuvasti, että »viiniköynnöksellä on kolme rypälettä: ensimmäinen kantaa himon, toinen juopumuksen ja kolmas rikoksen». Eräs tutkija sanoo numeroitten nojalla, että »kolme neljänestä pahemmista rikoksista koituu alkoholin tilille». Ja tähän tulevat vielä lisäksi ne rikokset, jotka *välillisesti* johtuvat alkoholin nauttimisesta — ne ovat melkein lukemattomat! — Miten paljon onnettomuuksia ihminen välttää, kun hän ei ole juovuksissa! Samoin, kuinka monta ihmishenkeä voi mennä ja on mennyt hukkaan, kun esim. rauta- tai raitiotiekonduktöörin käsi on alkoholin vaikutuksesta vapiseva tai näkö signalien värin suhteen sen johdosta himmentynyt?

Ja vihdoin, kuinka moni tiedemies ja taiteilija on mennyt piloille alkoholin takia? Harvat taiteenharrastajat enää ylistävät sen kunniaa. Böcklin ja Rembrandt niin tekivät, mutta edellinen lopetti elämänsä hulluna ja jälkimäinen rapajuoppona. Alkoholi kiihoittaa hetkeksi, mutta alentaa ajan pitkään havaintokyvyn ja tekee käden vapisevaksi. Sellainen ei edistä taiteen harjoittamista. Alkoholi vaikuttaa etenkin aivoihin ja vaatii yhä suurempia annoksia, kuten m. m. ruotsalaisen suuren muinais- ja historiantutkijan H. Hildebrandin elämä todistaa. Ja Goethe sanoo suoraan (Gespr. mit Eckermann 18/1 27): »Schiller ei ole paljon juonut; hän oli sängen kohtuullinen; mutta ruumiillisen heikkouden hetkinä koetti hän voimiaan hieman liköörillä virkistää. Tämä vaikutti kuitenkin hänen terveyteensä ja oli myös hänen tuotannollensa haitallista. Sillä mitä ymmärtäväiset ihmiset voisivat moittia hänen teoksissaan, sen johdan minä tästä lähteestä. Niitä kohtia, joista toiset sanovat, etteivät ne ole hyviä, tahtoisin minä nimittää patologisiksi (sairaalloisiksi), koska hän on kirjoittanut ne semmoisina päivinä, jolloin häneltä puuttui voimia löytääkseen todellisia ja oikeita vaikuttimia.»

Goethe ei ole ainoa älyniekka, joka on huomannut

alkoholin huonot vaikutukset, vaikka hän siihen aikaan, kuten useimmat, ei ollut ehdoton raittiusmies. Shakespeare, Goethen rinnalla maailman suurin runoilijainero, kutsuu »Otellossa» »viinin henkeä piruksi» ja Hebbel sanoo samoin. Pindaros, muinaisuuden ylevin runoilija, väittää hänkin, että »vesi on paras». — Uskonnon perustajista kehoittaa Buddha: »älä juo viiniä», ja Muhammed asettaa tämän kiellon oikein uskonnolliseksi säännöksi koko Islamin maailmalle. Ikävä kyllä ei kolmas suuri uskonnonperustaja, Kristus, näytä yhtä jyrkästi väkijuomien nauttimista kieltäneen, vaikka kyllä hänen seuraajansa Luther kutsuu »juopumusta perkeleeksi», eikä hänelle suinkaan kuulu runoilija Vossin kehoitusvirsi, joka kehoittaa palvelemaan »naista, viiniä ja laulua». — Suurista tiedemiehistä on niin valtava joukko tuominnut alkoholin nautinnon jyrkässäkin muodossa, ettei voi edes kaikkien nimiäkään tässä mainita. Heidän lausunnoistaan panen tähän vain muutamia. Haller, joka myös oli runoilija, laulaa:

»Niin, viinin kielsi suopu
luonto eläimiltä;
Vain ihminen sen juo ja
muuttuu elukaksi.

Liebig (lue: Liibih), tieteellisen maanviljelyksen suuri perustaja, lausuu: »Viina on terveydelle asetettu vekseli, joka aina on uudistettava, koska varojen puutteessa sitä ei voida lunastaa. Työmies kuluttaa pääomaa korkojen asemesta; sen tähden hänen ruumiinsa välttämättömästi joutuu haaksirikkoon.» Huxley, Darwinin kuuluisa oppilas, lausuu: »Alkoholin sijasta voisin yhtä hyvin aivojeni elvyttämiseksi ottaa annoksen arsenikkia. Vieläpä pidän arsenikkia edullisempänä, koska se ei samassa määrässä tuota ruumiillista ja siveellistä rappiota Minä en tosiaan milloinkaan työskentele paremmin kuin silloin, kun ei ole rahtuakaan alkoholia ruumiissani.» — Useat taloustieteilijät, alkaen tämän tieteen perustajasta Adam Smithista, ja valtiomiehet,

kuten ihailtava Gladstone, Englannin »suuri vanha mies», ovat niinkään olleet alkoholin vastustajia. Vielä enemmän: työväen varsinaiset edustajatkin, Bebel ja Branting, ovat vihdoin saaneet alistua sen tahdon mukaan.

Kun minä kerran laivalla matkustin Turusta Lyypekiin, istui kapteeni ja eräs toinen herrasmies tupakkahtyissä totia juoden. He pyysivät minuakin seuraansa »iloitsemaan». Menin »iloitsemaan», mutta kieltäydyin jyrkästi juomasta. He myönsivätkin, että olin suuresti saattanut heidät »iloisiksi», enemmän kuin toti, ja kummastelivat, että »maistamattakin» voin olla niin iloinen ja hilpeä. Niin, juuri sen takia, väitin minä.

Alkoholi tekee iloiseksi yhtä vähän kuin ravitsee. Mutta kun se kerran häviää, silloin tosiaan kasvaa ilo paljon suuremmaksi miljoonissa ihmisissä ja parempi tulevaisuus koittaa ihmiskunnalle.

29. 4. 23.

PUHE

KIELTOLAKI JUHLIIN.

Kun Suomen työväenpuolue kesällä v. 1899 perustettiin, käsittivät vain harvat henkilöt, miten rohkea, melkein uhkarohkea teko tämä oli ja miten äärettömän tärkeä se oli *kaikille* Suomen kansalaisille, puhumattakaan siitä, mitä se merkitsi itse työväelle. Bobrikoff, Suomen pyöveli — sen arvonimen hän ansaitsee yhtä hyvin kuin Muravieff Puolassa — oli muutamia kuukausia aikaisemmin hävittänyt Suomen »perustuslait». Suomen kansan perustus *paperilla* oli juuri hävitetty, mutta huolimatta tästä ja Bobrikoffin hirmuvallasta tahi oikeammin *juuri tämän takia* Suomen kansan »syvät rivit» rohkeasti nousivat ja konsolideerautuivat, s. o. kokosivat voimansa yhteen ja perustivat oman puo-

luen. Niinkuin Ranskan suuressa vallankumouksessa kolmannen säädyn julistautuminen heti alussa koko kansan varsinaiseksi edustajaksi oli mitä selvin veretön vallankumouksellinen teko — kuten nyt yleisesti tunnustetaan — ja niin sanoakseni uhkarohkea yritys, joka pelasti koko Länsi-Euroopan yksinvallasta ja feodaalisesta sorrosta, niin oli Suomen työväenpuolueen perustaminen keskellä Bobrikoffin hirmuvaltaa suhteellisesti yhtä rohkea teko, joka pelasti Suomen *kaikki* kansalaiset joutumasta lopullisesti tsarismin ja venäläisen feodalismiin kuristettaviksi. Teko todistaa suuren Dantonin lauseen oikeaksi, että semmoisissa oloissa on ennen kaikkea rohkeus (ei uhkarohkeus) tarpeen («du courage, du courage, du courage»). Asia ei muutu siitä, että B. meni pitemmällekin, sillä kansan syvät rivit olivat nyt valveilla ja niitä B. pelkäsi, kuten kaikki todelliset tyrannit, kaikkein enimmin, ja *juuri se* esti hänet täydelleen kukistamasta meitä; seuraavina aikoina juuri nämä syvät rivit kävivät *eturintamassa* meidän vapaustaistelussamme — sen tulee historia aina todistamaan.

Mutta Suomen työväenpuolueen perustaminen ei vain luonut *elävää* ja *pysyvää* perustusta Suomen kansan vapaudelle »paperiperustusten» asemasta, jotka helmikuun manifestissa tuhottiin, se loi toisenkin vankan perustuksen kansan, koko kansan pelastamiselle ja vaurastumiselle, jota ei ole vähäksi arvioitava, vaikka moni lyhytnäköinen kansalainen ei sitä vielä ymmärrä: se laski *perustuksen Suomen kieltolaille*. Ei sovi vähäksi arvioida niiden henkilöiden työtä, jotka sitä ennen *kaikissa* kansanluokissa työskentelevät raittiuden puolesta, mutta epäamättömäksi tosiasiaksi jää kuitenkin *ikuisiksi ajoiksi*, että Suomen työväki oli ensimmäinen suuri yhteys, liittymä Suomessa, joka *rohkeasti ja päättäväisesti asetti ohjelmaansa täydellisen* kieltolain. Näin rohkeata askelta eivät silloiset »raittiusyhdistyksetkään» uskaltaneet ottaa! Se hämmästytti Brantingiakin, joka kummastellen kääntyi puoleeni ja kysyi:

oliko se todenteolla tarkoitettu. Sama rohkeus se tässäkin suhteessa johti Suomen työväen »luokkasielua» oikeaan loppupäätökseen. Ja se ansaitsee siitäkin jälkimaailman kiitoksen ja *se tulee sen saamaankin*.

Halla kävi sitten Suomen kansan vainioilla, kuten monasti ennenkin, mutta syvät rivit, kansan pohjakerrokset pysyivät valveilla; ne loivat yleisen äänioikeuden ja — *yleisen kieltolain*. Kansan eduskunta hyväksyi sen *yksimielisesti*; eduskunnan puhemies nousi seisomaan (huom.!), kun se hyväksyttiin, ja esimerkki tarttui.

Mutta taas sattui hallayö: ei se kuitenkaan jaksanut tykkänään hävittää kieltolakia, ei edes sisällinen kapinaan, joka loppui niiden voittoon, jotka suureksi osaksi eivät sitä hyväksyneet.

Ja yhtä kaikki ei voi kieltää, että nykyään läpi suuren osan Eurooppaa käypi kieltolaille vihamielinen tuuli.

Mistä tämä johtuu?

Epäilemättä se johtuu etupäässä kahdesta seikasta.

Tilapäisesti Euroopan *yläilmoissa* nykyään vallitsee taantumus. Ranska, vallankumouksen vanha pesämaa (!) käy etunenässä, Italia, Espanja, Englanti y. m. seuraavat jäljessä. Romaanilaiset maat elävät hyvin suuressa määrässä alkoholipitoisten aineitten viljelyksestä. Tunnettua on, miten tämä on vaikuttanut Norjan raittiuslainsäädäntöön ja Islannin kieltolakiin, Islannin, joka ensimmäisenä kaikista maista, ennen Suomeakin, ehti saattaa kieltolain käytäntöön. Mutta Englanti? Sekin on äskettäin valtavalla ääntenenemistöllä eduskunnassaan hylännyt kieltolain. Niin on nyt sielläkin tilapäisesti ja *toistaiseksi* vanhoillinen hallitus.

Ja toiseksi on alkoholi nautintoaine sadoilletuhansille ihmisille, jotka eivät mielellään tahdo luopua tästä nautinnosta yhtä vähän kuin tupakanpoltosta.

Nämä molemmat seikat vaikuttavat alkoholin valtaan ja kieltolain vastustamiseen.

Mutta tähän liittyy vielä kolmaskin tekijä: hallitseven luokkien puuttuva sosiaalinen käsitys. Kokemus Amerikasta osoittaa, että sosiaalinen ymmärrys voi voittaa nautinnonhimon kannattamisen, ellei alkoholin tuotanto maassa ole valtavan suuri. Amerikka on, kuten tunnettu, oikein *perustuslaillisesti* säätänyt kieltolain, vaikka sillä onkin vanhoillinen hallitusluokka. Amerikan johtavat ainekset ovat ennen kaikkea rahanahneita, mutta juuri sen takia ne kannattavat kieltolakia, koska raitis työmies suuresti kohottaa tuotantoa ja »lisävoittoa». Semmoista ymmärrystä ei vielä ole olemassa Euroopan vanhoillisissa piireissä. Ainoastaan Venäjän perusteellinen vallansiirto loi täydellisen kieltolain. Elin 2 1/2 vuotta Venäjällä uusissa oloissa, mutta en nähnyt sinä aikana *yhtään* päihtynyttä ihmistä, vaikka liukuin kaikkialla. Ja kuitenkin loi Witte — muuten tsarismiin kyvykkäimpiä valtiomiehiä — horjuvan tsaarivallan pelastamiseksi valtion viinamonopolin ja edisti siten melkoisesti kansan juomishalua. Mutta sielläkin ymmärsi jo rutivanhoillinen sotavaen ylipäällikkö Nikolai Nikolajevitsh, ettei juopuneilla *sotilailta* voitoja saavuteta, ja sentähden *häinkin* edisti kieltolakia.

Alkoholi on vaarallista myrkyä, ja kuten eräs tunnettu tutkija sanoo, sitä vaarallisempaa, kun sitä ei riittävästi semmoisena pidetä. Muitten myrkyjen suhteen käytetään pakkokeinoja, ja etyylin suhteen on tehtävä samoin. Se ei tunne tahi ei tahdo tuntea maailmaa, joka luulee, että saarnaamalla saadaan ihmisiä luopumaan tästä »nautintoaineesta». Yhtä lapsellinen on väite, että kun säädettyä kieltolakia niin paljon rikotaan, on se hylättävä. Miksi ei hylätä muita ehkäiseviä lakeja, joita yhtä paljon rikotaan.

Kun kansanvalta Euroopassa kasvaa tahi suurempi sosiaalinen ymmärrys pääsee vallalle, säädetään kuten Venäjällä ja Amerikassa joka maassa kieltolakeja.

»Eppure si muove», lausui suuri Galilei: se liikkuu kuitenkin. Niin, ihmiskunta edistyy tälläkin alalla — se on varmaa. Edistyksen kulkua ei *mikään mahti* voi

ehkäistä kuin *tilapäisesti*. Ja siinä toivossa mekin voimme elää. Kieltolaki tulee kulkemaan voittokulkuansa kaikissa maissa ja asianomaisten *täytyy* vihdoin tehokkaasti valvoa sen täyttämistä.

8. 5. 23.

RAITTIUDEN PUOLESTA.

(Puhe »Koiton» juhlassa.)

»Sä toivo viinit, sukkokset
Ja siivet runoheposes,
Sen seimet rehurikkaiks.
Ken ei voi pitää naisesta
Ja laulusta ja viinistä,
Sen sanoo Luther narriks».

Niin, eikö tämä ole naisrakkauden, laulun ja viinin »korkea veisu»? Ja sitä väittää muka vielä uskonpuhdistuksen isä, itse Lutherus! Kyllä Luther rakasti intohimoisesti ainakin yhtä naista, koska vastoin silloisen kirkon määräyksiä nai Katarina v. Boran, ja hänellä oli alussa hyvinkin vapaamielisiä ajatuksia rakkaudesta,*) koska hän antoi aviomiehelle oikeuden kääntyä toisen naisen puoleen, jos aviovaimo oli »kykenemätön». Samoin hän salli — tietysti valtiollisista syistä —, että Hessenin maakreivi Philipp nai rakastajattarensa Margarethe von der Saale'n, vaikka samalla oli naimisissa Christinan, Saksin ruhtinattaren kanssa. Tietävästi hän myös rakasti laulua ja soittoa, mutta juopottelua (»Sauff») hän sanoi saksalaisten »kansallispiruksi»; melkein samalla tavalla puhui jo Rooman suuri historioitsija Tacitus saksalaisista. Nyt onkin saatu selville, että säkeet eivät olekaan Lutheruksen, vaan

*) Kuuluisa filosofi Nietzsche sanoo sen Lutheruksen mitä suurimmaksi ansioksi, että hän uskalsi puolustaa aistillisuudenkin oikeutta.

Johann Heinrich Vossin (lue: Foss), Homeroksen laulujen verrattoman kääntäjän, Luisen laulajan ja alempien kansankerrosten suosijan, orjan pojanpoika kun itsekin oli.

Tämmöisiä miehiä kuin Lutherusta käyttävät alkoholin puoltajat väärentämällä vielä nykyäänkin hyväksensä.

Mutta me tiedämme vallan hyvin, että, kuten Ranskan suuri fysiologi Claude Bernard (lue: Klood Bernaar) väittää, »alkoholi on kaikkien hermomyrkytysten perikuva», ja oma kuulu fysiologimme Robert Tigerstedt on lausunut, että »alkoholin aikaansaama ruumiillinen, siveellinen ja yhteiskunnallinen kurjuus on niin suuri, että sen mahdolliset edulliset vaikutukset tämän rinnalla täydelleen haihtuvat».

Ja kuitenkin lääkärit, eläinlääkärit ja apteekkarit eivät häikäile rahan himosta myrkyttää sivistyneenkin maailman kansoja tällä kauhealla myrkyllä, jonka vaikutukset ulottuvat kauas tuleviin sukupolviin! Moni kansanmies on minultakin, koska muka olen »tohtor», tänä vuonna pyytänyt »lippua» tyydyttääkseen juomahimoaan.

Kuuluisa Afrikan-tutkija David Liwingstone vakuuttaa 20-vuotisen täydellisen alkoholista pidättymisensä nojalla, että »ilman alkoholijuomia voi suorittaa vaikeimmat työt ja kestää suurimmat vaivat». Ja aivan samaa mieltä on Fritjof Nansen, toinen suuri löytöretkeilijä. Hänen lausuntonsa on tässä suhteessa vielä jyrkempi.

On puhuttu sängen paljon »kohtuullisuudesta» alkoholin nautinnossa. Sängen sattuvasti huomauttaa tähän prof. Bunge, hänkin kuuluisa fysiologi, että »jokainen juoppo on kerran ollut kohtuullinen», ja Vanderveelde laskee suorastaan ivaa kaikesta kohtuullisuudesta: »Aivan kuin olisi olemassa kohtuullista ruttoa tai järkevää koleraa!» »On totta», sanoo eräs kolmas »kohtuuden» vastustaja, »että pienten alkoholimäärien puolustajakin tunnustavat suurten annosten vahingollisuuden ja

vaarallisuuden, että kansa ei voi löytää eikä pitää oikeata rajaa ja että »kohtuullisuus» lukemattomille ihmisille on jotakin mahdotonta».

Arvoisat kansalaiset!

»Koiton» jäsenistö on vuosi vuodelta yhä suuremmalta osalta kokoonpantu työväen riveistä. Tämä on sangen ilahduttava tosiasia. »Koitto» työskentelee siten varsinaisen työväestön keskuudessa, niiden parissa, jotka suurimmassa määrässä kärsivät alkoholin myrkytyksestä. Täter selvenee tälle kansanluokalle niin sanoakseni päivä päivältä, että sen täytyy luopua väkevästä juomista, jos se tahtoo edistyä, jos se tahtoo nousta siitä alennustilasta, johon se on vuosituhansien kuluessa vajonnut, jos se tahtoo kohota täydelliseen ja todelliseen ihmisarvoon. Aivan oikein väittää toht. Simon, Bebelin tapaturmaisesti kuollut vävy, että alkoholi on »vanhoillinen periaate» (reaktionäres Prinzip). Se pitää työväkeä surkeassa alennustilassa, se estää sitä kohoamasta muitten kansanluokkien tasolle, se vieroittaa työväen korkeammista tehtävistä. »Jokaisessa tilanteessa, jokaisessa tehtävässä», sanoo Bunge, »saavuttaa työväestö mahtavan etusijan taistelussaan raittiuden kautta!» Ja työväestöllä on vielä suuren suuri tehtävä tulevaisuudessa.

Sen takia on työväen noustava innokkaaseen, jyrkempään taisteluun alkoholia vastaan. Tämä taistelu koskee työväen ja sen lapsien tulevaisuutta, kansan enemmistön tulevaisuutta ja elämänonnea! Me emme enää saa sallia, että vahva myrky turmelee suuria kansanryhmiä; ei ole mitään »vapautta», että etenkin »alempien» kansankerrosten miehet, naiset ja lapset pilaantuvat pirullisen juoman tähden ja uppoavat täydelliseen kurjuuteen.

Kun kieltolaki meillä hyväksyttiin, kuului ääniä, että nyt on varsinainen »raittiustyö» lopussa. Vaikka minäkin olin jossakin määrin vaikuttamassa tämän lain aikaansaamiseen, en tätä uskonut. On tunnettu asia, että laki on syntynyt kansan vanhoista tavoista; mutta

laki on vasta sitten tehokas laki, kun se on taas muuttunut tavaksi, s. o. täydelleen imeytynyt kansan lihaan ja vereen. Meidän täytyy raittiustyöllä, innokkailla, uupumattomilla ponnistuksilla saada tämä laki imeytymään kansan vereen. Silloin ei mikään mahti saa sitä mitättömäksi.

Ja ennen kaikkea on tämä työväen tehtävä. Kauniisti huudahtaa eräs sosialistinen kirjailija: »Nouse, työ-kansa! Tahdotaan, kun ei väkivalta auta, julmalla viekkauksella saada sinut kumoon. Tahtovat sinut ruumiillisesti ja siveellisesti häviöön syöstä. Kuulkaa, te ystävät kaukana ja lähellä: »Yhteiskunnallista kysymystä eivät milloinkaan ratkaise juopuneet hurjastelijat, vaan sen ratkaisevat sangen raittiit ihmiset.»

Tämä on suoraan lausuttava ystäville ja vihamiehille; sillä vain se on kansan todellinen hyväntekijä, joka vihasta ja kiitoksesta huolimatta sanoo sille vaikkapa kuinka karvaita totuuksia; sillä totuus ei tuleksakaan pala, ja totuus on, että alkoholi myrkyttää juuria myöten suuria kansankerroksia kaikissa maissa ja tästä myrkytystä täytyy mistä hinnasta tahansa ihmiskunnan vihdoin vapautua ja käydä kohti onnellisempaa, valoisampaa tulevaisuutta.

14. 10. 23.

KANSAMME PERIKATO.

Juoppous syökee silmännähtävästi kansamme vihdoin perikatoon. Se, joka ei tätä näe, on sokea. Jo Israelin suuret ja jalot profeetat varoittivat kansaansa, kun juoppouden pahe siinä yltymistään yltyi. Ja jokaisen kansastaan huolehtivan kansalaisen velvollisuus on tehdä samoin. Meilläkin kasvaa juoppous hirvittävässä määrässä — aina nuorista pojista alkaen, — valitettavasti voi lisätä: nuorista tytöistäkin, varsinkin n. s. »sivisty-

neemmissä» piireissä, sillä »mies» se poikanulikka, joka voi juoda itsensä humalaan. Roimasti juominen on »miehekästä» ja kohta voidaan sanoa osoittavan todellista »naisellisuutta», että nainen voi juoda kilvan miehen kanssa ja ryvettää itseänsä niiden kanssa vuorotellen loassa. Eihän tee mitään, että rikollisuus alkoholisminkin kautta todistettavasti kasvaa hirvittävässä määrässä, että haureellisuus eli prostitutio samasta syystä ilkeitten tautien muassa yhä enemmän leviää ja että vihdoin kaikki nämä paheet, kuten tieteellisesti tutkitut sukutaulut osoittavat, käyvät perintönä sukupolvesta sukupolveen, aina kolmanteen ja neljänteen saakka, kuten jo Mooses tiesi, mutta todellisuudessa paljon, paljon kauemmaksi.

Jo vanhan ajan suuri siveysapostoli, Epiktetos, joka oli vain erään Neron upseerin orja, sanoo: »Kolme köynnöstä on viinipuun varrella, ensimmäinen kantaa nautintoa, toinen juopumusta ja kolmas rikosta.» Eittämättömästi on todistettu, että kaikista rikoksista 40—50 % johtuu alkoholin vaikutuksesta ja $\frac{2}{3}$ törkeimmistä rikoksista samasta alkulähteestä. Ja mitenkä juopumus vaikuttaa epäsiivellisyteen, sen näyttää jo Lothin esimerkki Vanhassa Testamentissa: hän kun harjoitti sukurutsausta kaksi kertaa juopuneessa tilassa. Samoin on tunnettu asia, että enimmäkseen »lankeemukset» tapahtuvat alkoholin vaikutuksesta, joka on maailman mahtavin parittelija: nainen saatetaan alkoholia kestitsemällä juopuneeseen tilaan, ja loppu seuraa itsestään. Kuuluisa tiedemies prof. Forel on osoittanut, että yli 200 miehestä ja naisesta 76.4 % miehistä ja 65.5 % naisista ovat saaneet sukupuolitaudin alkoholin vaikutuksesta; toiselta puolen on eräs englantilainen tutkija huomauttanut, että Intian armeijassa sukupuolitaudit vähentyvät 50 %-lla raittiuden edistyessä. Kävisi liian pitkäksi Jero- ja Janke-perheitten sukutaulujen nojalla osoittaa, miten hirvittävä vaikutus alkoholilla on useampien sukupolvien jäseniin 200:kin vuoden kuluessa.

Alkoholi hävitti sukupuuttoon Mexikon, Keski-Amerikan ja Etelä-Amerikan sangen korkealle kehittyneet kulttuurikansat, ja Intian opiumikauppa saattoi viime vuosisadan kuluessa Kiinan melkein perikatonsa par-taalle, kunnes ryhdyttiin tehokkaiisiin toimenpiteisiin sen supistamiseksi.

Alkoholi on vahvaa myrkkyä — se on tieteellinen, eittämätön tosiasia. Ja se on vaarallisempaa myrkkyä kuin useimmat muut, siitä syystä, ettei sitä semmoisena pidetä, vaan nautitaan suunnattomissa määrissä. Kun minä olin Rämölösän kylpylaitoksessa Skoonessa, pyysin prof. Petrenia uudistamaan erään reseptin, joka oikeutti 5 milligramman morfinia, mutta hän kysyi, enkö tyytyisi 4 milligrammaan. Tietysti annoin hänelle täyden tunnustuksen yhden milligramman vähentämisestä, vaikka olen vakuutettu siitä, ettei tuo yksi milligramma ajan pitkäänkään olisi paljon vaikuttanut. Olen maininnut tämän pikkuseikan vastakohtaksi sille huolettomudelle, millä lääkärit kieltolakimaassakin käsittelevät etyialkoholin tapaista myrkkyä, kunhan he vaan siitä saavat rahaa. Piirilääkärin velvollisuus on tarkastaa apteekkien reseptit, ja sekä hänet että apteekkin omistaja on saatettava edesvastuuseen, vieläpä anka-raankin, jos huomataan ilmeisiä väärinkäytöksiä.

Vielä kovemman rangaistuksen alaisiksi on saatettava viinatrokarit, jotka korjaavat suunnattomia summia kanssaihmistensä terveyden kustannuksella: vankeusrangaistukseen ei tässä ole liian kova. Ja pal-kinnot ilmaisattamisesta on etupäässä jaettava niille, joiden käsissä tämä monesti hyvinkin vaaranalainen valvonta on. Ja rajojen, varsinkin merirajojen silmällä-pittoa on suuresti tiukennettava: yksityisten moottori-veneitten kulkunopeutta on Suomen länsi- ja etelä-rannikoilla ainakin *toistaiseksi* vähennettävä ja vartio-moottorien taas lisättävä; niinkään on viimeksimainittujen lukumäärää korotettava. Kun meillä on varaa yhä suurentaa menoja sotaväkeä varten, jolla me pikkuvaltiona emme tee juuri mitään, täytyy meidän

myös kyetä mitä tehokkaimmalla tavalla suojelemaan kansaamme perikadolta. Me emme saa ottaa esimerkiksi muualta kuin Amerikasta, joka m. m. upottaa ranikkoillansa armottomasti mahtavan Englanninkin salakuljetuslaivoja. Prof. Bunge sanoo: »Jos valtiolla on oikeus rangaista rikoksista — vieläpä kuolemalla — on sillä myös oikeus estää rikoksia.» Hän tarkoittaa tällä etenkin alkoholin aikaansaamien rikosten estämistä; me voimme lisätä: valtiolla on siihen eittämätön *velvollisuuskin*. Ja eräs saksalainen lääkäri sanoo: »Minä epään yhteiskunnalta oikeuden kostavaan rangaistukseen, koska se yhä lisää alkoholin yliarviomista ja kaikissa tilaisuuksissa korostaa alkoholijuomien nautinnon tarpeellisuutta.»

Niin, tosiaan saa usein kuulla, että alkoholijuomia tarvitaan surujen ja murheitten lieventämiseksi tässä murheen laaksossa. Tunnen erään nuoren pojan, joka väitti, ettei hän tahtoisi nauttia väkeviä juomia, mutta että elämä on niin ikävää, varsinkin kun muut niin yleisesti koettavat tällä tavalla päästä hetkellisiin ilotunnelmiin. Mitä on tästä sanottava? On sanottava, että meidän tulee karaista luontoamme suruja ja kohtalon iskuja vastaan, ja kun meille tulee ikävä, on meidän poistettava se jalommilla huveilla, hyvällä kirjallisuudella ja urheilulla — viimeksimainittu on erinomainen keino kapakan ummehtunutta elämää vastaan. Kun joku surusta tai ikävästä turvautuu alkoholijuomiin, todistaa hän sillä koko maailmalle, että hänen koko elämänsä on tyhjää ja että hän itse on tyhjänpuoleinen olento tässä maailmassa, kaikkein vähimmin joku »miehuuden» tahi »todellisen naisellisuuden» edustaja.

Luin jonkin aikaa sitten Suomen ruotsinkielisen hiippakunnan piispan »paimenkirjeen» papistollensa. Se täytti sydämeni vilpittömällä ilolla, sillä se osoitti, että meillä on korkeassa ja vastuunalaisessa asemassa oleva mies, joka rohkenee huolimatta monien puoluetoveriensä mielipiteistä sanoa suoraan, mitä hänen ahdistunut mielensä ja huolenpito kansansa tule-

vaisuudesta vaatii häntä sanomaan. Se olkoon ikuiseksi kunniaksi hänelle ja kaikille muille isänmaansa ja kansansa ystäville, jotka rohkenevat kulkea hänen jälkiänsä.

Mutta sanottakoon se vielä kerran: *Suomen kansa kulkee perikatoansa kohti, jos tämä surkea tila yhä saa jatkoa* ja, kuten näyttää, päivä päivältä käydä yhä kurjemmaksi, kun nuoret pojat ja tytöt, etten sanoisi lapset, kilvan juopottelevat ja ryvettävät itseänsä liassa ja loassa sekä pilaavat itsensä ja kaikki tulevat sukupolvet. Silloin lyöpi kerran, ehkä ei aivan kaukaisessa tulevaisuudessa, Suomen kansan viimeinen hetki.

6. 11. 24.

**SIVEYSOPPI, USKONTO JA
MAAILMANKATSOMUS**

USKONTO VAIKO SIVEYSOPPI?

Yleensä on vielä kaikkialla siveysoppi kytketty uskonnonoppiin, samoin kuin sen opettaminenkin sekä alemmissa että ylemmissä kouluissa on yhdistetty uskonnonopetukseen. Tämä johtuu tietysti siitä yleisestä luulosta, että ihminen voi tulla siveelliseksi ja myöskin pysyä siveellisenä persoonallisuutena ainoastaan uskonnon avulla ja uskonnon tukemana. Mutta ei tarvitse juuri olla mikään erityinen historian- tai elämän-tuntija voidakseen väittää, että tämä on ilmeinen erehdys, sillä useissa ateistien (jumalankieltäjien) ja agnostikkojen (jumalasta tietämättömien) elämänharrastuksissa tapaa yhtä elävää pyrkimystä hyvään kuin minkä uskovaisen toiminnassa hyvänsä ja toiselta puolen on lukemattomia esimerkkejä semmoisista ihmisistä, jotka lukeutuvat hartaimpiin uskovaisten joukkoon ja silti saattavat ryhtyä kaikenlaisiin ala-arvoisiin, vieläpä konnamaisiinkin tekoihin.

Ja jos siveellisyys riippuisikin uskontunnustuksesta, se ainakaan ei voi riippua mistään n.s. dogmaattisesta (oikeaoppisesta) uskontunnustuksesta, sillä melkein kaikissa tärkeimmissä uskontunnustuksissa on joko samoja tai yhdenvertaisia siveyslakeja, etsittäköön näitä sitten Konfutsen ja Laotsen, Buddan, Kristuksen tai Muhametin opeista.*) Siitä tulee jokainen vakuutetuksi, jos vain selailee Tolstoin kirjaa (saksalaisessa

*) Fihän Dantekaan, keskiajan suuri *uskonnollinen* runoilija, ole voinut panna erinomaisia pakanoita varsinaiseen helvettiin, vaan ovat he saaneet paikkansa joko esihelvetissä (limbus) tai kiirastulella, (Cato y.m.).

käännöksessä) »Gedanken weiser Männer.» Jos siveysoppi on yhteydessä uskonnon kanssa, niin uskonnollinen pohja ei voi olla muuta kuin aivan yleinen, sen tulee perustua esim. vain uskoon Jumalaan ja sielun kuolemattomuuteen sekä niistä seuraaviin johtopäätöksiin; silti ei tarvitse väittää, etteikö uskonnolla olisi ollut suurikin tehtävä ihmiskunnan kulttuurin kehityksessä, mutta eihän kukaan kieltäne, että paavinvallallakin on ollut semmoinen, ainakin sen alkuaikoina.

Eräs tunnettu kirjailija lausuu — nähtävästi hieman liioitellen — että »99 %:lla sivistyneistä on nykyisin se käsitys, että uskonkappaleet ja kirkon säädökset ovat ihmisten aikaansaannoksia, jotka tiede aikoja sitten on sivuuttanut, henkistä kehitystä painostavaa sanahelinää; mutta ainoastaan 1 % uskaltaa tämän todistaa. Tätä pelkurimaisuutta vastaan meidän tulee taistella. Meidän tulee kasvattaa karaktäärejä (luonteita), sillä siitä riippuu isänmaamme ja ihmiskunnan menestys.»

Tosiaankin, meidän aikoinamme tyhjentyvät kirkot yhä enemmän kuulijoista, ainakin niissä maissa, missä pääasiallisesti saarnataan dogmeja tahi yksinomaan haudantakaisesta elämästä. Yhteinen piirre on niinkään se, että papitkin muuttuvat yhä maallisemmiksi. Näin ollen pyrkivät suuret kansanjoukot jättämään uskonkappaleet sikseen, varsinkin jos lohdutetaan tämän elämän kurjuudesta kärsiviä ihmisiä haudantakaisen elämän suloisuudella, samalla kuin lohduttaja ei suinkaan ole elämässä mikään Jeesus Natsarealainen tai Franciscus Assisilainen. Yhä laajemmissa piireissä on alettu pelätä, että kun uskonnollisuus on katoamaisillaan suurten joukkojen keskuudesta, myöskin siveellisyys samalla katoaisi: onhan tämä ilmiö sangen tavallinen monessa ankarassa »kristityssä» perheessä, joissa usein lapset kaikesta kristillisen ankarasta kasvatuksesta huolimatta muuttuvat uskonnonkieltäjiksi, kun eivät enää voi hyväksyä läheskään kaikkia kummallisia uskonkappaleita, ja heittävät sitten pois uskonnon ja samalla siihen kytketyn siveellisyyden. Tämä käy sitä

helpommin, kun monessa korkeassakin uskonnossa löytyy useampiakin arveluttavia suoraan sanoen epäsiiveellisiäkin piirteitä — sopii vain mainita patriarkka Abrahamin suhteen Haagariin ja Daavidin Uurian vaimoon, jonka hän sai käsiinsä lähettämällä hänen miehensä sotaan, Mooseksen alhaisen siveyssäännön »silmä silmästä ja hammas hampaasta» j.n.e. Tämän lisäksi tulee vielä, että useammissa uskonnoissa pannaan liian suurta arvoa ulkonaisiin menoihin ja uskonnollisiin temppeihin jättämällä sielun sisällinen uudistus syrjään. Onpa suorastaan väitetty, että mitä enemmän painoa jossakin uskonnossa on pantu näihin ulkonaisiin menoihin, ja ulkonaiseen tunnustukseen, sitä vähemmän välitetään varsinaisista siveyssäännöistä. Todellinen menettely on tietysti vielä suurempi erehdys kuin Sokrateen käsitys, että siveellisyys on tietoa, että tieto sen ihanuudesta tekee ihmisen ehdottomasti siveelliseksi; minkä erehdyksen jo hänen oppilaansa oppilas Aristoteles korjasi huomauttaen, että siveellisen elämän luomiseksi tarvitaan ennen kaikkea ihmistahdon taivuttamista. Lopuksi täytyy vielä huomauttaa, että korkeimmallakin tasolla olevat uskonnot eivät enää täydelleen vastaa niitä siveyskäsitteitä, jotka ovat vallalla nykyajan ylevimmässä siveysopissa, tahi että ne vaativat mahdottomuuksia ja liiallisuuksia. Niin esim. kristin-usko liioittelee rakkauden sääntöä ja ampuu yli maalin, kun se kohottaa sulan mahdottomuuden varsinaiseksi säännökseksi: että meidän pitää rakastaa vihollisiammekin; toiselta puolen se taas alentuu korkealta kannaltaan saarnatessaan, että meidän tulee tehdä hyvää tässä maailmassa, koska se palkitaan haudan toisella puolen: meidän tulee tehdä hyvää yksinomaan itse hyvän tähden, kuten jo Lessing ja Kant sattuvasti ovat huomauttaneet.

Kaiken tämän nojalla ovat useat ylevämieliset ihmiset eri maissa ruvenneet ajattelemaan että olisi koko ihmiskunnalle siunaukseksi, jos siveysoppi kokonaan erotettaisiin uskonopista ja kumpikin kulkisi omaa

uraansa. Eri maissa on perustettu siveysopillisia seuroja, jotka sitten ovat yhtyneet yhteiseksi liitoksi, ja yleensä on edistyneimpien ihmisten mieliin yhä enemmän juurtunut se käsitys, että siveysoppi ja uskonoppi on erotettava toisistaan, ennen kaikkea kouluopetuksessa alimmasta asteesta asti: siveysoppi on asetettava pakolliseksi oppiaineeksi uskonopin sijaan, joka puolestaan tulisi vapaaehtoiseksi aineeksi.

Mitä sitten on siveellisyys? Siveellisyyden ovat ensi sijassa muodostaneet tavat, joiden erilaisuus taas johtuu ulkonaisen luonnon ja kansanluonteiden erilaisuudesta. Siveellisyys eli moraali onkin eri aikoina ja eri kansoilla ollut erilainen: Niin oli esim. Muinais-Kreikan korkeasti sivistyneen kansan keskuudessa, m.m. Spartassa, isällä täysi oikeus tappaa pikku lapsensa, ja varastaminenkin oli määrätyn edellytyksin luvallista, suhteellisen korkeasti sivistyneet Meksikon atsteekit uhrasivat ihmisiä, keskiajalla oli Kristuksen opista huolimatta aivan luvallista, niin, vieläpä Jumalalle sangen otollista n.s. kerettiläisen eli harhaoppisen kiduttaminen ja tappaminen, ja vielä tällä hetkellä tapetaan miljoonia ihmisiä aseina, jotka eri kansojen viralliset papit ovat Jumalan ja isänmaan nimessä siunanneet — »kuten ihminen, niin Jumalakin», sanoo Goethe, ja sosialismin suuri oppi-isä Marx väittää, että niin uskonto kuin siveysoppikin muodostuvat taloudellista kehitystä noudattaen. Tosiaan, siveysopin alalla toteutuu syvämietteisen filosofin Herakleitoksen sana: »Panta rei» — kaikki muuttuu ja kehittyy. Kuitenkin on selvää, että samalla kehitysasteella olevien kansojen moraali on pääpiirteissään kutakuinkin yhtäläinen, vaikka nykyäänkin on huomattavissa eri kansankerroksissa eri mielipiteitä useista moraalikysymyksistä. Ja onhan meidänkin aikoinamme kiistelty siitä, onko pääpaino pantava individualistiseen (yksilölliseen) vai sosialiseen (yhteiskunnalliseen) siveysoppiin, jos kohta jälkimäinen suunta selvästi on voitolla.

Ranska oli se maa, joka ensimmäisenä selvästi erotti

siveysopin kaikissa kouluissa *) uskonopista. Tämä tapahtui jo v. 1882 lain kautta. Mainitun lain mukaisesti annetaan Ranskan sekä kansa- että oppikouluissa systemaattista (järjestelmällistä) opetusta siveysopin pääkappaleissa; Ranskan kansalaisille annetaan täydellinen opastus eri velvollisuuksien täyttämässä itseänsä kohtaan, sekä ruumiillista että sielullista puolta silmällä pitäen, samoin perhettä, koulua ja muita ihmisiä, vieläpä eläimiäkin kohtaan; eritoten teroitetaan mieleen nuorison velvollisuudet isänmaataan (la patrie) kohtaan, mutta päättäen tätä ainetta käsittelevistä kirjoista ja omasta kokemuksestani suhteellisen vähän velvollisuuksia koko ihmiskuntaa kohtaan, mikä onkin sangen luonnollista, kun sekä opettajat että oppikirjojen julkaisijat ovat porvarillisia, jopa usein chauvinistisen (ylenpalttisen) isänmaanrakkauden innoittamia henkilöitä. Suvaitsevaisuutta toisin uskovia kohtaan saarnataan suoraan ja peittelemättä; mutta vaikka moraalinopetus on Ranskan kouluissa erotettu uskonnonopetuksesta, on kuuluisa professori Natorp aivan oikeassa väittäessään, ettei oikeastaan nytkään voi puhua uskonnosta vapaasta moraalinopetuksesta Ranskassa, sillä vielä on siveysopin opettajina paljon pappeja tai papillisuuteen kallistuvia miehiä ja naisia (kuten arvattavasti meilläkin alussa jossain määrin tulisi olemaan, jos siveysopin opetus säädettäisiin). Sitäpaitsi on joka torstai Ranskan kouluissa varattu yksinomaan siihen tarkoitukseen, että ne lapset saisivat opetusta uskonopissa, joiden vanhemmat sitä tahtovat. Sekä Ranskan kansa- että oppikoulu on yleensä sangen mukavaan tapaan asteellisesti järjestetty ja siveysopin opetus on tietysti tämän mukaisesti asteellisesti suunniteltu alkaen jo viiden vuotisesta lapsesta ja jatkuen oppikoulun korkeimmille luokille asti. Siveellistä opetusta annetaan saduista ja taruista,

*) Japanissakaan ei opeteta yhtään uskontoa kouluissa, sen sijaan vain siveysoppia, joka on sangen korkealla tasolla, ellei ota huomioon sen valtiollista luonnetta (keisarinpalvelusta y. m.)

todellisen elämän tapahtumista, raamatun kertomuksista ja muinaisten kansojen tai oman maan sankaritaruista (joissa tietysti aito porvarillinen käsitys pääsee näkyviin); myöskin lapsen oma kokemus tulee käytäntöön. Yleensä ei liioin saarnata siveysoppia ja sen sääntöjä, vaan siveellisyyden opit painetaan, jos suinkin mahdollista, epäsuorasti nuorison mieleen, ainakin alemmilla asteilla — täten kartetaan liiallista yksitoikkisuutta ja kuivuutta, joka muuten helposti tunkeutuu tällaisen aineen opetukseen. Tietysti on muitakin aineita opetettaessa runssasti tilaisuutta antaa siveellistä opetusta nuorisolle, esim. historian, kirjallisuuden, vieläpä luonnontieteidenkin opetuksessa. Siveysopin opettajan ylevästä tehtävästä ja tämän aineen suuresta tarkoituksesta ja menestyksestä ovat useat Ranskan etevimmistä koulumiehistä, kuten Jules Simon, Jules Ferry, Paul Bert, Buisson, Gréard y.m. lausuneet rohkaisevia ja kiittäviä sanoja. Niin lausui esim. opetusministeri Ferry sangen kauniisti, ettei »tämän aineen opettajalta vaadita enempää kuin vaaditaan jokaiselta ihmiseltä, jonka sydän on oikealla paikalla». »Puhukaa», hän sanoo, »lapselle niinkuin te tahtoisitte puhuttavan teidän omalle lapsellenne». »Moraalinopetuksen tarkoituksena», hän jatkaa, »on koulun kaikkien opetusaineiden täydentäminen, yhdistäminen, kohottaminen ja jalostaminen. Kun jokainen toinen oppiaine tarkoittaa erityisten kykyjen ja hyödyllisten tietojen kehittämistä, pyrkii tämä aine kehittämään itse ihmistä ihmisessä, toisin sanoen kehittämään hänen sydäntään, järkeään ja omaatuntoaan». Ei kukaan tahdo kieltää, että siveysopin opetuksella Ranskan kouluissa on ollut paljon vaikeuksia, mutta jokainen voi sanoa — lukuunottamatta tietysti vanhanaikaisia uskonnollisia henkilöitä — että tälläkin alalla Ranskan koulu on toiminut menestyksellä ja ettei suinkaan voi laskea sen viaksi muutamia vähemmän miellyttäviä puolia Ranskan elämässä, jotka selvästi johtuvat muista, suurista yhteiskunnallisista epäkohdista. Päinvastoin antaa meille eräs tutkinto merkillisen

todistuksen siitä — mikäli yhdestä tapauksesta voi päättää — että siveellinen taso maallikkokouluissa on korkeampi kuin vastaavissa papillisissa oppilaitoksissa. Oppilaalle annettiin näet vastattavaksi kysymys: »Mitä tekisit, jos ystävättäresi kanssa kulkisit markkinoilla eikä sinulla olisi penniäkään taskussa, mitä tekisit, jos yht'äkkiä löytäisit viisi-markkasen?» Kolmestakymmenestä maallikko-oppilaasta tahtoi kaksikymmentäkolme toimittaa rahat takaisin omistajalleen, mutta kahdeksastakymmenestä yhdestä uskovaisesta ainoastaan kolmekymmentä! *)

On suotava, että kysymys siveysopin erottamisesta varsinaiseksi opetusaineeksi meidänkin kouluissamme otetaan pohdinnan alaiseksi ja mikäli mahdollista lähimmässä tulevaisuudessa toteutetaan, kasvavalle nuorisolle ja koko kansallemme suureksi siunaukseksi.

1917.

TYÖMME.

Ammoisista ajoista asti on ihminen koettanut saada selville, mistä hän on tullut ja minne hän menee, mihin liittyy läheisesti kysymys jumalasta ja kuolematonmuudesta. Itä- ja Länsimaitten ensimmäiset filoso-

*) Paitsi varsinaisia tämän aineen oppikirjoja, joista voisi mainita useampia, esim. akatemian inspehtorin Jules Payot'in myöskin saksaksi ilmestynyt moraalinooppikirja, on Ranskassa ilmestynyt aineen opettajia varten erityisiä käsikirjoja (esim. Marion'in ja Compayrée'n), lukukirjoja (livres de lecture), jotka sisältävät monta sangen hauskaa ja opettavaista kertomusta siveellisen elämän edistämiseksi. Muissakin maissa on runsaasti tätä alaa koskevaa kirjallisuutta, josta mainittakoon ainoastaan siveysopin opetuksen tienraivaajan Felix Adlerin erinomainen kirja, jonka nimellä »Moralunterricht der Kinder» on saksantanut itse professori Georg von Gizucki, sama mies, jonka yhtä erinomaisen kirjan »Vorlesungen über soziale Ethik» on käännetty suomeksikin.

fit pohtivat etupäässä tätä ongelmaa, kunnes Kreikan suuri ajattelija Sokrates piti sitä hyödyttömänä ja pääasiassa käänsi huomion kysymykseen, miten ihmisten suhtautuminen toisiinsa on parhaiten järjestettävä huolimatta siitä, mitä noista ylikuonnollisista asioista ajatellaan, ja kunnes vanhan ajan suurin ajattelija Aristoteles väitti, että maailma on käsitettävä ikuisista ajoista olevaksi samoin kuin toiset otaksuvat, että muka sen luoja on ikuinen. Kant, uudemman ajan ehkä suurin filosofi, osoitti että jumalasta ja kuolemattomuudesta *ei voi mitään todistaa*; niitä muka vain tarvitaan »siveellisinä edellytyksinä», ja hän laski perustukseksi ihmisen työlle n. s. »kategorisen imperatiivin», joka muka ehdottomasti vaati ihmisiä toimimaan *yhteisen* siveyslain mukaan, mitä kuitenkin yhä vähemmän uskotaan, koska esim. porvaristolla on monessa kohdassa aivan toinen siveyslaki kuin köyhälistöllä, m. m. työvapauden ja »keltaisen työväenliikkeen» suhteen.

On koetettu äärimmäiseen asti sovittaa uskontoa ja tiedettä toisiinsa; sekä teologioiden että filosofien joukossa on viime aikoina ollut monta tämän sovittelun puoltajaa, Rothe, Harnack, Eucken, Boutroux y. m., mutta yhä selvemmäksi käy niiden sovittamattomuus, niin että siinä tuskin on päästy Kantia pitemmälle: s. o. korkeintaan *täytyy muka* käytännöllisistä, n. s. siveellisistä syistä *otaksua* jumalan ja kuolemattomuuden olemus. Mutta kun siveellisyyden »yleiset» lait ovat keskustelun alaisia, jäävät tosiaan nämäkin seikat jokaisen *otaksumiksi*, ja vihdoin niissä turvaudutaan *uskontoon* yksin. Näitä taas on nykyään sadoittain, ja jokainen uskonto (esim. roomalainen, kreikkalainen ja protestanttinen kristinusko, buddhismi, toteismi y. m.) arvelee, että se on nyt se oikea uskonto, jonka itse jumala on säätänyt. Mutta jumala »ikuisena totuutena» ei ole voinut säätää kuin yhden ainoan uskonnon oikeaksi, siis kaikki muut ovat väärät. Mikä sitten on se »oikea» uskonto? Sen mukaan kuin kukin uskonto pitää itseään oikeana, koettavat sen tunnustajat kääntää tosinusko-

vaiset tuohon ainoaan oikeaan uskontoon, ja usein on kiihko suuri ja suuri myöskin eri uskontunnustusten välinen kilpailu, kuten esim. katolilaisten ja protestanttisten lähetyssarnaajien kilpailu kaukaisissa maissa. Ja jokainen uskonto luottaa vahvasti tuohon *yhteen ainoaan* jumalaan, että hän juuri sitä auttaa, esim. siunaa toisen uskontokansan aseita toista vastaan. Mutta ei edes jumala voi molemmille sotiville antaa siunaustaan. Ja kun jumala yhdellä iskulla hävittää kuten äsken Messinan tuhossa 60,000 ihmistä, niiden joukossa monta tuhatta »pientä viatonta lasta», niin se on tapahtunut kansalle »rangaistukseksi» tahi on hän, jumala, tahtonut suoda näille »pienille viattomille lapsille» erityisen armonosoituksen ottamalla suuren joukon pikkusia *italialaisia* lapsia yht'aikaa taivaaseensa.

Näin selittävät muutamat jumalan palvelijat kaitseminuksen menettelyä. Toiset taas arvelevat kuten Sokrates ja n. s. positivistit uudella ajalla, ettei maksa vaivaa aprikoida noita »yliluonnollisia asioita»; muutamat menevät niinkin pitkälle kuin esim. suuri tiedemies Renan, että maailmassa ei vallitse mikään tarkoitukseenmukaisuus — ja samoin arvelee myös esim. Georg Brandes — vaan että, jos sen on joku olento luonut, on se voinut olla joku *huvitteleva demiurgi*, joka ei sillä mitään erityistä ole tarkoittanut.

Kaikissa tapauksissa nämä ovat sitä mieltä, että ihmisen välikappaleet näitten seikkain selville saamiseksi ovat liian tylsät — niinkuin ei tylsällä höylällä voi saada puuta oikein sileäksi — ja että me, ihmiset emme *milloinkaan* voi päästä näitten arvoitusten perille. Ihminen on vain luomakunnan *korkein eläin* — siihen hän nyt on päästy vertailevan biologian sekä evolutioniopin avulla — eikä hän kykene *paljo* paremmin kuin muutkaan eläimet näitä ongelmia ratkaisemaan. Epäilemättä viisas koirakin koettaa tunkeutua ihmismaailman salaisuuksiin, mutta se ei siinä onnistu kuin hyvin vähässä määrässä. Meidän täytyy empimättä

myöntää, että esim. korvamme ei kykene erottamaan vissin rajan alapuolella olevia ääniä, ja yhtä rajoitettu on varmaankin muu henkinen toimintamme; aivojemme-kin toiminta on suuresti rajoitettu, vaikka meillä on 900 miljoonaa solua niiden toimintaa varten.

Mitä siis tehdä? Resigneerata noitten viimeisten ongelmoitten suhteen, kun ei pitemmälle päästä, kuten Sokrates ja positivistit, ja kohdistaa pääpyrkimyksemme ihmiskunnan, kanssaihmistemme onnen kohottamiseen niin tehokkaalla tavalla kuin suinkin voimme, s. o. onnettomien, raskautettujen olentojen nostamiseen kurjuudesta ja alennustilasta. Kysymys jumalasta ja kuolemattomuudesta ei ole päässyt pitemmälle vuosituhansien kuluessa, kuin mitä *kukin* uskonto on *otaksunut oikeaksi*, mutta pyrkimys suurten kansajoukkojen onnen lisäämiseksi on silminnähtävästi, varsinkin viime aikoina sosialismin kautta hyvin mahtavasti edistynyt. Tehkäämme siis kaikki työtä tämän mahtavan aatteen hyväksi; se työ kantaa todellisia hedelmiä, ja siihen tulee myöskin kaikkien köyhälistön naisten yhtyä, jos he yleensä tahtovat pyrkiä johonkin korkeampaan päämäärään, joka tuottaa heille ja heidän lapsillensa siunausta ja tulevaisuutta.

1916.

ERI MIELIPITEITÄ SIELUN KUOLEMAT- TOMUUDESTA JA KUOLEVAISUUDESTA.

Kysymys sielun kuolemattomuudesta on itse kuolematon. Tuskin on se milloinkaan ratkaistavissa. Niinkuin kysymyksessä Jumalan olemassaolosta ja osaksi myöskin Kristuksen jumaluudesta käyvät mielipiteet kovin erilleen, niin tässäkin. Kun esim. eräs Saksan suurimmista historiankirjoittajista, Leopold von Ranke, väittää, että ihmistä, joka ei usko Kristuksen jumaluu-

teen, on lievimmin sanoen pidettävä kummallisena, koettavat taas toiset suuret tutkijat, kuten esim. David Fr. Strauss, Ernest Renan ja Viktor Rydberg, todistaa, ettei Kristus suinkaan ole jumala. Semmoinen kriitillinen ja kielteinen henkilö kuin Ranskan kuuluisa Voltaire, joka leppymättömästi ivasi ja piikkasi valtiokirkon nurinkuruutta, uskoi ehdottomasti Jumalaan. Toiset taas, varsinkin kehitysopin innokkaimmat puolustajat, kuten esim. Haeckel, selittävät koko luomakunnan syntyneen elonvoimaisesta materiasta (aineistosta) ilman luovaa jumalaa; ja jo Aristoteles, muinaisajan suurin filosofi, väitti luonnon olevan ilman alkua, s.o. ikuisen.

Mitä sielun kuolemattomuuteen tulee, niin on nykyään miljoonia ihmisiä sitä kannattamassa ja miljoonia sitä kieltämässä. Suuret joukot buddisteja eivät tiedä sielun kuolemattomuudesta, niinkään juutalaiset alku-aikoina (k. esim. Job. k. 10, 21—22), ja monet vilittäkään kansat eivät tiedä haudantakaista elämästä sen enempiä, kuin että se on aivan samanlainen kuin elämä täällä maan päällä. Ja tämä käsitys vallitsi alkuansa jotenkin yleisesti Euroopassakin; henkisetkin harrastukset jatkuivat muka toisessa elämässä samalla tavoin kuin tässäkin elämässä. Samaan suuntaan viittaa myöskin muhamedilaisten käsitys paratiisista. Muinaiskreikkalaistakaan yleensä eivät kuvitelleet tuota haudantakaista elämää muuksi kuin varjojen maaksi, ja itse Akilleus, kansansa paras sankari, valittaa Odysseulle, että hän mieluummin olisi päiväpalkkalaisena maan päällä köyhimmän miehen palveluksessa, kuin manalassa, jossa oli kaikkien sinne kokoontuneitten kuolleitten hallitsijana.

Epäilemättä kuitenkin suurin osa ihmiskuntaa tunnustaa sielun kuolemattomuuden.

Tarkotukseni ei muuten ole esittää tätä kysymystä noitten kansanmiljoonien eikä uskonnon kannalta; ilmeisesti tämä asia on uskonnollinenkin kysymys, mutta asian tähän puoleen en katso voivani tässä kajota; otan nyt esittääkseni mitä muutamat ihmiskunnan suurim-

mat älyniekat ovat sielun kuolemattomuudesta ajatelleet.

Sielun kuolemattomuutta opetti klassillisessa muinaisuudessa ennen kaikkea Aristoteleen oppi-isä Platon, hän, joka myöskin niin ylevämielisesti väitti, että ainoastaan nuo suuret, korkeat aatteet: viisaus, urhoollisuus, oikeus ja kohtuullisuus ovat ainoat todelliset olemlukset luomakunnassa. Ominaisella, kauniilla kielellään ja esitystavallaan on hän kuuluisassa kirjassaan »Faidon» pannut opettajansa Sokrateen suuhun, mitä hän itse ajatteli sielun kuolemattomuudesta. Hänen esityksensä ei suinkaan ole vakuuttava, mutta kuitenkin hänen kirjansa elävän ja ylentävän esitystapansa nojalla loi perustuksen melkein kaikille niille kirjailijoille, jotka muinaisuudessa tältä kannalta käsitteivät kuolemattomuuden oppia, kuten yleensä kaikille, jotka, kuten esim. Cato nuorempi, tuo ihailtu roomalaisstoikko, ennen kuolemaansa hakivat sielun kuolemattomuudesta lievennystä ja lohdutusta. Sillä Platon (Sokrates) vakuuttaa, että hän ei pahoittele kuolemaansa, koska hän sen kautta tulee edesmenneitten jalojen ihmisten ja ennen kaikkea korkeitten jumalien luo, jotka siellä, haudan toisella puolella, palkitsevat hyviä ihmisiä ja rankaisevat kehnoja; ja siellä saapi vielä kerran tavata kaikki ne rakkaat, jotka kuolema on ennemmin jäljellejääneiltä ryöstänyt. Eihän sentähden kuolema voisi olla mitään pelottavaa ihmiselle. —

Rooman valistuneimmista hengistä on etenkin Cicero (lue Kikero) kaunopuheliaasti puolustanut sielun kuolemattomuutta. Hän ei sano ymmärtävänsä, mitenkä ihmisjärki (sielu), joka on luonut henkisellä alalla niin erinomaista. keksinyt puhe- ja kirjoitustaidon, filosofian ja niin monta tiedettä ja taidetta, koko ihmiskunnan korkean kulttuurin, että sielu, joka on niin suuressa määrin kehityskykyinen, voisi olla jotakin puhtaasti aineellista, päinvastoin sen täytyy olla henkistä, »jumallista» sukuperää. Myös katsoi hän todistukseksi sielun kuolemattomuudesta melkein kaikkien ihmisten

yhtäläistä käsitystä siitä ja yhtä yleistä kuolleitten muiston pyhittämistä, niinkään olivat muka kaikki jaloimmat ihmiset toimineet itsekieltäytymisellä, niin kuin ainoastaan ne voivat toimia, jotka uskovat sielun kuolemattomuuteen. Ja Cicero on eräässä »Scipion uni» nimisessä ylen lennokkaassa kirjoituksessa kuvailut, mitenkä Rooman jaloimmat miehet, jotka ovat uhranneet elämänsä isänmaansa pelastamiseksi ja edistämiseksi, taivaassa saavat nauttia ruumiistaan vapautuneina ijankaikkista autuutta.

Kuten Cicero, niin Neron aikainenkin kuuluisa filosofi Seneca (joka kuten kaikki stoalaiset, väitti, että hyve on ainoa oleellinen (tärkeä) maailmassa, kaikki muu arvotonta), seiso i Platonia kuolemattomuuden opissa sangen lähellä: hänkin arveli, että tämä maailma ei ole mitään muuta kuin tilapäinen asunto, josta sielu kuolemassa heitettyään luotansa ruumiin kahleet siirtyy oikeaan kotipaikkaansa, jolloin hyveen palvelijat saavat nauttia ijankaikkista iloa. Tässä tuntuu jo ikäänkuin joku vaikutus kristinuskosta. Mutta toiselta puolen on huomioonotettava, että vaikka antiikkisen muinaisuuden ihmiset täysin siemauksin nauttivat tämän maailman ihanuudesta ja iloisuudesta, aina ensi ajoilta asti heidän kirjallisuudessaankin huomaa ikäänkuin jonkunlaisena punaisena lankana ajatuksen tämän maailman katoavaisuudesta ja mitättömyydestä, sen runsaasti tuottamista tuskista ja vaivoista, joiden hartaasti toivottuna loppuna on kuolema. Tämä ajatus tunkeutuu yhä enemmän esille ja himmentää iloisemman käsityksen, mitä kurjemmiksi sosiaaliset olot muuttuivat, ja se valnusti siten maata kristillisellekin maailmankatsomukselle ja sen kuolemattomuusopille. Kaikki täällä maan päällä on tämän opin mukaan melkein aivan arvotonta, ellei se anna toivoa sielun kuolemattomuudesta ja sen tuottamista iloista *toisessa* haudantakaisessa elämässä, johon siis koko tämä maallinen toiminta on kohdistettava. Ja kuten tunnettua, tämä käsitys vähäisistä poikkeuksista huolimatta vallassa pysyi koko

keskiajan ja uudemman ajan melkein meidän päivimme asti.

Vieläpä Rousseau (lue Rusoo), tuo niin monessa suhteessa kummastusta herättävä Ranskan suuren vallankumouksen kirjallinen nostattaja, tunnustaa m. m. kirjassaan »Savojilaisen papin uskontunnustus», huolimatta monista »harhaopeistaan», paitsi Jumalan olemassaolon myöskin sielun kuolemattomuuden. Sanotaan, ettei muka Jumala olisi meille mitään velkaa, päinvastoin, sanoo Rousseau, hän on meille velkaa kaiken sen, mikä on meille luvannut, ja hän on painanut sydämeemme: Tee oikein, niin tulet onnelliseksi. Mutta jos me tarkastamme asiainkulkua, huomaamme, että huono ihminen menestyy ja hyvälle käy huonosti. Tämä on, sanoo Rousseau, selvä todistus siitä, että sielu on kuolematon ja että löytyy haudantakainen elämä, jossa kaikki tasoituu.

Samalla pohjalla seisoo myöskin uudemman filosofian suuri perustaja Immanuel Kant. Hän myöntää, ettei tieteellisesti voi todistaa sielun kuolemattomuutta yhtä vähän kuin Jumalan olemassaoloa, mutta hän väittää, että molemmat ihmiselle ovat sittenkin välttämättömästi otaksuttavia totuuksia, jotka »käytännöllisen filosofian postulaatteina» eli otaksumina ovat asetettavat, juuri käytännöllisistä syistä, puhtaasti tietopuolisesti todistelevan eli »spekulatiivisen järjen» yläpuolelle. Kant näet väittää, että jokaisen ihmisen tulee toimia yleisesti pätevän siveytlain, sen n. s. kategorisen imperatiivin nojalla. Jos hän aina näin menettelisi, tulisi hänestä pyhimys; mutta kaikellaiset himot ja viettelmykset houkuttelevat häntä harhaan, ja kuitenkin täytyy katsoa ihmisen toiminnan päätarkoitukseksi, että hän kerran pääsee tuohon ylevään lopputarkoitukseen. Samoin täytyy otaksua, että ihmisen onnellisuuden tunne on sopusoinnussa hänen harrastuksensa kanssa hyvettä ja kunnollisuutta kohtaan tässä maailmassa, mikä, kuten jokainen näkee, ei kuitenkaan ole asianlaita: paraimmat ihmiset eivät suinkaan ole onnellisimmat, hyvin usein

päinvastoin. Tältä maailmanjärjestykseltä kokonaisuudessaan täytyy kuitenkin Kantin mielestä vaatia, että tämä huutava ristiriita toisessa maailmassa sovitetaan. Ja kun se ei voi tässä elämässä tapahtua läheskään aina, on sielun kuolemattomuus välttämätön ja samoin Jumalankin olemassaolo, joka silloin tämän sovituksen tekee mahdolliseksi.

Myöskin Saksan loistava runoilijapari Schiller ja Goethe, jälkinäinen yksi maailman kaikkein suurimmista älyistä, olivat sielun kuolemattomuuden kannattajia. Tuo aina korkealle pyrkivä, aaterikas Schiller laulaa m. m. runossaan »Toivo»:

Ei oo se mikään tyhjä, harhaanvievä luulo,
 Jok' aivoiss' kerran syntyi houkkion.
 Sä ihmislaps' oot luotu parempaan;
 Ja syömmes' syvyydestä lähtenyttä ääntä
 Ei petä sielus' toive milloinkaan.

Samoin lausuu Goethe yhdessä »Kseniassa»:

Sä uskot sielun kuolemattomuuteen;
 Voit syytä myöskin mainita?
 Voin kyllä. Pääsyy ompi siinä, että
 Se meille välttämätön on.

Goethen puheluissa Eckermannin kanssa on monta kohtaa sielun kuolemattomuudestakin. »Tahtoisin, kuten Lorenzo Mediciläinen, sanoa, että kaikki ne ovat kuolleita tätäkin elämää varten, jotka eivät toivo toista» (25/2 24). »Meidän sielumme on aivan häviämätön olemus; se toimii ijankaikkisesti. Se on auringon kaltainen, joka meidän kuolevien silmiltä menee maillensa, mutta oikeastaan ei milloinkaan laskeudu, vaan alituisesti loistaa» (2/5 24). »Ihmisen tulee uskoa kuolemattomuuteen, hänellä on siihen oikeus. Vakuutus kuolemattomuudestamme johtuu mielestäni toiminnan käsitteistä, sillä jos minä uutterasti toimin loppuuni asti, niin on

luonto velvollinen antamaan minulle toisen olemuksen muodon, kun nykyinen ei enää voi riittää minun sielulleni» ($\frac{4}{2}$ 29.)

Kuuluisista filosofiista, jotka seisovat uudemman tieteellisen tutkimuksen pohjalla, on tässä etupäässä mainittava filosofi ja fyysikko G. Th. Fechner, psykofysikan eli sen opin tieteellinen perustaja, joka näyttää, että aistimustemme voimaperäisyyden voi mitata koneellisesti, mikä on suuremmoinen keksintö sielutieteen alalla. Tuo monessa suhteessa kummallinen mies on esittänyt kolmessa teoksessa, »Haudantakaisen elämän kirja», »Uskon kolme perustaa ja syytä» ja »Zend Avesta», kuolemattomuudenoppinsa. Hän perustaa järkipäiset arvelunsa tästä asiasta kolmeen pääperussääntöön eli pääperussääntöön: Energian s.o. kaikkien fysikaalisten (aineellisten) kappalten työ- eli toimintakykyisyyden (sisällisen voiman) häviämättömyyteen (minkä suuremman keksinnön tekivät J. R. Mayer ja Helmholtz), psykofyysilliseen parallellismiin (joka opettaa, että sielu ja ruumis ovat ainoastaan yhden yhteisen olemuksen kaksi eri ilmestymismuotoa, joista kummassakin joku ulkovaikutin aikaansaapi toisiaan vastaavia vaikutuksia) sekä panpsykismiä eli kaikkisuuden sielullisuuteen. Energian häviämättömyyden laki estää Fechnerin käsityksen mukaan otaksumasta, että sielunelämä kuolemassa voisi tykkänään hävitä: eläminen on samaa kuin toimiminen ja toiminnat eivät voi hävitä, koska tietoisien elämän pieninkin liikunta aikaansaapi vaikutuksia, jotka eivät nekään kuolemassa häviä. Ettemme voi nähdä näitä haudantakaisia toimintamuotoja, johtuu meidän aistiemme puutteellisuudesta. — Psykofyysillisen parallellismin nojalla täytyy Fechnerin otaksua, että haudantakaisessa elämässä kullakin sielulla täytyy olla joku ruumiillinen verho: täytyyhän Platoninkin, huomauttaa Fechner, ylevien aatteiden käydä asustamaan joihinkin toisen ihmisen aivoihin, että niitä ymmärrettäisiin ja jotta niistä haltioituisi. — Jos, arvelee Fechner, mitä panpsykismiä tulee, maa-

ilma olisi jotakin kuollutta, joku hauta, niin sielukin kuolisi ruumiin kanssa, mutta koska maailma on katsottava Jumalan sielullisuudella täytetyksi eläväksi ruumiiksi, niin täytyy ihmissielun kuten ruumiinkin ainoastaan muuttua uudeksi muodoksi. Huomioon on otettava, että Fechnerin mukaan sielu ei tässä muutoksessa kadota persoonallisuuttansa eli yksilöllisyytensä. Ylimenoa elämästä kuolemaan vertaa Fechner telepatiaan eli kykyyn, jolla toinen ihminen voi ilman aistien välitystä saada vaikutuksia kaukana olevalta ihmiseltä, tahi somnambulismiin eli unessakävelemiseen, jolloin tietoisuus ei ole hävinnyt vaan jossain määrin lamaanut. Toisessa maailmassa Fechnerin mielipiteen mukaan tuo »suuri oikeus» toteutuu, jolloin kukin, hyvä ja huono, saapi ansionsa mukaan, eikä pahoja tekoja voi sovittaa katumuksella eikä uhreilla. Pahantekijäin rangaistus tuolla puolen hautaa on omantunnon vaivoissa, jotka häntä kalvavat, kunnes hän on vihdoinkin puhdistunut pahuudestaan ja tullut täydelliseen yksimielisyyteen Jumalan tahdon kanssa. Fechner ei siis hyväksy ijankaikkisia rangaistuksia, mutta rangaistaessa ei säästetä maailman mahtaviakaan, jotka saavat etenkin vastata, mitenkä he ovat rikkauksiaan koonneet ja mitenkä niitä käyttäneet; sentähden on siellä epäilemättä köyhillä parempi olo kuin rikkailla. Fechner ei ainoastaan arvele, että esim. äiti kuoleman jälkeen saa tavata rakkaan edesmenneen lapsensa, vaan hän luulee, että jokainen siunaus, jokainen vihanpurkaus jälkeensä jääneitten puolelta kohtaa myöskin kuollutta ja täyttää hänet joko ilon tai tuskan tunteella aivan kuin hän vielä olisi elossa.

Myös Wallace (lue Uollas), darvinismin toinen suuri keksijä, väittää, että koska maailman energia on pienemmissäkin osissa häviämätön ja alituisesti pukeutuu uusiin muotoihin ja koska tämä sama energia maailman kehittyessä on muuttunut tietoisuudeksi, kun edellytykset siihen ovat olemassa (siis jotenkin sama ajatussuunta kuin Haeckel'illä, kun hän koettaa selit-

tää, miten »elämä» on kehittynyt n.s. elottomasta aineksesta), niin ei mikään estä otaksumasta, että sielullinenkin olemus eli tietoisuus voi muuttua kuolemassa olemisehtojen muuttuessa »ylitietoisuudeksi». Aivan samaa mieltä on Belgian suuri runoilija Maeterlinck, joka on julaissut eri kirjoituksia kuolemasta, ja monet muut ajattelijat.

Kuolemattomuuden kannattajien joukkoon on nähtävästi myöskin luettava Ernest Renan (lue Renang), Ranskan suuri uskonnonfilosofi, kuuluisa väitteestään, että satu on tehnyt Kristuksesta Jumalan, hän kun oli »syntinen» ihminen, vaikka kohta jaloin ja yleivin kaikista tähän asti eläneistä ihmisistä. »Ei mikään todista, että maailmassa löytyy itsetietoinen keskusolento, »kaikkisuuden sielu», mutta ei mikään myöskään todista päinvastaista. Emme huomaa mitään merkkiä tahallista tahi ajatuksenmukaisesta toiminnasta maailmankaikkisuudessa, ei edes tuhansien vusisatojen kuluessa. Mutta tuhannet vuosisadat eivät merkitse mitään ijankaikkisuudessa. Kun kemisti on tehnyt kokeen, jonka tulee kestää vuoden, hän ei tämän ajan kuluessa koske koneisiinsa. Se, mikä tapahtuu hänen koeastiansa pohjalla, sen määräävät ehdottoman itsetiedottomuuden lait, mutta tämä ei estä, että tietoinen tahto on ollut kokeen alussa vaikuttamassa ja ryhtyy siihen sen lopussakin. Miljoonia basilleja on sillä aikaa syntynyt koeastiassa. Jos näillä olisi kyllin ymmärrystä, niin ne voisivat sanoa: »Tätä maailmaa ei ohjaa mikään erityinen tahto — — — —. Me emme tiedä, on kaikki, mitä me suoraan voimme lausua siitä, mikä on rajallisuuden toisella puolen. Älkäämme kieltäkö mitään, älkäämme väittäkö mitään, toivokaamme — — —. Äänetön siiveellinen ja ehkä myös sivistyksellinen alennustila seuraisi sitä päivää, jolloin uskonto häviäisi maailmasta — — —. Saataisiin paljon vähemmän ihmiskunnasta, joka ei usko sielun kuolemattomuuteen, kuin ihmiskunnasta, joka siihen uskoo — — —. Kuoleman perästä elävät Jumalan helmassa uudelleen kaikki ne,

jotka täällä ovat eläneet. Jumalassa ihminen on kuolematon. Silloin korjautuvat myöskin kaikki lukemattomat vääryydet, jotka tässä maailmassa ovat tapahtuneet.» Renan'in käsitys siveellisyydestä käy jotenkin samaan suuntaan kuin Rousseau'n ja Kantin. Toisessa maailmassa »me emme pyydä mitään palkintoa» hyvistä töistämme. »Jos elämän tarkoitus olisi ainoastaan onni, niin ei olisi mitään syytä erottaa ihmiselämän tarkoitusta alempien olentojen elämäntarkoituksesta. Mutta asianlaita ei ole näin. Siveellisyys ei ole samaa kuin onnellisuuden tila. Kun uhrautuminen muuttuu ihmisen velvollisuudeksi ja tarpeeksi, en näe enää mitään rajaa taivaan rannalla, joka avautuu edessäni.»

Aivan viimeisimpinä vuosina on ilmestynyt useampia teoksia kuolemattomuuden puolustukseksi. Niissä on m.m. huomautettu, että jos kohta aivot nykyisissä oloissa ovat sielunelämän välttämättömänä välikappaleena, siitä ei seuraa, että aivan toisissa oloissa täytyy olla samoin. On niinkään väitetty, että jokaisen ymmärtäväisemmän ihmisen selvä tunne äärettömästä mitättömyydestään luomakunnassa viittaa sielun kuolemattomuuteen. Arvellaan samoin, että niinkuin suuri joukko tärkeitä tieteellisiä keksintöjä on syntynyt n.s. intuitsionin kautta, s.o. ikäänkuin jonkunlaisen äkillisen sisällisen valonvälähdyksen avulla, joka silmänräpäyksessä valaisee asian ilman järkipäisiä ja ehdottomia johtopäätöksiä, ihminen myöskin n.s. intuitivisesti aavistaa kuolemattomuutensa. Vielä sanotaan, ettei kuolemassa, kuten väittävät materialismin kannattajat, psyykillinen (sielullinen) energia voi muuttua fyysilliseksi (ruumiilliseksi), koska siten vastoin tieteellistä energialakia fyysillistä energiaa lisääntyisi. Tämän lisäksi väitetään myöskin, että toisin kuin materia (ruumis), joka hajaantuu, sielu on yhtenäinen yksilö, joka varsinkin muistin kautta semmoisena pysyy, kun taas ruumiin solut alituisesti muuttuvat. Vihdoin väitetään sielun kuolemattomuutta itse kehitysopin nojalla. Todennäköistä on, että tämä maa vuosisatojen tai vuosituhansien kuluessa, ku-

ten useat muutkin taivaankappaleet, muuttuu jäätiköksi ja kaikki elämä kuolee. Silloin koko elämä maan päällä olisi ollut tyhjää touhua, kun kaikki elävät olennot olisivat lopuksi vain ruumiitten jäännöksiä. —

Aivan päinvastaiseen suuntaan, sielun kuolevaisuuden puolesta puhuvat toiset, niidenkin joukossa useat ihmiskunnan suuret älyniekat. Jo klassillisessa muinaisuudessa väittivät etenkin epikurolaiset filosofit ja monet runoilijatkin, joiden maailmankatsomus yleensä oli materialistinen (aineellinen), sielun olevan kuolevaisen. Viimeinen muinais-Kreikan murhenäytelmän kolminaisuudessa, Euripides, lausuu suoraan: »Kuolleet eivät ole mitään, aivan joutavaa on suru niiden tähden.» Ja epikurolainen etevä runoilija Lucretius: »On harhaluulo, että ihmisestä jotain jäljellejääpi kuoleman jälkeen. Mikäpä pelottava hirviö kuolema sinulle on? Etkö silloin lepää rauhallisemmin kuin sikeimmässä unessa?» Ja Rooman ehkä oppinein mies, Plinius vanhempi: »Kaikille tuottaa kuolinhetki sen, mikä ennen syntyinistä oli ja kuoleman jälkeen on yhtä vähän tunnetta ja tietoisuutta kuin ennen syntymistä. Inhimillinen turhamaisuus jatkaa ihmisen olemassaoloa edelleenkin sekä valehtelee haudantakaista elämää — — — —. Ikäänkuin meidän hengähdyksemme mitenkään eroaisi muitten elävien olentojen hengähdyksestä, tahi niinkuin ei luonnossa löytyisi paljon kauemmin kestäviä olioita, joille ei kukaan ennusta kuolemattomuutta — — —. Missä olisi noitten kuolleitten sielujen olopaikka ja kuinka suuri niin monien vuosisatojen kuluessa noitten varjonkaltaisten sielujen joukko? Rauhoituskeinoja lapsille ja kuolevaisuuden kummituksia, joka pyrkii kuolemattomuuteen! Mikä kirottu hulluus, että elämä uudistuisi kuoleman kautta!»

Tämä käsitys sielun kuolevaisuudesta näkyy olleen yleinen kyllä klassillisessa muinaisuudessa päättäen niistä monista kivi kirjoituksista, joissa se ilmenee. »Tässä makaan unessa, josta ei voi minua herättää. Olen elänyt, enkä yhtään uskonut haudantakaiseen

elämään. Me kaikki, jotka olemme vajonneet kuolemaan, olemme lahonneita luita ja tuhkaa, ei mitään muuta.» »Minä olin, enkä ole enää mitään, niin paljon on totta. Joka toisin sanoo, hän valehtelee, sillä en ole oleva mitään.»

Tietysti kristinuskon vallitessa sen alkuaikoina ja paljoa myöhemminkin ei juuri kukaan uskaltanut nousta sielun kuolemattomuusoppia vastaan. Ensimmäisiä, jotka eivät olleet taipuvaisia tunnustamaan sielun kuolemattomuutta, oli kuuluisa italialainen filosofi Giordano (lue Dshordano) Bruno, joka joutui jesuiittain uhriksi vapaitten mielipiteitensä takia, mutta seitsenvuotisesta vankeudesta huolimatta ei peruuttanut oppiansa ja vihdoin Rooman Campo di Fiorella poltettiin roviolla v. 1600. Teoksessaan »Taivaan uudistus» hän kysyy: »Miksi te haette paratiisia niin kaukaa? Omassa rinnassanne on teidän kohtalonne määrääjä! Joka onnensa tässä maailmassa on kadottanut, toivoo turhaan, että haudan toisella puolella olisi parempi. Harhaluulossasi, että pääsisit taivaaseen, tahdot täällä ensin viettää elämäsi kurjuudessa ja täällä kitua helvetissä pyrkien taivaaseen.»

Ensimmäinen, joka hieman myöhemmin aikoina kielsi sielun kuolemattomuuden, on tuo kuuluisa valistusajan filosofi Voltaire (lue Voltäär), joka kyllä, kuten Bruno, myönsi Jumalan olemassaolon, vieläpä oli siitä syvästi vakuutettu, mutta ei sielun kuolemattomuutta. »Kuinka minä», sanoo Voltaire, »joka en yhtään tiedä, mikä ajatteleminen on, voisin väittää, että se on ikuinen? Minunko, joka tiedän, ettei ihmistä eilen ollut, pitäisi väittää, että hänessä on joku osa, joka luontonsa mukaan on ikuinen? Ja vaikka minä kiellän kuolemattomuuden siltä, mikä elossa pitää koiran, papukaijan ja rastaan, pitäisikö minun myöntää se ihmiselle siitä syystä, että hän sitä haluaa?» Kuitenkin täytyy tunnustaa, että Voltairen kanta välistä on horjuva. Kerran hän lausuu (eräässä Homiliessa): »Tahtomatta pettää ihmisiä voi sanoa, että meillä on yhtä paljon syytä

ajattelevan olennon kuolemattomuuden otaksumiseen kuin sen kieltämiseen.» Strauss on kuitenkin Voltairen elämäkerrassaan osottanut, että Voltairen varsinainen käsitys kuolemattomuudesta oli kielteinen ja Voltaire karttaakin pätevintä vastaväitettä ajatustaan vastaan sillä, että huonot ihmiset eivät milloinkaan ole onnellisia tässäkään maailmassa, koska heitä aina kalvaa oman-tunnon tuskat. »Olen tuntenut monta hyvin huonoa, hyvin kelvotonta ihmistä, mutta en ole huomannut yhtäkään näistä onnelliseksi.»*)

Niinikään on Englannin ehkä teräväpäisin ajattelija David Hume (lue Juum) esiintynyt kuolemattomuuden vastustajana. V. 1757 ilmestyi häneltä painettu kirja, josta hän kuitenkin leikkautti varovaisuudesta irti kaikki ne lehdet, jotka käsittelevät tätä kysymystä; ainoastaan yksi kappale sattumalta on säilynyt eheänä. Tässä hän m.m. lausuu, että »koska kaksi oliota, kuten ruumis ja sielu, ovat niin läheisesti yhtyneet, että kaikki muutokset, jotka huomataan toisessa, ilmestyvät toisessakin vastaavalla tavalla, täytyy analogia- eli yhtäläisyytlakien mukaan ehdottomasti päättää, että jos toisessa mitä suurimpia muutoksia tapahtuu, niin että seuraa täydellinen hajaantuminen, tämä hajaantuminen myöskin tulee toisen osaksi». Hume huomauttaa tämän tueksi unen, heikkouden, sairauden ja muitten häiriöitten yhtäläisestä vaikutuksesta sekä sieluun että ruumiiseen. Hän huomauttaa vielä, että pieninkin muutos luonnossa usein aiheuttaa kuoleman; »kuinka voisi siis epäillä, että ihminen niin äärettömän suuren muutoksen jälkeen sielullisten kykyjen suhteen kuolemassa ei tykkänään menehtyisi». »Kun eläimet kuolemassa tykkänään kuolevat, sotii se kaikkia analogian lakeja vastaan, että yksi ainoa eläinmuoto olisi kuolematon.» »Meidän tiedottomuuden tilamme, ennenkuin ruumiimme

*) En tässä ota puhuakseni muista, puhtaasti materialistisista valistusfilosofoista, jotka yleensä väittivät sielun kuolemattomuuden pappien ovelaksi keksinnöksi.

muodostuu, viittaa terveelle järjelle samanlaiseen tilaan myöskin sen hajaantumisen jälkeen.»

Kuuluisa esteetikko, Hegelin etevä oppilas Fr. Th. Vischer (lue Fischer) lausuu kirjassaan »Myös yksi» (Auch Einer) seuraavasti: »Sitä, jonka tekee onnettomaksi ajatus, ettei hän kuoleman perästä enää elä, häntä täytyy muistuttaa loogillisesta (järkiperaisestä) johdonmukaisuudesta. Eihän kukaan ole onneton siitä, että hän kerran on alkanut elää, ettei hän elänyt ennen syntymistään; yhtä vähän pitäisi hänen olla siitä onneton, että hänen kerran tulee lakata olemasta: Tosin, siinä on suuri ero: väliajalla on hän tottunut elämään ja juuri se herättää ihmeellisesti halun enempään! No niin, mutta kuitenkin on tuo johdonmukaisuus järkähtämätön, matemaattisesti tarkka.»

Mutta varsinkin on etevä filosofi Ludvig Feuerbach kirjassaan »Ajatuksia kuolemasta ja kuolemattomuudesta» ankarasti käynyt kuolemattomuusopin kimp-puun. Feuerbach on sattuvasti merkinnyt kehityksensä seuraavasti: »Jumala oli minun ensimmäinen ajatukseni, järki minun toinen ja ihminen minun kolmas ja viimeinen.» Hän on myöskin sosialistien keskuudessa hyvin tunnettu suuresta vaikutuksestaan Marx'iin ja Engels'iin, vaikka kyllä edellinen monta hänen väitteistään hylkäsi; jälkimäinen kirjotti hänestä kokonaisen kirjan.

Feuerbach myöntää, että useimmat kansat otaksuvat sielun kuolemattomuuden, mutta jos tarkemmin tutkii, mitä he sillä ymmärtävät, niin huomaa, että tämä usein merkitsee vain sitä tosiasiaa »ettei ihminen ruumiillisen olemassaolonsa ohessa samalla kadota henkistä, s. o. muitten muistiin ja sieluun painunutta kuvaa». »Kuolemattomuuden ajatus ei alkuperäisesti kuulu ihmisluonteeseen, se on siihen ajattelemisen kautta painunut.» »Jos meidän täytyy uskoa kuolemattomuuteen sen takia, että kaikki kansat siihen uskovat, niin täytyisi meidän myöskin uskoa, että löytyy haamuja» y. m. »Ja mitä merkitsee itse tuo kuolleitten uskonnollinen palveleminen. Ei muuta, kuin että kuolleet ovat enää ainoastaan

mielikuvituksen ja tunteen luomia olentoja, olentoja yksin jäljellejääneitä varten, mutta itsessään ei mitään.» Tästä johtuu se tosiasia, että esim. kiinalaiset (noin 400 milj.), jotka eivät otaksu varsinaista kuolematto-
muutta, välittävät kuolleistaan enemmän kuin esim. kristityt. Jos ihmissielu on kuolematon, pitäisi myöskin eläinsielun olla sitä. »Tämän elämän lyhyyteen, turhuuteen ja mitättömyyteen perustuu kuolematommuuden otaksuminen.» »Ja jos tosiaan toinen elämä olisi olemassa, miksi se ei sitten olisi meidän ajatuksemme, mietiskelymme ja haluamisemme ainoana päätarkoitukse-
sena tässä kurjassa elämässä?»

Feuerbach huomauttaa, että oikeata kuolemattomuuden uskoa on vain silloin olemassa, kun kuolema on jotenkin toivottua; muuten kuolemattomuus ei ole muuta kuin »naamioitu kuolema». »Kuolematon henki on vain personoitu, mielikuvituksen eläväksi kuvitelma kuollut ihminen.» Muutamat villit kansat sadattelevat tästä kovasti jumaliaan, mutta kun kristitty innokkaasti rukoilee Jumalaa, että hän pelastaisi kuolevan kuolemasta, ja vasta sitten lohduttaa itseänsä ijankaikkisella elämällä, on asian ydin itsessään pääasiallisesti sama. Kuolemattomuususkon perustuksena on yksinomaan ihmisen vahvin vietti: itsensäilyttämisvietti. Kuolemattomuuden kannattajat kuolevatkin sentähden yhtä vastahakoisesti kuin muutkin ihmiset. Sielu ei ole ilman ruumista sielu. Se kohdistuu ruumiiseen, kuten esim. tuli polttoaineisiin: kun polttoaineet loppuvat, sammuu tulikin. »Missä on minun lapsuuteni, minun nuoruuteni sielu? Jumalan luomako taivaassa vai jossakin tähdessä. Ei suinkaan. Kuolema ei ole hävittävä minua kohtaan enemmän kuin minä olen ollut hävittävä itseäni kohtaan lapsena ja nuorena.» Feuerbach omaksuu prof. Lichtenberg'in käsityksen: »Olemattomuudella kuoleman perästä käsitän minä sitä tilaa, jossa olin, ennenkuin synnyin. Kuolemattomuususko johtuu monesti jostakin itsekkäästä vaikuttimesta. Me pelastamme kuolleen kuoleman kahleista,

jotta itse pelastuisimme tuskan kahleista. Kun ei, kuten oikeastaan tahtoisi, saa koko ihmistä takaisin, pelastaa mielikuvituksen avulla ainakin yhden osan hänestä.» Tunne sanoo muka, että olen kuolematon, mutta, väittää Feuerbach, ei voi tuntea sitä, mikä ei vielä ole olemassa, sillä tulevaisuus ei vielä *ole*, siis on kysymys ainoastaan mielikuvituksesta.

On väitetty, että tämän maailman kurjuus pakottaa kuolemattomuuden uskoon. Feuerbach arvelee, että »tulee toimia inhimillisten olojen parantamiseksi. Maan päällä voi olla paremmin kuin on ja paremmaksi tulee, jos totisesti ja rehellisesti toimitaan siihen suuntaan. Ei tule odottaa parempaa kuolemalta, uneksitulta tuonelalta, vaan itse ihmisvoiman ponnistuksilta.»*) »Elä ihmiskunnan hyväksi, se on ainoa parannuskeino kuolemata vastaan. Älä ajattele omaasi, vaan ihmiskunnan tulevaisuutta, niin sinulla on kyllin tilaa ajatuksillesi, jotka kannattavat sinut yli elämän lyhyen jakson, yli sen lopun, yli kuoleman.»

Kuuluisassa teoksessaan »Vanha ja uusi usko» lausuu Strauss Goethen yllämainitusta väitteestä, että luonto olisi velvollinen antamaan meille toimintamme jatkoa: »Mitä tämä tietää? Goethe tiesi paraimmiten, että luonnolla ei ole mitään velvollisuuksia, vaan yksinomaan lakeja ja että ihminen päinvastoin on velvollinen alistumaan näitten lakien alle, olkoonpa hän vaikka kuinka lahjakas ja toimintahaluinen. Mitä luonto oli hänelle velkaa hänen uupumattomasta toiminnastaan, t. s. mitä luonnonlakien mukaan siitä seurasi, sen oli Goethe elämässään täydelleen nauttinut tuntien voimainsa täyteläisyyden, iloiten edistyksensä ja kehityksensä ja saaden osaksensa kaikkien paraimpien aikalaistensa tunnustuksen ja ihailun.» Jos Goethe olisi ollut varma kuolemattomuudestaan, ei hän vanhana olisi niin tyystin karttanut kuoleman mainitsemistakin. Muuten, huo-

*) Samaan suuntaan käypi Heinen ivallinen runo »Eiapoieia» (Lirularu taivaasta).

mauttaa Strauss, luonto on hyvin tuhlaavainen eikä suinkaan salli kaikkien tuotteittensa päästä täyteen kehitykseensä. Ihmisistä pääsevät kuitenkin useimmat kehittämään, mitä heissä on ollut kehitettävää. Siitä ei Goethekaan ollut mikään poikkeus. Ja niidenkin, joiden ura liian aikaiseen katkaistaan, pitäisi saada vaan kohtuullinen jatko kuoleman perästä, mutta ei ikuisuutta. Strauss huomauttaa vielä, mitenkä sielun toimintamme kehittyvät, kasvavat ja vahvistuvat yhdessä ruumiin, varsinkin aivojen kanssa, heikontuvat taas ruumiin vanhetessa ja joutuvat, jos aivoja loukataan, vastaavien häiriöitten alaisiksi. Mikä näin kiinteästi on sidottu ruumiilliseen välikappaleeseen, se voi yhtä vähän sen häviämisen jälkeen jatkua, kuin ympyrästä keskipiste jääpi jäljelle, kun kehä on hävitetty.

Ranskan jalomielinen filosofi Auguste Comte (lue Kongt), n. s. positivistisen filosofian perustaja (mikä filosofia, kuten Sokrates, veti filosofisen tutkimuksen alas taivaasta ja käski sen käsittelemään ihmiskunnan asioita), erottaa subjektiivisen (itsekohtaisen) ja objektiivisen (ulkokohtaisen) kuolemattomuuden. Objektiivinen kuolemattomuus on kuolemattomuus vanhassa merkityksessä ei persoonallinen. Se on itsekkäisyyden uskonkappale; personallista ijankaikkisuutta toisessa maailmassa ei jalo sielu voi toivoa, sillä muuten on käsitys rakkaudesta väärä, joka on kohdistettava töissä koko ihmiskuntaa kohtaan. Subjektiivinen kuolemattomuus on se katoamaton muisto, jonka kaikki ne jättävät jälkeensä, jotka toimivat koko ihmiskunnan hyväksi. »Aika kuluu, vuosisadat vaihtuvat, mutta suuret henget eivät kuole. Subjektiivisesti jäävät he aina eloon ja kulkevat miespolvesta miespolveen ihailun ja kunnioituksen esineinä. Kuinka monet miljoonat seurustelevatkaan niiden kanssa kaikkina aikoina! Ja kuinka monta jaloa aatetta, kuinka monta suurta päätöstä ovatkaan he herättäneet eloon ja vieläkin herättävät! Tämä muiston jatkuminen ihmiskunnan keskuudessa on aina ollut kaikkien jalojen sielujen har-

rastuksena. Ja jos me ylevästi ajattelevalta ja rakastavalta henkilöltä kuoleman partaalla kysymme, mikä on hänen sisin toivomuksensa, niin hän vastaa meille, että saisin elää kaikkien niiden muistossa, jotka ovat minulle kalliit, että saisin heidän kanssansa puhua kiihottaakseni heitä alituisesti hyveeseen.»

Että Haeckel ja hänen kannattamansa oppi ei hyväksy sielun persoonallista kuolemattomuutta, olkoon tässä vaan sivumennen mainittuna, eikä tällä darvinistisella oppisuunnalla olekaan muita todistuksia siitä esiintuotava kuin jo edellä esitetyt.

Suuri runoilija Friedrich Rückert (lue Rykkert) laulaa »Kuolevan kukan» ihanassa laulussa *) auringolle:

Sulatat mun vihan' jään
 Kyynelvirroiks' vihdoinkin;
 Ota, ikiloisto, nyt,
 Henkeni kun sammuaa.

 Terve, kevään valo sä,
 Terve, aamutuulonen!
 Kaipuutta mä kuolen pois
 Milloinkaan en nousekaan.

Turgenjeff, Venäjän uudemman ajan suurimpia runoilijaälyjä on meille kertonut pienessä »Kilpailija» nimisessä »proosarunossaan», mitenkä tämä uskonnollinen ja haaveileva ihminen kerran sanoi hänelle: »Sinä naurat kaikelle, mutta jos minä ennen sinua kuolen, tulisin kerran luoksesi ja silloinpa sinä et nauraisi.» Hän kuolikin ennen, ja eräänä yönä, kun kirjailija makasi vuoteellaan ja tuijotti eteensä, ilmestyi kuollut äkkiä surullisen hiljaisesti nyökäyttäen päätään. »Mitä», kysyi toinen, »tahdotko minua varottaa vai moittia? Tahdotko antaa tiedoksi, että olin väärässä? Oletko helvetin kidutuksessa vaiko taivaan autuudessa? Lausu

*) Katso »Proletaariaatteitani» siv. 296.

toki edes yksi ainoa sana.» Mutta toinen ei sanonut mitään. — Surullisesti, hiljaisessa alistuvaisuudessaan kohtaloonsa nyökäytti hän edelleenkin vaan yhä päättään. Toinen naurahti, — ja haamu haihtui.

Liikuttavan vaikutuksen teki minuun erään italialaisen oppineen selostus tästä asiasta. Hän oli aina ollut kuolemattomuuden vastustaja, mutta kun hänen ainoa 13-vuotias suuresti rakastettu tyttärensä makasi kuolinvuoteella ja vähää ennen sammumistaan huudahti: »Ruumis kuolee, mutta sielu jää», niin oppinut isä rupesi uudestaan tutkimaan tätä kysymystä. Kuten suuri filosofi Wundt väittää hänkin, ettei sielun tarvitse olla mikään substanssialiteetti, s. o. alkuperäisesti itsenäinen olemus, vaan se on enemmän moninainen vaihtelevaisuus erilaisten elämän vaiheitten alituisessa tulemisessa, joten kuolemattomuus ei ole todennäköinen. Ja koska ihmisen sielussa on paljon, josta hän ei tavallisessakaan olotilassaan ole tietoinen, joka on »tietoisuuden kynnyksen alapuolella», ja koska hänellä ei ole tietoisuutta sielun ilmiöistä keinotekoisien, esim. hypnoottisen unen aikana, niin ei ole ymmärrettävissä, mitenkä sielu voisi kuoleman jälkeen olla tietoinen entisistä sielunilmiöistä. Ja koska sielullinen ilmiö tulee elämässä itsetietoiseksi, mikäli se tarkoittaa elämällistä tarvetta jonkun joko sisällisen (nälkä, jano, rakkaus) tai ulkonaisen (valo, lämmin, kylmä) kiihoittimen vaikutuksesta ja esim. nälkä ei voi syntyä ilman vatsaa j. n. e. eikä muistotkaan voi herätä ilman suhtautumista johonkin toiseen elämän tapaukseen, ei voi ymmärtää sielun kuolemattomuutta.» Ja tuo italialainen oppinut (Gaetani d'Aragona) lopettaa tutkimuksensa: »Rakas tyttäreni pettyi, kuten pettyvät melkein kaikki ihmiset.» Olemme edellisessä nähneet, että sielun kuolemattomuudesta on kaksi aivan vastakkaista mielipidettä, joilla on kummallakin sangen päteviä puolustajia. Koko tämä kysymys on, niinkuin moni muukin, meille ihmisille joku verhottu Sais-kuva, jonka verhoa ihminen ei liioin saa nostaa. Lausuhan Goethekin Eckermannille

(¹/₉ 29): — — — — »Kuolemattomuus (on) ikuinen probleemi (ratkaisutehtävä), jossa filosofit eivät vie meitä eteenpäin — — —. Mitä kaikkia onkään filosofoitu kuolemattomuudesta ja miten pitkälle on sillä tultu!»

Sangen kauniisti ja ylevämielisesti lausuu kuolemaantuomittu Sokrates tuomareillensa: »Kuolema on jompikumpi kahdesta, joko ihmisen täydellinen olemattomuus tahi muutto toiseen paikkaan, jossa saapi seurustella kaikkien siihen asti kuolleitten jalojen ihmisten kanssa; jos tämä on totta», sanoo hän, »niin minä tahdon monta kertaa kuolla». Samaan viittaa myöskin Renan'in yllämainittu lausunto: »Älkäämme kieltäkö mitään, älkäämme vakuuttako mitään, toivokaamme.» Voimme jotenkin varmaan väittää, että yhtä vähän kuin ruumis (materia) vähimmässäkään määrässä häviää, yhtä vähän häviää sielullinenkaan toiminta, tahi, jos niin tahdotaan, se osa maailman energiasta, joka ihmisen sielutoiminnassa ilmenee. Mutta tämä ei silti vielä sisällä persoonallista kuolemattomuutta.

Eräs muinaistutkija sanoo: »Roomalaisen kansanuskon niinkuin myös Platonin opin mukaan hyvien palkitseminen (kuoleman jälkeen) ei, tahi ei etupäässä tarkottanut oman autuuden saavuttamista toisella puolen hautaa, vaan jäljellejääneitten ihmisten suojelemista, auttamista ja osanottamista näitten suruihin ja iloihin.» Siihen viittaa m. m. koko heidän kuolleitten palveluksensa. Ja vaikkakin hyväksyy sielun kuolemattomuuden, niin tulee jokaisen yhtyä Goethen lausuntoon (Eck. ²⁵/₂ 24): »Toimielias ihminen, joka jo täällä aikoo olla jotakin kelvollista ja jonka sen takia joka päivä tulee kuolla, taistella ja toimia, antaa tulevan elämän olla alallansa ja on toimielias ja hyödyllinen tässä maailmassa.» Sillä pääasia ihmiselle ei ole usko sielun kuolevaisuuteen tai kuolemattomuuteen, vaan pääasia on, että hän aina, kuten Comte niin kauniisti sanoo, »elää toisten ihmisten hyväksi», t. s. toimii ihmiskunnan kaikinpuoliseksi kohottamiseksi ja työskentelee suurten aatteitten palveluksessa.

SIVEYS JA SIVEELLISYYS.

Ei ole epäilemistäkään, että hyvin usein siveellisyyden käsite ymmärretään sangen yksipuolisesti. Jos tulee puheeksi esim. jonkun naisen »hairahdus» tai »lankeemus», saa tavallisesti kuulla hyvinkin ankaraa moitetta tästä naisesta, kun sitävastoin samat moittijat hyvin lievästi arvostelevat törkeitä valheita — puhumattakaan itsekkäisyyden hätävalheesta — vieläpä ilmeisiä näpistelemissä. Ja kuitenkin on tuommoinen nainen, ellei hän alusta pitäen ole muuten suuresti turmeltunut, jonakin hetkenä antautunut niin sanoakseni luonnon pakoituksesta miehelle, jota hän sydämellisesti rakastaa. Mutta se, joka alituisesti valehtelee, rupeaa useimmiten myös sananlaskun mukaan näpistele-mään: hän on todellisesti jo turmelluksen ja epäsideellisyiden kaltevalla tiellä. Siveys, s. o. siveellisyys ahtaamassa merkityksessä, on oikein ymmärrettynä sekä naiselle että miehelle kiitettävä ominaisuus, mutta varmaa on, ettei siveä henkilö läheskään aina ole muuten siveellinen luonne; ja kääntäen ei suinkaan aina muuten suuresti siveellinen ja ylevä ole riittävästi siveä. Englannin suurin runoilija Shakespeare makasi suurin runoilija Byron hankki erottuaan vaimostaan entiselle rakastetullensa miss Chaworth'ille lapsen; »Jumalaisen Näytelmän» luoja Dante rakasti himollisesti, jos kohta ei lihallisesti, Beatrice Portinaria, joka lienee ollut toisen vaimo. Ibsen eli Münchenissä, kuten hänen kuolemansa jälkeen selvisi, yhdessä naisen kanssa, vaikka hänellä oli vaimo kotona. Victor Hugo rakasteli Juliette Drouet'ia, vaikka hänellä oli vaimo; tosin tämä petti miestänsä Ranskan suurimman kriitikon Sainte-Beuven kanssa, kuten akatemian jäsen Faget on todistanut; Goethe mellasteli ruhtinas Karl Augustin kanssa talonpoikaistyttöjen keskuudessa, niin että kymmeniä vuosia sitten Thüringenistä löydettiin aivan hänen näköisensä puunhakkaaja; Tegnér rakasteli

ruukin patruunan rouvaa, vaikka hänen vaimonsa, Anna Myhrmalm, eli. Itse suuri Geijer rakasti vaimonsa eläessä henkisesti Amalia von Helvig'ia, ja Richard Wagner samoin ystävänsä vaimoa Maria Wesendouck'ia, paeten tätä rakkautta palatsiinsa Venetsiaan. Ja runokuninkaamme Runeberg rakasti vaimonsa eläessä tulisesti Maria Prytz'ia ja Emilie Björksteniä, jota hän huolimatta vaimostaan monta vuotta intohimoisesti suuteli ja halaili.

Ovatko nämä kaikki suuret miehet — voisin lisätä: suuret naisetkin, kuten madame Staël-Holstein, ja Ranskan suurin kirjailijatar George Sand — ovatko kaikki nämä epäsideellisiä heittiöitä? Voisi vastata Kristuksen kysymyksellä: »Kuka tahtoo heittää ensimmäisen kiven?» Olkoonpa niin, että heidät leimataan epäsideelliseksi, mutta muuten olivat he suuria sideellisiä luonteita ja ihmiskunnan suuria kasvattajia. Tämän lausun aivan suoraan ja toivon, ettei minua väärin käsitettäisi; sillä olen lukuisissa kirjoituksissa aina lämpimästi puolustanut puhdasta monogamiaa, jossa yksi mies ja yksi nainen henkisesti ja ruumiillisesti antautuvat toisilleen, jos suinkin mahdollista, koko elinajaksi ja, kun rakkauden tunne on loppunut, sen rehellisesti toisilleen myöntävät.

Olen käsitellyt tätä aihetta siitä syystä, että on ruvettu tahraamaan suurta runokuningastamme Runebergiä sen takia, että hän syleillessään intohimonsa valtaamana nuorta Emilieta, lausui hätääntyneelle tytölle, että »hän toisella puolen hautaa vastaa molemmista», häntä, Runebergiä, joka kirjoitti sydämensä pohjasta kauniita ylistysvirsiä Jumalalle ja sepitti m. m. »Kuningas Fjalarin», joka muotonsa kauneuden ja ylevän aatteensa puolesta hakee vertaistansa koko maailman kirjallisuudesta.

25. 11. 24.

JOULU.

Joulua vietetään Kristuksen syntymisen muistoksi. Kristus ei kuitenkaan ole syntynyt sinä aikana; uusimpien tutkimusten mukaan, jotka ovat aivan lopullisia, hän syntyi maaliskuun lopulla tai huhtikuun alussa v. 7 ennen Kristuksen syntymää ja kuoli 7 p. huhtikuuta v. 30 j. Kr. Me olemme siis aivan väärin laskeneet vuosiamme jälkeen Kristuksen syntymän. Tämä erehdys on pantava erään Dionysius Exiguuksen viaksi, joka on ajanlaskumme isä. Tähän tulokseen on tultu varsinkin prof. Gerhadtin perinpohjaisten tutkimusten avulla (Der Stern des Messias 1922), joka varsinkin tähtitieteellisten seikkojen nojalla (Betlehemin tähti) on tullut tähän eittämättömään loppupäätökseen. Kristuksen historiallista olemassaoloa ei enää, kuten aikoinaan Bruno Bauer, sovi epäillä, vaikka kyllä pätevin ei-kristillinen todistus siitä, eräs paikka historioitsija Josephuksen juutalaisessa historiassa todistettavasti on jälkepäin väärennetty.

Minä en ota tässä ratkaistavakseni, oliko Kristus kreikkalaisen sotilaan Pantheran ja juutalaisen »neitsyen» Maarian poika, siis »äpäralapsi», kuten monet muut suuret miehet, esim. Leonardo da Vinci, V. Rydbergin »kummallinen mies», ehkä maailman suurin äly, — Pantheran pojaksi väittää häntä näet Celsus, kuuluisa filosofi n. 150 j. Kr., jota vastaan kirkkoisä Origenes pani jyrkän vastalauseensa — vai Joosefin ja Maarian oikea poika vai vastoin vallitsevaa lakia korkeammista nisäkkäistä syntynyt partenogeneesin kautta pyhästä hengestä ja neitsyt Maariasta. Matteuksen evankeliumin alkupuoli (»älä pelkää») viittaa siihen, ettei hän ainakaan ollut Joosefin poika.

Hänen oppinsa on suuressa määrin, ainakin hengeltään, kotoisin itämailta: intialainen Gotama Buddha, joka monessa suhteessa on ollut hänen opettajansa, eli 500 vuotta e. Kr. Meillä on muuten moniaisia historiallisia todistuksia kulttuuriainesten leviämisestä idästä

länteen. — Niin esim. ovat meidän aakkosemme suorastaan tahi foinikialaisten kautta levinneet Egyptistä länteen, ja oikea jalokivi lapis lazzuli tuli pitkää karavaanietietä Tibetistä asti; samoin on tieteellisten todistusten mukaan esim. koko raamatun vedenpaisumustaru melkein sanasta sanaan lainattu babylonialaisesta Gilgamesh-sadusta, joka ehkä kuvaa jotakin Eufraatin ja Tigrisin muinaista tulvaa.

Judeassa oli monta lahkokuntaa, m. m. esseniaalaisten, joka suosi köyhää kansaa, oli monessa suhteessa lähellä Kristuksen oppia ja oli saanut virikkeen idästä päin (luultavasti parsilaisten uskonnosta). Yleensä oli, varsinkin farisealaisten tunnottomuuden ja ulkokullaisuuden takia, Judeassa kuten muuallakin muodostunut jyrkkä juopa köyhien ja rikkaitten välille; jo vanhan testamentin profeetat, etenkin Aamos, olivat kovasti jyrisseet rikkaitten väärinkäytöksiä vastaan, eikä voitaneakaan kieltää, ettei Kristus olisi ollut näitten vaikutusten alaisena. Ken raamattua lukee tarkasti, huomaa tämän suunnan Kristuksen toiminnassa useissa kohdin. Muuten on se seikka, että kristinuskko levisi ensin etupäässä köyhän kansan keskuuteen, ilmeisesti yhteydessä tämän alkuperäisen kristinopin kanssa.

Meidän ei tarvitse otaksua, että Kristus oli mikään »Jumalan poika» — sen kieltävät monet etevät teologitkin, mainittakoon semmoiset suurmiehet kuin Strauss, Feuerbach, Renan, V. Rydberg y. m. — vaan hän saattoi olla tavallinen tahi oikeammin sanoen epätavallinen ihminen, suuri ja jalo luonne, joka näki kansansa ja ihmiskunnan kärsimykset ja mistä hinnasta tahansa tahtoi, tosin omalla tavallansa, viitaten taivaalliseen elämään, lieventää kanssaihmistensä suruja, tuskia ja kurjuutta. Kristus oli tosiaan ylevä persoonallisuus, ja jos kohta emme kaikki voi hyväksyäkään hänen oppiansa (ei näet esim. kukaan voi rakastaa, korkeintaan vain kunnioittaa vihamiestään), täytyy meidän empi-mättä tunnustaa, että harva henkilö on asettanut siveelliset elämänvaatimukset niin korkealle kuin hän.

Ja sentakia me olemme kohottaneet hänet hyvin korkealle ihmiskunnan suurmiesten joukkoon, niiden, jotka henkensäkin uhraavat kannattamiensa jalojen aatteiden puolesta.

Me emme vietä Kristuksen syntymäpäivää oikeana päivänä, vaan talvipäivänseisauksen päivänä, jolloin valo luonnossa enenee, päivänä, jota monen monet kansat muinaisuudessakin ovat juhlapäivänä viettäneet. Joulun vietto on tässä suhteessa perintöä muilta pakanallisilta kansoilta.

Olkoon siis Kristus syntynyt minä päivänä tahansa ja mistä vanhemmista tahansa, hän oli kaikissa tapauksissa suurenmoinen henkilö, joka on ihmiskunnan siveelliseen elämään jättänyt syviä jälkiä. Ja sentähden viettämme hänen, tämän suurmiehen, joka heitti henkensä ihmiskunnan hyväksi, muistoa ylevin tuntein joulun muistorikkaina päivinä.

29. 8. 24.

IDEALISMI JA REALISMI.

»Sosialismilla on monta hyvää puolta, mutta se on materialistinen, liian realistinen, eikä se sisällä mitään idealistista eli ihanteellista.» Näin kuulee useimmilta tahoilta lausuttavan kun joutuu keskustelemaan siitä jonkun ymmärtäväisemmän vastustajan kanssa.

Mitä on sitten idealismi eli ihanteellisuus (johtunut V. St. Kilpisen keksimästä sanasta ihanne = ideal) ja mitä on realismi? Realismiksi sanotaan tavallisesti sitä katsantokantaa, joka katselee maailman asioita (res) sellaisina kuin ne »todellisuudessa» (realiteetissa) meidän aisteillemme näyttävät. Idealismiksi taas sitä, joka ilmiöitten takaa hakee jotain aatetta (ideaa, kuten muinaisuuden suuri filosofi Platon († 347) sitä nimittää). Idealismista on erotettava ideologia, jolla tavallisesti

ymmärretään puhtaasti ihanteellista hourailua, varsinkin taloustieteellisellä alalla. Platonia täytyy pitää idealismin varsinaisena perustajana. Hänen suurenmoinen idea-oppinsa perustuu näet siihen, että kaikki aineellisuus on näennäistä, että päinvastoin todellisuuden muodostavat nuo neljä hyvettä: viisaus, urhoollisuus, oikeus ja kohtuullisuus. Hänen oppinsa oli siis täydellisesti ideaalinen, yliluonnollinen (supernaturalistinen) ja yksinomaan henkinen (spiritualistinen; spiritistinen on tietysti taas aivan toista). Myöskin suuri spekulatiivinen ajattelija Hegel († 1831) oli täydellinen idealisti, sillä hänestäkin olivat ilmiöt ja niiden kehitys ainoastaan heijastuksia tuosta hänen ennen maailmaa olemassa olevasta »absoluuttisesta», itseperäisestä »ideastaan». Vielä pitemmälle meni englantilainen filosofi Berkeley spiritualistisessa idealismissaan.

Realismin pohjana on taas Demokrituksen materialistinen atoomioppi, minkä mukaan kaikki maailmassa on vain aineellisuutta, joka puolestaan on kokoonpantu pienistä näkymättömistä atomeista, hiukkasista, jotka siis yksin muodostavat koko realistisen maailman. Tämä filosofinen materialismi on — sivumennen sanoen — tarkoin erotettava Marx'in historiallisesta materialismista eli taloudellisesta historiankatsomuksesta, joka väittää, kuten Marx sanoo, että aineellisen elämän tuotantotavasta riippuu yhteiskunnallinen, poliittinen ja henkinen elämäntoiminta yleensä. Ja sangen sattuvasti huomauttaa Marx mietteissään Feuerbach'ista (Engels, Feuerbach s. 60) että »materialistinen oppi, jonka mukaan ihmiset ovat olosuhteitten ja kasvatuksen tuotteita, siis muuttuneet ihmiset ovat toisten olosuhteitten ja muuttuneen kasvatuksen tuotteita, unohtaa, että juuri ihmiset muuttavat olosuhteet ja että kasvattajaa itseään täytyy kasvattaa».

Jo Platonin suuri oppilas Aristoteles († 322) huomautti oppi-isänsä järjestelmää vastaan, että aineellisuus on olemassa tahi ainakin vain suhteellisesti olematonta, josta täydellisyys sukeutuu; hän opetti siis aatteen ja aineen

yhteyttä, että uudineista aistimuksista syntyy kokemus (empiriä) ja tästä taas sopivan käsittelyn kautta todellinen tietoisuus.

Suuri englantilainen filosofi Locke († 1704) kehitti tätä empirismiä edelleen täydelliseksi realismiksi, väittäen, että kaikki tietoisuus tulee aistien kautta ulkoapäin. Realistinen käsityskanta on sittemmin yhä enemmän voittanut alaa, niin että tuon jättiläisfilosofin Kant'inkin aprioristen (sielussa alusta asti olevien) ajan ja tilan muotojen — joihin ikäänkuin aistimukset valuvat — todellisuus kielletään. Tämä realismin voittokulku meni vihdoin niin pitkälle, että positivistiset filosofit, etupäässä Comte (lue: Kongt † 1857), katsoivat kaiken ylikuonnollisen tutkimisen turhaksi ja rajoittivat totuuden etsinnän yksinomaan maallisiin asioihin, toisin sanoen, asettuivat samalle kannalle kuin ennen Sokrates, tuo ylistetty kreikkalainen ajattelijana, joka varsinaisesti perusti siveysopin. Ja täytyyhän meidän oikeastaan rehellisesti myöntääkin, että kaikilla melkein lukemattomilla filosofisilla järjestelmillä, jotka koettavat vastata kysymyksiin, mistä olemme tulleet, mihin menemme ja miksi elämme, emme ole päässeet juuri yhtään entistä pitemmälle. Engelskin myöntää, että hist. materialismi on tehnyt lopun varsinaisesta filosofiasta. Ainoastaan eettillisen tutkimuksen alalla on tuloksia saavutettavissa, sillä sehän kohdistuu elävään ihmiselämään, ihmisten hyörintään ja pyörintään, kaikkiin niihin suhteisiin, jotka muodostuvat ihmisten välillä heidän töissään ja toimissaan. Ja niinkuin pedagogiikka eli kasvatusoppi on yhä enemmän kehittymässä sosialipedagogiikaksi eli yhteiskunnalliseksi kasvatusopiksi, jossa yhteiskunnallinen suunta on ratkaisevana, samoin on etiikka, siveysoppi yhä enemmän kehittynyt sosiaali-etiikaksi, jossa samalla tavalla yhteiskunnalliset virtaukset ovat päätekijöinä ja varsinkin kansan pohjakerrokset eli kansan suuri enemmistö määräävät suuntaviivat.

Tällä positivistisella sosiaali-etiikalla on aivan realistinen lähtökohta, nim. se kouraantuntuva tosiseikka,

että kansojen pohjakerrokset elävät ainakin suhteellisesti kurjassa tilassa, että ne ovat ankaran sarron alaisina, että suurin osa ihmiskuntaa kaipaa sitä valoa ja vapautta, mikä tekee tämän maallisen elämän elämisen arvoiseksi. Ja tästä seuraa, että ellemme tahdo suurimman osan ihmiskuntaa pysyvän tässä alennustilassa, meidän ehdottomana siveellisenä velvollisuutenamme on kohottaa noita laajoja pohjakerroksia yhä korkeammalle ja että meidän tulee ennen kaikkea tässä maailmassa taistella — sillä elämähän on taistelua — kaikilla sekä hengen että ruumiin voimillamme tämän suuren päämäärän saavuttamiseksi. Tämä on mitä puhtainta realismia, mutta se on samalla myöskin mitä puhtainta idealismia eli ihanteellisuutta. Sillä korkeampaa ihannetta tässä maailmassa ei voi olla kuin kaikkien kansankerrosten kohottaminen valoon ja vapauteen. Näin eivät realismi ja idealismi enää ole mitään vastakohtia, vaan ne sulautuvat yhdeksi synteetiksi eli yhteydeksi. Niin muodostuu jonkinlainen yhteiskunnallinen eli sosiaalinen ideaali-realismi, joka on korkein suunta, minkä voi asettaa kaikelle inhimilliselle toiminnalle.

Tämän suunnan juuret ulottuvat jotenkin pitkälle muinaisuuteen. Jo muinaisuuden suuri puhuja Cicero († 43 e. Kr.) pitää luonnottomana eli luonnon korkeimpia tarkoituksia vastaan sotivana, että joku epäröi uhrata omat etunsa, vieläpä elämänsäkin, sen kokonaisuuden hyväksi ja menestykseksi, johon kuuluu. Tämän käsityksen hän oli perinyt n. s. stoalaisilta, mikä oppisuunta väitti, että todellinen hyve ilmenee etenkin toiminnassa yhteishyödyn hyväksi, siis aivan samoin kuin Goethekin († 1832), Saksan suurin runoilija ja älyniekka arveli. Ja kun myöhemmät stoalaiset huomasivat, että valtiollisella alalla oli sängen pienet toimintamahdollisuudet, väittivät he sittenkin, että pienimmässäkään piirissä aina oli tilaisuutta luonnon, s. o. järjen, mukaiseen toimintaan hyveen palveluksessa; siis aivan samaa kuin J. W. Snellman. Ja vaikka stoalaisten ihanteellinen hyveen palvonta, niin kuin pietistiemme ja nykyisten

evangelistiemme, usein kääntyy itserakkaudeksi ja ylpeydeksi, niin oli stoalaisuus sittenkin paljoo korkeammalla tasolla kuin sen vastakohta epikurolaisuus. Tämä merkillinen oppisuunta asetti ihmiselämän varsinaiseksi tarkoitukseksi jokaisen yksilön vapautuksen tuskista — sanoihan myös pessimismin suuri filosofi Schopenhauer († 1860), että tuskattomuus jo on onni (schon die Schmerzlosigkeit ist ein Glück) — ja vaikka sen perustaja kirjeessään ystävälleen Menoikeulle väitti, ettei tuskatonta, s. o. nautintorikasta elämää voi viettää, ellei elä kohtuullisesti, kunniallisesti ja oikeamielisesti, ja ettei voi elää kohtuullisesti, kunniallisesti ja oikeamielisesti viettämättä samalla onnellista elämää, niin sittenkin tämä oppi sisältää puhdasta itsekkyyttä vaikka hienommassa muodossa, sillä se ei pitänyt silmällä muuta kuin yksilön persoonallista onnea, samoin kuin pääasiallisesti nykyinen kristinoppikin, sillä erotuksella vain, että toinen kohdistuu tähän maalliseen elämään, jotavastoin toinen taas haudantakaiseen. Epikurolaisuudelta puuttuukin kaikki toimintahalu yhteisyydydyn hyväksi, mikäli se ei tuota yksilölle nautintoa — tämä keskinkertainen kanta esiintyy m. m. runsain määrin kouluissamme luetun Horatiuksen runoissa — ja valtion tehtävänä ei epikurolaisten mukaan olekaan muuta kuin yksilön suojeleminen yllämainituissa pyrinöissä, siis puhdasta Manchesterioppia.

Samaan suuntaan kuin Ciceron ja stoalaisten mielihäviö kävi myöskin Ranskan suuren filosofin Voltaire'n († 1778) väite hyveestä, että »me elämme yhteiskunnassa, siis todellisesti hyvää on meille ainoastaan se, mikä yhteiskunnalle on hyvää. Erakko olkoon kohtuullinen tai hurskas, olkoon hän puettuna katumuksentekijän pukuun, niin, olkoon hän minun puolestani pyhä mies, mutta hyveen palvelijaksi nimitän minä häntä vasta silloin, kuin hän on tehnyt jonkun hyvän teon, josta muille ihmisille on hyötyä. Niin kauan kuin tuo pyhimys ei elä maailmassa, on maailmalla oikeus kieltää häneltä hyveen palvelijan nimi, koska hän on

hyvä vain itseänsä eikä meitä varten.» Erinomaisella tavalla lausuu samantapaisen mielipiteen Berlinin yliopiston siveysopin professori Georg von Gizycki:

»Minä tiedän, että suurempaa onnea on pidettävä pienempää onnea, useampien onnea yksityisten onnea parempana. Kaikilla mahdollisimman suuri onni — tämä on se siveellinen ohje, johon minut saattaa mietiskelemään hyvän ja pahan raja-alueita... Ihmisten onnen päälähteet ovat hänen terveytensä ja hänen älynsä ja luonteensa kelpoisuus, lyhyesti sanoen hänen ruumiillinen ja henkinen täydellisyytensä... Jos minä tahdon muodostua kunnolliseksi ihmiskunnan palvelijaksi, täytyy minun kaikin puolin voimieni mukaan kehittyä. Ilman jonkinmoista omaa täydellisyyttä olisin minä voimaton auttamaan toisia... Koko ihmiskuntaan kohdistuva siveysoppi ei ole tämän ihmiskunnan siveellisen kehityksen alku, vaan sen lopputarkoitus... Mutta on taivallettava hyvin pitkä tie, ennenkuin voi hyväksyä kaiken sen pyhyyttä, mikä ihmiskasvoja kantaa, päästä kaiken tunteilla varustetun elämän rakastavaan kunnioittamiseen. Kun huomaamme, missä määrin vielä useimmissa meistä luokka-itsekkyys vallitsee, kuinka me aivan vaistomaisesti asetumme samaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvien kumppaniemme puolelle, niin, kuinka me tuskin yhtään ajattelemme tämän piirin ulkopuolella olevien miljoonien kärsimyksiä ja iloja, silloin huomaamme, kuinka lähellä meidän siveysoppimme vielä on villien siveysoppia... Jos olen heikko ja vahvemmat loukkaavat minun ja toisten ihmisarvoa, niin liityn minä toisten heikkojen kanssa liittoon, joka liitto on mahtavampi kuin nuo velvollisuutensa unohtaneet vahvat ovat... Minun täytyy kannattaa kaikkia valtiollisia toimenpiteitä, jotka edistävät ihmisten terveyttä, älyä ja siveellistä luonnetta. Ei mikään vastakohta ole niin siveellisyyttä turmeleva molemmin puolin kuin suuren rikkauden ja suuren köyhyyden vastakohta; minä tulen sentakia kannattamaan kaikkea

mikä pyrkii kohottamaan laaksoja ja tasoittamaan huippuja.

»Taloudellista yhdenvertaisuutta, joka paraiten kehittää ihmisten siveellistä tasoa, minä pidän sinä tarkoituseränä, johon ihmiskunnan kehitys tähtää; vapauden pahimpien vihollisten joukkoon kuuluu taloudellinen riippuvaisuus muista, joille siten on annettu valta toisten koko olemukseen nähden. Minä tahdon vaikuttaa siihen suuntaan, että herrojen ja palvelijain vastakohta ja siten luokkavastakohtaisuus häviää ja että keinotekoisien riippuvaisuuden sijaan yksityisestä astuu voimaan luonnollinen riippuvaisuus valtiosta, joka juuri todellisuudessa antaa yksityisille heidän toimeentulonsa. Silloin minä en elämäni päättyessä tule katumaan, että olen elänyt, ja ihmiskunnan elämä, joka säilyy kuolemani jälkeen, on minun myötätuntoisen osanottoni kautta muuttunut omakseni. Kuolemani ei minulle ole kaiken elämän kuolema.» Kuinka toisin kuuluu niiden huudahdus, jotka yksinomaan hakevat kuaudan toiselta puolelta persoonallista korvausta siitä, mitä ovat saaneet aherrella ja kärsiä tämän maallisen elämän aikana!

Ero idealismin ja realismin välillä taiteessa on ikivanha. Nämä eri suunnat ilmenevät jo muinaisegyptiläisessä taiteessa; muinaiskreikkalaisessa taiteessa pääsi idealismi ehdottomasti voitolle, kuitenkin jossakin määrin realistisella pohjalla, noudattaen maailman ensimmäisen kaunotieteilijän Aristoteleen sääntöä, että taiteen ei tule vain jäljitellä todellisuutta, vaan myöskin täydentää, mitä luonto ei ole voinut loppuun saattaa. Kristillinen taide oli tietysti pääasiallisesti ihanteellinen ja tämä suunta eli aina hollantilaisen koulun aikoihin asti, joka loi usein puhtaasti realistisia kuvia kuten talonpoikaistappeluja, Kirmessmarkkinoita — niin, maalasihan sen suurin edustaja Rembrandt »Nukkuvan sikansa» ja hätääntyneen »Ganymedeen». Ja siten ovat

nämä molemmat aatevirtaukset taistelleet keskenänsä: ylenpalttinen ihanteellisuus painoi leimansa klassisistien Davidin, Ingres'in, Peter Cornelius'en, Thorvaldsen'in, Canova'n y. m. teoksiin; kunnes taas realistinen suunta pääsi voitolle Géricault'in (lue: Scherikoo) Delacroix'in (lue: Dólakroaa) ja varsinkin n. s. barbisonistien ylen kuuluisissa tauluissa. Realismi voitti siinäkin, että puhdas väri-ilo valtasi taidemaailman, vieläpä jossain määrin liiaksikin. Mutta viimeaikoina on syntynyt taiteenkin alalla sama pyrkimys kuin filosofiassa: pyrkimys päästä idealismin ja realismin synteisiin, yhteensulamiseen. Realismin suhteen on vaadittu, että taiteen tulee, kuten sosiaali-etiikankin, ottaa ennen kaikkea esitettäväkseen sosiaalisia eli yhteiskunnallisia aiheita, eikä kuten yleensä nykyään, palvella pelkkää mitättömyyttä tahi yläluokan lempimielteitä. Ja tässä olisi samalla esitettävä ihmiskunnan ihanteellisia pyrinnoitä tällä realistisella pohjalla.

Tämän suunnan etevimpiä edustajia on venäläinen Tolstoi. Hän vaati jyrkästi, että taiteen tulee esittää mitä kansan sielussa sisimpänä liikkuu, jotta kansa todellisesti ymmärtäisi taideluumia — myönnettäköön muuten kernaasti, että Tolstoi on liiaksi tähdentänyt siveysopin vaatimuksia taiteen tuotteissa ja että tämän ohessa muutkin taidesuunnat voivat synnyttää taidetta, vaikkakaan ei korkeinta taidetta, joka niin mahtavasti hengähtää meitä vastaan Meunier'in mahtavassa, elämänvoimaa uhkuvassa »Kuormankantajassa», Rodin'in samallaisessa ihanteellis-realistisessa »Ajattelijassa» Pantheonin edustalla ja Milletin »Kuokkamiehessä», jossa kapitalismin painama tympäisevä leima niin mainiosti kuvastuu.

Kirjallisuuden alallakin ulottuu taistelu kyseessä-olevien suuntien välillä kaukaiseen muinaisuuteen, ja se on jatkunut herkeämättä meidän päiviimme saakka. Liiallista klassillisuutta vastaan nousi 19 vuosisadan

alussa n. s. romantiikka ja uusi idealismi (Schiller, y. m.); sitten raivasi puhdas realismi varsinkin Ranskassa uusia uria (m. m. Flaubert merkillisen aviorikosromaaninsa »Madame Bovaryn» kautta). Se suunta, joka kirjallisuudessa tähtää kauas tulevaisuuteen ja joka kohoaa samalta pohjalta kuin usin eettinen ja kuvaamataiteellinen, osoittaa meille ennenkaikkea nuo suuret nimet Ibsen, Gorki ja Zola. Varsinkin Zola on tällä alalla ollut tienraivaajana. Vaikkakin hän monesti on romaanissaan todellisesta elämästä esittänyt liian seikkaperäisiä piirteitä, hän kuitenkin on suurenmoisella tavalla runollisessa muodossa osoittanut, miten hänen maanmiehensä, kuuluisan Taine'n (lue Teen) teoria rodun, ympäristön ja aikakauden sekä myöskin perinnöllisyyden vaikutuksesta ihmiselämään toteutuu ja miten taas toiselta puolen suuri ja parempi tulevaisuus voi koittaa ihmiskunnalle, kun tiede kehittyy ja tehdään uhrautuvaa työtä koko ihmiskunnan ja varsinkin sen alempien kerrosten hyväksi. Samaa uraa ihanteellis-realistiseen suuntaan kulkee Zola'n suuri maanmies, sosialistinen kirjailija Anatole France. (Lue Fraangs).

Ja nyt, miten suhtautuu sosialismi idealismiin ja realismiin? Edelläsanoitusta käy selville, ettei sillä ole mitään tekemistä varsinaisen filosofisen materialismin kanssa: sosialisti *voi* olla filosofisesti materialisti yhtä hyvin kuin hän voi uskoa Jumalaan ja sielun kuolematomuuteen, mutta varsinaiseen sosialistiseen oppiin nämä asiat eivät kuulu. Sosialismi on kuitenkin ehdottomasti realistinen, se katsoo olemassaolevaa maailmaa suoraan silmiin; se käsittää sen semmoisena kuin se sille näyttäytyy aistimusten ja tieteellisten tutkimusten nojalla, mutta tämän ohessa on sillä myöskin selvä idealistinen pyrkimys, korkeampi kuin esim. Hegelin absoluuttinen idea, jonka alkuperästä ei voi tietää mitään, josta päinvastoin täytyy sanoa, että se on vain spekulatiivisen hourailun tuote. Sillä Hegel'in absoluuttinen aate ei takaa ihmiselämälle mitään, ei kerrassaan mitään, se sanoo vain hypoteettisesti (otaksumalla), että kaik-

keuden takana voi olla jotakin, jokin alkuunpaneva henkinen voima, mutta tämä ei vaikuta ollenkaan ihmiselämään eikä ihmiskunnan onneen.

Sosialismin suuri, ihanteellinen aate on se, että se tahoo — ja suuressa määrin voikin — ainakin tulevaisuudessa, tehdä kaikki ihmiset onnelliseksi ruumiillisessa ja henkisessä suhteessa, mikäli onni tässä maailmassa yleensä on saavutettavissa, jättäen haudantakaisen onnen etsimisen kunkin yksilön yksityisasiaksi. Sosialismi on, samoin kuin uudenaikaisin ja täydellisin siveysoppi, taide ja kirjallisuus, ideali-realismia, ihanteellista todellisuusoppia, idealismin ja realismin synteesiä. Sosialismi väittää kyllä, että aatteet syntyvät taloudellisen elämän helmasta (päinvastoin kuin positivistit), mutta se väittää myöskin, että nämä näin syntyneet aatteet mahtavasti vaikuttavat ihmiskunnan edistymiseen yhä suurempaa täydellisyyttä kohti.

Mutta, sanottaneen, eikö sosialismikin ole vain luokkatitsekkyyttä, eikö sekin vain taistele luokkapyyteitten tyydyttämiseksi, eikö se siis ole samalla tasolla kuin mikä luokkavalta tahansa, ja silloinhan se ei ole mitään ihanteellista laatua, vaan sulaa itsekkyyttä. Pintapuolisesti katsoen ensisilmäyksellä asia kyllä näyttää siltä, mutta todellisuudessa sosialismi tarkoittaa luokkataistelullaan — ja luokkataisteluteoriaansa kautta se eroaa kaikista porvarillisista puolueista — se tarkoittaa kaikkien luokkavastakohtien poistamista, kaikkien kansanluokkien yhteensulautumista yhdeksi ainoaksi luokaksi, yhdeksi ainoaksi tasa-arvoiseksi ihmiskunnaksi, jossa kaikilla on samat oikeudet ja samat velvollisuudet. On yhdentekevää, kuluuko tähän suureen muutokseen ihmiskunnan elämässä kymmeniä, satoja vai tuhansia vuosia. Siihen päämäärään kuitenkin kerran tullaan, se on yhtä varmaa kuin Pythagoraan teoreema tai Newton'in painolaki. Juuri tämä suuri aate, maailman tähän asti mahtavin aate, se nykyään elähdyttää miljoonia ihmisiä, joiden luku lisääntyy joka hetki uusilla miljoonilla. Se on sosialismin korkea ihanne, mutta ihanne,

joka pohjautuu mitä vankimpaan ja järkähtämättö-
mimpään realismiin.

14. 2. 18.

MIKSI IHMINEN ELÄÄ?

Miksi ihminen oikeastaan elää? Hautaako ja haudan-
takaistako elämää varten? Mutta ensiksi: mistähän se
johtuu, etteivät juuri ketkään ihmiset, eivätpä uskovai-
sistakaan enimmät, tahdo kuolla *); ja sama kuoleman
kammo on koko muunkin luomakunnan yleinen omi-
naisuus, luomakunnan, joka ei voi odottaa mitään hau-
dantakaista elämää ja joiden rinnalla ihminen tieteelli-
sen käsityksen mukaan on vain jossain määrin korkeampi
osaolento . . . Ja mistä syystä ei Vanha Testamentti-
kaan, joka muka on Jumalan sanaa, suorastaan puhu
haudantakaisesta elämästä? Ja kolmanneksi, miksi eri
uskonnot, joita on lukemattomia, niin eri tavalla käsit-
tävät tämän haudantakaisen elämän: vanhat kreikka-
laiset esim. ilmeiseksi varjoelämäksi ja muhamettilaiset
elämäksi, jossa saa seurustella hourien eli kauniitten
tyttöjen kanssa, kuten tässäkin elämässä. Vai onko se
siksi olemassa, että melkein kaikki uskonnot ovat siihen
uskoneet. Mutta vastaan on väitetty, että ovathan
melkein kaikki uskonnot uskoneet henkien vaikutukseen
tässä elämässä ja että miljoonia vuosia on uskottu, että
aurinko kiertää maan ympäri, vaikka valistuneet ihmiset
nykyään eivät usko kumpaakaan. Voltaire, Ranskan
suuri tienraivaajafilosofi, väitti, ettei hänellä ollut
mitään todistuksia kuolemattomuuden kieltämiseksi,
mutta arveli kuitenkin kaiken todennäköisyyden olevan
sitä vastaan, ja Immanuel Kantin suuri edelläkävijä,
englantilainen filosofi David Hume (lue: Juum) arveli,

*) Niin pakeni itse Luther Wittenbergistä perheineen v.
1550 Torgauiin, kun rutto raivosi edellisessä paikassa.

että ruumis ja sielu ovat niin kiinteästi yhtyneet toisiinsa, että analogian (s. o. yhtäläisyys-)lakien mukaan toisen täydellistä häviämistä toisenkin täytyy seurata, ja että yhtäläisyys ihmisen ja korkeampien eläinten välillä on niin suuri, ettei tässä suhteessa voi suurta eroavaisuutta otaksua. Ja prof. Lichtenberg († 1799) väitti, että pidetään aivan itsestään selvänä, että ihminen ei ole ollut mitään ennen syntymistään, mutta että näin olisi kuolemankin jälkeen, sitä muka ei voi otaksua. Kuuluisa filosofi Kant myöntää, ettei meillä ole mitään tieteellisiä todistuksia kuolemattomuudesta, ja Ludvig Feuerbach, Marxin oppilas, on samaa mieltä. Suuret tiedemiehet ovat, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, n. s. agnostikkoja, s. o. he arvelevat, että voi olla jotakin haudan takana, mutta me emme siitä voi tietää mitään, ja »spiritisteistä», niistä nimittäin, jotka eivät ole humbuugintekijöitä, väittää esim. Maeterlinck, että spiritistinen vaikutus (jos sitä ylipäänsä voi otaksua olevan) ei ulotu kauemmaksi kuin vähän kuoleman jälkeen (kts. Maeterlinckin »Kuolema»). Friedrich Engels väittää (Anti-Düring s. 342 Dietz), että kaikkalainen uskonto ei ole mitään muuta kuin niitten ulkonaisten voimien haaveellista heijastusta ihmisten mielessä, jotka hallitsevat heidän jokapäiväistä olemustaan, heijastusta, jossa maalliset voimat pukeutuvat ylikuonnollisten muotoon, ja sama käsitys oli hänellä kuten Marxillakin kuolemattomuudesta. Oli miten oli, hyvin usein heijastuu tosiaan tuossa käsityksessä haudantakaisesta elämästä paljon itsekkäisyyttä, joka ei ole sopusoinnussa kristinuskonkaan siveellisen ytimen kanssa ja joka on jyrkästi tuomittava, vaikka se koskeekin haudantakaista elämää.

Toiset ihmiset ja varsinkin tieteelliset tutkijat arvelevat, että ihminen on olemassa elääksensä vain tämän elämän, mutta tälläkin pohjalla käyvät mielipiteet hyvinkin erilleen. Semmoiset henkilöt kuin esim. Max Stirner (Kasper Schmidt) ovat sitä mieltä, että ihminen on tässä elämässä melkein vain itseänsä varten: he ovat täydellisiä »individualisteja». Bernstein nimittää

aivan oikein Stirneria »itsekkäisyyden ylipapiksi» ja hänen oppiansa »itsekkäisyyden evankeliumiksi», ja sitä oppia on nerokkaasti kehittänyt tunnettu ajattelijaj Friedrich Nietzsche. Tämä oppi ei enää kaipaa kumoamista: huolimatta siitä, että sitä salaisesti kapitalistisessa yhteiskunnassa todellisuudessa paljonkin harjoitetaan, on se edistyneempien ihmisten käsityksessä kuollut. Toinen käsitys tästä elämästä maan päällä on n. s. pessimistien. Sitä oppia, että tämä maailma on täynnä kurjuutta ja viheliäisyyttä, vaivaa ja tuskia, edustaa kuuluisista runoilijoista etupäässä italialainen kreivi Giacomo Leopardi († 1837), joka suurella tunteellisuudella ja erittäin taidokkaasti esitti tätä pessimismin oppia ja samalla surkutteli, ettei parempaa elämää oltu ihmisille suotu. Filosofisesti perustelivat, kuten tunnettu, samaa oppia kuuluisat ajattelijat Arthur Schopenhauer ja Edvard von Hartmann. Tämä oppi vie tietysti helposti kristilliseen pessimismiin, joka yleensä ja johdonmukaisesti pitää tätä maallista elämää kurjana ja itse maailmaa »surunlaaksona». Mutta edistysmielinen ihminen ei mitenkään voi yhtyä tällaiseen käsitykseen.

Viimeinen ja ylevin käsitys ihmisen elämästä ja tehtävistä maan päällä on se, että hän pääasiallisesti vapautuakseen itsekkäisyydestä elää koko ihmiskuntaa varten, kaikissa toimissaan pyrkii sitä kohottamaan joka alalla. Jo äsken mainittu filosofi Feuerbach huomauttaa: »Sinulla (ihmisellä) on jotain, jolla voit katkaista kuoleman kärjen. Elä ihmiskuntaa varten, se on ainoa lääke kuolemaa vastaan. Ajattele ihmiskunnan tulevaisuutta omasi asemasta, silloin on sinulla kyllä tilaa ajatustoiminnallesi, joka viepi sinut elämäsi lyhyen juoksun yli, yli loppusi... Inhimillisten olosuhteitten parantamiseksi on työskenneltävä, niiden tuottamat vaurioita voimien mukaan vähennettävä. Maan päällä voi olla paremmin kuin on, ja tämä olo tulee paremmaksi, jos totisesti tahdotaan ja rehellisesti toimitaan. Elä odota kuolemalta, haaveellisesta

haudantakasesta elämästä, tuota parempaa, vaan itse ihmisvoiman omasta ponnistuksesta, joka kuolematto-
muusaatetta vastaan historiallisessa toiminnassa, tämän
kautta tuota välillisesti kumoten, on tehnyt sen yleis-
esti pelkäksi ulkokullaiseksi tunnustukseksi.» Täm-
moinen käsityskanta muuttaa »surunlaakson» optimismin
valaisemaksi, ilon täyttämäksi työskentelyalueeksi,
jossa kyllä on tilaa haaveilevalle ihanteellisuudellekin,
mutta samalla tuottaa varmoja hedelmiä ihmiskunnan
kehitykselle.

Miten on tällainen ihmiskunnan edistystä silmällä
pitävä päämaali toteutettavissa? Pitääkö sen tapahtua
revoluution kautta, jos tällä sanalla tarkoitetaan
äkillistä mullistusta, vaiko tasaisen kehityksen kautta?
Kysymys on oikeastaan joutava. Äkillisiä mullistuksia
syntyy, kuten jokainen tietää, sekä luonnossa että ihmis-
elämässä, mutta ei kummassakaan niitä keinotekoisesti
tehdä: ne syntyvät silloin, kuin olot ovat siihen kyp-
sät, s. o. kun vastustavat voimat pakottavat siihen.
Ihmiselämässä ovat siis vastustavat voimat, s. o. ne,
jotka vastustavat maailman kehitystä, tällaiseen
äkilliseen muutokseen syypäät, toisin sanoen, vanhoilli-
set voimat ovat nuo oikeat ja varsinaiset »agitaattorit»,
jotka ennen kaikkea provoseeraavat mullistuksia. Sillä
mitä tiukemmalle paulaa vedetään, sitä nopeammin
katkaistaan kaula, ei edistysmielisten, vaan edistyksen
vastustajien.*) Kaikesta vastuksesta huolimatta tulee
edistysmielisten, etenkin sosialistien, jotka ennen muita
huolehtivat, kansojen kehityksestä aina korkeampia
ihanteita kohti, jatkaa työtänsä edistysmieliseen suun-
taan ja jättää vanhoillisten kiihoitustyölle ratkaista-
vaksi, tahdotaanko äkillisiä mullistuksia vaiko yhtä-
mittaista suhteellisesti rauhallista edistystä. Lasta
kasvatetaan vähitellen kunnolliseksi aikaihmiseksi; sa-

*) Tämän tosiasian todistavat erinomaisesti m. m. Ranskan ja Venäjän suuret vallankumoukset, joissa vastustajain suuret asevoimat eivät toimittaneet mitään.

moin tulee myös kasvattaa kansojen syviä riviä vähitellen sitä suurta päämäärää varten, johon on pyrittävä siten, että nämä syvät rivit saavat tilaisuuden tunkeutua kaikille elämänaloille.

Vastustuksia ja vastustavia voimia on valitettavasti paljon. Tahdon tässä esittää ne, jotka ovat, tavallaan enemmän kuin muut, maailman edistystä vastustamassa sen katsauksen mukaan, jonka professori Forel, mainio tiedemies, lääketieteen, viisaustieteen ja juridikan tohtori, on erinomaisessa kirjassaan »Tie kulttuuriin» (Der Weg zur Kultur, 1924) esittänyt, liittäen vastakohtaksi asianomaiset parannuskeinot. Estävät voimat ovat hänen mielestään sota, aseistamisen edistäminen, kansallinen chauvinismi (isänmaallinen ylpenäisyys) ja kansojen vihamielisyys keskenään, seisovat sotajoukot, raakuus kulttuurimaissa ja chauvinistinen kasvatus, kapitalistinen anarkia, trustit y. m., kolonijoiden (alusmaitten) nytkeminen ja tullirajoitukset, yhteiskunnallisten myrkkujen (alkoholin y. m. aineiden) kaupittelu, uskonnollinen suvaitsemattomuus ja piintyneitten uskonkappalten valta, naisten sortaminen, kansallisten kielten vainoaminen, ihmisrodun huonontaminen («kakogenik») ja rotuviha. Ja edistystä edistäviä voimia olisivat taas pakollinen sovinto-oikeus, edistyvä aseista riisuminen, kansainvälinen sovittelu, rauhanjoukot molempia sukupuolia varten (siviilipalvelus), nuorison ja kansan siveellinen ja yhteiskunnallinen kasvatus, yhtenäinen («integral») sosialismi, alusmaitten ja valtioitten yhtäläiset oikeudet ja kansainvälinen vapaa-kauppa, raittius ja alkoholin ynnä muitten huumaavien myrkkujen kieltö, ihmiskunnan siveellis-yhteiskunnallinen maalliseen elämään rajoittuva uskonto, yhtäläiset oikeudet naisille ja miehille, kielten vapaus ja kansainvälinen kieli, ihmisrodun parantaminen («eugenik») ja ihmisrotujen vastakohtaisuuden lieventäminen y. m.

Jos luo silmäyksen tähän kuuluisan prof. Forelin taulukkoon, niin jokainen kohta huomaa, että sekä vastustavat voimat että parannuskeinot ovat otetut

huomioon kansainvälisen sosialismin ohjelmassa. Kun me siis kysymme, miksi ihminen elää, niin saamme siihen vallan lyhyen ja yksinkertaisen vastauksen: meidän ihmisten, ainakin kulttuuri-ihmisten, tulee elää kaikista vastustusvoimista huolimatta sosialismin täydellistä toteuttamista varten; sillä ainoastaan sosialismi tahtoo perinpohjin uudistaa nykyisen mädänneen yhteiskunnan ja luoda tämän pohjalle kaikille ihmisolennoille parempia elämänehtoja, toisin sanoen kohottaa inhimillistä kulttuuria kaikissa kansankerroksissa yhä korkeammalle ja siten luoda ainakin vähitellen jalomman ja ylevämmän ihmisyyden.

20. 5. 25.

**AVIOELÄMÄ
JA SUKUPUOLIASIAT**

VALKOINEN ORJAKAUPPA.

Suuri filosofi Immanuel Kant lausuu »Tapojen Metafysiikassaan»: »Toimi niin, että sinä käytät ihmiskuntaa sekä mitä tulee omaan persoonaasi että *jokaiseen* muuhun, *aina* myöskin tarkoitusperänä eikä vain välikappaleena». Jokainen järkevä olento on Kantin käsityksen mukaan olemassa omana tarkoitusperänä eikä vain välikappaleena toisen tai toisen ihmisen tahdon tyydyttämiseksi, hän ei ole mikään »tavara», vaan »persoonallisuus» ja tämä näkökohta on aina oleva »rajoittavana ehtona jokaisen ihmisen tekojen vapaudessa».

Ei luulisi, että maailmankuulu Königsbergin ajattelija lausui nämä sanat vähän enemmän kuin sata vuotta sitte. Niin kaukana olemme me, 20. vuosisadan ihmiset, kaikesta ylistetystä kulttuuristamme huolimatta, sen opin toteuttamisesta. Kaikkialla, minne vain luomme katseemme, näemme miten tätä oppia rikotaan. Kaikkialla ihmisiä pidetään vain toisten ihmisten välikappaleina, koneina, monasti melkein sieluttomina tekijöinä toisten ihmisten hyvinvoinnin vieläpä oikkujenkin tyydyttämiseksi.

Mutta ei millään alalla tämä tapahdu niin räikeässä, alastomassa, peittelemättömässä muodossa kuin valkoisessa orjakaupassa. Siinä alennetaan ihminen, nainen, todelliseksi orjaksi, eläimeksi, vieläpä alemmaksikin kuin eläimeksi. Sillä vaikka eläinkin myydään kuten valkoisen orjakaupan uhri toisesta kädestä toiseen, saapi se kuitenkin antaa rakkauttansa kenelle tahtoo eikä pakosta suostua jokaiseen tarjoukseen.

Valkoinen orjakauppa alkaa jo vasta syntyneestä lapsesta saakka. Tästä hirvittävästä lastenkaupasta on meillä aivan luotettavia tietoja m.m. rouva Henriette Arendtin julkaisuissa. Rouva A. oli poliisiassistenttina Württembergin poliisilaitoksessa, mutta koska hän hoiti virkansa sangen tarkasti ja siten tuli paljastaneeksi koko joukon arkoja suhteita, täytyi hänen luopua virastaan.

Kulttuuri-irstailijat eivät enää tyydy täysikasvuisiin ihmisiin. Nämä eivät enää kutkuta heidän hermojaan riittävästi. Täytyy käyttää lapsia tähän tarkoitukseen, ainakin niistä voi olla varmoja, että heidän neitsyytensä vielä on koskematon. »Deflorationsihalu» on monessa irstailijassa kasvanut suorastaan raivoksi ja lapsista maksetaan sen takia useasti korkeampi hinta kuin täysikasvuisista tytöistä. Hurskas Englanti ja Lontoo, »the modern Babylon» (Stead'in lausunnon mukaan), käypi tässä suhteessa etunenässä. Köyhien vanhempien pikku tyttöjä ostavat parittelijanaiset, »kasvattavat» niitä 12:een ikävuoteen asti ja myyvät heitä sitte yksityisille miehille tai porttoloihin, vieläpä varsinaisiin *lasten porttoloihin!* Nykyään on tässä suhteessa *tarjonta vielä suurempi kuin kysyntä.* Italian kenraaliprokuraattori Lino Ferriani kertoo, mitenkä pari vuotta sitte »ainakin 50 italialaista lasta aivan avutonna samoilevat Buenos Aires'in kaduilla, niiden joukossa pikkutyttöjä, jotka tuskin ovat päässeet 9:teen ikävuoteen ja jo ovat aivan turmeltuneet». Kun taas tutkittiin erästä porttolaa samassa kaupungissa, vapautettiin 18 pientä tyttöä, joista vanhin oli 14-vuotias! Nämä ilohuoneet maksavat 11—13-vuotiaasta työstä 5,000 Smk. ja enemmänkin!*) Turkinmaahan viedään niinikään italialaisia pikkutyttöjä ja eräs aivan luotettava nainen kertoo, että vihdoin 14 turkkilaista sotamiestä saivat 8-vuotiaan tytön käytettäväksi 4 Smk:sta yhteensä! Tämä on kerrassaan niin hirvittävää, ettei kukaan luulisi sen tapahtuneen Euroo-

*) 1915 vuoden arvon mukaan läpi koko kirjoituksen.

passa 1900 vuotta Kristuksen syntymisen jälkeen. Kun nälänhätä v. 1911 raivosi Kiinassa, saatiin nuoria tyttölapsia leivästä käytettäväksi ja suurilla naismarkkinoilla San Fransiskossa myydään 9—12-vuotiaita kiinalaisyttöjä 750—2,500 Smk:sta kapp. Uhrataanpa Newyorkissa rikkaille kiinalaisille 4-vuotiaitakin tyttöjä ja kun lapsi kuolee, tuodaan toinen sijaan. Muissakin maissa on lastenprostitutsioni kasvamassa. Suuressa kulttuurikeskustassa Berliinissä vangittiin eräs balettimestari, joka sanomissa haki lapsia opettaakseen heille tanssi-taitoa: he saivatkin *ensin* tanssia aivan paljaina, jotta häveliäisyys haihtuisi. Ja kun rouva Arendt pani koetteeksi ilmoituksen lehtiin samaa tarkoitusta, tanssiopetusta varten, sai hän koko kasan 6—8 vuotiaita tyttöjä, jotka suostuivat lähtemään ulkomaillekin. Löytyy erityisiä »paikanvälitystoimistoja», jotka myyvät aivan nuoria tyttölapsia vanhoille irstailijoille aina 10,000 Smk:aan asti kappaleesta. Samoin usein kättilöt pitävät erityisiä synnytyslaitoksia, joista lapset, usein korkeitten herrojen sikiöt, sitte joutuvat myytäväiksi, ellei niitä suorastaan tapeta, tehdä »enkeleiksi». Usein katoaa lapsia ja voi olla varma, että nämä melkein aina vihdoin joutuvat siveettömyyden pesiin. On paljon todistuksia siitäkin, että oma äiti, oma isoäiti suorastaan myypi tytön tähän tarkoitukseen. Ja koko tätä lastenkauppaa ei sanottavasti voi ehkäistä, koska rikkaat ja ylhäiset herrat ovat tähän kauppaan sekaantuneet. Tästä syystä sai rouva Arendtkin kieltävän vastauksen pyyntöönsä v. 1911, että poliisi auttaisi häntä lastenkaupan ehkäisemisessä, vaikka syytettiin sitä, ettei ollut mitään varsinaista poliisiosastoa sitä varten.

Mutta vaikka tyttölapsien myynti varsinkin vanhoille hekumoitsijoille kukoistaa kaikissa maissa, on nuorten naisten kauppitteleminen valkoisiksi orjiksi vieläkin laajempi.

Valkoinen orjakauppa on aivan läheisessä yhteydessä porttolain kanssa, niin läheisessä, että eräs asiantuntija tällä alalla väittää, että kun viime mainitut häviävät,

häviää valkoinen orjakauppa samassa. Tämä johtopäätös on varmasti väärä, mutta suhde on tosin nyt sangen läheinen. Nykyään hankkii valkoinen orjakauppa pääasiallisesti aina uutta tavaraa näihin likaisiin paikkoihin, joita vielä on suunnattoman suuri määrä hajallaan yli koko maapallon. Eräs osotekirja, joka julaitaan joka toinen vuosi Pariisissa ja joka sisältää enimmäkseen ranskalaisia ilohuoneisto-osotteita, mainitsee 1,100 porttolaa, mutta kiinalaisessa Shanghaissa on yksin 300, yhtä paljon Hongkongissa, ja Singaporessa 510, muita yksityispaikkoja mainitsematta.

Naisten hankkijoita tämmöisiin tarkoituksiin kutsutaan yleisesti »kadeteiksi» tahi »pimpeiksi». Tämmöinen pimp kuuluu aivan erityiseen roistolajiin. Hän on usein saanut alkukasvatuksensa Whitechapel'in, Lontoon itäosan tahi jonkun muun suurkaupungin kauheissa asuinluolissa, joissa asuu »sivistyneen» maailman pohjasakka, ja on tavallisesti ottanut osaa kaikkiin niihin varkauksiin ja ryöväyksiin, joita Charles Dickens Oliwer Twist'issään niin elävästi kuvaa (esim. Fagin, Sikes, Crackit, Monks y.m.). Tämä kasvattaa hänet luonnonlahjojen ohessa hyvin sukkelaksi ja kekseliääksi — sillä elämä on »paras kasvattaja» myöskin kelvottomuuteen — ja hän on tämän ohessa usein ulkomuodoltaan viehättävä ja ulkonaisesti sangen »hienokin» — nuorille naisille hyvin vaarallisia ominaisuuksia —; hän pukeutuu esim. uusimman muodin mukaan ja asuu hienoimmissa ensiluokan hotelleissa, esiintyy urheilu- ja muissa tilaisuuksissa, missä voi komeilla timanttisormuksillaan y.m. Moni näistä »pimpeistä» on tunnettu, arvossa pidetty henkilö, kuten esim. Pariisissa eräs useampien talojen omistaja Rigal, joka myöskin oli monen hyväntekeväisyisyhdistyksen jäsen. Wienissä oli eräs toinen *neljän uskonnollisen seuran jäsen*, kuten meille vakuuttaa Saksan naiskauppaa vastustavan liiton sihteeri. Kaikki pimpit ansaitsevat suunnattomia summia. Niin ansaitsi eräs ranskalainen tyttökauppias, nimeltä Dufour, rouvansa avulla yhdessä vuodessa 1907 oman kirjan-

pitonsa mukaan yli $1\frac{1}{2}$ miljoonaa Smk.! Kun tämä nätti pari laskettiin vapaaksi 130,000 Smk. takausta vastaan, jätti se summan ja pakeni tietämättömiin! Kannattaa näin ollen uhmailla ja halveksia lain säättämiä rangais- tuksia. Kun esim. kerran — mikä ei ole aivan tavallista — eräs pimp tuomittiin elämisestä naisen haureudesta ja tämän rääkkäämisestä, sai hän yhteensä 6 kuukautta vankeutta!

Pimpit, tyttökauppiat pitävät useissa paikoissa, esim. Bombay'ssa, Singaporessa klubeja, joissa viettävät lois- teliasta elämää ja joissa keskustelevat uusien kauppojen tekemisestä aivan kuten pörseissä ja sen kaltaisissa lai- toksissa. Äsken yllätettiin Montenegrossa tämmöisessä paikassa useampia pimpejä, joiden pöytäkirjat olivat pidetyt salakirjoituksen avulla.

Nämä tyttökauppiat käyttävät kaikenmoisia kei- noja houkutellaksensa pauloihinsa nuoria tyttöjä. Enim- mäkseen se tapahtuu lupaamalla heille kaikenmoisia hyviä paikkoja, pääasiallisesti ulkomailla modisteina, teatterinaisina, hierojina, lasten kasvattajina y.m. He saavat matkarafoja johonkin kaukaiseen kaupunkiin ynnä jonkun osotteen, josta eivät löydä mitään tahi useammin jonkun pimpin apureista, joka viepi heidät suoraan ilopaikkaan. Vielä useammin teeskentelee tuo komea pimppi rakkautta, lupaa naida kokemattoman nuoren tytön, vieläpä vihittää itsensä hänen kanssaan, jolloin joku hänen apureistaan papin puvussa suorittaa pyhän toimituksen. Nuori pariskunta menee tavalliselle häämatkalle, »aviomies» ei muka voikaan seurata rou- vaansa kauemmas kuin esim. Pariisiin, jossa hänen täy- tyy viipyä jonkun aikaa tärkeitten tehtävien takia, mutta Lontoossa pitää huolen nuoresta rouvasta joku miehen ystävästä, joka onkin asemalla vastassa ja viepi asianomaisen suoraan porttolaan tahi laivaan, jolla men- nään »maiden ja merien takaa» Egyptiin, Singaporeen tai Itä-Aasiaan.

Pimpeillä on näet koko joukko avustajia, jotka palve- levat heitä tavalla tai toisella. Nämä seisovat rautatie-

asemien ja teatterien ulkopuolella suurissa kaupungeissa, jossa he koettavat lähestyä nuoria naisia viekotellakseen heitä jos jollakin tavalla. Varsinkin naiset suorittavat tässä suhteessa tärkeän tehtävän. He kulkevat pitkin katujakin, seisovat yömajojenkin ulkopuolella ja missä vain näkevät hiukan sievän naisen, siellä he virittävät paulojansa, etenkin koettaen osottaa, mitenkä nämä helposti pääsisivät kurjasta asemastaan. Ja saalis kurjia, viheliäitä uhreja on monasti hyvinkin runsas! Usein katoavat täten monet nuoret naiset tietämättömiin eikä niistä sitte enää saada mitään vihiä. Poliisikin on monasti ostettu, varsinkin Amerikassa ja Venäjällä: niin on esim. todistettu, että korkeimmatkin poliisipäälliköt Newyorkissa ovat ottaneet lahjoja tässä likaisessa kaupassa; antavatpa muutamat poliisiviranomaiset, kuten esim. Wienissä, porttolain omistajille kirjallisen todistuksen, että hoitavat liikkeensä hyvin, vaikka perästäpäin on virallisesti selvinnyt, että se on ollut suora valhe. Mutta semmoinenhan on nyt kerran meidän »hyvä, korkeasti sivistynyt» yhteiskuntamme!

Tämän kaupan pääasiallisimmat markkinapaikat ovat Newyork, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Johannesburg, Cairo, Alexandria, Konstantinopel, Singapore, Bangkok, Bombay, Hongkong, Shanghai y.m. V. 1912 kuletettiin saksalaisista satamista noin 4,000 tyttöä enimmäkseen Etelä-Amerikkaan ja 15,000 tyttöä myydään joka vuosi Newyorkissa valkoisiksi orjattariksi. Kun nämä kurjat olennot ovat luisuneet alimmalle asteelle, s.o. kun eivät enää kelpaa muuanne, joutuvat he Hongkong'in ja Shanghai'n kiinalaiskortteleihin polkuhinnasta, Takku Road'in ja Shanghain kuuluisan kiinalaissillan toiselle puolelle ja ne, jotka sinne ovat viedyt, eivät ikinä pääse yksikään takaisin. Sillä siellä asuskelevat todellisissa helveteissä kiinalaiset roistot ja murhaajat, eikä mikään »sivistyneen» valtion konsuli uskalla tehdä noitten onnettomien uhrien hyväksi yhtään mitään, sillä siitä syntyisi yleinen kapina tai verilöyly. Sinne vie siis kohtalo, kova kohtalo vihdoinkin valkoisen

orjakaupan syvästi sääliävät uhrin, siellä suurin osa tämän orjakaupan naisista saapi lopettaa päivänsä jonkun kiinalaisen murhaajan vuoteella! Näin loppuu se ura, joka alkoi ehkä rakkauden suloisimmilla hyväilyillä loisteliaan pimpin syleilyssä!

Mutta ennen kuin niin pitkälle päästään, on näitten orjattarien tie hyvin, hyvin ohdakkeinen. Useampia aivan luotettavia kertomuksia löytyy näistä marttyyreista, joiden kärsimykset vetävät vertoja kristikunnan ensimmäisten naismarttyyrien, Hypatian ja monen muun kärsimyksille.

Liikuttavan kaunis on kertomus erästä ylen kauniista työstä, »päivänpaisteisen Italian, laulujen ja kukkien kotimaan» lapsesta. Hän oli viekoteltu 17 muun tytön kanssa menemään Länsi-Austraaliaan, jossa, köyhä kun oli, saisi hyvän paikan muotiompelijana. Kun tyttö jo matkalla rupesi pahaa aavistamaan, oltiin hänen suhteensa hyvin varovaisia, kunnes saatiin hänet erään ilohelvetin muurien sisäpuolelle. Nyt alkoi tuo tavallinen kesyttäminen. Vaatteet otettiin pois ja vanhat ryysyt annettiin sijaan. Ruoka oli kurjaa. Yöllä saapui »pimp» ja hurja kamppailu alkoi molempien välillä, sillä tyttö oli voimakas. Vihdoin tyttö sidottiin vuoteeseen, liina kiinnitettiin suulle ja häntä pieksettiin armottomasti. Mutta hän ei sittekään antanut perään. Pimp jätti hänet silloin pariaksi päiväksi sidottuna, mutta ilman suunpeitettä. Silloin näki tyttö erään miehen nousevan tikapuilla ikkunansa kohdalla. Hän huusi hänelle italian kielellä, mies ei ymmärtänyt. Tyttö osasi hiukan ranskaa ja sitä mieskin, johtoputken paikkaaja, vähän ymmärsi. Mies pujahti sisään ikkunasta, lukitsi oven sisäpuolelta, etteivät pimp ja ilopaikan emäntä molempia murhaisi, ja pelasti tytön. Kertomus kuulostaa rönaanilta, mutta on aivan tosi. Tuhansia on niitä tapauksia, jolloin nuoret näin kidutetut tytöt jäävät koko elinajaksi hirveään vankeuteensa. Jos nämä uhrin ovat aivan »järjettömiä», kuten sanotaan, s.o. kovin vastahakoisia, suljetaan heidät

yksitellen yhden tahi kahden neekerin, kiinalaisen tai jonkun sekasikiön kanssa huoneeseen muutamiksi öiksi. Niin tehtiin esim. eräälle tytölle Singaporessa. Hänen huutonsa kuultiin kyllä yli koko huonomaineisen Malaystreetin, mutta ei kukaan liikahtanut. Ilopaikkojen omistajien ja hoitajattarien kesken vallitsee »esprit de corps», ammattihenki niin, etteivät naapurin uhrien vaikeroimiset saa mitenkään häiritä toisen rauhaa. Tyttö tuli tästä hirveästä kesyttämisestä aivan rauhalliseksi — näennäisesti. Mutta hänen katseensa oli syntynyt eriskummallinen ilme. Hän ei valittanut, ja kun tyttökauppias löi häntä, ei hän vastustanut, kärsi vain hiljaa. Arveltiin, että hän nyt olisi valmis ammattiin. Tyttö oli sangen miellyttävä ja torstai-yönä toivottiin saada hänen kauttaan rikas sato, »oikea punainen yö», koska erään suuren sotailuvan upseereja odotettiin vieraiksi. Suuri seura oli koossa. Kultaiset sandaalit pantiin hänen jalkaansa, kalliit helmet punottiin kaulan ympäri, muuten hän oli aivan paljas. Hän sai näin tanssia yleisön edessä. Mutta yht'äkkiä hänelle tuli joku harhanäky ja huudahtaan: »Minä tulen», riensi hän ikkunaa kohti, hypähti ulos ja murskautui kuoliaaksi. Ja näin sai maailma tiedon eräästä tapahtumasta, joita seinien sisäpuolella tapahtuu sadoittain. Mutta ei ole suinkaan harvinaista, että näitä onnettomia uhreja löydetään tapetuinkin jostakin likaviemäristä tahi muualta. Tämöisissä tilaisuuksissa on näet »hyvin vaarallista turvautua poliisin suojaan», jos se tahtoisikin auttaa, joka ei suinkaan aina ole varma.

Ja kaiken tämän sanomattoman kurjuuden kukkuroimiseksi, huolimatta siitä, että nuo onnettomat naiset ovat kaiken muun kera todellisia vankeja, jotka eivät saa vartioimatta mennä ulos asunnostaan, on vielä se eittämätön tosiasia olemassa, että he kaikesta siitä suuresta rikkaudesta, minkä he ansaitsevat, itse tuskin saavat enemmän kuin mitä välttämättömästi tarvitaan elämän ylläpitämiseksi. He ovat köyhinä lähte-

neet kotoa saadakseen parempaa toimeentuloa, mutta he eivät ole sitä saaneet, he ovat köyhyyden lisäksi vain niittäneet häpeää ja elämää sen kaikkein alimmassa alennustilassa — siinä kaikki!

Niin *köyhyys* on tosiaan kaikkein useimmissa tapauksissa syynä siihen, että valkoinen orjakauppa kukoistaa ja saapi uhrinsa. Kaikkein enimmin saadaan valkoisia orjattaria Galitziasta. Ja siellä vallitsee hyvin laajasti sanomaton kurjuus. Toht. Marezki on näyttänyt toteen, että täällä varsinkin juutalaisten olot ovat kerrassaan kauheat. 800,000 juutalaisesta ansaitsee 600,000 vähemmän kuin alhaisin köyhälistö kaikkialla muualla Euroopassa. Lukemattomilla tytöillä ei ole enempää kuin 30 penniä päivässä. Ja toht. Rosenack väittää, että vuosittain 5,000 juutalaista kuolee nälkätautiin. Unkarissa ja Venäjällä eivät olot liene paljoa paremmat. Näistä maista tuleekin $\frac{2}{3}$ kaikista valkoisen orjakaupan uhreista. Samat ovat olot esim. Lontoon itäosassa. Meillä on monta liikuttavaa kertomusta nuorista tytöistä, jotka kauan ovat taistelleet, voisi sanoa miehuullisesti, puutetta vastaan ja vašta pitkien koettelemuksien perästä hirveästä nälän pakosta taipuneet. Voi kysyä näin ollen, kuten Kristus haureellisen naisen edessä ympäriseisovilta: »Kuka on valmis heittämään ensimmäisen kiven hänen päällensä». Eräs lämminsydäminen englantilainen nainen sanoo aivan oikein: »Niin kauan kuin naiset ovat helppohintaiset, niin kauan tulee tällainen liike kukoistamaan».

Mutta löytyy eräs toinenkin syy valkoisen orjakaupan menestymiseen — se on kauhea tietämättömyys. Tätä kutsutaan aivan syyttä viattomuudeksi, jota muka ei saisi tiedoilla, vieläpä niin saastaisilla tiedoilla häiritä. Mutta se on erittäin vaarallinen »viattomuus». Moni näistä uhreista on vakuuttanut luotettaville henkilöille, että »ellei hän olisi nuorena ollut tietämätön tyttöletukka, hän ei mitenkään olisi ollut siinä, missä on».

Eräs psykologinen seikka on vielä otettava huomioon. Epäilemättä on naisen luonne yleensä sangen

herkkä rakkaudelle. Nainen ei aina voi erottaa kahta asiaa: todellista taipumusta johonkin mieheen ja sitä onnellistuttavaa tunnetta, jonka hänelle tuottaa jonkun miehen vakuutus rakkaudesta. Voisi sanoa, että tämä seikka on vienyt monen naisen orjakauppiaitten käsiin. Moni pimpeistä on sangen viehättävä olento. Englannin poliisi on sitä mieltä, että useammat naiset hakiesaan rakkautta — ja kukapa ei sitä hakisi — ovat joutuneet todellisen rakkaushypnoosin eli huumauksen alaisiksi, kun tuommoinen pimp on päässyt oikein vauhtiin. Muuten olisi mahdotonta ymmärtää, mitenkä he, naiset, eivät monasti silloinkaan, kun hirveä totuus rupeaa selviämään, aina ole taipuvaisia pettämään ja jättämään tuota rakastelijaansa. Välistä he tietysti eivät sitä tee pelosta, että heidät murhattaisiin, mutta tämä selitys on monesti aivan mahdoton. Monestikin on tuo miesviettelijä sangen ruma. Tulee tällöisissä tapauksissa ehdottomasti ajatelleeksi Titanian hurjaa rakkautta aasiinsa Shakespearen »Kesäyön unelmassa».

Miksi ei käydä päättäväisesti tämän julman, suunnattoman likaisen kaupan kimppuun? Tähän vastaa sangen sattuvasti Saksan »Valkoista orjakauppaa vastaan taistelevan kansallisliiton» sihteeri: »Vaikeus on pääasiallisesti siinä, että koko maailman tyttökauppiaitten hallussa on melkoisia rahasummia ja siten poliisiviranomaisten lahjomisella aina voivat päästä vaikeista tilanteista.» Hallituksen puolesta on S. H. London tutkinut Newyorkin valkoista orjakauppaa ja tämän tutkimuksen mukaan ansaitsevat nähtävästi Newoyrkin orjakauppiat 300 milj. Smk. vuodessa! Jos otaksuu, että muut pääpaikat ansaitsevat suhteellisesti yhtä paljon, niin huomaa jokainen, että tässä on kysymyksessä *suuren suuri kapitalistinen liike*, jota ei hevin kukisteta. Sen kannattajien joukossa on suorasti tai epäsuorasti monen maan mahtavimpia miehiä (esim. Egyptissä) ja pimpeillä on sitä paitsi tapana lahjoittaa mahtaville ja korkeissa asemissa oleville miehille joku erittäin kaunis nuori tyttö; josta

maailma ei usein tiedä mitään ja jos tietääkin, niin se muka on jokapäiväinen asia.

Koko valkoinen orjakauppa onkin järjestetty täydelleen vallitsevien liikeperiaatteiden mukaan. »Renkaita» ja »trustejakaan» ei puutu. Vieläpä on olemassa oikea työnjakokin, niin että muutamat liikkeet toimittavat markkinoille tummasilmäisiä juutalaistyttöjä, toiset tulisia unkarittaria, kolmas liike vaaleavärisiä englannittaria, neljäs taas sukkelia ja älykkäitä ranskattaria; jokainen voi siis saada makunsa mukaan.

Jokainen tunnustaa, että valkoinen orjakauppa on sangen häpeällinen liike, mutta helppo ei ole saada sitä loppumaan, niin kauan kuin nykyinen kapitalistinen järjestelmä on pystyssä. On kyllä muutamilla tahoilla arveltu, että naisten äänioikeus tekisi siitä lopun. Epäilemättä tämä joskus tulee vähentämään valkoista orjakauppaa, mutta, vaikka Pohjois-Amerikassa naisten äänioikeus on jotenkin laaja ja vuosi vuodelta laajenee, kasvaa siellä vain yhä valkoinen orjakauppa. Sitä paitsi on meillä kuten muuallakin nähty, että naiset eivät voi sanottavasti panna erikoisharrastuksiaan täytäntöön, vaan jakaantuvat oleviin taloudelliselle perustukselle syntyneisiin puolueisiin. Suurta toivoa on myös pantu suunnattoman ankariin pakkokeinoihin. Mutta arvattavasti ne epäonnistuisivat samoin kuin esim. keisarinna Maria Theresian samanlaiset toimenpiteet prostitutsioonin alalla. Aivan oikein huomauttaakin Englannin etevä seksuaalielämän tutkija Havelock Ellis (*Die Neue Generation* 1913 s. 461), että esim. raisparangaistus kriminaalitetäjäin mielipiteen mukaan on sekä julma että tehoton ja että »piiskaamisen historia on siveellisen haaksirikon historia». Varsinaiset syylliset pääsevät melkein aina vapaiksi ja hyvin pal-kattuja bulvaaneja rangaistaan, jos kiinni joutuvat. Ja liike kukoistaa edelleen.

Suhteellisesti vähän on myös saatu toimeen kansallisilla ja kansainvälisillä kongresseilla, joita jo, jälkimäiset vuodesta 1899 asti, on ollut useampia. Suurin osa

niissä lausutuista toivomuksista on jäänyt — toivomuksiksi. Kuitenkin ovat ne aiheuttaneet kaksi eri hallitusten edustajain kokousta Pariisissa vv. 1902 ja 1910. Päätulokset näistä ovat olleet: erityisten keskuspoliisilaitosten asettaminen eri maissa valkoista orjakauppaa varten — joka olisi tehokas toimenpide, *ellei poliisi olisi lahjottavissa* — sekä satamien ja rautatieasemien saattaminen valvonnan alaisiksi ynnä viranomaisten yhteistoiminta näihin paikkakuntiin perustettujen yksityisten turvakotien kanssa. Tärkeimmissä paikoissa on näet olemassa erityisillä merkeillä varustettuja henkilöitä, jotka ottavat laivoja ja junia vastaan ja joiden puoleen turvattomat valkoisen orjakaupan uhrit — jos he *tarkasta valvonnasta* pääsevät vapautumaan — voivat kääntyä ja jotka saattavat asianomaiset noihin turvakoteihin, kunnes voivat palata kotiinsa. Tärkeää on, että nyt eri maitten viranomaiset lähettävät selonteon näissä asioissa tuomituista asianomaisille muitten maitten hallituksille. Mutta viime Pariisin kokouksen pöytäkirjassa (engl. painos siv. 40) tunnustetaan peittelemättä, että kansainväliseltä kannalta ei tähän asti voida mitään jonkun naisen pidättämiseen siveettömyyden pesässä vastoin hänen tahtoansa, koska se kuuluu jokaisen valtion yksityispiiriin.

Mutta tälläkin alalla selviää yhä enemmän se seikka, että paras keino valkoisen orjakaupan ehkäisemiseksi on *yhteiskunnallisten olojen parantaminen*. On aivan varma, että, jos esim. eivät taloudelliset olot olisi niin peräti kurjat esim. Galiziassa ja muissa Euroopan varsinkin itäisissä osissa, ei saataisi ainakaan niin monta uhria kuin nyt saadaan. Tämä on Havelock Ellis'in ja monen muun etevän tutkijan käsitys, vaikka eivät olekaan sosialisteja. Ellis toivoo tosin, että vihdoin kaikissa tapauksissa valkoinen orjakauppa häviää itsestään siitä syystä, että ilopaikat ovat niin läheisessä yhteydessä tämän kaupan kanssa ja sekä prostitueeratut että kundit yleensä pyrkivät karttamaan näitä paikkoja. Mutta epäilemättä on Ellis'in toivo liian optimistinen —

oireita tähän suuntaan ei ole olemassa. Jos kohta paremmat ainekset sekä kundeista että prostitueera-
tuista karttavatkin julkisia ilopaikkoja, löytyy suun-
nattoman paljon salaisia, joiden nimi on toinen, mutta
tarkoitus sama. Ja valkoinen orjakauppa ei ole vähene-
mässä, vaan kasvamassa. Se tulee, kuten on huomau-
tettu siitä, että siitä on tullut suuri kapitalistinen liike,
jonka haarat ulottuvat jo nyt yli koko maapiirin. *Val-*
koinen orjakauppa häviää sentähden vasta silloin täydell-
leen, kun itse kapitalistinen järjestelmä nykyisessä yksin-
omaan yksityisvoittoa tarkoittavassa muodossa häviää.

Tie sinne on ehkä pitkä, mutta kerran päästään loppu-
tulokseen. Nykyisen kapitalistisen järjestelmän kaik-
kein rumin kukka on epäilemättä valkoinen orjakauppa,
se kauppa, joka myy nuorten naisten rakkauden unelmat
Molokin alttarille, työntää heidät syvään, pohjattomaan
kuiluun ainoastaan ansaitakseen rahaa ja elääksensä
loisteliaasti nuorten tyttöjen sanomattomasta kurjuu-
desta. Mikael lausuu Lusiferille Linnankosken »Ikui-
sessa taistelussa»: »Voit kyllä hetkeks valon sammuttaa,
vaan yössäkin he alkuyhteyttään huokaavat. Ja siitä
huokailusta syntyy toivon lapsi: *uusi aika*. Se syntyy
hitaasti, vaan se syntyy kuitenkin ja vapautuksen
hetki kerran kärsiville lyö.» Tosiaan valkoinen orja-
kauppa häviää aivan varmaan silloin kuin koittaa
ihmiskunnalle uuden ajan aamurusko.

MIETELMIÄ AVIOLIITOSTA.

Yhä enemmän on, varsinkin tutkijapiireissä, vakaan-
tumassa mielipide, että sukupuoli- (seksuali-) eli suku-
vietti on ihmiselämän ehkä voimakkain vaatimus. Jo
vanhan ajan suuren puhujan *Ciceron* mielestä se oli
voimakkuudessa lähinnä itsesäilytysviettiä. Ja yli-
päänsä käsitettiin vanhalla ajalla tämä vietti paljoa
luonnollisemmin ja mutkattomammin kuin nykyäikaan

ja etenkin keskiajalla. On hyvin tunnettua, kuinka kummalliset käsitykset n.s. kirkkoisilla oli sukuvietistä, kuinka esim. pyhä Augustinus, joka nuoruudessaan oli suuri syntinen, perusti melkein koko perisyntiopin tähän muka tuomittavaan viettiin. Nykyisin hymyilyttää lukiessa Augustinuksen ja känen oppiveljiensä tunteenpurkauksia tässä suhteessa. Ovathan järkevät ihmiset nyttemmin yleensä tulleet siihen käsitykseen, että sukuvietti itsessään ei sisällä mitään pahaa, vaikka flagellanttien (itseruuskijain) ynnä muiden lihankiduttajain teot ovat varsin selitettäviä. Ja on lukemattomia esimerkkejä siitä, että on turhaa yrittää väkivalloin tukahduttaa sukuviettiä. Päinvastoin täytyy tuota viettiä pitää luonnon ihmiskunnalle antamana lahjana, olkoonpa sitten tarkoitusperänä suvun jatkaminen tai olkoon sukuvietillä tarkoitusperänsä itsessään, minne uudempi tutkimussuunta yhä enemmän viittaa.*)

Täten edellytetään elämällä todellakin olevan tarkoitusperä, jota kuitenkin kaikki, esim. *Georg Brandes*, eivät ehdottomasti myönnä. Pääasiana tulee sentään olla niin paljon kuin mahdollista luonnonvastaisuuden ehkäiseminen tällä alalla (esim. sadistien, masokistien luonnottomuudet) sekä tämän voimakkaan vietin ohjaaminen oikealle taholle.

On esitetty kysymys, eikö sukuvietille olisi annettava suhteellista vapautta ja eikö n.s. vapaata rakkautta olisi suuremmassa määrässä suvaittava tai sallittava polygamian eli polyandrian s.t.s. moniavioisuuden esiintymistä useimmissakin tapauksissa. Toisaalta on ehdotettu, että n.s. prostitutsioni, ammattihaureus, jota muka ei voida kokonaan poistaa, olisi tehtävä luvalliseksi ja toimeenpantava siinä laajaperäisiä parannuksia. Ei voi kieltää monien ihmiskunnan suurimpien nerojen syntyneen n.s. vapaan rakkauden hedelmänä, kuten esim. tuo Viktor Rydbergin taivaisiin koroittama Leonardo da

*) Prof. Forel (*Sexuelle Ethik* s. 19) huomauttaa sangen vakaasti, että ihmisen sukuvietti on paljoa voimakkaampi kuin mitä ta. vitiaan suvun jatkamiseksi.

Vinci, mutta toiselta puolen on vapaa rakkaus ainakin näihin saakka melkoisesti alentanut vastuuntunnetta sukupuolisuhteissa ja erityisesti nuorison keskuudessa raivannut tietä arveluttavalle siveelliselle villiintymiselle. Prostitutsioni taasen, eritoten naisiin nähden, ei ensinkään sovi todelliselle ihmisarvolle. Vaikka monogamiaa, yksiavioisuutta ei voidakaan, kuten Retzenstein y.m. tutkijat ovat osottaneet, pitää alkuperäisenä, niin näyttää kuitenkin eittämättömältä, että yksiavioisuus on inhimillisen kulttuurikehityksen tulos, ja siis nykyisen inhimillisen kulttuurin täytyy järjestään vaatia sitä.

Ei ole tosiaankaan helppo meidän aikamme solmia pysyvää monogamista, yksiavioista avioliittoa, sillä avioliittohan on yhteiskunnallisista ja taloudellisista olosuhteista varsin suuresti riippuva laitos, joka monasti estää nuorten rakastavain muodostamasta pysyvää yhdyselämää. Sukuvietti on voimakas, mutta avioliitto ei ole useinkaan mahdollinen. Vaikeudet johtuvat pääasiallisesti siitä, että avioliitossa syntyy useimmissa tapauksissa lapsia, joita kohtaan yhteiskunnan täytyy aviopuolisoilta vaatia voimakasta vastuunalaisuudentunnetta. Jollei tämä ankara vastuunalaisuudentunne lapsia kohtaan olisi välttämätön, olisi asia paljoo yksinkertaisempi. On alettu yhä laajemmissa piireissä vaatia, että kolmannella henkilöllä ei ole mitään tekemistä kahden henkilön keskinäisten omantunnonsitoumusten kanssa; mutta toiselta puolen on myös esitetty vaatimus, että sellaisen sitoumuksen tekijöillä yhteiskunnan yksilöinä tulisi olla, yhteiskunnallisista olosuhteista riippuen, oikeus muodostaa avioliittonsa lapsettomaksikin. Voidaan kumminkin varmuudella otaksua, että enimmäten, milloin talodelliset vaikeudet eivät ole esteenä, aviopuolisot eivät halua lapsetonta tai vain vähälapsista avioliittoa.

Se, että meidän päivinäme köyhempään väestöluokkain keskuudessa paljon pyritään — vastakkaiseen suuntaan käyvästä painostuksesta huolimatta — suuressi rajoittamaan lasten lukua avioliitossa, johtuu niistä

luonnottomista yhteiskunnallisista ja taloudellisista olosuhteista, missä nykyajan ihmiskunta elää.

Jollei aviokumppaneille myönnetä oikeutta ainakin avioliiton ensivuotina olla lapsettomina, jos siten tahtovat, niin saattaa useimmissa tapauksissa nuoret miehet ja naiset siinä 25 vuoden iässä yltyvä sukuvietti prostitutsioniin tai sukupuolisiin luonnottomuuksiin. Mutta jos nuoret miehet ja naiset voivat tuolla edellytyksellä solmia pysyvän avioliiton, niin varmaankin he aikaisin tekevät sellaisia liittoja ja hankkivat itselleen perillisiä, kun yhteiskunnalliset ja taloudelliset olosuhteet sen myöntävät.

Jos nyt pidetään kiinni yksiavioisesta avioliitosta, — vaikkapa edellyttäen käytäntöön otettavaksi 3—5 vuoden koeaika —, niin voi persoonallisuuskäsite avioliitossa päästä täysiin oikeuksiinsa. Ja jollei persoonallisuuskäsite pääse täysiin oikeuksiinsa, s.t.s. jolleivät mies ja nainen tee avioliittositoumusta sillä edellytyksellä, että kummankin persoonallisuus voi vapaasti kehittyä avioliiton aikana, niin ei voida puhua todellisesta rakkaudesta avioliitossa.

On kirjoitettu paljonkin todellisesta rakkaudesta. Järkevään ihmisten kesken tunnustetaan kaiketi riittomasti ensikädessä sukuvietin tyydyttämisen viritävän rakkautta. Mutta todellinen rakkaus ei voi tyytyä vain tähän. Täytyy olla olemassa myös sielullista sympatiaa, myötätunnetta aviopuolisoiden kesken, jotta rakkaus voisi olla todellista ja arvokkaampaa. Valitettavasti solmitaan nykyisen kapitalistisen katsantokannan turmelemassa yhteiskunnassamme lukemattomia avioliittoja, jotka perustuvat vain kylmään itsekkyyteen ja ovat pidettävät pelkkänä keinotteluna, missä asianomaisten sekä ruumis että sielu on välikappaleena. On soimattu sosialisteja avioliiton järkyttämisestä ja hävittämisestä, mutta syyllä huomautti jo Marx, että avioliitossa vallitseva likeinen, sydämellinen suhde häviää pääasiallisesti porvarillisissa piireissä. Ja useat vastustajatkin tutkittuaan tarkemmin asiaa myöntävät, että

sosialistien avioliitot eivät lainkaan ole huonoimpia, onnettomimpia, vaan sangen usein niiden joukossa tava-taan loistavia esimerkkejä päinvastaisesta, esim. Marxin, Bebelin y.m. avioliitot. Sympatia, myötätunne saattaa kylläkin vaihdella henkilön suhteen; voihan elämän varrella suurempi myötätunne herätä jotakin toista kohta, sillä yhtä vähän voi olla takeita eliniän kestävästä rakkaudentunteesta kuin minkä muun inhimillisen tunteen muuttumattomasta kestäväisyydestä. Senvuoksi täytyy olla olemassa sangen kauas menevä eroamisoi-keus, ettei kytkettäisi kahta henkilöä olemaan toistensa orjana. Ei tarvitse pelätä, että tällaista oikeutta kovin paljon väärinkäytettäisiin, varsinkin sitten kun tätä koskeva laki on saanut olla jonkun aikaa voimassa. Sillä aviollisen rakkauden yhteiset pantit, lapset ja niistä edesvastuussa oleminen, minkä tietysti tulee olla laissa tarkoin säännöstelty, on varmaan estävä avioliitot kovin helposti purkaantumasta. Myös voidaan ajatella muutamien vuosien koeaikaa avioliitossa, jolloin ei saa lapsia syntyä, jota kristilliset moraalisaarnaajatkin ovat ehdottaneet. Tällöin ei tietystikään voida ottaa lukuun kevytmielisiä ihmisiä, jotka yksistään ajattelevat sukuvietin tyydyttämistä.

Mutta sukuvietin tyydyttäminen ja myötätunne eivät sinänsä takaa onnellista avioliittoa, vaan sitä varten vaaditaan molemminpuolista persoonallisuuden kehittämistä, niin sanoaksemme henkistä yhteensulautumista ja uhrautuvaa työskentelyä kummankin onnen ja hyvinvoinnin eteen. Tässä suhteessa on paikallaan filosofi Kantin suuri siveyskäsky, ettei saa pitää toista ihmistä ainoastaan välikappaleena, vaan hänet on käsitettävä itsetarkoituseräksi. Niin, suuri rakkaus, käyttäkäsemme Ellen Keyn sanontaa, on tai sen tulee olla jotakin vielä korkeampaa. Sukupuoli-intohimon ja sympatiatunteen sekä kummankin jatkuvaan kehitykseen tähtäävän työskentelyn rinnalle tulee suuren rakkauden avioliitossa asettaa etualalle yhteinen työskentely korkeiden päämääriin ja suurten aatteiden hyväksi.

Avioliittoa nykyisessä pakkomuodossaan tuskin voidaan useinkaan pitää siveellisenä laitoksena, vaan se on ehdottomasti uudistettava perinpohjin, jotta se voisi olla korkeamman siveellisen mahdin edustajana. Mutta yksiavioisuusmuoto voidaan sääntönä säilyttää. Kuitenkin näyttää siltä, että on jossakin määrin suvaittava muitakin muotoja. Sillä inhimillinen luonto, etenkin korkeammassa asteissaan, on sängen monivivahteinen ja toisinaan kovin yksipuolisesti kehittynyt, ettei se joka tapauksessa salli liian ankarasti tuomittavan säännöstä tapahtuneita poikkeuksia. Myös yhteiskunnalliset olosuhteet vaikuttavat usein tuomion lievennykseen. On näet muistettava, ettei kaikki ole siveetöntä, mitä yksin n.s. yleinen mielipidekin pitää siveettömänä. Muoto kyllä saattaa näyttää siveettömältä, mutta ydin on siveellinen. Kuuluu professori Forel kertoo kirjassaan *Ethische Konflikte im Sexuellen* (Siveelliset ristiriidat sukupuolielämässä) s. 32 kahdesta nuoresta henkilöstä, jotka kumpikin olivat varsin säädyllisiä ihmisiä ja rakastivat toisiaan sydämensä pohjasta, mutta kummankin täytyi elää työllään ja huolehtia työhön kykenemättömistä vanhemmistaan. He kysyivät häneltä, pitikö hän siveettömänä tekona sitä, että he sellaisissa olosuhteissa menivät naimisiin sillä edellytyksellä, etteivät he tulisi saamaan lapsia. Prof. Forelin mielestä oli tässä tapaus, jossa ydin oli siveellisesti terve ja jonka tuli herättää mielipahaa siksi että yhteiskunnallisten olosuhteiden pakosta kaksi nuorta rakastavaa joutui niin vaikeaan asemaan.

Mutta jotta avioliitto olisi onnellinen sanan täydellisemmässä merkityksessä, vaaditaan mielestäni välttämättömänä ehtona ennen kaikkea rakkauden *todellista kehittämistä* koko aviollisen yhdyselämän aikana. On ylen tavallinen ilmiö avioliitossa, että ensi huumauksen ohi mentyä varsin vähän välitetään niin ruumiillisen kuin henkisenkään rakkauden kehittämisestä selvän harkinnan ja syvän tunteen perusteella. Tavallisesti tekee nainen virheitä ruumiillisen rakkauden valin-

taan nähden, mies taas henkiseen nähden. Ilmeisesti arvostelea nainen fyysisen rakkauden kehittämisen liian vähäpätöiseksi, aiheuttaen täten monta kertaa kevytmielisesti vaikeuksia ja siitä on seurauksena onneton avioliitto, jopa ehkä 50 tapauksessa sadasta avioliitosta. Syynä tähän on nähtävästi useimmiten se, aikojen kuluessa eri tavoin naiseen juurrutettu käsitys, että ruumiillinen rakkaus melkein aina on sangen vähäarvoinen, vieläpä saastainenkin.

On sanottu, että olisi suorastaan vaarallista tässä suhteessa molemmille aviopuolisille, jos heillä olisi eri makuuhuoneet, vaikka kyllä Elisabeth ja Robert Browning olivat toista mieltä. Toiselta puolen on varmaa, että mies ei läheskään aina tiedä olla kyllin hienotunteinen, vaan että hän pitää puolisoaan olennaisesti sukupuolilontona ja tietää liian vähän kehittääkseen henkistä rakkautta avioliitossa.

Naisen kylmäkiskoisuus ajaa miehen monasti prostitutsionin syliin tai saattaa hänet muihin hairahduksiin; miehen liiallinen kuumaverisyys saa naisen usein suostumaan toiseen liittoon, jota hänen sitten täytyy katua. Se on asiain luonnollista kehitystä, jota useimmissa tapauksissa ei saada moraalisaarnoilla estetyksi. Elämän onni avioliitossa riippuu siis sekä ruumiillisen että henkisen rakkauden oikeasta suhteesta, jotka kumpikin vaativat osansa viedäkseen ihmisiä kehityksessä eteenpäin yhä suurempaa täydellistymistä ja yhä korkeampaa ihannetta kohti.

MIES JA NAINEN. *)

Kaikki elävät olennot ovat kokoonpannut yhdestä tai useammista pikkuosista, n.s. soluista. Alimmissa oli-

*) Tässä kirjoituksessa olen pääasiallisesti käyttänyt Ellis'en, Gruberin, Szollösyn, Bölschen, Reitzensteinin, Schraderin, Teichmannin, Blochin, Westermarckin y. m. teoksia sekä aikakauskirj. Sexualprobleme ja Die neue Generation.

oissa ei voi erottaa eri sukupuolta; esim. kaikki yksisoluiset eli n.s. protistit ovat samalla sekä koiras että naaras. Ne enentyvät joko jaon tahi n.s. sporulationin kautta; jälkimäisessä tapauksessa lähtee yksisoluisesta oliosta useampia pikku kappaleita, jotka ovat muodostuneet itsenäisiksi olioiksi. Koska siis näissä alkueläimissä ei ole koirasta eikä naarasta, ei voi olla kysymystäkään mistään siittämisestä eli yhtymisestä varsinaisessa merkityksessä. Ja kuitenkin tapahtuu näissäkin yksisoluisissa eläimissä n.s. konjugatsioni, s.o. toinen pikku eläin asettuu tiiviisti toisen viereen ja ne vaihtavat ydinainesta keskenänsä. Vähän kehittyneemmissä olioissa huomaa jo suuruuden ja eloisuuden puolesta eroa: toiset, n.s. migrogameetit, ovat pienemmät ja eloisammat, toiset, n.s. magrogameetit, ovat suuremmat ja liikkumattomammat; vaikka sisältö ainakin näyttää molemmissa olevan sama, vastaavat edelliset jollakin tavoin koiraksia, jälkimäiset naaraksia. Löytyy sitten vielä kehittyneemmällä asteella pikku olioita, jotka elävät yhdistyneinä jonkunlaisissa yhteiskunnissa ja joista muutamat solueläimet hoitavat suvun lisäämistä, toiset taas ovat olemassa toisten ylläpitämiseksi; siis aivan samoin kuin korkeimmissakin eläimissä, myös ihmisissä, siitossolut ovat ikäänkuin koko elämän runkona ja niin sanoakseni käskijänä, ja n.s. soomasolut ovat niiden ylläpitäjinä ja käskyläisinä. Ja tämä viimeksimainittu seikka todistaa jo yksin, *miten äärettömän tärkeäksi luonto on katsonut sukupuoliasia ihmisenkin elämässä: meidän pitää siis katsoa tätä ylen tärkeäksi asiaksi, ehkäpä tärkeimmäksi koko ihmiselämässä.*

Vasta luomakunnan korkeimmilla asteilla ovat munat ja sperma eli siitinaines selvästi erillään toisistaan; ensiksi sijoitettu eri paikkoihin samassa eläimessä, kuten useimmissa kukissakin, ja sitten eri olentoihin. Ja täten ovat vihdoin syntyneet nuo molemmat eri sukupuolet, koiras ja naaras, mies ja nainen.

Voisi nyt kysyä, miksi luonto on erottanut suvun lisääjät kahteen suureen sukupuoliryhmään, jotka eivät

sukua lisää sukupuoliuuttomasti jakautumisen, sporulationin, tai jonkun muun sellaisen, vaan varsinaisen yhtymisen kautta. Tähän on melkein yhtä vaikeata vastata kuin siihen, miksi juuri poika syntyy maailmaan, eikä päinvastoin. Epäilemättä tuo erottaminen kuitenkin on yhteydessä korkeampien eläinten monimutkaisemman kokoonpanon ja siitä riippuvan korkeamman kehitysmahdollisuuden kanssa, jos kohta ei voikaan yhtyä tohtori Szöllösyn mielipiteeseen, että tämä olisi tapahtunut siksi, jotta mies saisi edistää enemmän ihmiskunnan kvalitatiivista eli n.s. henkistä kehitystä sillä aikaa kuin nainen hoitaa etupäässä suvun lisäämisasioita.

Kaikkissa tapauksissa eroavat mies ja nainen monessa suhteessa melkoisesti toisistansa. Ensiksikin on huomioonotettava se sängen merkillinen seikka, että kaikkialla ainakin Euroopassa syntyy noin 5 % enemmän poikia kuin tyttöjä. Mutta toiselta puolen kuolee jo ensimmäisinä vuosina tahi on kuolleina syntyneitä suhteellisesti paljoa enemmän poikia kuin tyttöjä. Kuolevaisuuden yleinen väheneminen tulee ilmeisesti naisten hyväksi, niin että yleensä melkein kaikkialla on melkoista enemmän naisia kuin miehiä; miesten kuolevaisuuteen *myöhemminä* vuosina vaikuttaa etupäässä hursjempi elämä sekä sodat. Naisen suurempi elinvoima johtuu epäilemättä pääasiallisesti siitä, että nainen on määrätty uuden sukupolven synnyttäjäksi. Sama seikka ilmenee nähtävästi siinäkin, että naisen ruumiillinen kehitys on nopeampi varsinaisina kehitys- eli puberteettivuosina (12—15), jonka jälkeen hänen kasvamisensa hidastuu, mutta pojan päinvastoin suhteellisesti enenee; täysikasvuisen naisen ruumiilliset suhteet ovatkin sentakia enemmän lapsen kaltaiset kuin miehen: tämä näkyy esim. naisen äänestä, joka aina pysyy, kehitysvuosienkin perästä, enemmän lapsellisuuden kannalla kun sitä vastoin miehen ääni »murtuu». Naisen ruumiilliset voimat ovat, kuten tieteelliset tutkimukset dynamomeetterillä osottavat, keskimäärin noin $\frac{1}{3}$ pienemmät kuin miehen. Ulkomuodon puolesta pistää

jokaisen silmään naisen suuremmat lantiot, joka tietysti myöskin on yhteydessä synnytyksen kanssa. Samaan viittaa myöskin naisen vähempi ryhdikkyys ruumiin keskikohdalla, joka seikka on synnyttämislle edullisempi. Ylen tunnettu on, että moni nainen hengähtää aivan toisella tavalla kuin mies; kun jälkimäisen hengähdys nostaa vatsan, nousee edellisellä hengähtäessä rinta. Kuten useimmat tutkimukset ovat osottaneet, johtuu tämä ainakin pääasiassa, ellei yksinomaan, n.s. kureliivin käytöstä, joka ikäänkuin puristaa rinnan ja vatsan välin kokoon ja siten nostaa rinnat ja muodostaa lantion pulleammaksi ja selväpiirteisemmäksi, t.s. tekee naisen ruumiin aistillisesti houkuttelevammaksi. Vaikka-kin tämä kokoonpuristaminen on sängen epäterveellinen, ainakin 15 vuotta nuoremmille tytöille, kuten yleisesti asianymmärtävien puolelta myönnetään, on kovin vaikea päästä kureliivista juuri yllämainitusta syystä. Samanlaisiin toimenpiteisiin hän ryhdyttiin yhäläisistä syistä jo antiikkisessa muinaisuudessa.

Mitä miehen ja naisen henkiseen kyvykkäisyyteen tulee, niin näyttää siltä kuin nainen nopeammin käsittäisi asian ja nopeammin vastaisi hermokosketukseen, kun taas mies näyttää ajattelevan voimakkaammin ja kestävämmiin; ehkä naisen nopeampi käsityskyky tekee hänet taipuvaisemmaksi viekastelemisiin ja kepposiin. Naisen tieteellisestä kyvykkäisyydestä on vaikeampi tehdä johtopäätöksiä, kun naisilla aikojen kuluessa ei ole ollut tilaisuutta samassa määrin kuin miehillä kehittämään mahdollisesti löytyviä tieteellisiä taipumuksia. Joku etevä tutkija on lausunut: »Naiset hyväksyvät totuuden niinkuin se on, mutta miehillä on tarvis luoda totuutta»; mutta Konstanze Naden'in, Sonja Kovalewsky'n ja Madame Curie'n kaltaiset naiset osottavat, että nainen voi luoda uusiakin totuuksia maailmaan. Kirjallisuuden alalla ovat naiset, jos kohta luonnollisista syistä, vähemmässä määrässä luoneet yhtä kypsineitä tuotteita kuin miehet. Myönnettävä on myöskin, että kuvaamataiteitten ja soitannon alalla naiset vähemmässä

määrässä ovat osottaneet luovaa kykyä, ainakin tähän asti. Johtuuko tämä siitä, kuten eräs tutkija sanoo, että naisen sukupuolivaiston sanotaan olevan heikommän kuin miehen, ei voi mennä sanomaan; varmaa kyllä on, että kaikki miespuoliset älyt tällä alalla, kuten muillakin, ovat yleensä olleet sukupuolisesti sangen voimakkaita luonteita. Käytännöllisillä toimialoilla kehdutaan jotenkin yleisesti naisten toimintaa monessa suhteessa etevämmäksi kuin miesten. He ovat ylipäänsä toiminnassaan ahkerampia, sääntillisempiä, rehellisempiä ja kohteliaampia, mutta koska heidän ruumiilliset voimansa ovat heikommät kuin miehen, sekä yleensä heidän tarmokkuutensa vähempi ja lörpötelemishalunsa suurempi, eivät he voi suorittaa samaa tuotannon määrää ja saavat siten, usein syystäkin, nykyisessä yhteiskunnassa pienemmän palkan. Merkillepantavaa on, että todistettavasti kuukautiset melkoisesti vaikuttavat naisen työkykyyn, joka muuten on aivan luonnollinen asia. Tämä aika vaikuttaa siksi paljon naisen henkiseenkin toimintaan, että eräs tutkija väittää, että tarvitsee vain hiukan älyä voidakseen esim. nuoren tytön päiväkirjasta huomata, mitkä sivut hän on kirjoittanut kuukautisten aikana.

Suuri eroavaisuus vallitsee myöskin mitä hermoston herkkyyteen tulee miehen ja naisen välillä. Aivan ilmeistä on näet, että jälkimäisen hermosto on paljon herkempi, minkä m.m. suuri italialainen tutkija Angelo Mosso on toteen näyttänyt. Naisen sydämen hermokoneisto panee valtimon yleensä nopeammin ja helpommin lyömään kuin miehen; hän on niinikään paljoa taipuvaisempi punastumiseen ja yleensä muuttamaan kasvojen ilmeitä, samoin myöskin nauruun ja itkuun. Ja hän tekee tämän usein aivan vaistomaisestikin, nim. esim. useimmat naiset, epäilemättä monasti tietämättänsä, kun joku mies lähenee tai on näkyvässä. Tämä hermojen herkkyyden naisessa on niin voimakas, että se hyvin usein vaikuttaa eristyvien aineitten nopeaan poistumi-

seen ruumiista. Samoin on muitten mielenliikutusten laita. Tästä naisen omituisuudesta johtuu epäilemättä se seikka, että nainen työssä nopeammin väsyä kuin mies, t. s. hänen kestävyytensä työssä on vähempi, mutta toiselta puolen taas on yllämainitusta seikasta hänellä se etu, että hän nopeammin tointuu väsymyksestä, eikä niin joudu liiallisen työn ja liiallisen nautinnon seurausten uhriksi. Samoin johtuu naisen yllämainitusta ominaisuudesta hänen suurempi hellyytensä ja myötätuntoisuutensa ja epäilemättä vaikuttaa myöskin hänen suurempi hermojensa herkkyyys edullisesti sukupuolissakin suhteessa mieheen.

Naisen suuresta hermoston herkkyydestä johtuvat kuitenkin useat naisessa ilmestyvät sairaalloisetkin ilmiöt. Todettu asia on esim., että naiset potevat hermoheikkoutta ja hysteriaa (erästä sielullista hermotautia) paljon enemmän kuin miehet, niinikään unessa-käymistä ja harhanäköisyyttä (hallusinatsionia), josta taas johtuu heidän käyttämisensä ennustavien oraakkelien palveluksessa ja noitumisessa y. m. s.

Myöskin mielenvikaisuuden, itsemurhan ja rikollisuuden suhteen on merkillisiä eroavaisuuksia miehen ja naisen välillä. Näyttää nim. siltä, että naisilla ainakin Euroopassa on vähemmän taipumusta mielenvikaisuuteen ja että heillä on suurempi mahdollisuus parantua — kuitenkin on merkillistä, että alkoholismin ja syfiliksen (kuppataudin) aikaansaama mielenvikaisuus on naisissakin melkoisesti kasvamassa. Myöskin miesten itsemurhat ovat kolme — neljä kertaa lukuisimmat kuin naisten, paitse 15—30 vuoden iässä, jolloin naiset tekevät enemmän itsemurhia kuin miehet, epäilemättä sukupuolisista syistä. Yleensä naiset hukuttautuvat ja miehet hirttäytyvät. Miehet ovat voitolla myöskin murhien teossa; ainoastaan 16 % kaikista rikoksista tulee Euroopassa naisten osaksi. Ellis selittää tämän seikan johtuvan siitä, että naisen pyrkimys rikollisuuteen rajoittuu pelkkään mielenkuuhuun, mikä taas johtuu heidän tarmottomuudestaan. Lapsenmurha ja myrkyttäminen ovat

naisten erikoisaloja. Sangen merkillistä on, että naidut naiset toimittavat enemmän rikoksia kuin naimisissa olevat miehet ja että on paljon vähemmän mielenvikaisia naimattomia naisia kuin naimattomia miehiä, joka ilmeisesti todistaa, että naisille avioliitto yleensä on onnettomampi kuin miehille.

Moni yllämainituista seikoista miehen ja naisen eroavaisuuden suhteen saa selityksensä, paitsi naisen hermoston suuremmasta herkkyydestä, miehen sekä ruumiillisten että sielullisten ominaisuuksien suuremmasta taipumuksesta muunnostumiseen ja monipuolisuuteen, johon jo Darwin aikoinaan viittasi.

Ylempänä huomautettiin jo siitä, että luonto on korkeammassa eläimissä erottanut koiraksen ja naaraksen toisistaan, joilla kummallakin on eri osansa suvun lisäämisessä. Tämä tosin ei ole itsessään varsinaista tarkotusta varten tarpeen, koska alemmat eläimet, kuten näimme, ovat samalla sekä koiraksia että naaraksia tai t.s. ei kumpaakaan, ja suvun lisääminen kuitenkin käy mainiosti päinsä. Niinkuin koiras ja naaras, ovat mies ja nainenkin erotetut eri sukupuoliolioiksi nähtävästi toisista syistä, vaikkakin tuo alkuperäinen tarkoitus jääpi paikoilleen heidänkin suhteen. Jotta suku aina lisääntyisi jotakin tarkoitusta varten, on luonto istuttanut heihin erityisen tunteen, jota yleisesti ja tavallisesti kutsutaan rakkaudeksi. Onko tämä tunne yksinomaan sitä varten olemassa, että sukua lisättäisiin, siitä käyvät mielet kovinkin erilleen. Että se, ihmistä lukuunottamatta, muissa korkeimmassa eläimissä ehkä on vaan tätä tarkotusta varten, näyttää jotenkin todenmukaiselta, koska niillä on varsinainen kiima-aika sukupuolihalunsa tyydyttämiseksi; ja tämän ajan perästä tekee luonto monissakin eläimissä kaiken yhtymisen mahdolltomaksi automaattisesti eli itsestään sulkemalla naaraksen kohdun. Mutta toiselta puolen voi huomauttaa, että erityisen kiima-ajan olemassaolo, joka välistä on niin varmasti määrätty, että yhtyminen tapahtuu täsmälleen samana vuoden päivänä, panee mei-

dät arvelemaan, eiköhän sittenkin ihmisen asema tässä suhteessa ole aivan toinen. Kiima-aikana eläimet ovat niin hurjistuneita, että voi ampua koirasmetson aivan mitättömän lyhyen matkan päästä, kun se on soittimella. Sitävastoin ei ihmisellä ole mitään kiima-aikaa, jolloin hän olisi yhtä kiihtynyt (ei edes mesikuukausi-nakaan), vaan hänen sukupuolihalunsa tyydyttäminen jakaantuu tasaisesti yli vuoden. Että naiset tässä suhteessa ovat hieman poikkeavia, ei vaikuta suuresti asiaan. Onko tämä ihmisen sukuvietin tyydyttäminen (en tietysti tarkota todellista irstailemista) inhimillisen kulttuurin eli sivistyksen tuottama tulos ja onko tämä ihmiskunnalle vahingoksi vaiko hyödyksi ja iloksi, kuten Ellis väittää, siitä voi olla eriäviä mielipiteitä. Mutta hourailujen joukkoon voimme ehdottomasti, vaikka asia esitettäisiin kuinkakin ylevin sanoin, laskea sen toivomuksen, että ihmisen sukupuolinen aistillisuus (nim. vieläpä sopivissa rajoissa pidettynäkin) kerran maailmasta häviäisi, kuten nuo suuret miehet Renan, Strauss ja Tolstoi ylenpalttisesti ihanteellisuudessaan otaksuvat, siten jättäen sikseen koko tämän realistisen maailman ja ne rajoitukset, jotka luonto on koko luomakunnalle asettanut.

Minä käsitin ylläolevassa esityksessä rakkauden pääasiassa sukupuolivietiksi ja teen niin edelleenkin. Että se tämän ohessa on minun mielestäni ja tulee olla myöskin jotakin muuta, henkisempää laatua, se ei nyt kuulu tähän asiaan. Rakkaus, näin supistuneessa merkityksessä käsitettynä, ilmenee pääasiallisesti, kun se mahtavasti valtaa ihmisen, siinä, että koko ihmisen olemus täyttyy ikäänkuin jonkunlaisesta n.s. tarmoisuudesta, eli joutuu erikoiseen energiatilaan. Lutherus, jolla oli tavattoman realistinen eli tosiperäinen käsitys rakkaudesta ja avioliitosta, katsoi rakkaustarpeen tyydyttämisen täydessä miehuusijässä yhtä tarpeelliseksi kuin muittenkin luonnollisten tarpeitten tyydyttämisen. Samaa mieltä kuin Lutherus on melkein poikkeuksetta nykyaikainen tiede. Muutammat tutkijat ovat sitä mieltä,

että rakkaustarpeen jättäminen tyydyttämättä vahingoittaa naista ehkä enemmän kuin miestä ja tosiaankin on enemmän kuin yksi ajatteleva ja tunteikas nainen — esim. Sonja Kowalewsky — suoraan ja peittelemättä tunnustanut tämän tosiasian julkisesti. Tämä nyt ei ole käsitettävä minkäänlaisena kehoituksena kevytmielisyysnuorisolle vaan totisena sanana täyskuntoisille ihmisille ja muistutuksena aviollisen elämän tarpeellisuudesta suhteellisesti nuoressa iässä. Onhan, mitä naiseen tulee, sitäpaitsi väitetty, että hänen todellinen tunteensa herää vasta noin 25:n vuoden iässä.

Miehen ja naisen rakkaudentunne on epäilemättä monessa suhteessa erilainen. On jo aivan silmään pistävää, että miehen rakkaus on aggressiivisempi, s.o. hyökkääväisempi, ja naisen passiivisempi, s.o. toimettonampi. Mutta silti ei ole sanottu, ettei naisen rakkaus yleensäkin voisi olla syvällisempi, vieläpä kiihkeämpikin kuin miehen, ja tästä asiastahan paljon riidellään. Muutamat väittävät, että ainakin $\frac{1}{4}$ naisista on n.s. »kylmiä luonteita», s.o. rakkauden nautintoon haluttomia. Että löytyy kylmiä luonteita naisten joukossa, on epäilemätöntä, mutta voi olla eri mieltä siitä, onko syynä tähän jonkunlainen yleinen mielipide, joka aina kristinuskon alkua ajoista saakka varsinkin naisen suhteen on tuominut kaiken n.s. »lihallisen» nautinnon ilman muuta saastaiseksi, mikä mielipide aikojen kuluessa olisi vaikuttanut naisen luonteeseen, vaiko se seikka, että nainen ainakin tähän asti on enemmän tai vähemmän saanut tyytyä siihen rakkauteen, mikä hänelle on tarjottu, ja siten tullut kylmäkiskoiseksi, vaiko se seikka, että mies ei ole voinut menetellä oikein naisen kanssa herättääkseen hänessä vastarakkautta. Tämän naisen kylmäkiskoisuuden ei siis tarvitse olla, ainakaan ei joka tapauksessa, luonteenomainen. Toiset sentähden arvelevatkin, että naisella on ainakin yhtä paljon luonteenomaista rakkaudentarvetta kuin miehellä, ja tämä näkyy saavan vahvistuksen siitäkin tosiseikasta, että niin moni nainen huolimatta voimakkaasta yleisestä mielipiteestä ja usein

ikäivistä seurauksista ulkopuolella avioliittoa »antautuu» miehelle. Epäilemättä tämä useimmissa tapauksissa, kun ei ole kysymys lapsista tai aivan nuorista, kokeuttomista tytöistä, tapahtuu n.s. »vapaasta tahdosta», vaikka hän tietysti etenkin sosiaalisten olojen pakotuksesta väittää, että hän olisi väkivaltaisesti maattu tahi vietelty, usein vielä käyttääkseen sitä omaksi hyödykseen.

Nainen eroaa miehestä vielä siinäkin suhteessa, että hänen rakkaudentunteensa ei niin äkillisesti leimahda tuleen, vaan että tämä tunne tavallisesti kasvamistaan kasvaa, mitä kauemmin hän on läheisimmässä rakkaudentunteensa johonkin mieheen, kun taas miehen tunne joko pysyy paikallaan tai laimenee. Väitetään myöskin, että nainen paremmin kuin mies kestäisi rakkauden niinkuin alkoholinkin liioittelua ja sen pahoja seurauksia. Vihdoin on huomioonotettava, että rakkaudentunne paljon suuremmassa määrässä valtaa koko naisen olemuksen, ja että on siis perää naisen lausunnossa: »Ellen minä rakasta, en minä ole mitään.»

On aivan mahdotonta sanoa, miksi tämä mies on rakastunut tuohon naiseen tahi tuo nainen tähän mieheen, vaikka tuo rakastettu olento on riittävästi ruma tahi semmoinen, että kaikki pyytävät asianomaista hänestä luopumaan. Vaikea, jos kohta ei yhtä vaikea on sanoa, mikä aisti kussakin tapauksessa on ollut päävälittäjänä. Päävälittäjänä on tavallisesti kuitenkin näkö ja tunto, kuitenkin voi kuulo ja varsinkin haju vaikuttaa monasti sangen tehokkaasti rakkaustunteen herättämiseen.

Kuulee tavallisesti sanottavan, että ainakin mies rakastuu etupäässä kauniiseen naiseen, mutta epäillä sopii, onko tämä väite niinkään oikea kuin yleensä luullaan. Suuremmalla syyllä voisi väittää, että mies rakastuu semmoiseen naiseen, joka on enimmänsä viehättävä. Kauneus ei siis koske ainoastaan kasvoja, vaan muitakin ruumiin osia, joilla voi olla vieläpä suurempikin viehätysvoima. Näyttää myös siltä, kuin

korkeakasvuisilla ja vaaleaverisillä olisi suurempi viehätysvoima; niinkään vaikuttaa vaatetus suunnattoman paljon viehätysvoiman lisäämiseksi. On jo aivan yleisesti tiedemiesten keskuudessa myönnetty tosiasia, että vaatetuksen alkuperäinen tarkoitus — lukuunottamatta kylmempitä seutuja — on ollut ruumiin koristaminen sukupuolihalun kiihottamiseksi, ja muutamissa piireissähän se on vieläkin sitä jotenkin suuressa määrässä. Ollaan olevinaan kainoja, mutta tekokainous loistaa koko vaatetuksen läpi, joka vaan kiihottaa sukupuolihalua. Muuten onkin itse kainous sangen mahtava kiihotin tässä suhteessa, ehkäpä se on, kuten useat tutkijat väittävät, sen alkuperäinen lähtökohtakin. On muuten myönnettävä, että naiselle on pääasiallisena sukupuolisena kiihottimena n. s. »miehuus», s. o. miehessä ilmenevä voimakkuus ja urhoollisuus. Näyttää myös siltä, kuin yhtäläisyydet enemmän vetäisivät miestä ja naista toisiinsa kuin eroavaisuudet.

Yleisesti tunnustettu on, että tunto, t. s. koskettelemisen kaikkein mahtavimmin vaikuttaa rakkaustunteeseen. Tässä suhteessa on alkuvälittäjänä, kuten tunnettu, etupäässä suutelo. Syystä on sanottu, että suutelo on rakkauspurkausten esitarha, sillä on kokeilla todistettu, että suu on yhteydessä varsinaisten sukupuoli-osien kanssa. Monet eläimet, kuten esim. koirat ja kyyhkyset, käyttävätkin kuten ihmiset n. s. kieli-suuteloita. Niinkään ovat naisen rinnat saman keskustan kanssa fyysisessä yhteydessä ja sen takia niillä onkin suuri merkitys rakkauselämässä.

Sitävastoin on kuulolla rakkauselämässä paljon pienempi merkitys; kuitenkin näkyy soitanto vaikuttavan naiseen valtavammin. Soiton merkityksestä rakkauselämään on todistuksena esim. Richard Wagner'in ja Maria Wesendonk'in lemmentarina.

Kuten huulet, on nenäkin suoranaisessa yhteydessä sukupuolielimien kanssa, ja tämä selittää meille, miksi hajuaistikin on jotenkin vaikuttava välittäjä rakkausasioissa. Suurin osa ihmiskuntaa ei suutelekaan suulla,

vaan nenällä, käyttäen n. s. olfaktorista suuteloja, toisensa haistelemista, jota on myöskin selitetty toisen sielun ahmimiseksi. Kuinka suuri vaikutus hajulla on myöskin ihmisten, eikä vain eläinten keskuudessa, joka on varsin tunnettu asia, siitä meillä on sangen monta esimerkkiä, kuten Zola'n romaanissa »Abbé Mouret» ja Tolstoin »Sota ja rauha». Väitetään, että jotkut herkkätuntoiset miehet voisivat naisen ruumiin tuoksusta sanoa, onko hän eroottinen luonne, vieläpä, onko hän impi. Ja varma on, että useat naiset käyttävät keinotekoisia hajuvesiä sukupuolisista syistä.

Vihdoin tulee vielä mainita eräs sangen merkillinen tekijä kaikessa rakkaudenelämässä: tanssi. Rakkaushalun herättämiseksi on se hyvin laajassa käytännössä eläinkunnan keskuudessa, varsinkin lintumaailmassa, ja melkein päätekijänä hyvin monen villikansan rakkaudenetsinnässä. Tanssilla villien kansojen suurissa juhlissa on ilmeisesti sukupuolinen luonne, ja useat tällaiset tanssit loppuvatkin miesten ja naisten yhtymiseen. Sama on asianlaita myöskin mitä tulee useampiin uskonnollisiin menoihin, jotka monasti ovat kovinkin sukupuolisia, vieläpä suorastaan irstaita, kuten esim. erään uskonnollisen lahkoon (n. s. »kristittyjen») suuri pääjuhla Venäjällä. Tanssi aikaansaapi vahvan lihasten jännityksen koko ruumiissa, joka mahtavasti ja kiihottavasti vaikuttaa aivoihin, synnyttäen niissä huumeen tapaisen tilan. Tanssiva henkilö on siis ikäänkuin houreessa tai haltioissaan, ja tämä tietysti mahtavasti vaikuttaa myöskin nuorten henkilöiden sukupuoliseen tunne-elämään, puhumattakaan siitä, minkä läheinen kosketus ja kuumuuden aikaansaama kiihotus vaikuttavat. Että tanssi tosiaan on pääasiallisesti sukupuolista laatua, näkee siitäkin, että nuoret tytöt enimmäkseen kadottavat tanssihalunsa, kun ovat olleet miehen kanssa sukupuolisessa yhteydessä; kun he vaan saavat tanssia miehen kanssa, väsyvät he tuskin milloinkaan, mutta tuntevat ainoastaan tyydytystä ja onnellisuutta. Useat meidän tavallisista tansseistamme

kuvaavatkin selvemmin tai epäselvemmin eroottista tai sukupuolista suhdetta.

Koko luomakunnan läpi puhaltaa rakkauden henki. Se alkaa solueläimistä ja loppuu ihmisessä. Ihmiskunnassa tämä rakkaus on vuosisatojen kuluessa näyttänyt hyvin erilaisena. Vanhojen egyptiläisten rakkaus näyttää olleen puhtaasti aistillinen, niinkään intialaisten: Sakuntalan rakkaus puhuu suoraan ihmisen aisteille. Semmoinen oli myöskin pääasiallisesti muinaiskreikkalaisten rakkauden ihanne. Kristinuskon päästessä voitolle on asketismi täydelleen voitolla. Pyhä Hieronymus lausuu suoraan, että »hyvä on miehen olla naiseen koskematta», ja hänen mielestään on aviokin samaa kuin lantaa. Keskiajan kuluessa pääsi voitolle jonkunlainen henkisen ja aistillisen rakkauden seotus, joka ilmenee trubaduurien ja sen kaltaisten hourailijain runoudessa ja elämässä: aistillisella rakkaudella ei tässä sekasotkussa suinkaan ollut vähempi osa. Vasta myöhemmin aikoina on rakkaudenkäsite ihmiskunnalle selvinnyt: on ruvettu ymmärtämään yhä enemmän, että ihmisenkin rakkaudella on syvä ruumiillinen perustus, joka juhlahetkinä valtaa koko ihmisen, mutta että ihmiskunnan suuri henkinen kehitys on luonut täyteen edelliselle sielullisen rakkauden. Miehen ja naisen pääsuhde toisiinsa on siten muodostunut korkeammaksi ja ylevämmäksi kuin entisaikoina ja luonnon toimeensaama jako eri sukupuoliin voi siten, katsoen kummankin eri sekä henkiseen että ruumiilliseen luonteeseen, johtaa yhä täydellisempään yhteistoimintaan ja ihmiskunnan jaloimpien tarkotusperien saavuttamiseen.

SIKIYTYMINEN JA PERINNÖLLISYYS.

Yhä enemmän vakaantuu se käsitys, että luonnontieteet etupäässä ovat omiansa raivaamaan meille tietä luomakunnan salaisuuksiin ja että kaiken filosofiankin

ja maailmankatsomuksen täytyy perustua luonnontieteitten saavutuksiin. Näitten luonnontieteitten eturivissä ovat nykyään tähtitiede, kemia, fysiikka ja biologia. Ja tosiaankin on näissä tieteissä päästy suhteellisesti hyvinkin pitkälle. Tähtitiede esim. voi väittää, että linnunradan ulkopuolella, joka muodostaa erityisen maailman, on olemassa toinen maailma, jossa liikkuvat nuo niin sanotut spiraalinelulosat. On myöskin osoitettu sangen todennäköiseksi, että n. s. säteily-paine estää maailman jäähtymisen. Fysiikan alalla on energiaoppi saanut yhä suurempaa kantavuutta, ja sen hyväksi semmoinen mies kuin Ostwald panee koko materian olemassaolon epäilyksen alaiseksi. Einstein hylkää relatiiviteoriassaan eetterin, jota myöten valo kulkisi avaruudessa, ja muut tutkijat ovat vahvistaneet tämän käsityksen, koska eetteri tarkkojen laskujen mukaan ei tee mitään vastustusta maan kiertäessä auringon ympäri; Maxwellin ja Hertzin tutkimukset ovat taas osoittaneet, että valoalto on sama kuin sähköalto. Kemian alalla radioaktiiviset ainekset, jotka synnyttävät kolmenlaisia elektroneja, ovat aikaansaaneet täydellisen mullistuksen: niin sanotut »alkuaineet», joiden lukumäärä on otaksuttu noin sadaksi (todennäköisesti, niitä alkuansa on ollut ainoastaan neljä), eivät olekaan pysyväisiä, ne muuttuvat aikojen kuluessa, vieläpä kiinteäkin alkuaine voi hajota kaasuksi (radiumemanationi). Ja Svante Arheniuksen ionioppi on tietä raivaava keksintö sekin. Biologiakin (tiede elävien olentojen elimien toiminnasta) on näyttänyt hämmästyttäviä tuloksia. Sen perästä kuin Wöhler keinotekoisesti valmisti ihmisen virtsaa jo v. 1823, on seurannut keksintöjä toinen toisensa perässä. Suuri saksalais-amerikkalainen äsken kuollut tutkija Loeb on myöskin keinotekoisesti voinut saada muutamien eläinten »neitsytmunia» hedelmöitettyiksi. Ja moni tutkija arvelee todennäköiseksi, että munanvalkuaisen kokoonpano, josta pääasiallisesti ihmisenkin elämä riippuu, voidaan joskus saada selvitettyksi, mitä sen alkuaineiksiin tulee.

Se käsitys, jota jo Bacon of Verulam, Boyle, Locke y. m. vuosisatoja sitten edustivat, että aistit ovat ainoat meidän tietämyksemme sisäänkäytävät ja välittäjät, saa päivä päivältä yhä enemmän kannatusta; samoin on aivan mahdotonta otaksua, että nuo miljoonat auringot olisivat tämän pienen maan, avaruuden hiekkajyväsien, asukkaiten iloksi ja huviksi luodut; ja todelta tuntuu se käsitys, jota m. m. kuuluisa fyysikko ja satiirikko Lichtenberg († 1799) kannatti, ettei Jumala ole luonut ihmistä kuvansa mukaan, vaan ihminen Jumalan oman kuvansa mukaan.

Tahdon tässä esittää muutamia näkökohtia biologian alalta, sikiytymisen ja perinnöllisyyden kovin merkillisiä problemeja. Että sikiytyminen ja eri sukupuolten yhtyminen on luonnon määräämä toimitus, sitä ei mitenkään voi kieltää, vaikk' ei ottaisikaan lukuun muka Jumalan määräystä ensimmäisessä Mooseksen kirjassa. Ainoastaan Tolstoi pitää tätä yhtymistä hyljättävänä toimituksena (Kreutzer-sonatissa), seuraan siinä usein kirkkoisäin, Augustinuksen y. m. käsitystä, mikä johti aikanaan selibaattiin eli papin pakolliseen naimattomuuteen katolisessa ja osaksi kreikkalaisessakin kirkossa. Tämmöisestä kannasta ei enää voi olla kysymys; kysymys voi olla ainoastaan siitä, kuinka suuressa määrässä ihminen, jolla ei ole kiima-aikaa, voi harjoittaa tätä toimintaa. Muutamat arvelevat, että se on vain luonnollinen nautinto, kuten monet muutkin, ja että sitä saa harjoittaa riippumatta suvun lisäämisestä — tietysti jonkinmoisella kohtuullisuudella; sillä ei mies eikä tietysti nainenkaan voi olla ainoastaan sukupuoliolento. Sitäpaitsi monet etevät henkilöt arvelevat, että suvun lisäämistä on rajoitettava yhteiskunnallisista syistä; ettei liiallinen lastentulvan kautta kurjuus kasvaisi köyhemmissä perheissä.*) Toiset taas (varsin-

*) Jo kuuluisa Voltaire lausui: »Pääasia ei ole suuri ihmistulva, vaan se, että teemme ne, jotka meillä on, niin vähässä määrässä onnettomiksi kuin suinkin.» Ja prof. M. v. Gruber väittää, että »huolenpito terveellisestä ympäristöstä viepi ra-

kin kapitalistisissa piireissä), ovat sitä mieltä, että mitä enemmän ihmistulva kasvaa, sitä helpommalla saadaan työvoimaa halvasta hinnasta ja sitä enemmän sotilaita ampuma-aseitten ruuaksi. — Sitävastoin on sangen riidanalainen kysymys, saako sikiön poistaa erityisillä ehdoilla emon ruumiista. Tämä on nykyään luvallista lain mukaan Venäjällä, jos se tapahtuu äidin suostumuksella ja lääkärin avulla ja ensimmäisinä kuukausina, jolloin »sikiö on vain limamöhkäle.»*) Ja länsimaissa päätti saksalaisen porvarillisen naisliiton kongressi myöskin v. 1905, että raskauden tilan poistamista ei saa katsoa rikolliseksi, ellei se tapahdu toisen henkilön kautta vastoin raskaan naisen tahtoa; myöskin nykyajan suurin kriminalisti Liszt sanoo: »Voisi jättää sikiön ulosajamisen ensimmäisten kuukausien aikana rankaisematta ja siten palata vanhempaan käsitykseen» (jota jo katolisen kirkon suurin pyhimys Thomas Akvinalainen keskiajalla kannatti). Paljon yksimielisempiä ollaan n. s. sukurutsauksen turmiollisuudesta, jota melkein kaikki villitkin kansat kammoavat. On näet huomattu, että, kuten Ch. Darwin muistuttaa, sukurutsaus aiheuttaa »koon, voiman ja hedelmällisyyden vähentymisen sekä taipumuksen epämuodostumiin». Tämä tosin ei ole välttämätöntä, ainoastaan tavan mukaista, kuten kuuluisan Pettenkoferin seuraaja, prof. Max von Gruber väittää (Fortpflanzung s. 166 ss.) ja historiallisestikin todistaa Ptolemaios X Soter II:n (Lathyros) suhteen, että hän esivanhempiansa sukurutsauksesta huolimatta nähtävästi oli aivan normaalin henkilö, kuten monet eläimetkin. Mutta se on

jattoman lapsensiättämisen vähentämiseen.» Samoin prof. Hagar, Bebelin vastustaja: »Syntyneitten korkea luku, joka ei vastaa kansassa siihen aikaan vallitsevia taloudellisia oloja, tuottaa suuria epäkohtia, koska se huonontaa väestön laatua ja sen kohoamista».

*) Sitä vastoin rangaistaan nykyään Venäjällä vähintään 3 vuoden kuritushuoneella sitä, joka makaa alle naimaiän olevan tytön, ja samoin sitä, joka saattaa toiselle sukupuolitaudin.

erittäin vaarallinen yritys ja siksi ehdottomasti vältettävä.

Kaikki elo maan päällä alkaa n. s. solusta. Löytyy semmoisia olentoja, joissa on vain yksi tämmöinen solu, tämä sikiytyy jakautumalla: *) kun näet eläin ottaa ravintoa, niin paisuu se, kuten prof. Kammerer huomauttaa, molempia päitä kohti, kunnes se keskeltä halkeaa kahdeksi olennoksi. Nämä jakautuvat kukin yhä edelleen niin, että kuuluisa biologi Weissmann on syyllä kutsunut tätä jonkinlaiseksi yksilön kuolematomuudeksi. Mutta tätä jakautumista ei voi jatkaa iankaikkisesti, vaan vihdoinkin täytyy eri yksilöiden yhtyä niin sanottuun konjugationiin: he asettuvat vieretysten toisiansa vastaan ja vaihtavat sisuksistaan erästä ainetta. Näin tekee aina esim. tohvelieläin (paramaecium), ja tämä yksilöitten yhtyminen oikeastaan ei eroa korkeampien eläinten sukupuolisesta yhtymisestä. Sillä kummassakin eläimessä on kaksi ympyräistä ydintä, toinen suurempi ja toinen pienempi, toinen vastaa naaraksen »munaa» ja toinen koiraksen »siementä». Korkeammissa ja varsinkin korkeimmissa olennoissa ovat eri sukupuolielimet, kuten tunnettu, jaetut kahdelle eri yksilölle, vaikka niissäkin tietävästi voi löytyä molemmat sukupuolielimet samassa yksilössä (hermafroditit l. kaksineuvoiset). Toiselta puolen on huomautettava, että sikiytyminen eli suvun lisääminen voi tapahtua niin sanotun neitsytsynnyttämisen eli partenogeesin kautta, ainoastaan muniin eli makrogametien avulla, ilman mikrogameettia eli koiraan siementä; kuitenkin ei korkeammissa eläimissä. Nämä, kuten yleensä, sikiytyvät siten, että koiraan siemenet (spermat), joita on summattoman suuri joukko ja joilla on kullakin soikea pääpuoli ja pieni spermaa eteenpäin työntävä häntä, joukossa, kuten kosijat ainakin, ympäröivät naaraksen munaa, ja vaikka

*) Sikiytyminen voi myös tapahtua kahdella muullakin tavalla, joista ei tässä ole aihetta kuitenkaan tarkemmin puhua.

useammat koettavat, pääsee tavallisesti ainoastaan yksi munan kalvon kohokkeesta sisään; tämä on se suosittu kosija, joka ensiksi ehtii munan sisään. Heti tämän perästä sulkeutuu tuo munan aukko itsestään: nuo muut kosijat saavat noloina jäädä ulkopuolelle. Mitä nyt tapahtuu munassa, on sangen merkittävää. Munan sisus on täytetty n. s. protoplasmalla, tahmealla aineella, ja tämän sisässä on pyöreä tuma, jossa on värillisiä rihmanmuotoisia säikeitä, joita kutsutaan *kromosomeiksi*. Jokaisella elävällä olenolla on vissi määrä näitäromosomeja, ja munan hedelmöityessä tulee ylipäänsä puoletromosomeista koirakselta ja toinen puoli naaraalta. Tämä on mahdollista siten, että sukupuolisolut ennen yhtymistä n. s. kypsymisen kautta eivät kehity enempää kuin puoletsoomasolujen eli olennon varsinaisten solujen luvusta. Sillä jos kumpikin sukupuoliolento toisi mukanaan koko soomasolujen luvun, niin saisi uusi olento vanhempien kaksinkertaisen soomasoluluvun. Mutta nyt on jokaisella olenolla todellisuudessa aina vissi ja sama soomasoluluku. Tästä alkuperäisestä hedelmöityneestä munasolusta kasvaa uusi olento alkuperäisen solun jakautuessa siten, että ennen jakautumista kromosomit jakautuvat kahtia, joten jokaiseen uuteen n. s. sooma- eli ruumiinsoluun tulee määrätty kromosomiluku. Jokaisessa olennessa on näet kahdenlaisia soluja: sukupuolisoluja ja soomasoluja. Tästä näkee selvästi, että sukupuolisolu on alku, jotakin alkuperäistä, josta ruumiinsolut kehittyvät; voisi siis sanoa, että jälkimmäiset ovat n. s. palvelevassa asemassa: sukupuolisolu käyttää näitä soomasoluja suvun pysyttämiseksi elossa.

Näissäromosomeissa piilevät todistettavasti melkein kaikki perinnölliset ominaisuudet, jotka voivat tulla sekä isän että äidin puolelta vieläpä jotenkin kaukaisilta esi-isiltäkin n. s. "atavisminkin" kautta, meille vielä jotenkin selittämättömällä tavalla. Jokainen, sekä koiraan että naaraan, kromosomi sisältää erilaisia perinnöllisyysituja. Tästä johtuu, että uusi olento perii van-

hemmiltaan sekä samanlaisia ulkonaisia ja sisäisiä että erilaisia ominaisuuksia, aina sen mukaan, mitenkä nuo erilaiset kromosomit toisiinsa yhtyvät. Tiede ei vielä ole päässyt selville, kuinka tämä koiraan ja naaraan kromosomien yhtyminen tapahtuu, koska molempien kromosomit ovat ulkonaisesti samanlaisia; ainoastaan harvinaisissa olennoissa, esim. eräässä heinäsiirkassa, ovat erisukuiset kromosomit erisuuruisia.*)

Suuressa määrin perinnöllisyysasiaa valaisevia ovat ne merkilliset kokeet, joita augustinolaismunkki Georg Mendel († 1884) aikoinaan suoritti. Hän paritteli keskenänsä erään kasvin (*mirabilis jalapa*) punaisen ja valkoisen kukkaislajin ja tulos oli, että syntyi vaaleanpunaisia kukkaisia. Kun nämä taas keskenään pariteltiin, syntyi — merkillistä kyllä! — 50 % roosavärisiä kukkia, 25 % punaisia kukkia ja 25 % valkoisia kukkia. Kaksi viimeksi mainittua lajia synnytti yksinomaan punaisia tai valkoisia kukkia, jos samanvärisiä pariteltiin samanvärisiin; mutta jos roosaväriset paritellaan keskenänsä, syntyi taas erilaisia kukkia yllämainitun prosenttiluvun mukaan (50, 25, 25). Tämä on selitetty niin, että kun sekasikiön sukupuolisolut muodostetaan, jakautuvat koiras- ja naarassolut erilleen: punainen siemen yhtyy punaiseen munasoluun, siitä tulee punaisia kukkia, punainen siemen yhtyy valkoiseen munasoluun, siitä lähtee roosavärisiä kukkia, samoin valkoisesta siemenestä ja punaisesta munasolusta ja lopuksi valkoisesta siemenestä ja valkoisesta munasolusta johtuu valkoisia kukkia. Että tässä tuloksessa aina vallitsee tarkka prosenttijako, voi näyttää kummalliselta, mutta kyllä itsessään todennäköiseltä. Mendel teki toisenkin merkillisen kokeen: hän paritteli punaisia ja valkoisia hernelajeja keskenänsä; siitä ei syntynyt roosavärisiä herneitä, vaan täysin punaisia. Tämän selitti Mendel niin, että muutamissa tapauksissa toinen väri täydelleen voittaa toisen: ikäänkuin hävittää sen («prevalenssi» eli «dominanssi»).

*) Prof. Fick ei hyväksy kromosomiteoriaa.

Jos sitten parittelee nuo punaiset sekasikiöt keskenänsä, syntyy yksi valkoinen herne ja kolme punaista — siis tässäkin vielä on jonkinlainen suurempi vaikutus punaisella värillä. Näistä esimerkeistä näkee jo selvästi, miten ominaisuudet eri tavoilla periytyvät jälkeläisissä: me ymmärrämme tästä, mitenkä välistä yksinomaan äidin tai isän ominaisuudet periytyvät lapselle; välistä taas saa lapsi ominaisuuksia molemmilta vanhemmilta, sekä ruumiillisia että sielullisia; ja mitenkä taas esivanhempien ominaisuudet voivat periytyä myöhemmille sukupolville (atavismi). Tämä perinnöllisyys eri sukupolvien kautta voi pikkuseikoissakin mennä niin pitkälle, että esim. omituisesti kihartunut tukka tai valkoinen kihara, tai omituisesti muodostunut huuli periytyy monen sukupolven takaa, kuten prof. M. von Gruber on huomauttanut. Samoin periytyvät henkisetkin ominaisuudet, esim. taipumus musiikkiin tai matematiikkaan useammassa sukupolvissa. Hirvittävä tosiasia on myös, että taipumus moniin tauteihin, esim. koihin ja keuhkotautiin samalla tavalla periytyy — niin, vieläpä haureus, juoppous ja rikollisuuskin, kuten monet pitkät sukutaulut osoittavat. Mutta toiselta puolen on myönnettävä, että Mendelin laissa on poikkeuksia: niin syntyy esim. eurooppalaisesta ja neekeristä n.s. mulatti; mutta mulatit keskenänsä synnyttävät aina mulatteja. Tästä huomaa, kuten koko luomakunnassakin, suoranaista oikullisuutta säännöstelyn rinnalla.

Kuuluisa tiedemies, prof. August Weissman on esittänyt sen mielipiteen, etteivät myöhemmin hankitut ominaisuudet periydy jälkeläisille. Mutta vaikka Weissman ja osa hänen oppilaitaan kiivaasti puolusti tätä katsantokantaa, voi sitä kuitenkin nykyään pitää voitettuna niitten kokeitten kautta, jotka Cunningham on tehnyt kampselasukuisilla kaloilla. Hän on näet näyttänyt toteen, että ulkonaisten olojen vaikutuksesta nämä ovat muuttaneet ulkonaiset ominaisuutensa, ja että nämä ominaisuudet sitten ovat periytyneet jälkeläisille (katso esim. prof. Wagnerin kirjoitusta aikakaus-

lehdessä »Die Natur» 1910 Hf. 2). Weissmanin opin jyrkimpää vastustajia oli kuuluisa biologifilosofi Herbert Spencer. Samaan tulokseen on myöskin tullut tunnettu hollantilainen tutkija de Vries, joka muutamilla kukka-muunnoksilla on toteennäyttänyt, että muunnokset äkkiä ulkonaisesta vaikutuksesta syntyvät ja sitten periytyvät; samoin monet muutkin tutkijat, esim. ranskalainen Massard erään ketukkikukan (polygonum amphibium) tutkimuksillaan, ja m. m. prof. Max von Gruberkin yhtyy näihin.

Useat tiedemiehet, esim. Boveri ja Kammerer, ovat todistaneet, että myöskin sukupuoli on perinnöllisyydestä riippuvainen, s. o. että se johtuu etupäässä siitä, kuinka paljon kromosomeja koiraasta siirtyy naarakseen. On nimittäin todistettu, että etenkin useammat alhaisemalla asteella olevat eläimet, esim. lutikka, suorittavat hedelmöittämisessä, naaras tasalukuisia kromosomeja, mutta koiras sekä tasalukuisia että epätasalukuisia kromosomeja. Jos tämän epätasaiset kromosomit yhtyvät naaraan kromosomeihin, syntyy koiras, ja päinvastoin. Mutta nyt on myös todistettu, että sekä alempien eläinten että ihmistenkin keskuudessa löytyy olentoja, jotka ovat enemmän tai vähemmän kaksineuvoisia eli hermafrodiittejä. Tämä on tietysti säännöttömyyttä, joka arvattavasti johtuu muista seikoista. Ja lisäksi ovat esim. prof. Schenk ja Kammerer melkein eittämättömästi todistaneet, että ulkonaiset olot, etenkin runsaampi lämpötila ja vahvempi ravinto edistävät naaraan (naisen) syntymistä. Me tosin emme vielä aivan ratkaisevasti voi vaikuttaa koiraan tai naaraan syntymiseen, mutta niinkin suuri tutkija tällä alalla kuin prof. Kammerer on vakuutettu siitä, että nämä vaikeudet vielä kerran voitetaan.*)

Perinnöllisyyden suuri merkitys luomakunnassa on

*) Toht. Ariess katsoo teoksessaan (Vorausbestimmung und Beeinflussung der Geschlechtsbildung, 1925) todenmukaiseksi, että toinen koiraan mulkkumunista sisältää koiras-, toinen naarassiemeniä.

jo aikaisin aiheuttanut rodun keinotekoisien parantamisyrittöiden eläinmaailmassa ja nyt vihdoin myöskin ihmisrodun parantamisen samanlaisilla keinoilla. Se on synnyttänyt erityisen tieteenhaaran, n. s. engenanikan, jonka perustajana voi pitää Francis Galtonia ja joka on saanut paljon käytännöllistä kannatusta varsinkin Amerikassa. On esim. herännyt se vaatimus, että alarvoiset ihmiset eivät saisi siittää lapsia, mutta suoritetaan kyllä sukupuolitoimituksen, mikä vaatimus käytännöllisesti on paljon helpompi toteuttaa kuin moni luulee; ainakin helpompi kuin vaatimus, että avioonpyrkivät ovat ennen avionsolmimista sukupuolisessa suhteessa tutkittavat, mikä toimenpide tietysti edistäisi yhtymisiä ulkopuolella avioliittoa.*) Tämä ihmisrodun ruumiillinen parantaminen on ilmeisesti yksi sosialismin tehtäviä, joka yleensä tarkoittaa ihmissuvun jalostamista kaikissa suhteissa ja kaikilla aloilla.

21. 10. 24.

MITÄ ON RAKKAUS JA MITEN SE SYNTYY?

Kun nykyinen kasvitieteen professori Helsingin yliopistossa oli nuorimies, niinkuin minäkin, kirjoitti hän 1870 luvulla Finsk Tidskriftiin leikkilisen kirjoituksen rakkauden basillista, joka aikaansaapi hyvin vaikean ja kaikkea muuta kuin helposti parannettavan taudin. Tämä on tietysti vielä ratkaisematon hypoteesi (otaksuma), joka sietää vahvistusta totiselta kannalta.

No, mitä nyt sitten se rakkaus on? Totta tosiaan, siihen ei olekaan niin helppo vastata. Mutta kyllä me

*) Amerikassa, missä toimiin tämmöistä tutkimusta vaaditaan, on kuitenkin ryhdytty tämänkin epäkohdan poistamiseksi, (vert. Geza v. Hartmannin kirjaa: Die Raosenhygiene in den Ver. Staaten).

voimme sanoa, että se on joku mahtava vetovoima, joka vetää toisen olennon toista kohtaan, niinkuin esim. magneetti vetää rautaa puoleensa. Tahi se on, vielä paremmin sanoen, ikäänkuin jonkunlainen kemiallinen »affiniteetti», sillä tässä vetää toinen alkuaine, niinkuin rakkaudessaakin, toista puoleensa, ja hylkii toisen: niin esim. vetää kloori raudan puoleensa, mutta hylkää kuparin.

Kuten muut vaikutelmat ihmiseen käyvät aistiemme kautta, niin syntyy rakkaus meissäkin yhden tai useampien aistimien avulla: näitten välityksellä syntyy rakkaudenkin tunnelma.

Eittämätön tosiasia lienee, että etupäässä näkö ensi asteessa herättää mieltymystä toisen sukupuolen olentoon, toisin sanoen, tämän olennon kaunis ulkomuoto ja viehkeä katse. Tästähän meillä on lukemattomia todistuksia. Niin esim. lausuu eräs kertoja muinaisuuden loistavimmasta kaunottaresta, Laiksesta, että hän »vaatteissaan oli kaunis, mutta ilman vaatteita kauneus itse», ja yhdestä yöstä hän sai tuhat entistä Suomen markkaa; toisesta muinaisuuden kaunottaresta, kuvanveistäjä Praxiteleen rakastajattaresta Fryynestä kerrotaan, että kun hän esiintyi tuomariensa edessä ja siellä riisui vaatteensa, vapauttivat nämä hänet yksinomaan hänen kauniin vartalonsa takia. Stratz, joka m.m. on julaissut kirjan naisellisen ruumiin kauneudesta (ehkä suomeksi-kin), luettelee tämän ruumiin pääasiallisimmat vetovoiman ilmiöt. Mutta ei ainoastaan ulkomuodon ääri-
viivat, vaan yhtä suuressa määrässä monet muutkin ulkonaiset ominaisuudet vetävät suuresti puoleensa, kuten esim. käynti, käsien ja pään, ylipäänsä koko vartalon liikuntatapa y.m. Suuri tutkija Ellis väittää kuitenkin, aivan oikein, että esim. »nainen ei välttämättömästi ole puoleensa vetävä, mikäli hän on vain kaunis; vieläpä suuri kaunotar voi osoittaa vähäistä vetovoimaa».

On myös väitetty, että (ihmisruumiinkin) tuoksulla olisi suuri merkitys rakkauselämässä. Jo raamatun

»korkea veisu», joka on puhdas rakkauslaulu ilman mitään uskonnollista merkitystä, antaa rakastajan sanoa: »Sinun rintasi tuoksu on niinkuin omenien tuoksu.» Eräs nainen uudemmilta ajoilta vakuuttaa, että miehen tuoksu hänen rakkauselämässään on ollut keirassaan vastustamaton. Tolstoi kertoo »Sodassa ja Rauhassa», että kreivi Pjotr päätti naida prinsessa Helenan, sittenkun hän tanssiaisissa oli hengittänyt hänen ruumiinsa tuoksua, ja Ranskan kuninkaasta Henrik III:sta on todistettu, että hän rakastui naiseen, kun hän eräässä tanssialin sivuhuoneessa oli käyttänyt tämän sinne jätetyn paidan käsiliinana. — Kuulosta, rakkaustunteen herättäjänä, on meillä vähemmän todistuksia; mutta aivan todennäköiseltä näyttää, että säveltäjä Richard Wagner rakastui ystävänsä vaimoon, Maria Wesendonkiin, soiton välityksellä ja moneen on todistettavasti suloinen ihmisääni vaikuttanut hurmaavasti.*)

Rakastumisen loppuasteella on tietysti koskettelemisellä erittäin suuri merkitys, varsinkin suutelolla, puhumattakaan muista kosketuksista; useat eläimetkin suutelevat, tietysti omalla tavallansa. Mutta tämä rakkauden ilmaisumuoto on monelle ihmisrodulle aivan tuntematon, ja vielä merkillisempää on, että n.s. olfaktoorinen suudelma on paljon enemmän levinnyt maailman kansoissa kuin suulle suuteleminen. Edellinen tapahtuu niin, että nenä pannaan rakastetun henkilön poskelle, hengitetään suljetuin silmin syvästi sisään ja huulet, koskematta poskea, lievästi maiskuttavat: kiinalaiset esim. pitävät suulle suutelemista inhoittavana ja epäilemättä on tuo toinen suutelemistapa paljon terveellisempi, ainakin epäilyttävien henkilöiden suhteen.**)

Mutta kaiken tämän ohessa ei saa unohtaa, että rakkaustunnelmaan vaikuttavat lukemattomat henkiset vivahdukset, kuten hilpeys, sievä käytöstapa, älykkäi-

*) Tästä asiasta saapi hauskoja tietoja tri A. Elsterin kirjasta „Musik & Erotik 1925“.

**) Lontoossa näin paljon lapsia, joiden ympärillä oli nauha kirjoituksineen: „Do not kiss me“ (älä suutele minua).

syys, hyvyys y.m. jotka ovat, tahi joiden ainakin pitäisi olla yhtä painavia rakkauden solmimisessa, tietysti korkeimman olennon, ihmisen rakkauselämässä. Sitäpaitsi vaikuttavat, varsinkin nämä henkiset ominaisuudet eri tavalla naiseen ja mieheen: miestä viehättää enemmän rakastettavan olennon hilpeys, iloisuus, uhraavaisuus y.m. semmoiset henkiset ominaisuudet; nainen kiintyy suuresti mieheen hänen osoittamansa pelkäämättömyyden, älykkäisyyden ja aatteellisuuden nojalla.

Sattuvasti sanoo tohtori Helen Stöcker, rakkauselämän uuden suunnan tienraivaaja: »Ilman vahinkoa ruumiilliselle ja sielulliselle kehitykselle ei mikään ihminen, ei mies eikä nainen siedä sitä, että hän on koko elinaikansa poissuljettuna luonnollisesta, inhimillisestä toiminnasta, joka kuuluu alkuperäisten viettien joukkoon.» Ja Helen Stöcker vaatii sentakia aivan oikein naiselle kuten miehellekin oikeutta kaikenpuoliseen henkiseen kehitykseen ja oikeutta rakkauteen, ilman kovin ahdistavia rajoituksia, mitkä rajoitukset vain ilman joutavia muodollisuuksia vetävät rajaviivan *syvällisen, ihmistä täydellisesti vallitsevan rakkaustunteen ja löyhän yhtymisen välille ja asettavat ankaria siveellisiä velvollisuuksia miehellekin nykyisessä yhteiskunnassa mahdollisista seuruksista.*

15. 2. 25.

LUONNON RAKKAUSELÄMÄ

eli

DIVINA COMMEDIA

eli

JUMALALLINEN HUVINÄYTELMÄ.

(Biologinen katsaus.)

Kuuluksa esteetikko Fr. Th. Vischer lausuu tunnetussa runossaan: »Auch Einer»:

»Oi maailman henki, mitä tehnyt oot,
 Rakensit suoraan, vinoon väännähdit;
 Sun avarassa luomakunnassas'
 Käy kaikki vinoon, kaikki käyräks käy,
 Miss' puuttuu aatos, lempi ihmisten.»

Mutta eivät ainoastaan ihmiset, vaan nähtävästi myöskin »eläimet» ajattelevat puhumattakin rakkaudesta. Sillä huolimatta esim. muutamien ampiaislajien (*Scolia*, *Ammophila*, *Cerceris* y. m.) aivan eriskummallisesta vaistosta, on se nyt jo kerrassaan vanhanaikainen käsitys, että vaisto olisi jotain yksitoikkoista, muuttamatonta perintöä; sillä alimmatkin eläimet silminnähtävästi myöskin ajattelevat (k. m. m. prof. Reuterin kirj. »Piirteitä eläinten elämästä» I, II), kuten esim. muurahaiset ja monet muut; ja suuri ranskalainen tutkija Giard on näyttänyt toteen, että itse vaistokin, joka ei ole muuta kuin saman toiminnan periytymistä jälkeläisille, voi oleellisesti ulkonaisten olojen, esim. vedenpitoisuuden vaikutuksesta muuttua.*) Mutta tässä nyt ei ole kysymys eläinten ajattelemiskyvystä, vaan niiden rakkauselämästä.

Eräs kuuluisa tutkija, prof. Max von Gruber on, kuten monet muutkin tiedemiehet, selittänyt, että eläinten ruumiissa (siihen luettu ihminenkin) löytyy kaksi suurta soluryhmää: siitinsolut ja sooma- eli ruumissolut. Edelliset toimittavat suvun lisäämistä ja jälkimäiset yksilön ylläpitämistä; *edelliset ovat ilmeisesti hallitsijoina, jälkimäiset vain palvelijan asemassa.* Meidän täytyy sentakia luonnon rakkauselämälle antaa suuri merkitys juuri siitä syystä, että luonto selvästi vaatii sukupuolilyhteyttä ja että rakkaus, kuten esim. rakkaus-

*) Suuri botaanikko ja luonnontutkija R. H. Francè on monessa teoksessa, esim. »Die Seele der Pflanzen» selvästi todistanut, etteivät kasvitkaan ainoastaan rakasta, vaan että he myöskin hermojensa kautta käyttävät ainakin neljää eläinten aistinta, mikä seikka kopeilevan ihmisen sopii ottaa huomionsa.

romaaninkin ihmiselämässä suuresti nauttima suosio osoittaa, lisää n.s. »valon hetkiä» ja tekee elämän paljon hauskemaksi ja iloisemmaksi. Sattuvasti lausuu Havelock Ellis, Englannin suurin tutkija sukupuoli-asioissa: »Kellä se tunne on, että sukupuoli-vietti on jotakin huonoa tahi vieläpä alhaistakin ja saastaista, on järjetön ja epämoraalinen henkilö.» Ja tämän käsityksen sukupuoli-vietin alhaisuudesta sanoo maailman mainio filosofi Nietzsche kuolemansyyniksi elämän pyhää henkeä vastaan. Tämä on kyllä etupäässä lausuttu ihmisen rakkauselämästä, mutta se pitää — mutatis mutandis — nähtävästi paikkansa yleensä. Saman suuntaan käypi luonnon tutkijan ja esteetikon, arvossa pidetyn Bölschen lausunto: »Niin tosiaan, sukupuoli-toimitukseen yhtyy suunnaton salaperäinen suloisuus. Hurja, voisi sanoa, villi nautinnon tunne syöksee raivoavilla aalloilla sinun ylitsesi. Ja koko sinun olentosi hukkuu juopuneessa antautumisessa tuohon pyhään purppurasyvyyyteen ja tuo laavan kuuma nautinnon-aalto painaa sinua tähtiä kohti. Se on puhdasta luonnon tunnetta.» Totta tosiaankin, tämä rakkauden kappu käypi läpi koko luomakunnan *korkeammassa tahi alemmassa muodossa.*

Mutta aloittakaamme aivan alusta. Kivikunnan rakkaudesta ei voi puhua mitään, ellei sitä käsitä aivan kemiallisessa merkityksessä, jolloin kivilläkin sanotaan tavallaan olevan eloa. — Siis kasvikuntaan. Kasvit lisääntyvät monella tavalla, ilman että kaikista voisi puhua jonkunlaisesta varsinaisesta rakkaudesta tavallisessa merkityksessä. Taivukkaat, istukkaat ja silmikoittamiset eivät juuri voi tulla kysymykseen; samoin alhaisimpien itiökasvien jakautumiset ja kuroutumiset. Rakkaus käsitteeseen kuuluu varsinaisesti kahden olion yhtyminen tavalla tai toisella suvun muka lisäämistä varten, sekä koiras- että naaraspuolisen olennon yhtyminen toisiinsa. Kukissa näitä olioita edustavat hede ja emi, joko nyt nämä sitten ovat samassa tahi eri kukissa.

Tuuli tahi enimmäkseen hyönteiset välittävät yhtymiset; sillä, vaikka siitinpöly voisikin joskus hedelmöittää saman kukan emiä, niin luonto yleensä kukissa niin kuin koko luomakunnassa karttaa n. s. sukurut-sausta. Juuri hyönteisiä houkutelleksensa luokseen useimmat kukat levittävät erinomaista tuoksua, niin kuin jasmiinit, ruusut y. m. Tämä hyönteisten käynti erisukuisten kukkien luona on monasti sangen merkillisesti järjestetty, kuten esim. käenvirsun eli tikankontin (*Cypripedium Calceolus*) komeassa kukassa. Yllä mainittu tutkija Francè kertoo näet, mitenkä pienet mehiläiset sen sievien verholehtien ja kukkapussin taimmaisessa sisuksessa tuoksuvan hunajan houkutuksesta hiipivät avoinaisesta aukosta kukan sisään, hedelmäpölyisinä toisesta kukasta ja ulos pyrkiessään hedelmöittävät aukossa vastassa olevan emin.

Kuitenkaan eivät aina hyönteiset eikä tuuli vaan myöskin vesi tuulen kanssa yhdessä saattavat hedelmäpölyn toisesta kukasta toiseen, kuten asian laita esim. on kauniin Vallisnerian vielä ihanammassa Gardajärvessä. Mutta eivät kaikki kukat sittenkään karta itsensä hedelmöittämistäkään; sillä Francè asiantuntijana väittää, että alpeilla ja varsinkin norjalaisilla tuntureilla, jossa on vähän hyönteisiä, tämä hedelmöittämistapa saman kukan siitinelinten välillä on suuresti voitolla. Tämä seikka mielestäni viittaa siihen, että kukat voivat sikiytyä jo ennen kuin hyönteisiä oli olemassakaan, itsehedelmöittämisen, tuulen ja veden avulla — siis aivan geologisen kehitysoopin mukaan. Väittäähän prof. Gruber, että ihmistenkin parissa kaikkein lähimpien sukulaisten, sisarustenkin rakkauselämä ei *itsessään* tarvitse tuottaa huonoja perinnöllisiä seurauksia, vaikka vaara siitä on erittäin suuri. Mutta jo kasvissa ilmenee tuo suuressa osassa eläinkuntaakin (esim. hyönteisissä) tapahtuva neitsyeellinen synnytystapa (parthenogenesis) s. o. jonkunlaisena poikkeuksena synnytys ilman toista sukupuolta, siis ilman varsinnaista »rakkautta». Kasvikunnassa on esimerkkinä

tästä m. m. tavallinen hiirenhame (Alchimilla vulgaris) ja eläinkunnassa on, kuten sanottu, tämä siittäminen ilman »rakkautta» sangen tavallinen ilmiö, etenkin kun muutamissa eläinlajeissa ylipäänsä ei synny koiraksia tahi niitä syntyy vain ajoittain. Onpa vielä onnistuttu, varsinkin suurelle amerikkalais-saksalaiselle äsken kuolleelle tiedemiehelle Loebelle kemiallisilla aineilla hedelmöittää neitsyeellisiä munia; mikä sen perästä kun Woehler kemiallisesti n. sata vuotta sitten aikaansaai todellista ihmisvirtsa, on merkellisimpiä keksinnöitä tällä alalla.

Ja nyt siirrymme eläinkuntaan. Tarkastakaamme hiukan alimmalla asteella seisovien infusoorieläinten rakkauselämää. Nämä paljaalle silmälle melkein näkymättömät pikkueläimet sikiytyvät enimmäkseen jakautumalla ja tämä jakautuminen voi jatkua niin pitkälle, että eräs pikkueläin noin 50:n päivän kuluessa on jakautumalla synnyttänyt 1 1/2 miljoonaa samantaisia eläimiä. Mutta tämä jakautuminen ei jatku loppumattomiin, vaan noin 800—1,000 sukupolven jälkeen tapahtuu n. s. konjugationi: kaksi noista pikkueläimistä puristuvat toisiaan vastaan, suu suuta vastaan ja sitten alkavat taas uudet jakautumiset. Ja että näissä pikkueläimissä tapahtuu jonkunlainen korkeampien eläinten rakkauteen verrattava yhtyminen, voi päättää siitä, että kummassakin eläimessä löytyy suurempi liikkumaton ydin ja pienempi liikkuvainen, joka toisesta eläimestä siirtyy toiseen. Nämä ilmeisesti vastaavat, toinen, liikkumaton, naaraksen munaa, ja toinen, liikkuvainen, koiraksen siementä. Suuri luonnon tutkija Haeckel on käsittänyt infusoorieläinten jakautumisprosessia jonkunlaiseksi »osittaiseksi kuolemattomuudeksi»; mutta mielestäni voisi asiaa käsittää niinkin, että jokainen konjugationi eli yhtyminen jakautumisella synnyttää sukupolvittain miljoonia jälkeläisiä ja kun tämä siittämisvoima on loppunut, tarvitaan uutta konjugationia.

Sangen merkillinen on erään medusan Gastraeen rakkauselämä; sekä on hyvin alhaisella kannalla: sillä ei ole kuin yksi aukko ja sen kautta se sieppaa eli kahmii ruokansa ja saman aukon kautta se myös syytää ulos sulamattomat jäännökset, vieläpä siemenensäkin naarakseen. Ja kuitenkin ovat nämä medusaeläimet niinkuin meritähdetkin kaikkien suurten vesien todelliset kauristukset. Ja yllämainittu prof. Haeckel on niistä antanut eräässä kirjassaan sangen sieviä kuvia. Vielä kummallisempi on asianlaita meidän tavallisella kastemadolla. Kosteina, lämpiminä kesäöinä hiipii kaksi kastematoa, jotka kumpikin ovat samalla sekä koiras että naaras (hermafrodiittejä) ja asettuvat vastatusten vastakkaisiin suuntiin, niin että toisen koiraspuoli tulee toisen naaraspuolta vastaan ja luonnon vaatimus toteutuu sitten tällä tavalla. — Vielä kummallisempi on heisimadon rakkauselämä. Alkuansa tämä ei ole koiras eikä naaras eikä edes hermafrodiittikään. Se sikiytyy umppuilemalla, kuten muut alkueläimetkin, siten, että alkueläimestä ilman muuta kehityy uusi täydellinen eläin; tämän perästä taas uusi niin, että numero 2 työnnetään eteenpäin ja täten voi alkueläin itsestään synnyttää ilman varsinaista »rakkautta» aina tuhanteen asti samanlaisia olentoja, jotka kaikki pysyvät ketjuna yhdessä ja muodostavat näennäisesti yhden ainoan pitkän heisimadon ihmisen vatsassa. Mutta nämä poikaset ovat hermafrodiitteja ja he yhtyvät toisiinsa kuten yllämainitut kastemadot varsinaiseen »rakkaustoimintaan». Kun nyt jokainen poikanen laittaa n. 50,000 munaa, syntyy yhdestä alkuperäisestä heisimadon päästä $50,000 \times 1,000$ eli 50 miljoonaa heisimatoa. Ja kun tuo alkuperäinen eläin voi elää ja toimia noin 12 vuotta, on tietysti sen jälkikasvu suunnattoman suuri. Nuo munat joutuvat ulostusten kautta kitaan, lehmän tahi kalan (lihaa on siis syötävä tavallista vähemmän!), ja täten joutuvat munat ihmisruumiiseen uudestaan: uusi kiertokulku on nyt valmis. Myöskin osterit ovat hermafrodiitteja, mutta ne hedelmöittä-

vät toisiansa vuorotellen: toisena päivänä toimii toinen koiraksena, toisena taas naaraksena ja päinvastoin.

On muutamalla tieteellisellä taholla kaiken tämän johdosta väitetty, että alkuansa kaikki elävät olennot olisivat olleet hermafrodiittejä, s. o. sekä koiraksia että naaraksia samassa ruumiissa. Ja tämä otaksuma näyttää tosiaan jotenkin todennäköiseltä; sillä imettävissäkin, siis korkeimmissa eläimissä on selviä oireita tämmöisestä kaksinaisesta sukupuoliluonteesta, esim. muutamissa kaloissa, vieläpä ihmisessäkin: miehellä on näet rippeitä naisen siitinelimistä («uterus masculinus») ja aivan surkastuneet naisrinnat. Sitäpaitsi onhan yleisesti tunnettua, että poikkeuksena ihmistenkin keskuudessa on olemassa todellisia hermafrodiittejä, jotka tarpeen mukaan voivat toimia joko miehenä tai naisena; mihin jo roomalainen satiirikko Juvenalis ivallisesti viittaa.

Mutta luonnossa löytyy vielä kummallisempia esimerkkejä rakkauselämästä. Niin on m. m. olemassa eräs pikkueläin, tieteellisesti nimeltä Sphaerularia bombi, jossa kyllä koiras ja naaras yhtyvät. Koiras kuolee kohta toimituksen jälkeen, naaras sitävastoin kiipee talviuuneen nukahtavaan ampiaiseen; sen siitinelin paisuu paisumistaan paljoa suuremmaksi kun on tuo pikkueläin itse, joka kutistumistaan kutistuu melkein kuivaksi ja vasta silloin laskeutuu koko tuo eläin muniineen ulos ampiaisesta. —

Vielä kummallisempi on pienen Rabditis nimisen naskalieläimen rakkauden taru. Puolta pienempi koiras yhtyy kiimassa paljoa suurempaan naarakseen; tämä tulee raskaaksi neljästä, usein vain yhdestä poikasta. Nämä eli tämä viipyvät äidin kohdussa ja — *syövät hänet putipuhtaaksi*, niin että ainoastaan kuollut nahka jääpi jällelle. Sitten siirtyvät he sammakon keuhkoihin sukupuolittomina, mutta kehittyvät siellä hermafrodiiteiksi ja siittävät, samoin kuin kaste- ja heisimadot, poikasia; mutta nämä ovat — kummallista kyllä — joko koiras- tai naaraseläimiä.

Eikö tämä kuulusta melkein tarumaiselta? Ja kuitenkin löytyy tällä alalla vielä kummallisempia ilmiöitä. Ihmisen suolissa oleskelee eräs pikkuinen ilkeäluontoinen loiseläin, nimeltä *Schistosoma*, jossa rakkaustoiminta tapahtuu niin, että naaras melkein tykkönään uppoo koiraksen pitkulaiseen vatsahalkeamaan ja *molemmat eläimet elävät täten koko elämänsä yhdessä*. Toinen pikkueläin, *Syngamus* niminen loiseläin, elää myöskin parittain *alituuisessa sukupuoliyhteydessä elämänsä loppuun saakka*. Erittäin kummallisia on samoin muutamien mustekalojen rakkauden seikkailut. Kuten tunnettu, on mustekalalla eturuumiissaan useampia lonkeroita. Yhden näistä voi koiras täyttää siemenellään, pistää sen ryntäämällä naaraksen ainoaan ruumiin aukkoon, katkaisee lonkeron ja ui hedelmöittämisen perästä iloisesti tiehensä. Mutta erittäin merkilliset rakkaussuhteet tarjoaa meille eräs *Bonnellia* niminen eläin, joka oleskelee m. m. *Adrianmeressä*. Naaras on viheriän kurkun näköinen 25—30 *sentimetrin* pituinen; koiras on todellinen lilliputti, ainoastaan 1—2 *millimetrin* pituinen.*) Mutta huolimatta pienuudestaan ymmärtää se kyllä rakastaa kookasta vaimoaan. Koiras *uppoaa täydelleen, tavallisesti noin 15 muun koiraksen seurassa*, tuon suuren emon siitinaukkoon, josta kosijat joksikin aikaa siirtyvät naaraksen vatsaonteloon, viettäen siellä hauskaa ja iloista elämää; sitten he siirtyvät takaisin naaraksen siitineliimeen ja hedelmöittävät siellä löytyvät munat. Koirakset pysyvät täällä koko elinaikansa, mutta hedelmöittyneet munat siirtyvät aikoinaan emosta ulkoilmaan.

Hämmästyttävimpiä ilmiöitä ovat myöskin simpukoitten rakkausseikkailut. Ne ovat hermafrodiittejä, kaksoissukuisia: yhdessä ainoassa aukossa on sekä koiraksen että naaraksen siitinelin. Mutta sama eläin ei täälläkään hedelmöitä itseänsä, vaikka se olisi sangen

*) Tämä epäsuhde on siis vielä suurempi kuin äsken keksityn *Borneotrilobiiin* (koiras 6 millin, naaras 5 sentin pituinen „mato“).

helppo tehtävä. Simpukkakosijat suorittavat ensin jonkunlaista hullunkurista kosintatanssia. Sitten ne nautinnon koroittamiseksi (!) pistävät toisiaan eräällä terävällä nuolella, sitten hedelmöittää toinen toisensa vuorotellen. Muuan simpukka *Limnaea* omistaa siitin-elimiiä eri paikoissa: edessä ja takana, niin että nämä simpukat voivat muodostaa koko sarjan tahi ketjun rakkauden toimituksessa.

Katsokaamme nyt, miten kravut ja äyriäiset rakastavat. Näistä uiskentelevat muutamat lajit suunnattomissa määrissä Plankton nimisinä ryhminä valtameressä, jossa ne ovat tärkeänä ravintona näitten merien kaloille; yksi *Chondracanthus* niminen laji on siitä merkillinen, että sen koiras vielä suuremmissa määrässä kuin *Bonnellia* on monen monta kertaa pienempi kuin naaras, mutta pienuudestaan huolimatta voi se tätä syleillä ja lempiä, pitäen sitä kiinni ha'an muotoisella tuntosarviparilla. Eräs toinen äyriäinen *Eupagurus* pitää naarasta vasemmanpuolisilla pienemmillä saksillaan yhtymistapauksessa kiinni ja käyttää oikeanpuolisia saksejaan hosuakseen luotaan muita kosijoita. Mutta kaikista äyriäisistä, haluaisin sanoa, kaikista olennoista kummallisim on n. s. kellarieläin *Oniscus*. Kun koiras lähestyy naarasta, jolla on ainoastaan yksi aukko, tyhjentää toinen tähän siemenensä; näitä vastaan on, kuten koskemattomalla neitsyelläkin, immenkalvo, joka jonkun ajan perästä halkeaa; mutta siemenet kohtaavat taas toista immenkalvoa ja tämänkin ratkettua joutuvat hedelmöittyneet munat jonkun ajan perästä ilmoille emon erästä toisesta aukeavasta aukosta. Kahdesti saapi eläin ihan uuden ihopeitteen: ensimmäisellä kerralla menee ensimmäinen aukko umpeen, toisella toinen aukko ja näin odottaa se uutta kosijaa. Kellarieläin on siis *emosta muuttunut immeksi uudelleen* — erittäin hämmästyttävä muutos, ehkä ainoa laatuun koko eläinkunnassa!

Sangen hupaisa, vieläpä suuresti naurettavakin on hämähäkkien rakkaus. Siinäkin on todellista kosintaa.

Yhtaikaa ilmestyy noin tusina koirashämähäkkejä, tappelevat keskenään kaunottarensa rakkaudesta ja se, joka sankarina on päässyt voitolle, lähestyy odottavaa kaunotarta, joka riippuu verkossaan. Mutta koska tässäkin koiras on naarasta pienempi ja heikompi, tämä taas luonteeltaan kovin syöläs ja hotkoinen, niin täytyy koiraksen toimittaa tehtävänsä kovin nopeasti, tavallisesti puolessa minuutissa. Sillä jos ei koiras ole nopea, niin naaras, vaikka se onkin halukas, silmänräpäyksessä kietoo koiraksen pauloihinsa ja imee sen sisuksen vatsaansa. Moni koiras on kuitenkin hyvin varovainen: istahtaa nopeasti naaraksen selkäpuolelle, hyväilee ja viihdyttää sitä siinä ja kiiruhtaa sieltä sitten nopeasti naaraksen oikealle puolelle vähäksi aikaa sekä uudistaa tämän tempun samalla tavalla muutamia kertoja peräkkäin.

Yhtä hupainen, mutta paljoa julmempi on mehiläisten rakkaus. Kuten tunnettu on mehiläispesässä yksi ainoa synnyttämiseen kykenevä naaras, »kuningatar», useampia neitsyeellisiä, ainoastaan työhön määrättyjä naaraksia ja vihdoin joukko koiraksia yksin siittämistä varten. Tässäkin on kosintaa ja kilpailua kosijain kesken. Kun kuningatar jonakin päivänä lähtee ilmassa lentoon, seuraa sitä parvi kosioita, mutta kuningatar suopi rakkautensa ainoastaan yhdelle, hedelmöittyy hänestä, mutta heti toimituksen jälkeen *puree tuo ylpeä kuningatar rakastajansa siitineliimen poikki ja tämä syöksee kuoliaana maahan.*)*

Yhteiskuntajärjestelmä muurahaisten keskuudessa on tunnetusti jotenkin samanlainen kuin mehiläisten, sillä pääasiallisella eroituksella, että tässä valtakunnassa on tavallisesti useampiakin kuningattaria ja että nämä hääyönä kukin sallivat kolmen koiraksen rakkautta

*) Ei voisi oikeastaan uskoa, että tällainen rakkauden raakuus olisi totta, ellei viimeistään prof. Bastian Schmid todistaisi tätä oikeaksi aikakauslehdessä „Die Natur“ (15. 11. 1922. siv. 50 ja 51). Mitähän Maeterlinck, tuo kuuluisa mystikko, voisi tämän johdosta lisätä kirjaansa „Mehiläisen elämä“.

peräkkäin; joka toimitus kestää vain kuitenkin yhden minuutin. Muurahaiskuningattaret siis elävät polyandriassa eli monimiehisyydessä. Lopuksi huomautettakoon, että kun nuo hauskat päiväkorennot ovat kovin lyhyen elämän aikana saaneet tuntea rakkauden suloutta, kuolevat ne heti molemmat pois, sekä koiras että naaras turvattuun tulevan sukupolven elämän.

Mitä ensimmäisiin luurankoihin, kaloihin tulee, niin useimmissa niistä on erittäin kaksi seikkaa merkille pantava. Ensiksi, että ne, samoin kuin kasvit suvun lisäämisessä harjoittavat mitä suurinta tuhlautta: yksi kala voi laskea miljoonittain mähnamunia, joista ainoastaan pieni osa kehittyy kaloiksi, suurin osa menee hukkaan. Tämä on yhteydessä toisen seikan kanssa, että useimmat kalat ilman varsinaista yhtymistä, siis ainakin näennäisesti ilman »rakkautta», hoitavat suvun lisäämistä. Niin esim. lohi, meidän arvokkain kalamme, kyllä vaistomaisesti ymmärtää oikeaan aikaan ilman pakotusta siirtyä merestä vuolaisiin jokiin ja siellä aimo häntänsä potkauksilla pyrkiä virtaa ja koskia vastaan sopiville kutupaikoille. Mutta päästyään perille kaivavat ne päällään ja vatsallaan metrinpituisia uurroksia virran pohjaan, potkien voimakkaalla hännällä tiellä olevat kivet syrjään ja tähän laskee nyt naaras ilman tiettyä rakkauden nautintoa mätinsä, ja sen perästä koiras maitinsa. Sentakia saadaankin molemmat kalat, koiras ja naaras, laskemaan mätinsä ja maitinsa, jos sivelee niiden vatsaa päästä alaspäin. — Sangen mielenkiintoinen on rakkauspuihissaan meidän tavallinen rautakalamme (Gasterosteus). Se alkaa naimattomana »nuorena poikana» rakentaa lammenpohjalle oikean pesän ja kun tämä on valmis, lähtee se naisparven keskuuteen, ottaa sieltä, komea kun on ulkomuodoltaan, kaunottaren kotiinsa hyvällä tahi väkisin, jos tämä ei hyvällä tule, ja jos naaras pesän aukon edessä vielä epäilee, piiskaa koiras häntä hännällään ja pistelee sitä. Kun naaras nyt on pesässä ja pannut munansa, saa se mennä ja koiras ottaa toisen

ja kolmannenkin heilan, siis kuten oikea Don Juan tai Olavi »Tulipunaisessa kukassa»; sitten laskee se maitinsa kaikkien munien yli ja hoitaa syntyviä kalanpoikasia oikein isällisellä rakkaudella, siis aivan toisin kun muutamat petoeläimet, jotka syövät omat poikaisensa. — Eräs pikku kala (Girardinus) pitää toimituksessa kovasti kiinni naaraksesta eräällä takaevällä, joka on muodostunut pihdiksi; sangen merkillistä on, että tämä kala, kuten esim. kyykäärme synnyttää eläviä poikasia. — Erittäin omituisella tavalla rakastelevat nuo hirveät haikalat, esim. n. s. kissanhai (Scyllium). Tämän koiras näet puristaa renkaana poikittain naarasta, niin että edellisen pää ja häntä yhtyvät tässä poikittaisessa asennossa; kiima ilmenee siinä, että 20 minuutin kuluessa hengitys yhä kiihtyy ja koko ruumis hytkähtää.

Sammakkoeläinten rakkaussuhteista ainoastaan muutamia tyypillisiä esimerkkejä. Kun eräs salamanderi eli liskolaji (Triton cristatus) lähtee kosimisretkelle, muuttuu melkoisesti sen ulkoasu: sen selkää ja häntää pitkin nousee korea harja ja koko sen ruumis saa komean värityksen. Tässä asussa menee se naaraksen luo, kiemurtelee sen ympärillä, tuuppii sitä nokallaan, vetäytyy taas syrjään ja lähestyy uudestaan kunnes naaras heltyy ja käypi suostuvaiseksi. Nyt käyttää koiras tilaisuutta: heittää »paketin» siemeniään maahan, jonka naaras korjaa taka-aukkoonsa; »rakkauseikkailu» tapahtuu täten ainakin näennäisesti ilman »rakkautta», varmasti ilman yhtymistä. — Sangen silmäänpistävää on varsinaisten sammakkojen suunnattoman voimakas kiima. Koiras nousee naaraksen selkään, puristaa sen vyötäjäiset etujaloillaan, joiden päässä vielä on vahvat imukänsät ja viiptyy tässä kiima-asennossa 4—5, kylmempinä aikoina 8—10 päivää, välistä aina 7 viikkoon saakka, joka eläinten rakkauselämässä jo on melkoinen rekordi.

Lintujen rakkauselämässä on se omituisuus, että ne, muutamista poikkeuksista huolimatta (esim. kukko),

säännöllisesti elävät yksiavioelämää, eli monogamiaa. Koiraksella ylipäänsä ei ole mitään ulkonevaa siitin-elintä (poikkeuksina strutsi, joutsen y.m.). Mutta iloisesti asettuu esim. koirashaikara korkealle katolle rakennetun pesän päällä seisovan naaraksen selkään, tekee pitkillä jaloillaan niksauksen ja suorittaa täten lemmenheitäväänsä. Tämä sama haikara voi kiimansa yltäkyläisyydessä yhtyä esim. pelikaaninaarakseen, kuten Brehm kertoo. Useat linnutkin suorittavat samoin kun hämähäkitkin y.m. naaraksen edessä kaikenmoista kiemailua ja liehakoitsevia liikkeitä. Niin kertoo esim. Darwin, mitenkä koko joukko noita erittäin komeita paratiisilintuja lentää johonkin puuhun, ja siellä kaikenmoisella tavalla loistavien siipiensä levittämällä, ruumiin höyhenpukunsa nostattamisella y.m. keikailevat herättäkseen naaraksen huomiota, joka melkoisen tyynesti katselee tätä puuhaa. Eräs paratiisilinnun sukulainen, nimeltä Clamydodera, rakentaa poikaispesän ohella ennen kosimistaan varsinaisen metrinpituisen morsiuskammion, joka on todellakin kauniisti sisältä koristeltu kukilla y.m. ja jossa se viettää kuherrusaikansa kauniin morsiamensa kanssa.

Ainoastaan muutamia esimerkkejä muitten imettäväisten rakkaudesta: onhan niiden rakkauselämä yleensä melkein yhtäläinen kuin ihmisen, ellei sielullista rakkautta oteta lukuun. Niiden alimmalla asteella on nokkaeläin, joka eroaa kaikista muista imettäväisistä siinä, että sillä on yhteinen aukko kummankinlajisille ulotuksille ja synnyttämislle; koiraksella on siitinelimenä ainoastaan jonkunlainen lisä eli osa aukosta. Seuraavaavalla asteella seisovassa imettäjäisryhmässä, australialaisissa pussieläimissä eroavat molemmat käytävät yhteisestä aukosta. — Sangen huvittava on maamyyrän rakkauselämä. Kuten tunnettu, kaivaa se maan sisällä 50 metrinkin pitkiä käytäviä. Kun se täällä tapaa naaraksen, ajaa se sen johonkin umpikujaan, sulkee sen sinne ja rupee kauhean mustasukkaisuuden valtaamana taistelemaan kilpakosijoitaan vastaan, joita voi olla

montakin. Sillävälin voi naaras kaivaa umpikujasta omaa käytävää ja siten päästä ulos vankilastaan sekä tavata uuden rakastajan — tietysti äärettömäksi harmiksi tuolle alkuperäiselle, mustasukkaiselle kosijalleen. — Merkillinen on koirien rakkaus. Naaras ei yleensä huoli kaikista koirista: se on tavallisesti sangen turhantarkka valinnassaan ja asettaa yhden ainoan kosijoistaan etusijalle, jonka kanssa se elää yksiaviossa ja synnyttää yksinomaan sille useammissa synnytyksissä poikasia. — Apinoista kertoo suuri luonnontutkija Brehm sangen elävästi, että jonkun apinaryhmän johtaja aina esiintyy sulttaanina, jonka haaremina kaikki naisapinat ovat. Koiras on kauhean mustasukkainen eikä mitenkään salli toisten koirasapinoitten rakastella noita haareminaisia; rankaisee heitä tämmöisestä rikoksesta hyvin tuntuvasti lämäyttämällä korvapuustia ja muulla tehokkaalla tavalla; naarakset tästä syystä eivät uskallakaan lähestyä toisia nuoria kosijoita.

Korkeimmalla asteella koko luomakunnassa on ihminen. Tämä ei kuitenkaan merkitse kovin paljon. Harvoista poikkeuksista (Wallace y.m.) huolimatta ei yleensä tieteellisesti kehittynyt ihminen otaksu, että koko tämä käsittämätön suuri luomakunta aina spiraliinebulosoihin saakka olisi toimeenpantu eläinkunnan »korkeinta» olentoa varten — olkoonpa muuten sen tarkoituksena mikä hyvänsä tahi ei mikään. Me ihmiset seisomme vain eläinkunnan ylimmällä asteella ja meillä on varsinaisten eläinten kanssa sangen paljon yhteistä, jos kohta eroavaisuuksiakin on olemassa varsinkin rakkauselämässä. Ihmisillä ei esim. ole varsinaista kiima-aikaa,*) kuten eläimillä; mutta silti meidänkin rakkaustunteemme on hyvin voimakasta laatua ja me voimme monasti vielä saada siihen selittämätöntä kiihoitustakin, kuten asian-

*) Tästä seuraa, ettei miehen ja naisen yhtymiset yksinomaan tarkoita suvun lisääntymistä, sillä muutenhan täytyisi lakata yhdeksän kuukauden ajaksi, kun lapsi on selvästi tulossa.

laita on varsinaisessa eläinkunnassa, esim. perhosten tuoksuvat suomut, monen eläimen hyvänhajuisset rahkoset, lintujen laulut, sammakkojen kurnutukset y.m. Eittämätöntä onkin, että ihmisenkin rakkaus alkuansa alimmilla asteilla on ollut ja yleensä vieläkin näillä asteilla on pelkästään ruumiillista eli fyysillistä laatua. Että naista — ja siis miestäkin — alkuansa pidettiin yksinomaan sukupuoliolentona, todistaa monen muun ohessa kaksi satoja tuhansia vuosia maassa virunutta, v. 1890 Ranskassa löydettyä ihmisen norsunluista pat-sasta, joista naisen siitinelin on suunnattoman ulkonevasti esitettynä. Vielä kehittyneempinäkin aikoina on sama käsitys esim. intialaisilla aivan valtaavana — niin muinaisuuden etevimmässäkin kulttuurikansassa, muinaiskreikkalaisissa oli vielä aviiovaimon ja poikaheilan rakkaus tällä eläimellisellä kannalla. Se kohosi kyllä jossain määrin täällä — merkillistä kyllä — miehen ja hetäärin eli rakastajattaren yhdyselämässä, jommoisessa elivät esim. kuuluisa Perikles ja Aspasia, Platon ja Archaijanassa, Aristoteles ja Phyllis, Pythagoras ja Theano, Praxiteles ja Phryne y.m. Platon m.m. vaati jo rakastetun naisen henkistäkin ihailemista. Kristinuskon tulo muutti melkoisesti rakkauden käsitteen. Apostoli Paavali sanoo suoraan (Korinth. k. 1, 7); »Miehelle on hyvä, ettei hän koske vaimoon» (aivan kuten Tolstoy; varsinaiset eläimet jäisivät sitten vain jällelle) »mutta huoruutta välttääkseen pitääköön jokainen vaimoaan ja vaimo miestään. Jos naimattomat eivät voi pidättäytyä, tulee heidän naida; sillä parempaa on elää avioliitossa, kuin palaa himosta.» Villikansojen käsitystä rakkaudesta ei tämän kristinuskon varsinaisen perustajan mielipide juuri voita. Kuuluisa kirkkoisä Origenes teki väkivaltaisesti itsensä itse rakkaudelle kykenemättömäksi ja neuvoi pidättäytymiseen avioliitossakin! Kristinuskon toinen »pyhä isä» Augustinus, joka kymmenkunta vuotta eli likaisimmassa huoruudessa, pani yksinomaan painoa sielulliseen toimintaan ja useammat kirkonisät katsoivat samoin kaikkea

sukupuolielämää syntiseksi ja saastaiseksi, varsinkin koska muka ihmisten ulostukset käyvät samaa tietä kun sukuelimien toiminta — niin, menivähän muutamat niinkin pitkälle, että väittivät ihmisen yläpuolen olevan Jumalan luoman ja alapuolen perkeleen. Huolimatta muutamista valistuneemmista kirkkoisista kasvoi kasvamistaan tämä käsitys kristikunnassa, kunnes se nousi huippuunsa paavi Gregorius VII:n aikana, joka järkähtämättömästi vaati, ainakin papiston pysymistä erillään naisesta. Kristinuskon kannattajat puolustivatkin yleensä pitkiä aikoja tämmöistä asketismia eli täydellistä pidättäytymistä. Tämä ei voinut estää kristillistä ritarikuntaakaan keskiajalla harjoittamasta rakkauden nautintoa jotenkin lihallisessa muodossa, vaikka se peittyikin »hienoihin» menettelytapoihin. Vielä renessanssikin puolusti etenkin aistillista rakkautta. Kuitenkin esiintyy jo Petrarkan ja Arioston lauluissa rakkaus jalostuneenakin: Arisosto esim. sanoo itse rakastavansa rakastajatartaan Alessandra Strozzia »hänen avoimen ja vapaan sielunsa, hänen jalojen tapojensa ja hänen ajatusten lähteestä pulppuavan kaunopuheliasuutensa takia».

Valistuneen ihmisen käsitys ihmisrakkaudesta nyky-aikana on yhteydessä siveellisten ja yleensä sielullisten käsitteiden kanssa. Mutta tämä käsitys, kuten moni muukin ihmisen rakkauselämän kanssa yhteydessä oleva seikka, voi melkoisesti poiketa tavallisen ja jokapäiväisen ihmisen filisterikäsituksesta siveellisyyteen perustuvasta rakkaudesta. Voi esim. katsoa tieteelliseksi saavutukseksi, että vaatetus alkuansa, mikäli se ei ollut tarpeen kylmyyttä vastaan, ei suinkaan tarkoittanut arkojen paikkojen peittämistä, vaan aivan päinvastoin, s.o. lähti (kuten nykyään yleisesti myönnetään tanssista) eroottisista eli rakkautta herättävistä ja kiihoittavista vaikuttimista. Ylipäänsä näet kuumissa maissa alastomina kulkevat naiset koristavat juuri ruumiinsa arkoja paikkoja kaikenmoisilla helyillä ja kirjavilla tilkuilla vetääkseen täten huomion näihin ruu-

miin puoliin, välittämättä vähääkään niiden peittämisestä. Taidekin esittää ihmisen kauniit muodot aivan alastomana: alastomuus ja siveellisyys sekä siveellinen rakkaus eivät itsessään ole missään ristiriidassa keskenään; ihmisen oma sisus asettaa ne tämmöiseen ristiriitaisuuteen. Kuuluisa lähetyssaarnaaja Livingstone kertoo, että balondaneekerien kuningatar vastaanotti hänet ujostelematta *aivan* alastomana ja esim. kafferinaiset ovat hyvin siveät eivätkä salli mitään sopimattontä lähestymistä, vaikka kulkevat ihan alastomina. Vaikka naisen häveliäisyys meihin tekee sangen miellyttävän vaikutuksen — sitä voisi sanoa naisen hienon hienoksi itsetiedottomaksi keimailuksi — niin meillä on kuitenkin lukemattomia todistuksia siitä, että tämä tunne, kuten itse siveyskin, ei ole ihmisessä alkuperäistä, vaan on seuraus taloudellisista ja uskonnollisista kehitysmuodoista; suurin osa ihmiskunnasta ei tiedäkään häveliäisyyden tunteista mitään, ja puhumattakaan vastenmielisyyttä herättävästä häveliäisyyden teeskentelemisestä on itse häveliäisyys eri kansoissa ollut tahi on vielä aivan erilainen. Ainakin joku aika sitten näytti kiinalaisnainen minkä ruumiinsa osan tahansa miehelle enemmän kuin paljaat jalkansa, turkkilaisnainen ei mitenkään minun ollessani Konstantinopolissa, näyttänyt kasvojensa alapuolta ja mustalaisnainen ei suinkaan paljasta sääriään vieraalle miehelle j.n.e. Historian isä Herodotos kertoo, että muinaisuudessa trakialaiset naimattomat naiset helposti antautuivat miehille, mutta naituja naisia taas pidettiin hyvin tarkasti silmällä. Päinvastoin ovat nykyaikana Konstantinopolin kreikkalaiset tytöt sangen siveellisiä, mutta naituina aivan toisin. Ylipäänsä ovat neitseellisyys ja naisen uskollisuus avioliitossa *alkuansa* lähteneet miesten itsekkäistä vaatimuksista ja taloudellisesta yliherruudesta ja aviorikkomusta katsottiinkin *ensin* alkuaikoina vain omaisuuden loukkaukseksi, koska nainen silloin ja paljoo myöhemminkin on ollut miehen omaisuutta ja orjattarena. Sillä tunnettuhan on, että kaikki nämä vaatimuk-

set eivät liioin ole kohdistuneet mieheen: olihan esim. itse psalmisti kuningas Taavetilla Batseba juttunsa ja hänen pojallaan, ylistetyllä Salomolla oli 600 jalkavaimoa; Kaarlo »Suurella» koko joukko samanlaisia ja Vladimirilla, kristinuskon »pyhällä» perustajalla Venäjällä yhteensä 500 vakinaista jalkavaimoa. Samasta lähteestä kotoisin on *alkuansa* miehen tunnettu mustasukkaisuus, joka välistä on mennyt niinkin pitkälle, että kun keskiajan ristiritarit matkustivat Itämaille taistellakseen Kristuksen haudan valloittamiseksi, panivat he kotiin jääneiden vaimojen uumenien ympäri rautaisen tahi hopeisen mitättömän pienellä aukolla varustetun vyön, joka poissaolon ajaksi lukittiin ja jonka avaimen ritari otti mukaansa pyhälle maalle. — Kaikesta tästä käypi selville, ettei käsitys siveydestä ja siihen perustavasta rakkaustunteesta kaikkina aikoina ole ollut sama eikä vieläkään sitä ole kaikissa suhteissa.

On paljon kiistetty tieteellisissäkin piireissä, onko ihmisen alkuperäinen rakkaus esiintynyt monogamisena eli yksiavioisena tahi polygamisena eli moniavioisena, ehkäpä polyandrisenakin eli moniavioisena naisen puolelta. Edellistä mielipidettä ei voitane perustella, kuten esim. prof. Westermarck tekee, lintujen ja muutamien apinoitten monogamisella elämällä, joka ei olekaan poikkeukseton. Jälkimmäiseen käsitykseen viittaavat yleensä villikansojen rakkaussuhteet ja myöskin n.s. punalua-avio m.m. Havajisaarella, jossa veljekset pitävät kaikki vaimonsa ja sisaret kaikki miehensä yhteisesti. Mutta yhdentekevää, onko ihmisen rakkauselämä *alkuansa* ollut polygaminen vai monogaminen, *niin jälkimmäinen on ainoa rakkauden muoto*, joka nykyään ihmiselle sopii; sillä ylemmältä katsantokannalta lähtien täytyy väittää, että sekä polygaminen että polyandriinen yhtyminen rakkaudessa alentaa miehen ja *etenkin naisen*, jonka arvo nykyään kohoamistaan kohoaa. *Ainoastaan todellisesti monogamisessa rakkauden yhtymisessä antautuu sekä mies että nainen koko sielullaan ja ruumiillaan rakastetulle olenmole.* Sillä jos esim.

mies ainoastaan ruumiillisesti rakkaudessa yhtyy naiseen, käypi tämä rakkaus, kuten esim. Holger Drachmann »Venezian yössä» aivan oikein osoittaa, kohta lopuansa kohti, ja toiselta puolen, jos rakkaus, kuten esim. Goethen todenmukaisesti (prof. Dünzerin y.m. laajojen tutkimusten nojalla — vastoin V. Söderhjelmin otaksunmaa) rouva von Steiniin, on puhtaasti vain henkistä laatua, niin tämä rakkaus varmasti sekin vihdoin sammuu tahi laimenee. Miehen ja naisen rakkaussuhde, jos se on syvällistä laatua, ei silti tarvitse välttämättömästi olla sidottu *minkäänlaisiin muodollisiin kaavoihin*, eikä kestää koko elinajan, *vaikka juuri tämä on erittäin suotavaa*; kuuluisa ruotsalainen kirjailijatar Ellen Key sanoo: »Ne, jotka toisiaan rakastavat» (tietysti syvällisemmin) »ovat mies ja vaimo.» Ennen mainittu suuri tutkija Havelock Ellis kertoo, että hän kerran poikana oli eräällä Tyynen valtameren saarella ja siellä ahneesti söi viinirypäleitä, kunnes häntä rupesi tympäisemään; mutta, sanoo hän, jos pieneltä pojalta silloin alussa olisi kysytty, josko hän olisi koko elinaikansa joka päivä tahtonut syödä melkoisen määrän rypäleitä, olisi hän yhtä iloisesti siitä allekirjoittanut sopimuksen, kun ilosta loistava sulhanen tahi siveä morsian aviosopimuksen elinajaksi. Ensimmäinen, joka kristillisessä maailmassa julisti avioliiton peräti maalliseksi asiaksi ja teki avioeron yksinomaan asianomaisten vapaaehtoisesta suostumuksesta riippuvaksi, oli Englannin suuri tosijumallinen ja kristitty runoilija John Milton († 1674). Hänestä ei kuitenkaan avioliitto ollut yksistään lihallinen yhtymä, vaan hän vaati asianomaisilta älyllistä ja henkistä yhteiselämää; muuten avioliitto piti purettaman. Kuuluisa ajattelijan Arthur Schopenhauer on esittänyt merkillisen rakkausliiton ihmisten kesken, jota on nimetty tetraganiaksi eli neljännaimiseksi. Hän sanoo: »Kahden miehen pitää aina yhdessä omistaa yksi aivan nuori nainen; kun tämän kukoistusaika on ohi, ottavat he toisen yhtä nuoren, joka riittää kunnes molemmat miehet ovat vanhat.» Tämä, lievemmiten sanoen, kum-

mallinen ehdotus, perustuu Schopenhauerin käsityksen mukaan siihen, että yksi mies »kuluttaa» kaksi naista elinaikanaan. S:n käsitys koskee nähtävästi ainoastaan rakkauden ruumiillista puolta eikä siis ole paljoa parempi kuin polyandria eli polygamia. Yhtä merkillinen on eräs toinen ehdotus, joka kuitenkin on paljoa järkevämpi ja jonka m.m. on puolustanut Parisin yliopiston uskonopillinen professori Sabatier (lue Sabatiee). Tämä on niin sanottu koeavio: kaksi syvemmin rakastavasta yhtyvät toisiinsa viimeiseen asti noin parin kolmen vuoden ajaksi, ehdolla, ettei saa syntyä lapsia (mikä tietysti on helposti vältettävissä, jos mies menettelee rehellisesti — valitettavasti hän ei yleensä sitä tee). Kun rakkauden huumaus tämän ajan kuluessa on mennyt ohitse ja molemmat rakastavaiset katsovat itsensä sopivan toisen toiselle, solmitaan varsinainen avioliitto, mieluummin koko elinajaksi; ellei, eroavat he, nainen käy leskestä ja mies leskimiehestä. Arvellaan, että täten paremmin kartettaisiin noita suunnattoman lukuisia onnettomia avioliittoja, jotka solmitaan nuoruuden kuumimmassa kiimassa ja joiden »onnellisuudesta» ei edeltäpäin tiedetä mitään, koska kumpikin asianomainen »kihlauksen» aikana ei näytä huonoja ja jokapäiväisiä puoliaan.

Schiller väitti aikoinansa, että koko ihmiselämä perustuu »nälkään ja rakkauteen». Samaan suuntaan on Goethe lausunut (10 epigramma) ja Venäjän suuri runoilija Turgenjev väittää: »Kaikki mikä elää liikkuu saadaksensa ravintoa ja hakee ravintoa jatkaakseen sukua.» Ja ihmiskunnan suurimmat nerot, kuten esim. Renan, Laplace, Comte ja Sonja Kovalevsky ovat suoraan väittäneet, että ainoastaan rakkauden takia maksaa vaivaa elää. Pompeijinkin raunioista pankkiiri Iucundusen talosta on kaivettu esille kaksoissäikeistö, joka suomeksi kuuluu:

»Ken voi lempiä, se eläköön; ken ei, heti kuoloon:
Kahdesti kuolkohon se, ken sitä sallinut ei.»

Ja samoin laulaa rakkaudesta eräs nuori suomalainen runoilija:

»Nyt vasta elämä minulle aukeaa
Kuin umpustansa ruusu se puhkeaa.»

Kun nyt luomme aivan lyhyen jälkikatsahduksen esitettyyn luonnonrakkauselämään, niin monesta ehkä tuntuu kuin se olisi ainoastaan jonkunlainen jumalallinen huvinäytelmä, jossa kaikki luontokappaleet olisivat vain tanssitettuja nukkeja, osaksi hyvinkin naurettavalla tavalla. Suuri filosofi Leibnitz väitti aikoinaan, että tämä maailma oli paras kaikista, vaikka hän ei osannutkaan sitä verrata muihin maailmoihin. Ja tuo sukkela satiirikko Voltaire onkin armottomasti ruoskinut Leibnitzin käsitystä kuuluisassa romaanissaan »Candide». Ruotsin suuri runoilija Gustav Fröding laulaa runossaan »Den evige juden»:

»Världsförloppet vecklar ut sig galet,
Det är komiskt mitt i all sin ståt,
Därför ler jag åt det långa kvalet,
Det är icke värt en klagolåt,
När all världen är att skratta åt.»

eli suomeksi:

»Luomakunnan kehitys on hurjanlainen,
Komeudessaan vain se naurattaa;
Siksi tuskilleni naurahdan mä vainen,
Kannata tok' ei mun valittaa,
Koko maailma kun naurattaa.»

Me voimme tietysti nauraa luomakunnan hullunkurisuuksille rakkaudenkin alalla, mutta epäilemättä teemme oikein, jos me, ihmiset, otamme huomioon Goethen väitteen (Wilhelm Meisters Wanderjahre): »Koko maailman olemus on edessämme kuten suuri

kivilouhimo rakennusmestarin edessä, joka ainoastaan silloin ansaitsee tämän nimen, jos hän näistä satunnaisista luonnon massoista panee kokoon hänen hengestään lähteneen alkukuvan mitä suurimmalla ymmärtäväisyydellä, tarkoituksenmukaisuudella ja lujuu-della.» Kaikki meidän ulkopuolellamme on ainoastaan alkuainesta, voisin kai sanoa: myös kaikki meissä it-sessänne, mutta syvällä meissä uinuu se luova voima, joka voi luoda, mitä täytyy olla; ja jos seuraamme John. St. Millin neuvoa: *ottaa tämä luomakunta totiseltakin kannalta, korjata ja parantaa, mikä siinä naurettavaa, vieläpä epäonnistunuttakin on ja aateloittaa elämämme jalolla toiminnalla ja myös lempiä jalolla lemmellä.*

18. 4. 24.

SISÄLTÖ.

YHTEISKUNNALLISIA KYSYMYKSIÄ.

	Sivu
Puhe pidetty 29. 3. 1917. Sosialistissa 2. 4. 1917	9
•Jättiläisten taistelu», elok. 1917	12
Puhe itsenäisyyskysymyksestä, syysk. 1917. Sosia-	
listissa 29. 9. 17	16
Itsenäinen Suomi, 15. 1. 18. Sosialistissa 19. 1. 18	22
Sovintoa ja rauhaa. Sosialistissa 9. 4. 18	28
Sadan vuoden kuluessa. Puhe aijottu pitää Moskovassa	
19. 6. 19	30
Ryöstöretket Itäkarjalaan. Sos. Aikakauslehdessä 1. 4. 22	35
Puhe pidetty soittojuhlassa 1923. Sos.-Dem. kesäk. 1923	39
Tulevaisuutta kohti. Sosialistissa 25. 10. 23	41
James Ramsay MacDonald. Sos.-Demokraatissa 9. 2. 24	45
Työväki ja älymystö. Sos.-Demokraatissa 19. 7. 24	50
Työväestö ja Suomen itsenäisyys. Sos.-Demokr. 30. 7. 24	55
Valtioviisautta. Sos.-Demokraatissa 8. 9. 24	60
Keskustelua Leilan ja hänen isänsä välillä. Soihdussa 1924.	
(N:o 24)	63
Mitä merkitsee yksityinen ihminen? Työväenopist. 1924	64
Luonto ja työväenliike. Sos.-Demokraatissa 5. 1. 25	67
•Eppure si muove.» (Se liikkuu sittenkin). Työv. Kal. 1926	70
Osuustoiminta ja työväki. Kuluttajain Lehdessä 6. 12. 17	84
Osuuskauppojen palveluskunta. Kulutt. Lehd. 23. 9. 16	89
Työväen isänmaallisuudesta. Sos.-Demokr. 26. 8. 24	94
Ihmisyys vaiko isänmaa? Sos.-Demokraatissa 24. 8. 25 ...	97
Miten voi työväenasia paraimmiten edistyä? Sos.-Demo-	
kraatissa 27. 8. 25	100
Lassalle. Hämeen Kansassa 11. 4. 25	103

SIVISTYS JA KASVATUS.

Uuden ajan koulu. Työkoulussa 1915	113
Miksi pyrimme sivistykseen? Työväensivistystyössä 1. ...	127

Lukemisen taidosta. Työväensivistystyössä	132
Mimmoiseksi on ihminen kasvatettava? Työväenopist. 1924	139
Sanomalehdistö. Sosialistissa 15. 1. 24	142
Muinaiskreikkalaisten urheilu- ja musiikkiharrastukset. Työn Joulussa 1924	146
Teatteri kasvatustaitoksena. Työläisnuor. Joululehd. 1924	150
Mietteitä taiteesta ja teatterista. Sos.-Demokr. 6. 2. 25 ..	153
Goethen »Faust». Työväenopistossa 1925	156
Kalevala. (Käännös). Arbetarbladetissa 24. 2. 26	162

RAITTIUSKYSYMYKSIÄ.

Raittius ja työväki. Eri vihossa 1923	169
Millainen on ihmiskunta ilman alkoholia. Työväen Joulussa 1923	190
Puhe kieltolaki juhlin. Eri vihossa 8. 5. 23	196
Raittiuden puolesta. Sosialistissa 15. 1. 24	200
Kansamme perikato. Taistelija Joulussa 1924	203

SIVEYSOPPI, USKONTO JA MAAILMANKATSOMUS.

Uskonto vaiko siveysoppi? Työläisnaisessa 1916	211
Työmme. Työläisnaisessa 1916	217
Eri mielipiteitä sielun kuolemattomuudesta ja kuolevai- suudesta. Työväen Kalenterissa 1917	220
Siveys ja siveellisyys. Hämeen Kansassa 1925	240
Joulu. Työn Joulussa 1924	242
Idealismi ja realismi. Työssä 1917	244
Miksi ihminen elää? Sos.-Demokratissa 2. 9. 25	254

AVIOELÄMÄ JA SUKUPUOLIASIAT.

Valkoinen orjakauppa. Työväen Kalenterissa 1915	263
Mietelmiä avioliitosta. Työväen Kalenterissa 1916	275
Mies ja nainen. Työväen Kalenterissa 1918	281
Sikiytyminen ja perinnöllisyys. Ennen ei julaistu	293
Mitä on rakkaus ja miten se syntyy? 15. 2. 25. Kevät- myrskyssä 1925	302
Luonnon rakkauselämä. Ennen ei julaistu	305